

T.C.
YAŞAR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

DOKTORA TEZİ

YOKSULLUK NAFAKASI

ELCE TUTAR

TEZ DANIŞMANI: DOÇ. DR. EMRE CUMALIOĞLU
İKİNCİ DANIŞMAN: DR. ÖĞR. ÜYESİ ELİF AYDIN ÖZDEMİR

ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

SUNUM TARİHİ: 20.11.2023

BORNOVA / İZMİR

KASIM, 2023

JÜRİ ONAY SAYFASI

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Özel Hukuk Doktora Programı 16300022007 numaralı Elce TUTAR'ın “Yoksulluk Nafakası” başlıklı tez çalışmasının doktora derecesi için bir tez olarak kapsam ve nitelik açısından tam olarak yeterli olması **oy çokluğu** ile kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri:

İmza:

Doç. Dr. Emre CUMALIOĞLU
(Yaşar Üniversitesi / Danışman Jüri Üyesi)
20.11.2023

☒ Başarılı ☐ Ret

Prof. Dr. Ali Nazım SÖZER
(Yaşar Üniversitesi / Jüri Üyesi)
20.11.2023

☒ Başarılı ☐ Ret

Doç. Dr. Bilgehan YEŞİLOVA
(Yaşar Üniversitesi / Jüri Üyesi)
20.11.2023

☒ Başarılı ☐ Ret

Dr. Öğr. Üyesi İlknur SERDAR
(Dokuz Eylül Üniversitesi / Jüri Üyesi)
20.11.2023

☒ Başarılı ☐ Ret

Dr. Öğr. Üyesi Özge ERBEK
(Dokuz Eylül Üniversitesi / Jüri Üyesi)
20.11.2023

☒ Başarılı ☐ Ret

Prof. Dr. Yücel ÖZTÜRKÖĞLU
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

ÖZET

YOKSULLUK NAFAKASI

TUTAR, Elce

Doktora Tezi, Özel Hukuk Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Emre CUMALIOĞLU

Eş Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Elif AYDIN ÖZDEMİR

Kasım, 2023

Türk boşanma hukukunda, evliliğin sona ermesinin malî sonuçlarından birisi de 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu'nun 175. maddesinde düzenlenen yoksulluk nafakasıdır.

Kanun koyucu, tıpkı evlilik birliği içerisinde, eşlerin karşılıklı yardımlaşma ve dayanışma yükümlülüğünde olduğu gibi, ahlaki ve sosyal düşüncelerin etkisiyle, yoksulluk nafakası kurumu ile eşler arasındaki bu yükümlülüğün, boşanma gerçekleşikten sonra da devam edebileceğini öngörmüştür.

Çalışmamızda, yoksulluk nafakası kavramı, nafakanın amacı ve ilkeleri, benzer müesseselerden farkı, yoksulluk nafakasının koşulları, nafaka miktarını belirleyen ölçütlerin mukayeseli hukuk açısından değerlendirilmesi, yoksulluk nafakasının dayandığı esaslar, nafaka miktarında değişiklik yapılması, yoksulluk nafakasının süresinin belirlenmesi, bu konuda doktrin ve uygulamadaki görüş ayrılıkları, Anayasa Mahkemesi'nin kararı, Yargıtay içtihatları ve Meclis Araştırması Komisyonu raporu ele alınmıştır. Özellikle, tartışmalı hususlarda, ZGB. Art. 125 vd. hükümlerle karşılaştırmalar yapılmıştır. Devamında, günümüz koşulları da göz önüne alınarak, karşılaştırmalı hukuk eşliğinde eleştiri ve önerilere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Nafaka, Yoksulluk Nafakası, Süresiz Nafaka, Güncel Tartışmalar, Yoksulluk Nafakasının Süresi Bakımından Hâkimin Takdir Yetkisi, Clean Break İlkesi, Evlilik Sonrası Dayanışma İlkesi, İsviçre Hukuku'nda Nafaka Miktarını Belirleyen Ölçütler, Öğretideki Görüşler, Yargı İchtihatları, Anayasa Mahkemesi kararı.

ABSTRACT

POVERTY ALIMONY

TUTAR, Elce

Phd, Department of Private Law

Advisor: Assos. Prof. Emre CUMALIOĞLU

Co-Advisor: Asst. Prof. Elif AYDIN ÖZDEMİR

November, 2023

In the Turkish divorce law, one of the financial consequences of the dissolution of marriage is the poverty alimony regulated in Article 175 of the Turkish Civil Code No. 4721.

The legislator has foreseen that this obligation between the institution of alimony and the spouses may continue after the divorce, due to the influence of moral and social considerations, just like in the obligation between as are mutual assistance and solidarity of the spouses in the marriage union.

In our study, the concept of alimony, the purpose and principles of alimony, its difference from similar institutions, the conditions of poverty alimony, the evaluation of the criteria determining the amount of alimony in terms of comparative law, the principles on which alimony is based, the changes in the amount of alimony, the determination of the duration of the alimony, the doctrine on this subject and differences of opinion in practice, the decision of the Constitutional Court the case law of the Supreme Court and the Parliamentary Research Commission report and are discussed. In particular, on controversial issues, ZGB. Art. 125 and with other Articles comparisons has been made. Then, taking into account today's conditions, criticism and suggestions are given in the company of comparative law.

Keywords: Alimony, Poverty Alimony, Indefinite Alimony, Current Discussions, Discretion Power of Judge in Point of the Duration of Poverty Alimony, Clean Break Principle, Post-Marriage Solidarity Principle, The Criteria Determining the Amount of Alimony in Swiss Law, Opinions in the Doctrine, Judicial Jurisprudence, Constitutional Court decision.

TEŞEKKÜR

(Teşekkür metninin, tez savunma sınavı başarıyla tamamlandıktan sonra nihai tez teslim aşamasında eklenmesi gerekmektedir.)

Elce TUTAR

İzmir, 2023

YEMİN METNİ

Doktora tezi olarak sunmuş olduğum “Yoksulluk Nafakası” adlı çalışmanın, araştırma aşamasından tamamlanmasına kadar olan tüm süreçte, tarafımdan bilimsel ahlâk, gelenek ve temellere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla doğrularım.

Elce TUTAR

Kasım, 2023

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
TEŞEKKÜR METNİ.....	v
YEMİN METNİ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMA LİSTESİ	xiii
GİRİŞ	1

Birinci Bölüm

NAFAKA KAVRAMI, YOKSULLUK NAFKASININ TÜRK HUKUKU'NDAKİ TARİHSEL GELİŞİMİ VE DAYANDIĞI ESASLAR

§ 1. NAFKA KAVRAMI.....	4
I. Tanım	4
II. Türk Hukuku'nda Yoksulluk Nafkasının Diğer Nafakalarla	
Karşılaştırılması	6
A. Bakım Nafakaları	6
1. Tedbir Nafkası.....	6
a) Genel Olarak	6
aa) Evlilik Birliği Devam Ederken İstenebilecek Tedbir	
Nafkası.....	7
aaa) Evlilik Birliğinden Doğan Yükümlülüklerin Taraflarca	
Yerine Getirilmemesi	7
bbb) Haklı Bir Sebebe İstinaden Birlikte Yaşamaya Ara	
Verilmesi	8
bb) Mutlak veya Nisbî Butlan Davasında Hükmedilecek	
Tedbir Nafkası.....	10
cc) Boşanma veya Ayrılık Davasında Hükmedilecek Tedbir	
Nafkası.....	10

b) Tedbir Nafakası ile Yoksulluk Nafakasının Karşılaştırılması	13
2. İştirak Nafakası	14
a) Genel Olarak	14
b) İştirak Nafakası ile Yoksulluk Nafakasının Karşılaştırılması.....	16
B. Yardım Nafakası.....	17
a) Genel Olarak	17
b) Yardım Nafakası ile Yoksulluk Nafakasının Karşılaştırılması.....	19
III. Boşanma Durumunda Birlikte Velayetin Nafakaya Etkisi	20
A. Birlikte Velayet Kavramı	20
B. Türk Medenî Kanunu'ndaki Yasal Dayanaklar.....	22
a) Türk Medenî Kanunu'nun 182. Maddesinin Üçüncü Fıkrasının Birlikte Velayet Kapsamında Değerlendirilmesi	22
b) Türk Medenî Kanunu'nun 336. Maddesinin Üçüncü Fıkrasının Birlikte Velayet Kapsamında Değerlendirilmesi	24
C. İsviçre Medenî Kanunu'ndaki Yasal Dayanaklar	27
a) İsviçre Medenî Kanunu'nun 133. Maddesinin Değerlendirilmesi.....	28
b) İsviçre Medenî Kanunu'nun 298. Maddesinin Değerlendirilmesi.....	29
D. Birlikte Velayetin İştirak ve Yoksulluk Nafakasına Etkisi	30
a) İştirak Nafakası Açısından	30
b) Yoksulluk Nafakası Açısından	32
IV. Türk Hukuku'nda Nafaka Alacağının Özellikleri.....	33
A. Nafaka Alacağı, Alacaklının Rızası Bulunmadan Takas Edilemez.....	33
B. Nafaka Alacağı Üzerinde Rehin Tesis Edilemez	37
C. Nafaka Alacağı Kural Olarak Haczedilemez	37
D. Henüz Doğmamış Nafaka Alacağından Feragat Edilemez	39
E. Nafaka Alacağının Üçüncü Bir Kişiye Temlik Edilmesi Kural Olarak Mümkün Değildir	41
F. Nafaka Alacağı Miras Yoluyla Geçmez	42
G. Taraflar Arasında Açıkça Anlaşma Olmadıkça Nafaka Alacağının Kural Olarak Yabancı Para ile Ödenmesine Karar Verilemez	42
H. Nafaka Alacağı Kural Olarak Nakden ve Peşin Olarak Ödenir, Talep Halinde Karar Tarihinden İtibaren Faize Karar Verilir	43

I. Nafaka Alacağı Kamu Düzeni ile İlgilidir.....	44
V. Türk Hukuku'nda Nafaka – Tazminat Arasındaki İlişki.....	44
§ 2. YOKSULLUK NAFAKASININ TÜRK HUKUKU'NDAKİ TARİHSEL GELİŞİMİ VE DAYANDIĞI ESASLAR	49
I. Yoksulluk Nafakasının Türk Hukuku'ndaki Tarihsel Gelişimi.....	49
A. 17/02/1926 Tarihli 743 Sayılı Türk Kanunu Medenîsi'nin İlk Hali	50
B. Türk Kanunu Medenîsi'nin 3444 Sayılı Kanunla Yapılan Değişiklikten Sonraki Hali	51
C. Türk Medenî Kanunu'ndaki Hali	54
II. Yoksulluk Nafakasının Hukukî Niteliği.....	55
III. Yoksulluk Nafakasının Dayandığı Esaslar.....	56
IV. Yoksulluk Nafakasına Hâkim Olan İlkeler.....	58
A. Geçimini Kendi Sağlama İlkesi.....	58
1. İsviçre Hukuku'nda Geçimini Kendi Sağlama İlkesi.....	58
2. Alman Hukuku'nda Kendinden Sorumlu Olma İlkesi.....	61
3. Avrupa Aile Hukuku Komisyonu (CEFL.) Bakımından Geçimini Kendi Sağlama İlkesi	64
B. Evlilik Sonrası Dayanışma İlkesi	65
C. İki İlke Arasındaki İlişki ve İlkelerin İsviçre, Alman ve Türk Hukuku Açısından Değerlendirilmesi.....	73
D. Sosyal Devlet İlkesi.....	77

İkinci Bölüm

YOKSULLUK NAFAKASININ ŞARTLARI, MİKTARININ BELİRLENMESİ VE NAFKA MİKTARINI BELİRLEYEN ÖLÇÜTLERİN MUKAYESELİ HUKUK AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

§ 1. YOKSULLUK NAFAKASININ ŞARTLARI	81
I. Evliliğin Sona Ermesi	82
A. Boşanmanın Gerçekleşmesi	82

B. Diğer Haller	83
1. Evliliğin İptali Halinde Yoksulluk Nafakası.....	83
2. Fiili Birlikteliklerde Yoksulluk Nafakası.....	85
II. Taraflardan Birinin Talepte Bulunması.....	86
III. Talep Eden Eşin Daha Ağır Kusurlu Olmaması	88
A. Türk Hukuku'nda Yoksulluk Nafakası Açısından Kusurun	
Rolü	88
1. Kusur Kavramı	88
a) Tam (Ağır) Kusurlu Haller	89
b) Eşit Kusurlu ve Kusursuz Haller	90
2. Kusurun Boşanma Sebepleri Açısından İncelenmesi	93
B. İsviçre Hukuku'nda Boşanma Sonrası Nafaka Açısından Kusurun	
Rolü	95
C. Alman Hukuku'nda Boşanma Sonrası Nafaka Açısından Kusurun	
Rolü	100
IV. Talep Eden Eşin Boşanma Sebebiyle Yoksulluğa Düşmesi	101
A. Boşanma Yüzünden Yoksulluğa Düşme Şartı	101
1. Yoksulluk Kavramı	101
a) Genel Olarak	101
b) Doktrin ve Uygulama.....	104
2. Yoksulluk Şartının Türk, İsviçre ve Alman Hukuku Açısından	
Değerlendirilmesi.....	106
3. Yoksulluğun Boşanma Nedeniyle Ortaya Çıkması.....	108
B. Yargıtay İçtihatları Işığında Boşanma Nedeniyle Yoksulluğa Düşme	
Koşulunun Farklı Açılardan Değerlendirilmesi	109
1. Gelir Durumu Açısından	109
a) Düzenli, Yeterli ve Sürekli Gelire Sahip Meslek Açısından	
Değerlendirme.....	110
aa) Genel Olarak	110
bb) Düzenli ve Sürekli Gelirin Varlığı Halinde	111
cc) Yeterli Gelirin Varlığı Halinde	112
b) Diğer Durumların Varlığı Halinde.....	115
2. Mal Varlığı Açısından.....	121
3. Katılma Alacağının Yoksulluk Nafakasına Etkisi	123
4. Maddî ve Manevî Tazminatın Varlığı Halinde Yoksulluk	

Durumunun Tespiti	126
C. Nafaka Yükümlüsünün Malî Gücü ile Orantılı Olması.....	127
§ 2. TARAFLARIN YOKSULLUK NAFAKASI KONUSUNDA	
ANLAŞMALARI.....	129
I. Genel Olarak	129
A. Anlaşmalı Boşanma Halinde	130
B. Anlaşmalı Boşanma Sebebi Dışındaki Bir Sebebin Varlığı Halinde	131
II. Anlaşmanın Geçerlik Koşulları	132
A. Anlaşmanın İçeriği, Onayı ve Geçerliliği	132
1. Anlaşmanın İçeriği	132
2. Anlaşmanın Onayı ve Geçerliliği.....	135
B. Anlaşmanın Konusu	136
III. Yoksulluk Nafakası Anlaşmasının Hukukî Niteliği.....	141
§ 3. YOKSULLUK NAFAKASININ HÂKİM TARAFINDAN	
BELİRLENMESİ.....	143
I. Miktarın Belirlenmesi	143
A. Türk Hukuku'nda	143
B. İsviçre Hukuku'nda Nafaka Miktarını Belirleyen Ölçütler ve Bu	
Ölçütlerin Türk Hukuku Açısından Değerlendirilmesi.....	144
1. Evlilik Süresince Eşlerin Görev Dağılımı (ZGB. Art.	
125/2 Ziffer:1).....	144
a) Çifte Gelirli (Modern) Evlilik Modeli	145
b) Geleneksel Evlilik Modeli	148
c) Ek Gelirli Evlilik Modeli	149
aa) % 50 ile % 90	149
bb) % 50'den az	149
2. Evliliğin Süresi (ZGB. Art. 125/2 Ziffer:2)	151
3. Evliliğin Devamı Sırasındaki Yaşam Standardı (ZGB. Art. 125/2	
Ziffer:3).....	154
4. Eşlerin Yaş ve Sağlık Durumları (ZGB. Art. 125/2 Ziffer:4).....	156
5. Eşlerin Gelir ve Mal Varlığı Durumu (ZGB. Art. 125/2	
Ziffer:5).....	159
6. Müşterek Çocukların Bakımının Kapsamı ve Süresi (ZGB. Art.	
125/2 Ziffer:6).....	161
7. Eşlerin Mesleki Eğitim ve Kariyer Beklentileri ile Çalışma Yaşamına	

Yeniden Uyum Sağlayabilmesi için Varsayılan (Muhtemel)	
Harcamalar (ZGB. Art. 125/2 Ziffer:7).....	164
8. Eşlere Emeklilik Maaşı, Yaşlılık Aylığı ve Ölüm Aylığı gibi Devlet ya da Özel Kurumlar Tarafından Yapılan veya Yapılması Beklenen Sosyal Yardımlar (ZGB. Art. 125/2 Ziffer:8)	166
II. Nafaka Miktarında Değişiklik Yapılması.....	167
A. Nafaka Miktarının Artırılması.....	169
B. Nafaka Miktarının Azaltılması.....	173
C. Nafaka Miktarının Uyarlanması.....	175
1. Türk Hukuku'nda Nafaka Miktarının Uyarlanması.....	175
2. İsviçre Hukuku'nda Nafaka Miktarının Uyarlanması.....	177

Üçüncü Bölüm

YOKSULLUK NAFKASININ SÜRESİNİN BELİRLENMESİ VE SONA ERMESİ

§ 1. YOKSULLUK NAFKASININ SÜRESİNİN BELİRLENMESİ	179
I. Nafakanın Süresine İlişkin Öğretideki Görüşler.....	179
A. Yoksulluk Nafkasına Bir Üst Sınır Getirilmesi Gerekliğini Öne Süren Görüş.....	180
B. Yoksulluk Nafkasının Süresiz Ödenmesinin Doğru Olduğunu Savunan Görüş	182
C. Yoksulluk Nafkasının Sınırlı Süreli Olması Gerekliğini Öne Süren Görüş.....	183
II. Uygulama	186
A. Yoksulluk Nafkasının Süresiz Oluşu Hakkında Yargıtay Uygulaması	186
B. Yoksulluk Nafkasının Süresiz Oluşu Hakkında Anayasa Mahkemesi Kararı.....	188
1. İptal Başvurusunun Gerekçeleri.....	188
2. Anayasa Mahkemesi'nin Oy Çokluğuyla Aldığı Karar ve	

Gerekçeleri	189
3. Karşı Oy Gerekçesi	190
4. Anayasa Mahkemesi Kararının Değerlendirilmesi	191
III. Meclis Araştırması Komisyonu Raporu.....	193
IV. Görüş ve Değerlendirmelerimiz.....	194
§ 2. YOKSULLUK NAFAKASININ SONA ERMESİ	196
I. Yoksulluk Nafakası Borcunun İfayla Sona Ermesi	197
A. Yoksulluk Nafakası Borcunun İfası	197
B. Yoksulluk Nafakası Borcunun İfa Edilmemesi ve Sonuçları.....	199
II. Yoksulluk Nafakasının Tarafların Anlaşmasıyla Sona Ermesi.....	202
III. Yoksulluk Nafakasının Kendiliğinden Sona Ermesi	202
A. Nafaka Alacaklısının Yeniden Evlenmesi.....	203
B. Nafaka Alacaklısının veya Nafaka Borçlusunun Ölmesi	204
IV. Yoksulluk Nafakasının Mahkeme Kararı ile Sona Ermesi	205
A. Nafaka Alacaklısının Fiilen Evliymiş gibi Yaşaması	206
B. Nafaka Alacaklısının Haysiyetsiz Hayat Sürmesi.....	208
C. Nafaka Alacaklısının Yoksulluğunun Ortadan Kalkması	211
V. Yoksulluk Nafakasının Zamanaşımı Yoluyla Sona Ermesi.....	212
 SONUÇ	 215
 BİBLİYOGRAFYA	 222
ULUSAL TEZ MERKEZİNDEN YARARLANILAN TEZLER.....	244
İNTERNET KAYNAKLARI.....	246

KISALTMALAR LİSTESİ

AATUHK.	: Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun
AHBVÜ.	: Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
AİHM.	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS.	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AJP	
(Aktuelle Juristische Praxis)	: Mevcut Yasal Uygulama
Art.	
(Artikel)	: Madde
AÜHFD.	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
B.	: Baskı
BAM.	: Bölge Adliye Mahkemesi
BASS	
(Büro für arbeits und sozialpolitische Studien)	: BASS AG Çalışma ve Sosyo-Politik Çalışmalar Ofisi
bkz.	: Bakınız
BGB.	
(Bürgerliches Gesetzbuch)	: Alman Medenî Kanunu
BGE	
(Entscheidungen des Schweizerischen Bundesgerichts)	: İsviçre Federal Yüksek Mahkemesi Kararları
BGer	
(Schweizerisches Bundesgericht)	: İsviçre Federal Yüksek Mahkemesi
c.	: Cümle
C.	: Cilt
CEFL.	
(Commision of European Family Law)	: Avrupa Aile Hukuku Komisyonu
DEÜHFD.	: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
dpn.	: Dipnot

E.	: Esas No
EBYÜHFD.	: Erzincan Binalı Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
e. t.	: Erişim Tarihi
f.	: Fıkra
FamKomm	
(Familienrecht Kommentar)	: Aile Hukuku Şerhi
FamPra.ch	
(Die Praxis des Familienrechts)	: Aile Hukuku Uygulaması
HD.	: Hukuk Dairesi
HGK.	: Hukuk Genel Kurulu
HMK.	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
İAÜHFD.	: İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
İBD.	: İstanbul Barosu Dergisi
İİBF.	: İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
İİK.	: İcra ve İflas Kanunu
İnÜHFD.	: İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
İTÜSBD.	: İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi
K.	: Karar
m.	: Madde
MÜHFHAD.	: Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi
MÖHUK.	: Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun
No	: Numara
RG.	: Resmî Gazete
Rn.	
(Randnummer)	: Kenar Numarası
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
ss.	: Sayfa Sayısı
SÜHFY.	: Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları
T.	: Tarih

TAAD.	: Türkiye Adalet Akademisi Dergisi
TBB.	: Türkiye Barolar Birliği
TBK.	: Türk Borçlar Kanunu
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TEFE	: Toptan Eşya Fiyat Endeksi
Tepav	: Türkiye Ekonomik Politikaları Araştırma Vakfı
TMK.	: Türk Medenî Kanunu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
ÜFE	: Üretici Fiyat Endeksi
vb.	: Ve Benzeri
vd.	: Ve Devamı
vs.	: Ve Saire
Y.	: Yıl
YHGK.	: Yargıtay Hukuk Genel Kurulu
YİBK.	: Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı
ZBJV	
(Zeitschrift des	
Bernischen Juristenvereins)	: Bernese Avukatlar Derneği Dergisi
ZGB.	
(Schweizerisches	
Zivilgesetzbuch)	: İsviçre Medenî Kanunu
ZR	
(Blätter für Zürcherische	
Rechtsprechung)	: Zürih İçtihat Dergileri

GİRİŞ

Aile, bir toplumun en önemli yapı birimidir. Ailenin korunması evrensel bir insan hakkı olup bireylerin yanında toplum ve devlet de aileyi korumakla yükümlüdür. Gerek ulusal gerek uluslararası alanda bu konuya ilişkin çok fazla düzenleme bulunmaktadır. İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nin 16. maddesinin üçüncü fıkrasında, *“Aile, toplumun, doğal ve temel birimidir, toplum ve devlet tarafından korunma hakkı vardır.”* hükmü ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 12. maddesinde yer alan *“Evlenme çağına gelen her erkek ve kadın, bu hakkın kullanımını düzenleyen ulusal yasalara uygun olarak evlenme ve aile kurma hakkına sahiptir.”* ifadesi aile kurumuna verilen önemi ispatlamaktadır. Bu yaklaşım Türk Hukuk sisteminde de yer almaktadır. Anayasa'mızın ikinci kısmının üçüncü bölümünde *“Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Ödevler”* başlığı altında bulunan 41. maddede, *“Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır. Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar.”* hükmü ile hem ailenin Türk toplumunun temelini oluşturduğu vurgulanmıştır hem de devlete aile kurumunun korunması ve gerekli tedbirlerin alınması için birtakım sorumluluklar yüklenmiştir.

Türk Hukuku'nda aile kavramını en geniş düzenleyen kanun, Türk Medenî Kanunu olup kanunun ikinci kitabı Aile hukukunda, evlenmeyle eşler arasında evlilik birliğinin kurulduğunu ifade eden 185. maddede, eşlerin evlilik birliğinin mutluluğunu elbirliğiyle sağlamakla, birbirlerine sadık kalmakla, yardım etmekle, birlikte yaşamakla, çocukların bakımı, eğitimi ve yetiştirilmesi konularında özen göstermekle ve birliğin giderlerine güçleri oranında emek ve mal varlıkları ile (TMK. m. 186/f. II-III) katkı sunmakla yükümlü oldukları ifade edilmektedir. Bu bakımdan, Türk Medenî Kanunu, eşlere dayanışma ve yardımlaşma yükümlülüğünü ödev olarak yüklemektedir. Ancak her iki maddedeki yardım yükümlülükleri evlilik birliğinin devamında geçerlidir. Bir başka ifadeyle, evlilik birliğinin sona ermesi ile birlikte, Türk Medenî Kanunu'nun 185. maddesinin ikinci ve üçüncü fıkrasında yer alan yükümlülükler ile Türk Medenî Kanunu'nun 186. maddesinin üçüncü fıkrasında ifade edilmiş olan eşlerin birliğin giderlerine güçleri oranında emek ve malvarlıkları ile katılmaları gerekliliği de kendiliğinden ortadan kalkmaktadır. Fakat, kanun koyucu, eşlerin bakım ve dayanışma yükümlülüğünü evlilik birliği ile sınırlamamış, Türk Medenî Kanunu'nun 175. maddesinde düzenlenen yoksulluk nafakası ile evlilik

sonrasında da bakım ve dayanışma ilkesinin devam etmesini istemiştir. Eşlere yüklenen bu yükümlülüklerin kısmen de olsa evlilik birliğinin sona ermesinden sonra da devam etmesi gerektiği doktrinde, Yargıtay Hukuk Genel Kurulu’nun ve Anayasa Mahkemesi’nin ilgili kararında belirtilmiştir¹.

Boşanmanın malî sonuçlarından biri olan yoksulluk nafakası, Türk Hukuku’nda 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu’nun 175. maddesinde düzenlenmiş olup boşanma hukukunda, evlilik sonrası dayanışma ilkesinin en önemli görünümünü oluşturmaktadır. 175. maddeye göre, yoksulluk nafakasında, boşanma sonrası yoksulluğa düşecek olan taraf, şartlar gerçekleştiği takdirde diğer tarafa malî gücü oranında süresiz olarak nafaka ödemekle yükümlüdür.

Son zamanlarda, yoksulluk nafakasının süresiz uygulanmasından dolayı kamuoyunda ortaya çıkan güncel tartışmalar, konuya ilişkin Anayasa Mahkemesi’nin kararı, Yargıtay içtihatları ve doktrinde ileri sürülen tavsiyeler ve eleştiriler dikkate alınarak mukayeseli hukuk ışığında ayrı ayrı başlıklar halinde değerlendirmeler yaparak incelemek çalışmamızın amacını oluşturmaktadır.

Bu amaç ve kapsamda, çalışmamızın birinci bölümünü, nafaka kavramı, yoksulluk nafakasının tarihsel gelişimi ve dayandığı esaslar oluşturacaktır. Bu bölümde, önce nafaka kavramına, türlerine, birlikte velayetin nafaka borcuna etkisine, nafaka alacağının özelliklerine ve nafaka ile tazminat arasındaki ilişkiye; daha sonra da yoksulluk nafakasının tarihsel gelişimine, hukukî niteliğine, dayandığı esaslara,

¹ **TEKİNAY, Selahattin Sulhi**, Türk Aile Hukuku, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 5. B. , Beta Basım, İstanbul, 1984, s. 308; **AKINTÜRK, Turgut / ATEŞ, Derya**, Türk Medenî Hukuku, Aile Hukuku, İkinci Cilt, Yenilenmiş 24. B. , Beta Yayın, İstanbul, Şubat, 2022, s. 302; **CEYLAN, Ebru**, Türk ve İsviçre Hukukunda Boşanmanın Hukuki Sonuçları, Galatasaray Üniversitesi Yayınları, İstanbul, Ocak, 2006, s. 105, (**CEYLAN**, Türk ve İsviçre Hukukunda); **KAHRAMAN, Zafer**, Boşanmada Yoksulluk Nafakasının Miktarı ve Süresi, Prof. Dr. Necla Giritlioğlu’na Armağan, On İki Levha Yayıncılık, Mart, 2020, s. 345; **ÖZDEMİR, Genç**, “Yoksulluk Nafakası Kavramı ve Süresiz Yoksulluk Nafakası Tartışması”, Hukuk ve Adalet Eleştirel Hukuk Dergisi, Cilt No: 12, S. 27, 2020, ss. 25-51, s. 25, (**ÖZDEMİR**, “Yoksulluk Nafakası”); **KARAOSMANOĞLU OKYAR, Dilâ**, “Yargıtay Kararları Işığında Yoksulluk Nafakası Ödeme Yükümlülüğünün Şartları ve Ortadan Kalkması”, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 15, S. 2-2, Temmuz-Ağustos, 2016, s. 421; **BOZOVALI, Halûk**, Mevzuattaki Son Değişikliklerle Öğretide ve Uygulamada Türk Medenî Hukukunda Bakım Nafakaları, Kazancı Hukuk Yayınları No: 76, İstanbul, 1990, s. 67; **ARKAN SERİM, Azra**, “Yoksulluk Nafakası”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 65, S. 1, ss. 285-302, s. 286; **ÖZTAN, Bilge**, “Medenî Kanunun Kabulünün 70’nci Yılında Aile Hukuku”, AÜHF. , C. 44, S. 1, s. 118, (**ÖZTAN**, “70’nci Yılında Aile Hukuku”); Anayasa Mahkemesi’nin 2011/136 Esas sayılı, 2012/72 Karar sayılı, 17.05.2012 tarihli kararı, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/06/20120626-25.htm> , e. t. : 09.11.2020; YHGK.’nın E. 2011/2-155, K. 2011/278, 04.05.2011 tarihli kararı, <https://legalbank.net/belge/y-hgk-e-2011-2-155-k-2011-278-t-04-05-2011-yargitayin-temyiz-incelemesi-usulu/866427/> , e. t. : 04.05.2021.

yoksulluk nafakasına hâkim olan ilkelere, İsviçre ve Alman Hukukları ile CEFL prensiplerindeki yoksulluk nafakasına denk gelen maddelere yer verilecektir².

Çalışmamızın ikinci bölümde ise, yoksulluk nafakasının şartları, miktarının belirlenmesi ve nafaka miktarını belirleyen ölçütlerin mukayeseli hukuk açısından değerlendirilmesi ele alınacaktır. İkinci bölümde, önce, yoksulluk nafakasının dört şartı, İsviçre Hukuku ve Alman Hukuku açısından incelenecek; ayrıca Yargıtay içtihatları ışığında değerlendirmeler yapılacak; sonrasında, tarafların yoksulluk nafakası konusunda anlaşmalarına yer verilecek, anlaşmanın geçerlik koşulları ve yoksulluk nafakası anlaşmasının hukukî niteliği ele alınacak; daha sonra da yoksulluk nafakasının hâkim tarafından belirlenmesine değinilecektir. Ayrıca, İsviçre Hukuku'nda nafaka miktarını belirleyen ölçütlere ve bu ölçütlerin Türk Hukuku açısından değerlendirilmesine, ayrı ayrı başlıklar halinde yer verilecek, Federal Yüksek Mahkeme'nin içtihat hukuku ve öğretideki hâkim görüş ile İsviçre BASS çalışması tarafından geliştirilmiş farklı evlilik modellerinin, konuya ışık tutması sağlanacaktır³. Devamında, nafaka miktarında değişiklik yapılmasına, nafaka miktarının artırılmasına, azaltılmasına ve uyarlanmasına yer verilecektir.

Çalışmamızın üçüncü bölümünde ise, yoksulluk nafakasının süresinin belirlenmesine ve sona ermesine yer verilecektir. Bu bölümde, önce, yoksulluk nafakasının süresinin belirlenmesine, bu konuda doktrin ve uygulamadaki görüş ayrılıklarına, Anayasa Mahkemesi'nin kararına, Yargıtay içtihatlarına ve Meclis Araştırması Komisyonu raporuna değinilecektir. Sonrasında ise yoksulluk nafakasının süresine ilişkin görüş ve değerlendirmelerimize yer verilecektir. Devamında ise yoksulluk nafakasının sona ermesi başlığı altında, yoksulluk nafakası borcunun ifayla, tarafların anlaşmasıyla, mahkeme kararıyla, kendiliğinden ve zamanaşımı yoluyla sona ermesine ilişkin açıklamalar yapılacaktır.

Sonuç kısmında ise değerlendirmelerimize ve görüşlerimize yer verilmeye çalışılacaktır.

² CEFL. : Commision of European Family Law (Avrupa Aile Hukuku Komisyonu).

³ BASS: Büro für arbeits und sozialpolitische Studien BASS AG (BASS AG Çalışma ve Sosyo-Politik Çalışmalar Ofisi).

Birinci Bölüm

NAFAKA KAVRAMI, YOKSULLUK NAFAKASININ TÜRK HUKUKU'NDAKİ TARİHSEL GELİŞİMİ VE DAYANDIĞI ESASLAR

§ 1. NAFKA KAVRAMI

I. Tanım

Türk Medenî Kanunu'muzun birçok hükmünde nafaka terimine yer verilmiş olduğunu görmekteyiz⁴. Nafaka (Unterhalt, Alimento), sözcük anlamı itibariyle, “zaruret içinde bulunan kimseye nakdi ve istisnai hallerde aynı olmak üzere yapılan yardımdır”⁵. Türk Hukuk Lûgatı tarafından yapılan son güncellemede ise nafaka, “bir kimsenin, yoksulluk içinde bulunan ya da yardım edilmediğinde yoksulluğa düşecek olan eşine, üstsoyu ve altsoyu ile kardeşlerine yapacağı yardım” şeklinde tanımlanmıştır⁶.

Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu da nafakayı, “(1) : geçinmek için gerekli olan şeylerin bütünü, geçimlik; (2) : birinin geçindirmekle yükümlü bulunduğu kimselere, mahkeme kararıyla bağlanan aylık” şeklinde iki açıdan tanımlamıştır⁷.

Nafaka, geçindirme, hayatı idame ettirme, yardımcı olma gibi anlamlara gelen ve Arapça infak kelimesinden türemiştir. Nafakanın temelini dayanışma ve yardımlaşma ilkesi oluşturur. Doktrinde bir yazara göre, nafaka, kanunun öngördüğü şartlarda ve yükümlü kıldığı kişiler tarafından zaruret içinde bulunana yapılan bir tür yardımdır⁸. Bir diğer yazar da eşlerden birinin, diğerinin ya da çocuklarının

⁴ 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu, m. 158, m. 175, m. 176, m. 177, m. 329, m. 334, m. 364, m. 365, m. 350, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4721.pdf> , s. 23, 25, 26, 50, 51, 53, 55, e. t. : 30.08.2020.

⁵ **Türk Hukuk Lûgatı**, 3. B. , Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1991, s. 265.

⁶ **Türk Hukuk Kurumu**, Türk Hukuk Lûgatı, 1. B. , Yetkin Yayınları, Ankara, Aralık, 2021, s. 843; “Eski hukukta nafaka, sözlük bakımından kişinin iyaline yani beslemeye zorunlu olduğu kimselere infak ettiği nesnedir. Terim olarak yiyecek, giyecek şeylerle meskenden oluşmaktadır”.

⁷ <https://sozluk.gov.tr> , e. t. : 17.05.2021; **Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu**, Türkçe Sözlük, 11. B. , Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2019, s. 1744.

⁸ **RUHİ, Canan / RUHİ, Ahmet Cemal**, Nafaka Hukuku, Güncellenmiş, 4. B. , Seçkin Yayıncılık, Ankara, Ekim, 2021, s. 21, (RUHİ, Canan / RUHİ, Ahmet Cemal).

geçinmesini, hayatlarının devam etmesini sağlamak için ya da bir kişinin yardım etmediği takdirde yoksulluğa düşecek olan üstsoyu, altsoyu ve kardeşlerine ödediği maddi yardım olarak tanımlamaktadır⁹.

Türk Hukuku'nda nafaka, bakım ve yardım nafakası olmak üzere iki alt başlığa ayrılmaktadır. Her iki nafaka da talepte bulunanın yoksulluğa düşmesi ya da düşecek olması tehlikesi altında olması koşulunu haizse de bu iki nafaka yükümlülüğünün özünde şöyle bir farklılık vardır. Her şeyden önce, geçindirme ve barındırma yükümlülüğü, yardım yükümlülüğünden önce gelmektedir¹⁰. Bakım nafakası evlilik hukukundan; yardım nafakası ise soybağı hukukundan doğmaktadır. Dolayısıyla bakım nafakası yükümlüleri, kadına karşı koca veyahut da kocaya karşı kadın; çocuğa karşı ise anne-babadır. Yardım nafakası yükümlüleri ise daha geniş kapsamda olup tüm altsoy-üstsoy kan hısımları ile kardeşlerdir. Bakım nafakaları, eşlerin birbirlerinin geçimine ya da çocuklarına karşı olan bakım yükümlülüğünü ifade etmektedir. Yardım nafakası ise belirli kan hısımlarını, yardım edilmediği takdirde zor duruma düşecekleri için, bu kişiler arasında karşılıklı bir dayanışma yükümlülüğü altına sokmaktadır.¹¹ Bakım nafakasının, yardım nafakasından gerek kapsam gerek hukuki sebep gerekse yükümlüleri ve yetkili mahkemeleri bakımından farklılıkları bulunmaktadır; bu farklılıklara yeri geldikçe değinilecektir.

Tedbir nafakası, iştirak nafakası ve yoksulluk nafakası bakım nafakası olup; aynı zamanda boşanmadan kaynaklanan nafaka türüdür. Türk Medenî Kanunu'muzun 364. maddesinde ise yardım nafakası, yardım edilmediği takdirde yoksulluğa düşecek yakın akrabaların geçinmesi için nafaka verme yükümlülüğü şeklinde hukuksal bir yükümlülük olarak düzenlenmiş olup ayrı bir nafaka türüdür¹².

⁹ **ÖZTAN, Bilge**, Aile Hukuku, 6. B. , Turhan Kitabevi, Ankara, 2015, s. 1201, (**ÖZTAN**, Aile Hukuku).

¹⁰ **İNAL, Nihat**, Örnek Karar ve Dilekçelerle Açıklamalı Boşanma Nafaka Davaları, Güncellenmiş, 2. B. , Seçkin Yayıncılık, Ankara, Nisan, 2021, s. 428.

¹¹ **FEYZİOĞLU, Feyzi Necmeddin**, Aile Hukuku, Yeniden Gözden Geçirilmiş, Genişletilmiş, 3. B. , Filiz Kitabevi, İstanbul, 1986, s. 572-574; **OĞUZMAN, M. Kemal / DURAL, Mustafa**, Aile Hukuku, 3. B. , Filiz Kitabevi, İstanbul, 2001, s. 382.

¹² **KILIÇOĞLU, Ahmet M. ,** Aile Hukuku, Gözden Geçirilmiş, Güncelleştirilmiş, 6. B. , Turhan Kitabevi, Ankara, 2022, s. 133 ve s. 530; **AKINTÜRK, Turgut / ATEŞ, Derya**, Medenî Hukuk, 26. B. , Beta Yayıncılık, İstanbul, Kasım, 2020, s. 305, (**AKINTÜRK / ATEŞ**, Medenî Hukuk); **DOĞAN, İzzet**, "Türk Medenî Kanunu'nun Düzenlemelerine Göre Tedbir, Yoksulluk ve İştirak Nafakası", Public and Private International Law Bulletin, C. 35, S. 1, 2015, s. 60.

II. Türk Hukuku'nda Yoksulluk Nafakasının Diğer Nafakalarla Karşılaştırılması

Bakım nafakası, tedbir nafakası, yoksulluk nafakası ve iştirak nafakası olmak üzere üçe ayrılır¹³.

A. Bakım Nafakaları

Türk Hukuku'nda, sosyal hayatın temelini oluşturan aile birliğini korumak ve aileyi meydana getiren bireylerin zaruret haline düşmelerini önlemek amacıyla, Türk Medenî Kanunu'nda eşlerin birbirlerine ve çocuklarına bakma yükümlülüğü öngörülmüştür.

1. Tedbir Nafakası

a) Genel Olarak

Tedbir nafakası, eşler arasında evlilik birliği devam ederken veya evlilik birliğinde boşanmaya ya da ayrılığa karar verilmesi durumunda veyahut evliliğin butlanla geçersizliğinde açılan ve dava süresince talep edilebilen bakım nafakasının bir türüdür¹⁴.

Tedbir nafakası, Türk Medenî Kanunu hükümlerine göre eşe iki şekilde verilmektedir. Bu süreçte talep edilebilen tedbir nafakaları, Türk Medenî Kanunu'nun 169. maddesinde yer alan geçici tedbir nafakası ile 196. ve 197. maddesinde yer alan bağımsız tedbir nafakasıdır¹⁵.

Geçici tedbir nafakası, evliliğin iptali, boşanma veya ayrılık davası açıldığı hallerde talep üzerine veya mahkeme tarafından re'sen hükmedilen bir nafaka türüdür (TMK. m. 169). Eşler birlikte yaşarken ya da kişiliğin, ekonomik varlığın veya ailenin huzurunun tehlikeye düşmesi koşullarından birinin gerçekleşmesi üzerine birlikte yaşamaya ara verilmesinde, haklı sebeple ayrı yaşayan eşin, haklı sebebin varlığı

¹³ Bu bölümde, tedbir ve iştirak nafakalarının yoksulluk nafakası ile karşılaştırılması yapılacak olup, çalışma konumuzun esasını teşkil eden yoksulluk nafakasına, tekrara düşmemek için ayrıca burada değinilmeyecektir.

¹⁴ FEYZİOĞLU, s. 573; ZEVLİLİLER, Aydın / ERTAŞ, Şeref / HAVUTCU, Ayşe / ACABEY, M. Beşir / GÜRPINAR, Damla, Medenî Hukuk, 10. B. , Turhan Kitabevi, Ankara, 2018, s. 316; TEKİNAY, s. 261; AKINTÜRK / ATEŞ, s. 285.

¹⁵ GENÇCAN, Ömer Uğur, Boşanma Usul Hukuku, 2. Cilt, Genişletilmiş, 5. B. , Yetkin Yayınları, Ankara, Ocak, 2023, s. 1794-1795, (GENÇCAN, Usul, 2. Cilt).

süresince diğer eşten talep edebildiği nafakaya bağımsız tedbir nafakası denilmektedir (TMK. m. 196-197).

aa) Evlilik Birliği Devam Ederken İstenebilecek Tedbir Nafakası

aaa) Evlilik Birliğinden Doğan Yükümlülüklerin Taraflarca Yerine Getirilmemesi

Evlilik birliğinden doğan yükümlülüklerin yerine getirilmemesi veya evlilik birliği ile ilgili önemli bir uyuşmazlığın doğması halinde eşler, ayrı ayrı veya birlikte hâkime başvurarak gerekli müdahalenin yapılmasını isteyebilirler (TMK. m. 195/f. I). Hâkim, gerektiği takdirde eşlerden birinin talebi üzerine kanunda öngörülen önlemleri alır. Bu düzenleme, eşlere, hâkime başvurma imkânı tanımaktadır.

Hâkim, evlilik birliğinden doğan yükümlülüklerin yerine getirilmemesi halinde bu yükümlülükleri yerine getirmeyen eş veya eşleri uyarır; onları uzlaştırmaya çalıştırır; eşlerin birlikte rıza göstermesi halinde uzman kişilerin önerileri doğrultusunda karar verme yetkisine sahiptir¹⁶.

Hâkimin alacağı önlemler, kusurlu olan eşe, evlilik birliğinden doğan yükümlülüklerini hatırlatmak ve bunları gerektiği şekilde yerine getirmeye davet etmektir. Bu davet bir ihtar şeklinde olur¹⁷. Hâkim, ihtarda bulunduğu tarafa makul bir süre verir. Verilen süre içinde ihtarın yararsız kaldığı anlaşılıyorsa hâkim, kanunda öngörülen önlemleri alır (TMK. m. 195/f. III).

Kanunda öngörülen müdahale, eşlerden birinin talebi üzerine olmaktadır. Bunlardan bir tanesi de tedbir nafakasıdır. Birliğin korunması amacıyla hükmedilen tedbir nafakası, Türk Medenî Kanunu'nun 196. (*Eşler birlikte yaşarken*) ve 197. (*Birlikte yaşamaya ara verilmesi*) maddelerinde ikili bir ayrıma tabi tutulmuştur. Evlilik birliği içerisinde, taraflar birlikte yaşarken, eşlerden birinin, evin geçiminin teminine ilişkin yükümlülüğünü yerine getirmediği takdirde diğerinin talebi üzerine hâkim, her birinin yapacağı parasal katkıyı belirlemektedir (TMK. m. 196). Kanunun 196. maddesinin ikinci fıkrasında ise bu yükümlülüğün belirlenmesinde “eşin ev

¹⁶ HATEMİ, Hüseyin, Aile Hukuku, 10. B. , On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, Ocak, 2023, s. 95, (HATEMİ, Aile Hukuku).

¹⁷ DURAL, Mustafa / ÖĞÜZ, Tufan / GÜMÜŞ, Mustafa Alper, Türk Özel Hukuku, Aile Hukuku, Cilt III, Gözden Geçirilmiş, 18. B. , Filiz Kitabevi, İstanbul, Şubat, 2023, s. 197-198.

işlerini görmesi, çocuklara bakması, diğer eşin işinde karşılıksız çalışması” gibi göz önünde tutulacak unsurlar yer almaktadır. Evin bakım ve geçim yükümlülüğünün tayininde, katkı miktarı belirlenirken maddî katkı yanında emek ile katkının da ölçü olarak esas alındığı madde metninde dikkat çekmektedir. Maddenin son fıkrasında ise “Bu katkılar, geçmiş bir yıl ve gelecek yıllar için istenebilir.” hükmü ile tedbir nafakası alacak eşin, sık sık bu tür taleplerle mahkemeye başvurarak mağdur edilmemesi ve usul ekonomisi ilkesi doğrultusunda yargılamanın da makul süre içinde, düzenli bir şekilde yürütülmesi ayrıca gereksiz gider yapılmaması sağlanmış olmaktadır¹⁸.

bbb) Haklı Bir Sebebe İstinaden Birlikte Yaşamaya Ara Verilmesi

Uygulamada, Türk Medenî Kanunu’nun 169. maddesinde öngörülen tedbir nafakasından ayırt edilmesini sağlamak üzere, Türk Medenî Kanunu’nun 197. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan parasal katkı, “bağımsız tedbir nafakası” olarak ifade edilmektedir¹⁹.

Birlikte yaşamaya ara verilmesi halinde, haklı bir nedenle ayrı yaşama hakkına sahip olan taraf, Türk Medenî Kanunu’nun 197. maddesi kapsamında tedbir nafakası talep edebilecektir. Buna göre, eşlerden biri, ortak hayat sebebiyle kişiliği, ekonomik güvenliği veya ailenin huzuru ciddi biçimde tehlikeye düştüğü sürece ayrı yaşama hakkına sahiptir. Örneğin kocanın randevu evi işletmesi veya uyuşturucu madde kullanması ya da imal ve ihraç etmesi gibi bir durumla karşı karşıya kalan eş için kanunda ayrı yaşama hakkı öngörülmüştür (TMK. m. 197/f. I).

Birlikte yaşamaya ara verilmesi haklı bir sebebe dayanıyorsa hâkim, eşlerden birinin istemi üzerine birinin diğerine yapacağı parasal katkıya, konut ve ev eşyasından

¹⁸ **KILIÇOĞLU, Ahmet M.** , Medenî Hukuk, Gözden Geçirilmiş, Güncelleştirilmiş, 6. B. , Turhan Kitabevi, Ankara, 2017, s. 320, (**KILIÇOĞLU**, Medenî Hukuk); **ARSLAN, Ramazan / YILMAZ, Ejder / AYVAZ TAŞPINAR, Sema / HANAĞASI, Emel**, Medenî Usul Hukuku, Güncellenmiş, 7. B. , Yetkin Hukuk Yayınları, Ankara, Eylül, 2021, s. 160, (**ARSLAN / YILMAZ / AYVAZ TAŞPINAR / HANAĞASI**, Usul); **KURU, Baki / AYDIN, Burak**, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medenî Usul Hukuku Ders Kitabı, 7. B. , Yetkin Yayınları, Ankara, Eylül, 2022, s. 226, (**KURU / AYDIN**, Usul).

¹⁹ **GENÇCAN, Ömer Uğur**, Nafaka Hukuku, Genişletilmiş, 2. B. , Yetkin Yayınları, Ankara, 2021, s. 252, (**GENÇCAN**, Nafaka); YHGK. , E. 2021/1010, K. 2023/214, T. 15.03.2023 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-hgk-e-2021-1010-k-2023-214-t-15-03-2023/4855902/bağımsız-tedbir-nafakası> , e. t. : 13.06.2023; aynı yönde: YHGK. , E. 2017/2208, K. 2020/575, T. 09.07.2020 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-hgk-e-2017-2208-k-2020-575-t-09-07-2020/3851845/> , e. t. : 07.06.2023.

yararlanmaya ve eşlerin mallarının yönetimine ilişkin önlemleri alır (TMK. m. 197/f. II).

Evlilik birliği içinde şiddete uğrayan eş ayrı yaşamakta haklı kabul edilir. Tedbir nafakası talebinde bulunan eşin ayrı yaşamada haklılığını ispat etmesi gerekir. Mesela, boşanma davası reddedildikten sonra barışma girişiminde bulunmaz ve eşini müşterek konuta davet etmezse diğer eş için ayrı yaşamakta haklılık şartı gerçekleşmiş olur. Talepte bulunan, ayrı yaşamada haklı olduğunu ispat ederken tanık beyanlarından yararlanabilir. Aile konutunu terk eden eşin haklı olduğunu ispatlaması şartıyla hâkim, ayrı yaşamakta haklı olan eşin talebi halinde dava tarihinden itibaren geçerli olmak üzere tedbir nafakasına karar verecektir²⁰.

Türk Medenî Kanunu'nun 197. maddesinin üçüncü fıkrasına göre, eşlerden biri, haklı bir sebep olmaksızın diğerinin birlikte yaşamaktan kaçınması veya ortak hayatın başka bir sebeple olanaksız hale gelmesi üzerine de kanunun 197. maddesinin ikinci fıkrasında öngörülen istemlerde bulunabilir²¹. Eşin diğer eş i kovması, ayrılık veya boşanma davası açtıktan sonra davası reddedildiği için eve dönmek isteyen eş i diğer eş in eve almaması bu hallere örnek olarak gösterilebilir²².

Ayrı yaşamakta olan eş e eve dön ihtarı gönderilmesine rağmen haklı bir sebep olmaksızın aile konutuna dönmeyen eş ayrı yaşamaktaki haklılığını kaybeder. Bu durumda aile konutuna dönmeyen eş lehine tedbir nafakasına karar verilemez²³.

Eşlerin ergin olmayan çocukları varsa hâkim, ana baba ile çocuklar arasındaki ilişkileri düzenleyen hükümlere göre gereken önlemleri alır (TMK. m. 197/f. IV). Hâkim, çocuğun menfaatlerinin korunmasına, bakımına ve kişisel ilişkilerine ilişkin tedbirleri diğer tedbirlerden farklı olarak eşlerden bir talep gelmese de re'sen alır. Çocuk lehine bağımsız tedbir nafakasına karar verilebilmesi için açılan davada nafaka talep eden eşin ayrı yaşamada haklılığını ispatlaması aranmaz. Ayrı yaşayan annesinin yanında bulunan çocuk için tedbir nafakasına karar verilebilir.

²⁰ RUHİ, Canan / RUHİ, Ahmet Cemal, s. 24.

²¹ GENÇCAN, Nafaka, s. 241.

²² DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, s. 202.

²³ RUHİ, Canan / RUHİ, Ahmet Cemal, s. 25.

bb) Mutlak veya Nisbî Butlan Davasında Hükmedilecek Tedbir Nafakası

Evlenmenin butlanı geçersiz olarak kurulmuş olan bir evlenmenin mahkeme kararıyla sona erdirilmesidir. Türk Medenî Kanunu'nda evlenmenin butlanı, mutlak butlan (TMK. m. 145 vd.) ve nisbî butlan (TMK. m. 148 vd.) olmak üzere iki şekilde düzenlenmiştir.

Evliliğin mutlak ya da nisbi butlanı sebebiyle açılmış olan davalarda da tedbir nafakası talep edilebilmektedir. Evliliğin iptali davası devam ederken de eşlerin ve çocukların bakım ve ihtiyaçlarının karşılanması gerekmektedir. Bu nedenle, kanun koyucu, Türk Medenî Kanunu'nun 158. maddesinin ikinci fıkrasında, eşler arasındaki mal rejiminin tasfiyesi, tazminat, nafaka ve soyadı hakkında boşanmaya ilişkin hükümlerin uygulanması gerektiğini özel olarak vurgulamıştır.

Evliliğin iptali davası ile eşlerin ayrı yaşama ve nafaka talep etme hakkı doğar. Talep olmasa bile hâkim, davanın devamı süresince gerekli tedbirleri re'sen alır (TMK. m. 169). Açılan evliliğin iptali davası reddedilirse dava açan taraf, diğer tarafı ortak konuta davet etmeli ve evlilik birliğini kurmaya çalışmalıdır. Aksi durumda ayrı yaşayan eş, tedbir nafakası istemeye hak kazanacaktır²⁴.

cc) Boşanma veya Ayrılık Davasında Hükmedilecek Tedbir Nafakası

Evlilik birliğini ortadan kaldıran nedenlerden biri de boşanmadır. Boşanma veya ayrılık davası açılması ile ekonomik yönden zayıf olan eşin ve çocukların durumu güçleşir. Böyle bir ortamda eşlerin ve çocukların zarar görmelerine engel olacak geçici önlemlere, Türk Medenî Kanunu'nun 169. maddesinde, “geçici önlemler” kenar başlığı ile düzenlenen geçici tedbir nafakası çözüm getirmektedir. Kanunun 169. maddesine göre, “Boşanma veya ayrılık davası açılınca hâkim, davanın devamı süresince gerekli olan, özellikle eşlerin barınmasına, geçimine, eşlerin mallarının yönetimine ve çocukların bakım ve korunmasına ilişkin geçici önlemleri re'sen alır”. Hâkimin kendiliğinden alacağı önlemlerin başında, eşlerden birinin geçimini sağlamada güçlük çekmesi durumunda, diğer eşin ne miktarda katkıda bulunacağına hükmetmesi gelir. Boşanma davasının açıldığı günden boşanma kararının kesinleştiği güne kadar yani dava devam ettiği sürece bir eşin diğer eşe yapacağı yardıma

²⁴ RUHİ, Canan / RUHİ, Ahmet Cemal, s. 26.

uygulamada tedbir nafakası denilmektedir²⁵. Boşanma kararının kesinleşmesinden sonra tedbir nafakası sona erer²⁶. Evlilik birliği sona erdiğinden ve dolayısıyla artık eş durumu da söz konusu olmadığından birinin diğerini geçindirme yükümlülüğünden söz edilemeyecektir. Bu durumda, ancak koşulları varsa Türk Medenî Kanunu'nun 175. maddesinde öngörülen yoksulluk nafakası talep edilebilecektir²⁷.

Tedbir nafakasının miktarını hâkim, tarafların malî durumlarını göz önünde bulundurarak belirler²⁸. Ancak üst sınır, nafakayı verecek olanın geliridir²⁹. 12.12.1966 tarihli ve 5/11 sayılı Yargıtay İçtihadı Birleştirme kararında; *“zorunlu askerlik görevini yapmakta olan ve şahsi geliri veya paraya çevrilebilir malı ve serveti bulunmayan kocanın nafaka ile sorumlu tutulamayacağına”* karar verilmiştir³⁰.

Yargıtay'ın başka bir kararında, boşanma davası açıldığı sırada, eşin geçiminin başka biri tarafından örneğin birlikte yaşadığı erkek veya kadın tarafından karşılanması halinde tedbir nafakasına hükmedilemeyeceği belirtilmiştir³¹. Yine

²⁵ **HATEMİ, Hüseyin / SEROZAN, Rona**, Aile Hukuku, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1993, s. 240; **FEYZİOĞLU**, s. 573; **TEKİNAY**, s. 261; **ÖZTAN, Bilge**, Medenî Hukukun Temel Kavramları, 46. B. , Yetkin Basımevi, Ankara, 2021, s. 496; YHGK. , E. 2011/533, K. 2011/670, T. 02.11.2011 kararı: *“...Tedbir nafakası, talebe bağlı olmaksızın (re'sen) takdir edilir ve geçici bir önlem olarak davanın başından itibaren, karar kesinleşene kadar hüküm altına alınır...”* şeklindedir, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/hukuk-genel-kurulu-e-2011-2-533-k-2011-670-t-02-11-2011> , e. t. : 01.07.2021.

²⁶ Yargıtay 2. HD. , E. 2016/8294, K. 2016/8467, T. 26.04.2016 kararı: *“...Davalı-karşı davacı kadın yararına dava tarihinden itibaren hükmedilen tedbir nafakasının boşanma kararının kesinleşmesi ile sona ereceğinin anlaşılmasına göre...”* şeklindedir, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/2-hukuk-dairesi-e-2016-8294-k-2016-8467-t-26-4-2016> , e. t. : 04.07.2021.

²⁷ **KILIÇOĞLU**, Medenî Hukuk, s. 321; Yargıtay 2. HD. , E. 2017/6343, K. 2019/3229, T. 21.03.2019 kararı: *“...Davacı-karşı davalı kadın yararına dava tarihinden itibaren hükmedilen aylık 250,00 TL. tedbir nafakasının boşanma kararının kesinleşmesinden itibaren yoksulluk nafakası olarak devamına...”* şeklindedir, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/2-hukuk-dairesi-e-2017-6343-k-2019-3229-t-21-3-2019> , e. t. : 04.07.2021.

²⁸ **ÖZTAN**, s. 496; Yargıtay 3. HD. , E. 2013/12052, K. 2013/14471, T. 21.10.2013 kararı, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/3-hukuk-dairesi-e-2013-12052-k-2013-14471-t-21-10-2013> , e. t. : 04.07.2021.

²⁹ **DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ**, s. 138.

³⁰ Yargıtay 2. HD. , E. 2013/11551, K. 2013/25636, T. 07.11.2013, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/2-hukuk-dairesi-e-2013-11551-k-2013-25636-t-7-11-2013> , e. t. : 04.07.2021.

³¹ Yargıtay 2. HD. , E. 2007/16765, K. 2008/16539, T. 03.12.2008 kararı: *“...Boşanmaya neden olan olaylarda başka erkekle yaşayan davacı-davalı kadın tam kusurludur. Davacı-davalı kadın lehine tedbir nafakası ve yoksulluk nafakası verilmesi doğru değildir...”* şeklindedir, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2007-16765-k-2008-16539-t-03-12-2008/2347819/Tam+kusurlu+es+lehine+tedbir+nafakasi> , e. t. : 05.07.2021; Yargıtay 2. HD. , E. 2011/22731, K. 2012/18006, T. 28.06.2012 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2011-22731-k-2012-18006-t-28-06-2012/1813444/> , e. t. : 04.07.2021.

Yargıtay’a göre, düzenli geliri olan eş lehine tedbir nafakasına hükmedilemez³². Ancak aksi yönde içtihatlar da bulunmaktadır³³.

Boşanma davası sırasında verilecek tedbir nafakasında tarafların kusur derecesi önem taşımaz³⁴. Nafakayı ödeme, evlilik birliğinin devamından kaynaklandığı için, davayı kimin açtığı ya da kimin kusurlu olduğu önemli değildir³⁵. Geçimini temin edemeyen ister davacı ister davalı eş olsun isterse davanın açılmasında daha kusurlu olsun, diğer eşten tedbir nafakası isteyebilir. Yani tedbir nafakası talep eden tam kusurlu olsa bile lehine tedbir nafakasına hükmedilebilmektedir³⁶.

YHGK.’nın 02.11.2011 tarihli kararı “...*Ekonomik olarak yardıma ihtiyacı olan kişinin tam kusurlu olması halinde bile boşanma davası kesinleşene kadar tedbir nafakasının devam edeceği...*” şeklindedir³⁷.

Boşanma davası sırasında ödenecek tedbir nafakası, kararın alındığı tarihten değil boşanma davasının açıldığı tarihten itibaren işlemeye başlar³⁸. Yani mahkemenin vereceği karar geçmişe etkilidir. Boşanma davası devam ederken alınacak geçici

³² Yargıtay 2. HD. , E. 2020/3841, K. 2020/6743, T. 22.12.2020 kararı: “...*Davalı-davacı erkeğin emekli olduğu, sürekli ve düzenli geliri bulunduğu, ayrıca kira gelirinin mevcut olduğu, bu nedenle erkek yararına tedbir nafakasına hükmedilmesinin hatalı olduğu belirtilerek bozulmuştur...*” şeklindedir, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/2-hukuk-dairesi-e-2020-3841-k-2020-6743-t-22-12-2020> , e. t. : 04.07.2021.

³³ Ankara BAM. , 28. HD. , E. 2019/1416, K. 2020/276, T. 05.03.2020 kararı: “...*Davacı kadının çalışıp gelirinin bulunması sebebiyle tedbir nafakasına hükmedilemeyeceği gerekçesiyle talebinin reddine karar verilmiş ise de kadının gelirinin olması, erkeğin ortak giderlere katılma yükümlülüğünü ortadan kaldırmaz. Bu durum sadece nafaka miktarının takdirinde etkili olabilir...*” şeklindedir, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/bolge-adliye-mahkemesi/ankara-bam28-hd-e-2019-1416-k-2020-276-t-5-3-2020> , e. t. : 04.07.2021.

³⁴ GENÇCAN, Nafaka, s. 244; RUHİ, Canan / RUHİ, Ahmet Cemal, s. 27; ÖZTAN, s. 496; Yargıtay 2. HD. , E. 2016/5532, K. 2017/11352, T. 18.10.2017 kararı: “...*tedbir nafakasında kusur aranmaz...*” şeklindedir, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/2-hukuk-dairesi-e-2016-5532-k-2017-11352-t-18-10-2017> , e. t. : 11.07.2021.

³⁵ DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, s. 139; DOĞAN, s. 64; Yargıtay 2. HD. , E. 2013/18569, K. 2014/228, T. 13.01.2014 kararı: “...*Tedbir nafakası boşanma davası açılmakla alınması gerekli tedbirlerden olup (TMK. m. 169); boşanma davasındaki kusur belirlemesi nafaka takdirinde esas alınamaz...*” şeklindedir, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/2-hukuk-dairesi-e-2013-18569-k-2014-228-t-13-1-2014> , e. t. : 11.07.2021.

³⁶ YHGK. , E. 2017/2-1891, K. 2018/1577, T. 25.10.2018 kararı: “...*Kadının çalışıyor olması veya kusur durumu kadın yararına tedbir nafakası hükmedilmesine engel teşkil eden vakıalar değildir...*” şeklindedir, <https://legalbank.net/belge/y-hgk-e-2017-2-1891-k-2018-1577-t-25-10-2018-tedbir-nafakasi-davaci-karsi-davali-erkegin-bosanmaya-y/3357429/tedbir+nafakasında+kusur> , e. t. : 05.07.2021.

³⁷ YHGK. , E. 2011/533, K. 2011/670, T. 02.11.2011 kararı, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/hukuk-genel-kurulu-e-2011-2-533-k-2011-670-t-02-11-2011> , e. t. : 05.07.2021.

³⁸ TEKİNAY, s. 261; ÖZTAN, s. 496.

tedbirlerden olan tedbir nafakası da boşanma ya da ayrılık kararının kesinleşmesiyle birlikte sona erer³⁹.

b) Tedbir Nafakası ile Yoksulluk Nafakasının Karşılaştırılması

Bakım nafakaları arasında yer alan tedbir nafakası, yoksulluk nafakasından bazı hususlarda ayrılır. Tedbir nafakasına boşanma ve ayrılık davası açılmadan karar verilebileceği gibi (TMK. m. 195 vd.) boşanma davası süresince de hükmedilebilir (TMK. m. 169). Yoksulluk nafakasına hükmedilmesi için ise boşanma kararının kesinleşmesi gerekir⁴⁰.

Tedbir nafakası kararı, eşler ve çocuklar bakımından mümkün iken, yoksulluk nafakası kararı sadece eşler için söz konusudur. Yoksulluk nafakasına hükmedilmesi için taraflardan birinin talebi gereklidir⁴¹. Boşanma veya ayrılık davası açıldığında, hâkim davanın devamı süresince gerekli olan özellikle eşlerin barınmasına, geçinmesine, eşlerin mallarının yönetimine ve çocukların bakım ve korunmasına ilişkin önlemleri re'sen alır. Dolayısıyla açılacak olan boşanma veya ayrılık davasında, mahkeme re'sen talep olmasa bile geçici tedbir nafakasına hükmedebilecektir⁴². Buna karşın, ayrı yaşama hakkının kullanıldığı hallerde, bu hakkı kullanan eşin, talebi olmadan, mahkeme tarafından bağımsız tedbir nafakasına hükmedilemez. Zira, Türk Medenî Kanunu'nun 197. maddesinin ikinci fıkrasına göre, birlikte yaşamaya ara verilmesinin haklı sebebe dayanması halinde, eşlerden birinin talebi üzerine bağımsız tedbir nafakasına hükmedilebileceği düzenlenmiştir. Geçici tedbir nafakası, davanın kesinleşmesi anına kadar istenebilirken; bağımsız tedbir nafakası, ayrı yaşama haklı sebebe dayandığı sürece talep edilebilmektedir.

³⁹ **DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ**, s. 139; **ÖZTAN**, s. 496; Yargıtay 12. HD. , E. 2018/3467, K. 2018/8043, T. 13.09.2018 kararı, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/12-hukuk-dairesi-e-2018-3467-k-2018-8043-t-13-9-2018> , e. t. : 05.07.2021.

⁴⁰ **CEYLAN**, Türk ve İsviçre Hukukunda, s. 114.

⁴¹ Yargıtay 2. HD. , E. 2019/95, K. 2019/4374, T. 10.04.2019 kararı: “Davacı-karşı davalı kadının usulüne uygun olarak yasal süresi içerisinde ileri sürülmüş yoksulluk nafakası talebi bulunmamaktadır.” şeklindedir, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/2-hukuk-dairesi-e-2019-95-k-2019-4374-t-10-4-2019> , e. t. : 11.07.2021; **SAYMEN, Ferit H. , / ELBİR, Halid K. ,** Türk Medenî Hukuku, Cilt III, Aile Hukuku, Hak Kitabevi, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul, 1957, s. 279; **FEYZİOĞLU**, s. 399; **DOĞAN**, s. 77.

⁴² **RUHİ, Canan / RUHİ, Ahmet Cemal**, s. 26 ve s. 32; **VELİDEDEOĞLU, Hıfzı Veldet**, Türk Medenî Hukuku, Cilt II, Aile Hukuku, Beşinci Bası, Nurgök Matbaası, İstanbul, 1965, s. 249; YHGK. , E. 2012/1158, K. 2012/827, T. 21.11.2012 kararı, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/hukuk-genel-kurulu-e-2012-2-1158-k-2012-827-t-21-11-2012> , e. t. : 11.07.2021.

Yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için, Türk Medenî Kanunu'nun 175. maddesinde belirtildiği gibi, talep eden tarafın boşanma anında yoksulluğa düşecek olması şartı aranır. Oysa tedbir nafakasında böyle bir koşulun gerçekleşmesi aranmaz.

Tedbir nafakasına karar verilirken tarafların daha kusurlu veya tam kusurlu olması önem taşımazken; yoksulluk nafakasında kusur araştırmasının mutlaka yapılması gerekmektedir. Türk Medenî Kanunu'nun 175. maddesine göre, boşanma davasında, kusursuz, az kusurlu ve eşit kusurlu taraf yoksulluk nafakası isteyebilecektir⁴³. Dolayısıyla talepte bulunanın boşanmada daha kusurlu olması, yoksulluğa düşmüş olsa bile, lehine nafakaya karar verilmesine engeldir⁴⁴.

Tedbir nafakası, kural olarak dava tarihinden itibaren işlemeye başlar⁴⁵. Ancak Türk Medenî Kanunu'nun 196. maddesinin son fıkrasına göre, geçmiş bir yıl ve gelecek yıllar için istenebilir. Bağımsız nafaka davası açılmış ve bu dava daha sonra boşanma davası ile birleştirilmişse boşanma davası açılıncaya kadar ayrı yaşamakta haklı olmak şartıyla, bağımsız nafaka davasının açıldığı tarihten itibaren tedbir nafakasına karar verilmektedir⁴⁶. Yoksulluk nafakasının işlemeye başladığı tarih ise boşanma hükmünün kesinleştiği tarihtir⁴⁷.

2. İştirak Nafakası

a) Genel Olarak

Boşanma hükmünün kesinleşmesiyle birlikte velayet hakkı kendisine verilmeyen eşin, velayeti kendisine verilen eşe, çocuğun bakımı ve eğitim giderleri için malî gücü oranında yaptığı katkıya iştirak nafakası adı verilir⁴⁸. Evlenmenin sona ermesi ile hükmedilen bu nafaka, malî nitelikte bir katkıdır.

⁴³ GENÇCAN, Nafaka, s. 449.

⁴⁴ DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, s. 160; Ankara BAM. , 28. HD. , E. 2019/437, K. 2020/878, T. 17.07.2020 kararı, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/bolge-adliye-mahkemesi/ankara-bam28-hd-e-2019-437-k-2020-878-t-17-7-2020> , e. t. : 11.07.2021.

⁴⁵ TEKİNAY, s. 261; Yargıtay 12. HD. , E. 2018/13828, K. 2018/9636, T. 11.10.2018 kararı, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/12-hukuk-dairesi-e-2018-13828-k-2018-9636-t-11-10-2018> , e. t. : 11.07.2021.

⁴⁶ RUHİ, Canan / RUHİ, Ahmet Cemal, s. 32.

⁴⁷ GENÇCAN, Nafaka, s. 503; Yargıtay 2. HD. , E. 2019/2169, K. 2019/8738, T. 16.09.2019 kararı, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/2-hukuk-dairesi-e-2019-2169-k-2019-8738-t-16-9-2019> , e. t. : 08.07.2021.

⁴⁸ OĞUZMAN / DURAL, s. 141-142; HATEMİ / SEROZAN, s. 336; ÖZTAN, Aile Hukuku, s. 1047; KILIÇOĞLU, Medenî Hukuk, s. 322; FEYZİOĞLU, s. 573; VELİDEDEOĞLU, s. 250; HAMZAÇEBİ, Mehmet, "Türk Medenî Kanunu'na Göre Boşanma ve Ayrılık Hallerinde Tedbir,

İştirak nafakasının amacı, mahkeme kararı ile ortak yaşamları sonlandırılan eşlerin malî güçleri oranında müşterek çocuklarının yetiştirilmesindeki sorumluluklarının kanunen devamını sağlamaktır⁴⁹.

Türk Medenî Kanunu'nun 182. maddesinin ikinci fıkrası, her ne kadar iştirak nafakasının tanımına açıkça yer vermemiş de olsa, “*eşin, çocuğun bakım ve eğitim giderlerine gücü oranında katılmak zorunda olduğu*” şeklinde düzenlenmiştir. Hükümde aslında eş olarak belirtilse de burada velayetin bırakılmadığı anne ya da babaya, çocuğun bakım ve eğitim giderlerini karşılama sorumluluğu yüklenmiştir. Kural olarak çocuğun ergin olmak suretiyle hukukî bağımsızlığını elde etmesi ise bu yükümlülüğün sınırını oluşturur⁵⁰. Çocuğun ergin olması dışında, evlenme ya da kazaî rüşt kararı ile ergin kılınması halinde de iştirak nafakası sona erer⁵¹. Buna karşılık, çocuk ergin olmasına rağmen meslek eğitimi tamamlayamamış ise, her ne kadar hukuken bağımsızlığını kazanmış olsa da bakım ve eğitim giderlerini karşılayacak başka gelir olanaklarından yoksunsa, anne ve babaya ekonomik anlamda bağımlı kalmaya devam edecektir⁵². Yani çocuk, ergin olmasına rağmen eğitime devam ediyorsa, iştirak nafakası eğitim sona erinceye kadar devam eder (TMK. m. 328/f. II). Bu durumun dışında, DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ'e göre, çocuk ergin olduktan sonra

Yoksulluk ve İştirak Nafakası”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 10, S. 3-4, 2002, ss. 23-48, s. 38; **CEYLAN, Ebru**, “*İştirak Nafakasının Belirlenmesiyle İlgili Seçilmiş Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi*”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 2017 (133), ss. 299-324, s. 301, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2017-133-1702>, e. t. : 25.11.2019, (**CEYLAN**, “*İştirak Nafakası*”); **KÖPRÜLÜ, Bülent / KANETİ, Selim**, Aile Hukuku, Özdem Kardeşler Matbaası, İstanbul, 1985/1986, s. 199; **ÖZÜĞÜR, Ali İhsan**, Nafaka Hukuku, 4. B. , Legal Yayıncılık, Ağustos, İstanbul, 2007, s. 5.

⁴⁹ **DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ**, s. 152-153; **KÖSEOĞLU, Bilal / KOCAAĞA, Köksal**, Aile Hukuku ve Uygulaması, Bilimsel Görüşler, Yargı İçtihatları, Bursa, Ekin Yayınevi, Nisan, 2011, s. 215.

⁵⁰ **TÜRKMEN, Ahmet**, “*Eğitim Nafakası (TMK. m. 328/II)*”, T. C. Yaşar Üniversitesi E-Dergisi, Prof. Dr. Aydın ZEVLİLİLER'e Armağan, Cilt 3, S. 8, ss. 2707-2764, s. 2707, <https://journal.yasar.edu.tr/wp-content/uploads/2014/01/16-Ahmet-T%C3%9CRKMEN.pdf>, e. t. : 28.07.2021.

⁵¹ Yargıtay 8. HD. , E. 2013/17156, K. 2014/6102, T. 03.04.2014 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-8-hd-e-2013-17156-k-2014-6102-t-03-04-2014-musterek-cocuk-icin-istirak-nafakasi-istenemeyeceginden/1482394/ergin+%C3%a7ocu%C4%9fa+i%C5%9ftirak+nafakas%C4%b1>, e. t. : 27.07.2021; **KÖSEOĞLU / KOCAAĞA**, s. 218-219.

⁵² **SONAT, K. Ali**, “*Ana Babanın Eğitimi Devam Eden Ergin Çocuğa Karşı Nafaka Yükümlülüğü*”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 19, S. 1, Yıl: 2013, ss. 235-291, s. 237-238, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/793377>, e. t. : 27.07.2021; Yargıtay 2. HD. , E. 2010/17921, K. 2012/2392, T. 13.02.2012 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2010-17921-k-2012-2392-t-13-02-2012-erginlik-kriteri/944029/e%C4%9fitim+giderlerini+kar%C5%9f%C4%b1layamam%C4%b1%C5%9f+ergine+i%C5%9ftirak+nafakas%C4%b1>, e. t. : 27.07.2021.

bakıma muhtaç ise, iştirak nafakasının yerine Türk Medenî Kanunu'nun 364. maddesine göre yardım nafakası isteyebilecektir⁵³.

Türk Medenî Kanunu'nun 182. maddesi gereğince hâkim, iştirak nafakasını belirlerken nafaka yükümlüsünün ekonomik gücünü araştırmak zorundadır. Nafakanın tespitinde, bir taraftan çocuğun ihtiyaçları, diğer taraftan anne ve babanın yaşam koşulları ve ödeme güçleri göz önünde tutulur⁵⁴.

b) İştirak Nafakası ile Yoksulluk Nafakasının Karşılaştırılması

İştirak nafakasına ilişkin hükümler, çocuğun korunmasına ilişkin olduğu için kamu düzeninden olup, talep olmasa bile hâkim tarafından süreli olarak re'sen dikkate alınır⁵⁵. Yoksulluk nafakası ise ancak davacı tarafın talebi dahilinde süresiz olarak tayin edilir⁵⁶.

İştirak nafakası ve yoksulluk nafakasının ortak özelliği, her ikisinin de boşanma davasıyla birlikte talep edilebilir olmasıdır. Ancak yoksulluk nafakası boşanma hükmünün kesinleşmesinden sonra eski eşin diğerine boşanma yüzünden yoksulluğa düşmüş veya düşecek olması halinde ödediği nafaka türü iken; iştirak nafakası, velayet kendisine verilmeyen anne veya babanın çocuğun bakım ve eğitim giderlerini karşılaması için ödediği nafakadır. Yani iştirak nafakası ergin olmayan

⁵³ DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, s. 153; Yargıtay 3. HD. , E. 2004/1842, K. 2004/1768, T. 08.03.2004 kararı: "...Anne – baba, yüksek öğrenim yapan veya yapmak isteyen çocuklarına uygun süre yardım etmek zorundadır...O halde üniversite sınavlarına hazırlandığı belirlenen davacı için Türk Medenî Kanunu'nun 364. maddesi koşulları olduğundan uygun yardım nafakasına hükmolunması gerekirken..." şeklindedir, [⁵⁴ ÖZTAN, Aile Hukuku, s. 1066-1067; Yargıtay 3. HD. , E. 2014/10027, K. 2014/16573, T. 15.12.2014 kararı,](https://legalbank.net/belge/y-3-hd-e-2004-1842-k-2004-1768-t-08-03-2004-erginlik/108677/+Y++3++HD++08+03+2004%2c+1842+ +1768%3b , e. t. : 27.07.2021.</p></div><div data-bbox=)

⁵⁵ KÖSEOĞLU / KOCAĞA, s. 215; ÖZTAN, s. 498; RUHİ, Canan / RUHİ, Ahmet Cemal, s. 71; ÖZÜĞÜR, s. 218; Yargıtay 2. HD. , E. 2012/7103, K. 2012/11219, T. 30.04.2012 kararı, [⁵⁶ ÖZÜĞÜR, Ali İhsan, Nafaka Hukuku, Güncellenmiş 6. B. , Seçkin Yayıncılık, Temmuz, Ankara, 2015, s. 500-502, \(ÖZÜĞÜR, Güncellenmiş\); AKINTÜRK / ATEŞ, Medenî Hukuk, s. 278; Yargıtay 2. HD. , E. 2016/22195, K. 2017/1205, T. 08.02.2017 kararı, \[16\]\(https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2016-22195-k-2017-1205-t-08-02-2017-tahkiyat-asamasinda-talep-edilen-yoksulluk-nafakasina-d/2705967/yoksulluk+nafakas%4%b1+talebi , e. t. : 28.07.2021.</p></div><div data-bbox=\)](https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2012-7103-k-2012-11219-t-30-04-2012/1820745/i%5c5%9ftirak+nafakas%4%b1n%5c4%b1n+talep+olmadan+h%5c3%bckmedilebilmesi , e. t. : 28.07.2021.</p></div><div data-bbox=)

müşterek çocuklar için hükmedilirken, yoksulluk nafakası ancak eski eş tarafından talep edebilir.

Yoksulluk nafakası talebi bakımından zamanaşımı süresi, boşanma hükmünün kesinleştiği tarihten itibaren bir yıldır (TMK. m. 178). İştirak nafakasında ise anne ve babanın bakım borcu, müşterek çocuğun ergin olmasına kadar devam eder (TMK. m. 328/1).

İştirak nafakasına karar verilirken herhangi bir kusur aranmaz. Halbuki yoksulluk nafakasına hükmedilirken mutlaka kusur incelemesi yapılması gerekir. Yoksulluk nafakasına hükmolunabilmesi için boşanma hükmünün kesinleşmesi ve nafaka talep eden eşin boşanmaya neden olan olaylarda diğer eşe göre daha ağır kusurlu olmaması gerekir⁵⁷.

B. Yardım Nafakası

a) Genel Olarak

Toplum içinde yaşayan insanların ihtiyaç içinde olan diğer bireylere yardım etmesi vicdanî, ahlaki ve toplumsal bir görevdir⁵⁸. Özellikle hısımlar arasında daha fazla olan bu yardım görevi, zamanla, sosyal devlet anlayışının yerleşmesiyle büyük ölçüde devlete bırakılmış olsa da bu durum bireylerin birbirlerine yardım etmesine son vermemiştir⁵⁹. Kanun koyucu, yoksulluğa düşen bir aile bireyine diğerlerinin yardımda bulunmamasının yaptırımını, kişinin vicdanı olan ahlak kurallarına bırakmamış ve ahlaki borç olan bu yardım yükümünü, Türk Medenî Kanunu'nun 364. maddesinde kanunî borç haline dönüştürmüştür⁶⁰.

Türk Medenî Kanunu'nun 364. maddesinin birinci fıkrasına göre, nafaka yükümlüsü olanlar, üstsoy ve altsoy kan hısımları ile kardeşlerdir. Kaçınıcı dereceden olursa olsun üstsoy ve altsoy hısımlar yardım nafakası ile yükümlüdürler. Büyük baba,

⁵⁷ ÖZÜĞÜR, Güncellenmiş, s. 499; RUHİ, Canan / RUHİ, Ahmet Cemal, s. 47; GENÇCAN, Nafaka, s. 451-453.

⁵⁸ KÖSEOĞLU / KOCAAĞA, s. 151; TEKİNAY, s. 605; DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, s. 392; AKINTÜRK / ATEŞ, s. 443-444; KÖPRÜLÜ / KANETİ, s. 293.

⁵⁹ DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, s. 392.

⁶⁰ KÖPRÜLÜ / KANETİ, s. 293; AKINTÜRK / ATEŞ, s. 444; TEKİNAY, s. 605-606; OĞUZMAN / DURAL, s. 378; FEYZİOĞLU, s. 573-574.

şartları gerçekleşmişse, torununa nafaka ödemek zorunda olduğu gibi, torun da büyük babasına nafaka ödeme yükümlülüğü altındadır⁶¹.

Yardım nafakasında, yoksulluğa düşme şartının bizzat nafakayı talep eden kişide gerçekleşmesi gerekir. Bir kişinin bakmakla yükümlü olduğu kişilerin yoksul olmaları, kendilerine nafaka talebi hakkı vermez. Bu durumda yoksulluğa düşecek olan kişiler, bizzat kendileri yükümlü olan hısımlarından Türk Medenî Kanunu'nun 364. maddesinin birinci fıkrasına göre göre nafaka istemelidir⁶².

Yardım nafakası isteminde bulunabilmek için, yardım edilmemesi halinde yoksulluğa düşme tehlikesinin bulunması yeterlidir; ayrıca talep anında yoksulluğa düşmüş olmak şart değildir⁶³.

Bakım nafakası olarak ihtiyaçlarını karşılama imkanına sahip oldukları sürece, kadın veya erkek eşinden, ergin olmayan çocuk anne ya da babasından yardım nafakası isteyemezler. Ergin olmayan çocuğa karşı anne ve babanın bakım ödevleri söz konusudur (TMK. m. 327). O halde çocuk, ancak ergin olduktan sonra anne ve babasından nafaka isteyebilir⁶⁴. Bu durumda bakım nafakası, yardım nafakasından daha önce gelen bir yükümlülüktür. Bakım nafakası ödeyecek yükümlü bulunduğu ve ödeme gücü de var olduğu sürece yardım nafakasına gidilemeyecektir. Eğitimine devam eden ergin çocuğun anne ve babasından eğitimi süresince alacağı nafaka, Yargıtay tarafından yardım nafakası olarak adlandırılmaktadır⁶⁵. Ancak doktrinde, bu nafakayı bakım nafakası olarak adlandıran yazarlar da bulunmaktadır⁶⁶.

⁶¹ DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, s. 392.

⁶² HELVACI, Serap / ERLÜLE, Fulya, Medenî Hukuk, Güncellenmiş, Yeni Bası 7. B. , Legal Yayıncılık, İstanbul, Eylül, 2021, s. 216-217; Yargıtay 3. HD. , E. 2005/3583, K. 2005/4012, T. 12.04.2005 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-3-hd-e-2005-3583-k-2005-4012-t-12-04-2005-yardim-nafakasi-talebi/721049/yardim+nafakasi+talebi> , e. t. : 01.08.2021.

⁶³ FEYZİOĞLU, s. 580; VELİDEDEOĞLU, s. 457; KÖPRÜLÜ / KANETİ, s. 295; Yargıtay 3. HD. , E. 2017/9752, K. 2017/11174, T. 06.07.2017 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-3-hd-e-2017-9752-k-2017-11174-t-06-07-2017-yardim-nafakasi-istemi-yardim-nafakasina-karar-verilebi/2881490/> , e. t. : 01.08.2021.

⁶⁴ Yargıtay 3. HD. , E. 2013/5765, K. 2014/200, T. 14.01.2014 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-3-hd-e-2013-15765-k-2014-200-t-14-01-2014-yardim-nafakasi-talebi/1423265/geliri+olmayan+nafaka+yukumlusu> , e. t. : 02.08.2021.

⁶⁵ Yargıtay 3. HD. , E. 2016/2465, K. 2016/3813, T. 14.03.2016 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-3-hd-e-2016-2465-k-2016-3813-t-14-03-2016/2412851/ergin+%c3%a7ocu%c4%9fa+yard%c4%b1m+nafakas%c4%b1> , e. t. : 03.08.2021.

⁶⁶ TÜRKMEN, s. 2712; SONAT, s. 242-243; FEYZİOĞLU, "...eğer çocuk tahsilde ise ve eğitim durumu onun geçimini başka suretle sağlamasına uygun değilse, iştirak nafakası, çocuğun başladığı yüksek öğrenimini tamamlamasına kadar devam ettirilir.", s. 573; bakım nafakasının erginlikle sınırlanamayacağı hakkında bkz. : HATEMİ / SEROZAN, s. 336; karşı görüş: ZEVLİLİLER / ERTAŞ / HAVUTCU / ACABEY / GÜRPINAR, s. 360; BOZDAĞ, Gonca Gülfem, "Türk

Türk Medenî Kanunu'nun 364. maddesinde, yardım nafakası ödeme yükümlüsünün altsoy-üstsoy kan hısımlı olması ile kardeş olması arasında bir ayrım yapılmıştır. Buna göre, yardım nafakası yükümlüsü altsoy-üstsoy hısımlarından biriye, yükümlünün sadece ödeme gücünün varlığı yeterlidir⁶⁷. Ancak altsoy-üstsoy hısımlarından farklı olarak, kardeşlerin nafaka ödeme borcu altına girebilmeleri için, sadece kendilerinin ve bakmakla yükümlü oldukları kişilerin yaşam biçimlerini önemli ölçüde etkilemeyecek ödeme gücüne sahip olmaları yeterli değildir. Türk Medenî Kanunu'nun 364. maddesinin ikinci fıkrasına göre, “*Kardeşlerin nafaka yükümlülükleri, refah içinde bulunmalarına bağlıdır*”. Kanun koyucu, kardeşten nafaka istenebilmesi için kardeşin refah içinde olmasını aramaktadır⁶⁸.

b) Yardım Nafakası ile Yoksulluk Nafakasının Karşılaştırılması

Yoksulluk nafakası talebi eşler arasındaki ilişkiden; yardım nafakası ise altsoy-üstsoy hısımlar ile kardeşler arasındaki ilişkiden doğan bir istemdir. Dolayısıyla yoksulluk nafakası, var olan bir evlilik sözleşmesine dayanırken; yardım nafakasında akrabalık ilişkileri söz konusu olduğu için herhangi bir sözleşmenin varlığı aranmaz⁶⁹.

Yoksulluk nafakası bir bakım nafakası olup yardım nafakasına göre önceliklidir. Yani bakım nafakasının talep edilemediği hallerde yardım nafakasına başvurulabilecektir⁷⁰. Bakım nafakası talebine yönelik davanın, davalının yerleşim yerinde açılması gerekmez. Eğer nafaka davası, boşanma davası ile yürütülüyorsa

Hukukunda ve Uluslararası Hukukta Nafaka, T. C. Gazi Üniversitesi, Doktora Tezi, Ankara, 2014, s. 32, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>, e. t. : 21.02.2021; **ÖZDEMİR, Hayrunnisa**, “*Yargıtay Kararları Işığında Türk Medenî Hukukunda Yardım Nafakası*”, Terazi Hukuk Dergisi, C. 9, S. 100, Aralık, 2014, ss. 65-78, s. 69; **CEYLAN**, “*İştirak Nafakası*”, s. 310; **AKINTÜRK, Turgut**, “*Boşanmanın Hukukî Sonuçları*”, AÜHF. Ellinci Yıl Armağanı, C. II, Ankara, 1977, s. 202, (**AKINTÜRK**, “*Boşanmanın Hukukî Sonuçları*”).

⁶⁷ Yargıtay 3. HD. , E. 2014/149, K. 2014/7574, T. 15.05.2014 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-3-hd-e-2014-149-k-2014-7574-t-15-05-2014-yar-dim-nafakasi-istemi/1497090/geliri+olmayan+nafaka+yükümlüsü>, e. t. : 02.08.2021; Yargıtay 2. HD. , E. 2015/22821, K. 2017/2175, T. 02.03.2017 kararı, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/2-hukuk-dairesi-e-2015-22821-k-2017-2175-t-2-3-2017>, e. t. : 02.08.2021.

⁶⁸ Yargıtay 3. HD. , E. 2013/17433, K. 2014/1538, T. 04.02.2014 kararı, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/3-hukuk-dairesi-e-2013-17433-k-2014-1538-t-4-2-2014>, e. t. : 03.08.2021; **KÖPRÜLÜ / KANETİ**, s. 297; **TEKİNAY**, s. 61; **KILIÇOĞLU**, s. 530; **AKINTÜRK / ATEŞ**, Medenî Hukuk, s. 305; **OĞUZMAN / DURAL**, s. 383; **VELİDEDEOĞLU**, s. 458-459; **ÇAKIRCA, Seda İrem**, “*Kardeşler Arasında Nafaka Yükümlülüğü*”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 64, S. 1, Yıl: 2015, ss. 65-101, s. 67, <https://dspace.ankara.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12575/49124/20754.pdf?sequence=1&isAl-lowed=y>, e. t. : 03.08.2021.

⁶⁹ **FEYZİOĞLU**, s. 572 ve 574.

⁷⁰ **DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ**, s. 396; **KÖPRÜLÜ / KANETİ**, s. 294; **ÖZTAN**, Aile Hukuku, s. 1202-1203.

Türk Medenî Kanunu'nun 168. maddesine göre, boşanma ile birlikte eşlerden birinin yerleşim yeri veya davadan önce son defa altı aydan beri birlikte oturdukları yer mahkemesinde talep edilir. Yardım nafakasında ise, dava taraflardan birinin yerleşim yerinin bulunduğu yer mahkemesinde açılmalıdır (TMK. m. 365/f. VI).

Her iki nafakada da talepte bulunanın yoksulluğa düşmesi ya da düşecek olması tehlikesi altında olması gerekse de yoksulluk nafakasında bu yoksulluğun evlilik birliğinin sona ermesi sonucu gerçekleşmesi gerekir. Ayrıca yoksulluk nafakasında refah hali içinde olma şartı aranmamaktadır.

Yardım nafakasında kusur incelemesi söz konusu olmazken; yoksulluk nafakasında, talepte bulunanın karşı taraftan daha ağır kusurlu olmaması gerekir.

Yoksulluk nafakasının başlangıç tarihi, boşanma hükmünün kesinleştiği tarih iken; yardım nafakasında bu süre dava tarihidir⁷¹.

Yardım nafakası kural olarak irat olarak ödenebilir. Yoksulluk nafakası ise çoğunlukla irat şeklinde, istisnai hallerde ise toptan olarak ödenebilir.

Yoksulluk nafakasında zamanaşımı süresi, boşanma hükmünün kesinleşmesinden itibaren bir yıldır (TMK. m. 178). Yardım nafakası talebinde ise zamanaşımı söz konusu değildir.

III. Boşanma Durumunda Birlikte Velayetin Nafakaya Etkisi

A. Birlikte Velayet Kavramı

Boşanma sonrasında müşterek çocukları için iletişim kurması gereken anne ve babanın karşılaşacağı zorlukları kısmen de olsa ortadan kaldırmayı amaçlayan birlikte velayet, ilk olarak Amerika Birleşik Devletleri'nde velayetin alternatifi olarak ortaya çıkmıştır⁷².

Boşanma sadece boşanan taraflar için değil aynı zamanda müşterek çocuklar üzerinde de bir travma yaratmaktadır. Çocukların fiziken ve ruhen sağlıklı bir yetişkin

⁷¹ KÖSEOĞLU / KOCAĞA, s. 187; ÖZTAN, Aile Hukuku, s. 1220; YİBGK. , E. 1956/15, K. 1956/15, T. 28.11.1956 karar özeti: "Nafakanın artırma veya eksiltilmesine ilişkin istemlerin kabulünde, dava tarihinden geçerli olmak üzere karar verilmesi gerekir." şeklindedir, <https://legalbank.net/belge/y-ibgk-e-1956-15-k-1956-15-t-28-11-1956-nafaka/174528/> , e. t. : 04.08.2021.

⁷² ERLÜLE, Fulya, Boşanmada Birlikte Velayet, Yetkin Basımevi, Ankara, 2019, s. 123.

olarak yetişmesi için hem annesine hem de babasına ihtiyacı olduğu kaçınılmazdır. Birlikte velayet ile çocuklar boşanma sonrasında da anne ve babayla iletişimlerini devam ettirdiğinden boşanmanın meydana getireceği olumsuz etkilerden de arınmış olacaklardır⁷³.

Türk Medenî Kanunu'nda velayet kavramı hakkında açık bir tanım bulunmamaktadır. Bununla birlikte Türk Medenî Kanunu'nun "*Velayetin kapsamı*" kenar başlıklı 339. maddesi çerçevesinde genel olarak velayetin içeriğinin belirlenmesi mümkündür. Buna göre, ana ve baba, çocuğun bakımı ve eğitimi konusunda onun menfaatini göz önünde tutarak gerekli kararları alır ve uygular (TMK. m. 339/f. I).

Velayet, kural olarak küçüklerin, istisnai olarak da kısıtlıların bakım ve korunmalarını sağlamak amacıyla, ana ve babanın, çocuklarının şahıs ve mal varlıklarına ilişkin yükümlülükleri üzerinde sahip oldukları görev, yetki ve hakların tümünü ifade eder⁷⁴.

Birlikte velayet, anne ve babanın çocuk üzerindeki velayet hakkını, eşit yetkilerle ve aralarında uzlaşarak müştereken kullanmaları anlamına gelir⁷⁵. Velayetin birlikte kullanılması, ana ve babanın çocuklarının kişiliklerine ilişkin hak ve ödevleri üzerinde çocuklarının bakımını, eğitimi, öğretimini ve yetiştirilmesini birlikte gerçekleştirmeleri anlamına gelmektedir⁷⁶. Çocuğun şahsına ilişkin yükümlülükler anneye, malların yönetimine ilişkin görevler ise babaya bırakılamamaktadır; yani velayetin kapsadığı hak ve ödevler anne ve baba arasında bölünemeyecektir⁷⁷.

Velayetin kullanımında, anne ve baba anlaşamadıkları durumda ne olacağına ilişkin bir düzenleme Türk Medenî Kanunu'nda bulunmamaktadır. Bu tür bir anlaşmazlık durumunda kanunun 195. maddesindeki düzenleme uygulanarak çözüme gidilmelidir. Buna göre, anne ve baba velayetin ne şekilde kullanılacağı hususunda

⁷³ **COŞKUN, Nazlı Hilal**, Velayete Hâkim Olan İlkelerin Ortak Velayete Uyarlanması, 1. B. , Aristo Yayınevi, İstanbul, Şubat, 2023, s. 40.

⁷⁴ **ZEVKLİLER / ERTAŞ / HAVUTCU / ACABEY**, s. 350; **DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ**, s. 375; **KÖPRÜLÜ / KANETİ**, s. 248; **AKKURT, Sinan Sami**, "Boşanma Sonrası Ortak Velayet Kavramının Özellikle Türk Hukuk Uygulaması Bakımından Genel Olarak Değerlendirilmesi", Legal Hukuk Dergisi, Cilt No. : 17, Sayı No. : 202, Yıl: 2019, ss. 4185-4202, s. 4187; **COŞKUN**, s. 8; **SERDAR, İlknur**, "Birlikte Velayet", DEÜHFD. , Cilt: 10, S. 1, Yıl: 2008, ss. 155-197, s. 159; **KURT, Leyla Müjde**, "Boşanma Durumunda Birlikte (Ortak) Velayet", İnÜHFD. , Cilt: 9, S. 2, Yıl: 2018, ss. 157-186, s. 158.

⁷⁵ **SERDAR**, s. 162; **COŞKUN**, s. 39; **KURT**, s. 158; **İNCE, Nurten**, "Karşılaştırmalı Hukukta ve Türk Hukukunda Evlilik Birliğinin Boşanma İle Sona Ermesi Durumunda Birlikte Velayet", TAAD. , Cilt: 9, S. 34, Yıl: Nisan, 2018, ss. 189-229, s. 195.

⁷⁶ **COŞKUN**, s. 39.

⁷⁷ **SERDAR**, s. 162.

mahkemeye başvurarak hâkimin müdahalesini isteyebilirler. Hâkim de onları uzlaştırmaya çalışacaktır. Buna karşın yine uzlaşma sağlanamazsa hâkim, anne ve babanın ortak rızası ile uzman kişilerin yardımını isteyerek, anne ve babanın düşüncelerini de dinleyip çocuğun menfaati doğrultusunda anlaşmazlığı çözecektir.

B. Türk Medenî Kanunu’ndaki Yasal Dayanaklar

Evlilik süresince, anne ve babanın velayeti birlikte kullanması tartışmasız olarak kabul edilmektedir (TMK. m. 336/f. I). Hukukumuz bakımından velayetin kullanılmasında fikir birliği olmayan ve tartışmalara neden olan husus, evlilik birliğinin boşanma ile sona ermesi halinde, velayetin anne ve baba tarafından birlikte kullanılmasının Türk Medenî Kanunu’muzun yürürlükteki hükümleri çerçevesinde mümkün olup olmadığıdır.

Boşanmada birlikte velayete hükmedilip hükmedilemeyeceğine ilişkin tartışma, Türk Medenî Kanunu’muzda iki hüküm üzerinden devam etmektedir. Bunlardan ilki kanunun 336. maddesinin üçüncü fıkrasıdır. Buna göre, “*Velayet, ana ve babadan birinin ölümü halinde sağ kalana, boşanmada ise çocuk kendisine bırakılan tarafa aittir*”. Diğeri ise kanunun 182. maddesinin üçüncü fıkrasıdır: “*Velayetin kullanılması kendisine verilmeyen eşin çocuk ile kişisel ilişkisinin düzenlenmesinde, çocuğun özellikle sağlık, eğitim ve ahlak bakımından yararları esas tutulur*”.

a) Türk Medenî Kanunu’nun 182. Maddesinin Üçüncü Fıkrasının Birlikte Velayet Kapsamında Değerlendirilmesi

Türk Medeni Kanunu’nda yer alan mevcut hükümler çerçevesinde birlikte velayetin uygulanabilir olup olmadığı hususunda doktrinde görüş ayrılıkları bulunmaktadır. Türk Medenî Kanunu’nun boşanmadan sonra velayetin düzenlenmesi ile ilgili hükümlerinden birisi “*Hâkimin takdir yetkisi*” kenar başlığı altında düzenlenmiş olan 182. maddesidir.

Evlilik birliğinin sona ermesi halinde, velayetin birlikte kullanılmasının mümkün olduğunu ileri sürenler bulunduğu gibi velayetin taraflardan yalnızca birisi tarafından kullanılması gerektiğini ileri sürenler de mevcuttur.

Bir görüş, madde metninin lafzi yorumundan, tarafların boşanma sonrası velayeti birlikte kullanmalarının mümkün olmadığını, müşterek çocuğun velayetinin anne ya da babadan birisine bırakılması gerektiğini savunmaktadır⁷⁸. Bu görüşte olan yazarlara göre boşanma ile anne ve baba, müşterek çocuklarının velayetini birlikte kullanamayacaklarına göre hâkim, çocuğun yararını dikkate alarak velayeti anne ya da babadan birisine bırakacaktır.

Doktrinde kabul edilen diğer görüşe göre ise, Türk Medenî Kanunu'nun 182. maddesinin birinci fıkrasının ifadesinden boşanmada velayetin mutlaka anne ya da babadan birine ait olacağı anlamının çıkarılamayacağı; 182. maddenin üçüncü fıkrasında yer alan “*velayetin kullanılması kendisine verilmeyen eş*” ifadesindeki tekil anlatımdan hareketle boşanmada velayetin mutlaka anne ya da babadan birine verilmesi gerektiği sonucuna varılamayacağı ileri sürülmektedir⁷⁹.

Türk Medenî Kanunu'nun 182. maddesinin birinci fıkrasının içeriğinde hâkimin anne ve babayı dinledikten; çocuk vesayet altındaysa vasinin ve vesayet makamının düşüncesini aldıktan sonra anne ve babanın haklarını ve çocukla kişisel ilişkilerini düzenleyeceği ifade edilmektedir. KOÇHİSARLIOĞLU, madde metninden boşanmada velayetin mutlaka anne ya da babadan birine ait olduğu sonucunu çıkaran bir anlamın mevcut olmadığını; eşlerden birine velayetin bırakıldığı (TMK. m. 182/f. III) ihtimalinde, diğer eşin çocukla olan ilişkisinin düzenlenmesi hususunda hâkimin takdir yetkisi olduğunu ve bunun birlikte velayete engel bir hüküm olmadığını ileri sürmektedir⁸⁰.

ERLÜLE, Türk Medenî Kanunu'nun 182. maddesinin üçüncü fıkrası, velayette hak sahipliğini değil; velayet hakkının anne ya da babadan birisine bırakılması ihtimalinde, diğer tarafın çocukla kişisel ilişkisini ve ödeyecek olduğu iştirak nafakasını düzenlediğini; madde metninden tek başına hareketle, birlikte velayetin

⁷⁸ DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, s. 148; HATEMİ, Aile Hukuku, s. 130 ve s. 188; KÖPRÜLÜ / KANETİ, s. 198; ERBAY, İsmail, “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Kapsamında Türk Medenî Hukukundaki Velâyet Hakkının Kaldırılması (TMK. m. 348) Hükümlerinin Değerlendirilmesi”, İnÜHFD. , Cilt: 3, S. 2, Yıl: 2012, ss. 11-61, s. 23.

⁷⁹ KOÇHİSARLIOĞLU, Cengiz, Boşanmada Birlikte Velayet ve Yasanın Aşılması, Turhan Kitabevi, Ankara, 2004, s. 102-104, (KOÇHİSARLIOĞLU, Birlikte Velayet); ÖZTAN, Bilge, “Türk Hukukunda Boşanmada Birlikte Velayet Sorunu” Prof. Dr. Tuğrul Ansay’a Armağan, Ankara, 2006, ss. 249-260, s. 253-254, (ÖZTAN, Birlikte Velayet); SERDAR, s. 174-175; ERLÜLE, s. 283-284; APAYDIN, Eylem, “Ortak Hayata Son Verilmesi Sonrası Ortak Velayet Hususunda Yasal Düzenleme Gereği”, İnÜHFD. , Cilt: 9, S. 1, Yıl: 2018, ss. 445-476, s. 460.

⁸⁰ KOÇHİSARLIOĞLU, Birlikte Velayet, s. 104-105; aynı yönde: ÖZTAN, Birlikte Velayet, s. 253-254; SERDAR, s. 174-175.

uygulanabilir olup olmadığına ilişkin bir kanaate varılamayacağını bunun için ancak Türk Medenî Kanunu’nun 336. maddesinin değerlendirilmesi gerektiğini ileri sürmektedir⁸¹.

BAYGIN, “*Velâyetin kullanılması kendisine verilmeyen eşin çocuk ile kişisel ilişkisinin düzenlenmesinde, çocuğun özellikle sağlık, eğitim ve ahlâk bakımından yararları esas tutulur.*” hükmünden, boşanma sonrasında tek başına velayetin asıl olduğunu, boşanan eşlerin çocuğun yararına olacak şekilde anne ve baba sorumluluğunu beraberce devam ettirmeye istekli ve hazır oldukları hallerde birlikte velayetin istisnaen kabul edilmesi gerektiğini ileri sürmektedir⁸².

b) Türk Medenî Kanunu’nun 336. Maddesinin Üçüncü Fıkrasının Birlikte Velayet Kapsamında Değerlendirilmesi

Boşanmada birlikte velayete hükmedilip hükmedilemeyeceğine ilişkin olarak yürütülen tartışmada incelenmesi gereken bir diğer hüküm Türk Medenî Kanunu’nun 336. maddesidir.

Türk Medenî Kanunu’nun 336. maddesinin birinci fıkrasında, “*Evlilik devam ettiği sürece ana ve baba velayeti birlikte kullanırlar.*” ifadesi karşısında evlilik birliği süresince velayetin anne ve baba tarafından birlikte kullanılacağı açıktır. İkinci fıkrada, “*Ortak hayata son verilmiş veya ayrılık hali gerçekleşmişse hâkim, velayeti eşlerden birine verebilir.*” düzenlemesinde ise, birlikte yaşamaya ara verilmesi ve ayrılık kararı halinde, velayetin eşlerden birine verilmesi hususu hâkimin takdirine bırakılmıştır⁸³.

Asıl tartışmalı olan hüküm, 336. maddenin üçüncü fıkrasıdır: “*Velayet, ana ve babadan birinin ölümü halinde sağ kalana, boşanmada ise çocuk kendisine bırakılan tarafa aittir.*” şeklindeki düzenlemeden velayetin sadece bir tarafa bırakılmasının

⁸¹ ERLÜLE, s. 284; benzer yönde: DÖNMEZ, Ünsal / BARIN, Taylan, “Boşanma Sonucunda Birlikte Velayetin Türk Hukukunda Uygulanabilirliği Sorunu”, TAAD, Yıl: 9, S. 35, Temmuz, 2018, ss. 175-210, s. 185, yazar “Türk Medenî Kanunu’nun 182. maddesinin birinci fıkrasında doğrudan velayete ilişkin bir düzenleme yer almadığını; kanunun üçüncü fıkrasında “velâyetin kullanılması kendisine bırakılmayan eş” ifadesinin yer aldığını; söz konusu düzenlemenin yoruma muhtaç olduğunu; dolayısıyla velayetin muhakkak eşlerden birine tevdi edilmesi gerektiği sonucunun çıkarılmaması gerektiğini” ileri sürmektedir.

⁸² BAYGIN, Cem, Soybağı Hukuku, 1. B. , On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, Eylül, 2010, s. 268.

⁸³ COŞKUN, s. 44; ERLÜLE, s. 275-276.

zorunlu ve emredici olup olmadığı, hükmünde boşluk bulunup bulunmadığı hususunda öğretide farklı görüşler ileri sürülmektedir.

Öğretide yer alan görüşler ikiye ayrılmaktadır. Bir görüş, hükmün (TMK. m. 336/f. III) emredici olduğunu, bu nedenle birlikte velayete imkân tanımadığını ileri sürmektedir⁸⁴. Diğer görüş ise hükmün emredici nitelik taşımadığını, hükmünde örtülü boşluğun mevcut olduğunu ve bu boşluğun hâkim tarafından çocuğun yararına uygun doldurularak birlikte velayetin mümkün olabileceğini savunmaktadır⁸⁵.

Birinci görüşü savunan yazarlardan KURT'a göre, 336. maddenin üçüncü fıkrasında yer alan düzenlemenin lafzı açıktır: Evlilik birliği sona erdiği takdirde hâkim ancak anne ya da babadan birinin tek başına velayete sahip olmasına yönelik karar vermektedir. Yine yazar, Türk Medenî Kanunu'nun 336. maddesinin üçüncü fıkrasında belirtilen “*taraf*” ibaresine kanun koyucunun mehzaz kanundaki birlikte velayeti düzenleyen hükmüne (ZGB. Art. 133) bilerek yer verdiğini; bu yüzden Türk Medenî Kanunu'nda birlikte velayet konusunda gerçek/açık boşluk bulunduğu görüşüne katılmadığını ileri sürmüştür⁸⁶.

HATEMÎ de anılan hükmünde bir boşluk değil menfi bir çözüm söz konusu olduğunu; 336. maddenin üçüncü fıkrasının emredici nitelik taşıdığını; kanunda birlikte velayete ilişkin bir düzenlemenin yapılmasını uygun bulmadığını; böyle bir düzenlemenin çocuğun üstün menfaatlerine zarar verebileceğini; zira boşanmış tarafların çocuk üzerinden çatışmalarını sürdürmelerine devam ettirebileceğini dile getirmektedir⁸⁷.

Türk Medenî Kanunu'nun ilgili hükmünün birlikte velayete imkân vermediğini düşünen yazarlardan TEKİNAY da boşanma durumunda anne ve babanın velayet hakkını birlikte kullanamayacaklarını, velayetin tevdiinde anne ya da babadan birinin tercih edilmesi gerektiğini belirtmektedir⁸⁸.

Son zamanlarda öğretide ağırlıklı olarak savunulan ikinci görüşe katılan yazarlardan ÖZTAN, velayetin sadece taraflardan birine bırakılmasının adaletli bir

⁸⁴ KURT, s. 172; HATEMÎ, Aile Hukuku, s. 130 ve s. 188; TEKİNAY, s. 281.

⁸⁵ ÖZTAN, Birlikte Velayet, s. 258-260; KOÇHİSARLIOĞLU, Birlikte Velayet, s. 108-109 ve s. 223-227; ERLÜLE, s. 292; SERDAR, s. 174.

⁸⁶ KURT, s. 172.

⁸⁷ HATEMÎ, Aile Hukuku, s. 134-135.

⁸⁸ TEKİNAY, s. 281.

çözüm olmadığını; çocuğun üstün menfaatinin bulunduğu hallerde, velayetin birlikte kullanılmasını hâkimin takdirine bırakmak gerektiğini dile getirmektedir. Yazar, kanunda yeni bir düzenleme yapılincaya kadar TMK. m. 336/f. III hükmünde örtülü bir boşluk bulunduğunu ve bu boşluğun TMK. m. 1/f. I ve m. 2/ f. I dikkate alınarak doldurulabileceğini ileri sürmektedir⁸⁹.

SERDAR’a göre, TMK. m. 336/f. III’te yer alan düzenlemeden boşanma sonrasında ana babanın velayete birlikte sahip olamayacağı sonucu kesin bir şekilde çıkarılamamaktadır. Maddenin yorumlanmasını, kanun maddesinin kanun içindeki yeri, yani hangi bab, hangi fasıl içinde düzenlendiği, o bab ya da fasıldaki maddeler arasındaki mantıksal ilişki ve akış sırasına göre değerlendiren yazara göre, kanunun mantığı mümkün olduğunca ana babanın velâyeti birlikte kullanması yönündedir. Yazar, tarafların boşanmadan sonra velayeti birlikte kullanmayı talep etmeleri halinde, çocuğun yararına olmak şartıyla hâkimin birlikte velayeti reddetmemesi gerektiğini savunmaktadır⁹⁰.

Türk Hukuku’nda uygulamada ise birlikte velayete ilişkin ilk karar, İzmir 4. Aile Mahkemesi tarafından 27.05.2009 tarihinde anlaşmalı boşanma davasında verilmiştir⁹¹. Söz konusu kararda, çocuğun yararı göz önünde tutularak, birlikte velayete hükmedilmiştir. Yargıtay kararlarında, birlikte velayete ilişkin yabancılık unsurunun söz konusu olduğu davalar da bulunmaktadır⁹². Bu davalarda, birlikte velayete açıkça izin veren yabancı ülke hukukunun uygulanması ya da yabancı ülke mahkemeleri tarafından verilen birlikte velayete ilişkin kararların tenfiz edilmesi talep edilmiştir⁹³. Yargıtay 2017 yılına kadar vermiş olduğu kararlarında, velayete ilişkin düzenlemelerin kamu düzenine ilişkin olduğunu ve Türk Medenî Kanunu’nun birlikte velayete izin vermediğini belirterek talepleri reddetmiştir⁹⁴. Ancak 20 Şubat 2017 tarihli bir kararında, birlikte velayetin, Türk kamu düzenine açıkça aykırı olduğunu ya

⁸⁹ ÖZTAN, Birlikte Velayet, s. 258-260; benzer yönde: ERLÜLE, s. 292; KOÇHİSARLIOĞLU, Birlikte Velayet, s. 109, s. 222 ve s. 232-234.

⁹⁰ SERDAR, s. 175, s. 180 ve s. 184.

⁹¹ SERDAR, s. 171, dpn. : 59.

⁹² ERCOŞKUN ŞENOL, H. Kübra, “Türk Hukukunda Boşanma Halinde Ortak Velayete Hükmedilip Hükmedilemeyeceği Sorunu”, İnÜHFD. , Cilt-Sayı: 12 (2), Yıl: 2012, ss. 754-765, s. 762.

⁹³ ERCOŞKUN ŞENOL, s. 762.

⁹⁴ Yargıtay 2. HD. , E. 2006/6824, K. 2006/13638, T. 10.10.2006 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2006-6824-k-2006-13638-t-10-10-2006-velayetin-kamu-duzeni-ile-ilgili-olmasi/658394/> , e. t. : 24.10.2023; Yargıtay 2. HD. , E. 2012/21186, K. 2013/7440, T. 19.03.2013 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2012-21186-k-2013-7440-t-19-03-2013-bosanmadan-sonra-velayetin-mustereken-ifasi/1385753/> , e. t. : 24.10.2023.

da Türk toplumunun yapısını ve temel çıkarlarını ihlal ettiğini söylemenin mümkün olmadığını belirtmiştir⁹⁵.

C. İsviçre Medenî Kanunu'ndaki Yasal Dayanaklar

İsviçre Hukuku'nda, 2000 yılına kadar boşanmış ebeveynler ve evli olmayan ebeveynler bakımından, hâkimin birlikte velayete hükmetmesine dayanak oluşturacak bir kanunî düzenleme bulunmamaktaydı⁹⁶. Birlikte velayete ilişkin olarak İsviçre Medenî Kanunu'nda 2000 ve 2014 yıllarında olmak üzere iki defa değişiklik yapılmıştır. 2000 yılında yürürlüğe giren ilk değişiklik, İsviçre Medenî Kanunu'nun 133. maddesindedir. Söz konusu madde hükmünde, ebeveynlerin birlikte velayet konusunda ortak talepte bulunmaları, çocuğun bakım giderlerine ve masraflarına katılma konusunda aralarında anlaşmaları ve birlikte velayetin çocuğun üstün yararına uygun olması koşuluyla, boşanma durumunda birlikte velayete imkân tanınmıştır⁹⁷. Bu düzenlemede boşanma halinde kural tek başına velayet, istisna ise birlikte velayetti.

İsviçre'de 20 Haziran 2013 tarihinde gerçekleşen ve 1 Temmuz 2014 tarihinde yürürlüğe giren velayet hukuku revizyonu neticesinde, İMK. m. 133 hükmünden "hâkimin ebeveynlerin ortak talebi halinde birlikte velayete hükmedebileceği" düzenlemesi kaldırılmış; birlikte velayet kural haline gelmiş ve bu durum İsviçre Medenî Kanunu'nun 298. maddesinde hüküm altına alınmıştır⁹⁸. İsviçre Medenî Kanunu'nun 298. maddesinin birinci fıkrasında, boşanma ya da evlilik birliğinin korunmasına ilişkin davalarda, çocuğun menfaatinin korunması için velayetin tek başına kullanılmasının gerekli olması durumunda, velayetin ebeveynlerden birisine bırakılabileceği ifade edilmektedir⁹⁹.

⁹⁵ Yargıtay 2. HD. , E. 2016/15771, K. 2017/1737, T. 20.02.2017 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2016-15771-k-2017-1737-t-20-02-2017-velayetin-ortak-duzenlenmesi-istemi-ortak-velayet-duzen/2705668/birlikte+velayet> , e. t. : 24.10.2023; Yargıtay 2. HD. , E. 2016/18674, K. 2017/13800, T. 04.12.2017 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2016-18674-k-2017-13800-t-04-12-2017/3019067/> , e. t. : 24.10.2023.

⁹⁶ ERLÜLE, s. 216; KURT, s. 162.

⁹⁷ ERLÜLE, s. 207.

⁹⁸ BÜCHLER, Andrea / CLAUSEN, Sandro, FamKommentar Scheidung, Band I: ZGB (Hrsg. :Schwenzer, Ingeborg / Fankhauser, Roland), 3. Auflage, Bern, 2017, Vorbemerkung(en) zu Art. 298, N. 1, (BÜCHLER / CLAUSEN, FamKomm); KURT, s. 162.

⁹⁹ ERLÜLE, s. 232; KURT, s. 162.

1 Temmuz 2014 tarihinde yürürlüğe giren velayet hukuku revizyonunun başlangıç noktasını İsviçre Medenî Kanunu'nun 296. maddesi oluşturmaktadır¹⁰⁰. Buna göre 296. maddenin birinci fıkrasında, velayet hakkının öncelikle çocuğun üstün yararına hizmet etmesi gerektiği ifade edilmektedir; ikinci fıkrasında ise reşit olmayan çocukların anne ve babalarının birlikte velayeti altında oldukları hükümde yer almaktadır.

İsviçre Medenî Kanunu'nun 296. maddesinin ikinci fıkrası ve 298. maddesinin birinci fıkrası hükümleri birlikte değerlendirildiğinde, boşanma durumunda birlikte velayetin kural, tek başına velayetin ise istisna olarak düzenlendiği görülmektedir¹⁰¹.

Kanuna göre, evlilik birliği süresince anne baba tarafından birlikte kullanılmakta olan velayet, boşanmadan sonra da kural olarak ebeveynler tarafından birlikte kullanılmaya devam edebilmektedir. 1 Temmuz 2014 tarihindeki revizyon ile birlikte boşanmanın velayet hakkı üzerindeki etkisi ortadan kalkmıştır¹⁰². Her ne kadar İsviçre Hukuku'nda boşanma halinde birlikte velayet kural haline gelse de bu durum kendiliğinden gerçekleşmemekte; her boşanma vakasında, somut olayın özelliklerine göre hâkim, velayetin çocuğun daha yararına olup olmamasına göre tek başına velayete de hükmedebilmektedir¹⁰³.

a) İsviçre Medenî Kanunu'nun 133. Maddesinin Değerlendirilmesi

İsviçre Medenî Kanunu'nun 133. maddesinde, ebeveynlerin hak ve yükümlülükleri düzenlenmiştir. Maddeye göre çocuğun görüşünü ve ebeveynlerin ortak talebini dikkate alan mahkeme, boşanma durumunda çocuğun velayetini, kimin himayesinde bırakılacağını, çocukla kişisel ilişki kurulmasını ve bakımına ilişkin paylaşımın nasıl olacağını ve çocuğa ödenecek bakım nafakasının miktarını belirler.

İsviçre Medenî Kanunu'nun 133. maddesinin birinci fıkrasının ikinci bendinde yer alan çocuğun himayesi (Obhut) kavramı, 2014 yılındaki revizyondan önce birden çok olguyu kapsamaktaydı. Çocuğun yerleşim yerinin belirlenmesi ve çocuğun yerleştirilmesini ifade eden himaye hakkı hukukî himayeyi; çocuğun gündelik

¹⁰⁰ TUOR, Peter / SCHNYDER, Bernhard / SCHMID, Jörg / JUNGO, Alexandra, Das Schweizerische Zivilgesetzbuch, 14. Auflage, Zürich, 2015, N. 91, (TUOR / SCHNYDER / SCHMID / JUNGO, 14. Auflage, 2015).

¹⁰¹ ERLÜLE, s. 251.

¹⁰² TUOR / SCHNYDER / SCHMID / JUNGO, 14. Auflage, 2015, N. 91.

¹⁰³ ERLÜLE, s. 230 ve s. 233.

bakımına ilişkin hak ve yükümlülükler, çocuğun yetiştirilmesi ise fiili himaye kapsamındaydı. Ancak 1 Temmuz 2014 tarihinden bu yana çocuğun himayesi kavramı, artık sadece fiili himayeyi kapsamaktadır¹⁰⁴.

b) İsviçre Medenî Kanunu’nun 298. Maddesinin Değerlendirilmesi

1 Ocak 2017 tarihindeki revizyon ile birlikte İsviçre Medenî Kanunu’nun 298. maddesinde alternatif himaye kavramına yer verilmiştir. Düzenlemeye göre, birlikte velayet halinde mahkeme, ebeveynlerden birinin veya çocuğun istemi üzerine çocuğun yararı doğrultusunda, alternatif himayenin mümkün olup olmadığını inceler. Hükmün gerekçesinde, alternatif himayenin, “ebeveynlerin velayet hakkını ortak kullanmaları ve çocukların bakımı hususunda gün, hafta ve ay şeklinde belirlenebilecek periyotlarla, eşit olarak üstlenmeleri” halinde söz konusu olacağı ifade edilmiştir¹⁰⁵.

İsviçre’de öğretilde, alternatif himaye, boşanma sonrasında, ebeveynlerin çocuklarının bakımını dönüşümlü ve mümkün olduğunca eşit şekilde üstlenmelerini, çocuklarının hayatında her an var olabilmelerini, onların bakımı ve eğitiminde destek olmalarını, aynı zamanda ebeveynlerin karşılıklı olarak birbirlerinin yüklerini azaltmalarını ve acil durumlarda birbirlerinin yerine geçebilmesini sağlamaktadır¹⁰⁶.

Birlikte velayet uygulamasında, çocuğun velayeti ebeveynler tarafından birlikte kullanıldığı için çocuğun himayesinin düzenlenmesinde hâkim ya çocuğun himayesini ebeveynlerden birisine bırakır ya da her iki ebeveyne bırakarak çocuğun bakımına ilişkin paylaşımlarını da belirler¹⁰⁷. Hâkim, çocuğun himayesinin alternatif himaye şeklinde düzenlenip düzenlenemeyeceğini öncelikle çocuğun üstün yararı bakımından değerlendirir ve çocuğun himayesinin alternatif himaye şeklinde düzenlenmesinde dikkate alınabilecek İsviçre öğretisi ve uygulamasında geliştirilmiş olan kriterlerden yararlanır¹⁰⁸. Ebeveynlerin çocuğu yetiştirme kabiliyetini haiz

¹⁰⁴ ERLÜLE, s. 235; “Himaye çocuğun ana veya babasından biriyle geçirdiği zamanı ifade etmektedir.”, bkz. : YILMAZ, Canan, “Birlikte Velayet Çerçevesinde Alternatif (Dönüşümlü) Himaye”, Yargıtay Kararları Işığında Güncel Medenî Hukuk Problemleri Sempozyumu Bildirileri, (Editörler: Tuzcuoğlu, Tuğçe / Cihan, A. Hulki), On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, Şubat, 2019, ss. 213-240, s. 228, (YILMAZ, “Alternatif Himaye”); ERLÜLE, s. 235-236.

¹⁰⁵ <https://www.fedlex.admin.ch/eli/fga/2014/98/de>, pdf., s. 564, e. t. : 06.07.2023.

¹⁰⁶ BÜCHLER / CLAUSEN, FamKomm, Vorbemerkung(en) zu Art. 298, N. 5; YILMAZ, Canan, “İsviçre Medenî Kanunu’nda 01.01.2017 Tarihli Revizyonla Aile Hukuku Alanında Gerçekleştirilen Temel Değişiklikler”, İzmir Medenî Hukuk Günleri-II Aile Hukuku Sempozyumu Bildiri Özetleri, 27-28 Nisan 2018, İzmir, ss. 16-18, s. 16, (YILMAZ, “Revizyon”).

¹⁰⁷ ERLÜLE, s. 254.

¹⁰⁸ YELMEN, Adem, “Birlikte (Ortak) Velayete Yönelik İsviçre Yargı Kararlarının Değerlendirilmesi”, İnÜHFD. , Cilt: 6, S. 2, Yıl: 2020, ss. 315-325, s. 317; ERLÜLE, s. 255.

olmaları, anne babanın çocukla ilgili sorunlar hakkında iletişim kurabilmeleri, iş birliği içinde birlikte hareket etmeleri, ebeveynlerin evlerinin birbirine olan uzaklığı, çocuğun yaşı ve bu konudaki görüşü alternatif himayeye karar verilmesine ilişkin önemli değerlendirme kriterleridir¹⁰⁹.

Çocuğun himayesinin alternatif himaye şeklinde düzenlenebilmesi için ebeveynlerin ekonomik açıdan güçlü olmaları, çocuğun hem annesinin hem babasının yanında kalabilmesi ve üstün menfaatinin zedelenmemesi için ebeveynlerin evlerinin mümkün olduğunca birbirine yakınlığı, ebeveynler arasında yardımlaşma ve dayanışmanın gerçekleştirilmesi son derece önem taşımaktadır¹¹⁰.

D. Birlikte Velayetin İştirak ve Yoksulluk Nafakasına Etkisi

a) İştirak Nafakası Açısından

Boşanma davası sonucunda velayet hakkı kendisine verilmeyen taraf, müşterek çocuğun bakım giderlerine katılmak için diğer tarafa iştirak nafakası adı altında bir nafaka ödemek zorundadır¹¹¹. Türk Medenî Kanunu'muzda yeri olmamasına karşın son dönemlerde uygulamada sıklıkla karşılaşılan boşanma davası sonucunda birlikte velayete karar verilmesi durumunda, iştirak nafakasının nasıl düzenleneceği belirsizdir. Velayeti kendisine bırakılan ya da bırakılmayan anne ve baba, her hâlükârda çocuğun bakım, eğitim ve korunması için gerekli giderleri karşılamak zorundadır (TMK. m. 327/f. I). Birlikte velayet halinde de çocuğun giderleri bu madde gereğince kural olarak birlikte karşılanabilmelidir. Zira birlikte velayete hükmedilmesi halinde, iştirak nafakası bağlanmasına engel herhangi bir kanuni düzenleme bulunmamaktadır.

Türk Medeni Kanunu'nun 329. maddesi, "*Küçüğe fiilen bakan ana veya baba, diğerine karşı çocuk adına nafaka davası açabilir.*" şeklinde düzenlenmiştir. Kanun

¹⁰⁹ BGer 5A_512/2017 vom 22.12.2017, C. 5.1, https://www.bger.ch/ext/eurospider/live/fr/php/aza/http/index.php?highlight_docid=aza%3A%2F%2F22-12-2017-5A_512-2017&lang=fr&type=show_document&zoom=YES&, e. t. : 06.07.2023.

BGer 5A_450/2016 vom 04.10.2016, D. 4.3.1, D. 4.3.2, https://www.bger.ch/ext/eurospider/live/de/php/aza/http/index.php?highlight_docid=aza%3A%2F%2F04-10-2016-5A_450-2016&lang=de&type=show_document&zoom=YES&, e. t. : 06.07.2023; BGer 5A_991/2015 vom 29.09.2016, D. 4.3, D. 4.4, https://www.bger.ch/ext/eurospider/live/de/php/aza/http/index.php?highlight_docid=aza%3A%2F%2F29-09-2016-5A_991-2015&lang=de&type=show_document&zoom=YES&, e. t. : 06.07.2023.

¹¹⁰ ERLÜLE, s. 256; YELMEN, s. 320.

¹¹¹ OĞUZMAN / DURAL, s. 141-142.

koyucu burada iştirak nafakasına hükmedilmesi için, velayetin kimde olduğunun değil, fiili bakımın kim tarafından verildiğinin ve çocuğun kimin yanında kaldığının dikkate alınması gerektiğini açık bir şekilde düzenlemiştir¹¹². Bu sebeple birlikte velayet kararı verilse dahi çocuğa bağlanacak iştirak nafakasının önüne geçilemeyecektir ve indirime de gidilemeyecektir. Çünkü velayet hakkına sahip olmayan tarafın iştirak nafakası ödeme yükümlülüğü velayete değil anne-baba olmaya bağlı bir yükümlülüktür¹¹³. Kanaatimizce, birlikte velayette iştirak nafakası, müşterek çocuğun bakım ve ihtiyaçları doğrultusunda yapılan harcamalara; tarafların gelir durumları ve ekonomik güçlerine göre mahkemece belirlenerek anne-baba tarafından birlikte eşit şekilde karşılanmalıdır.

Buna karşın birlikte velayete hükmedilmiş olması, çocuğun mutlaka hem annede hem de babada kalacağı anlamına da gelmemelidir. Birlikte velayet dahi olsa taraflar, müşterek çocuğun kimin yanında kalacağına, diğer tarafla çocuğun kişisel ilişkisinin yani görüşme günlerinin hangi günler olacağına ilişkin hükümleri anlaşmalı boşanma protokolünde belirtebilirler.

Birlikte velayette, müşterek çocuk için yapılan harcamaların (okul taksiti, servis ücreti, hasta olduğunda tedavi masrafları vb.) nafaka borcu olarak nitelendirilmesi ve nafaka borcundan mahsup edilebilmesi mümkün müdür? Bu durum, lehine nafaka hükmedilen nafaka alacaklısı ile nafaka yükümlüsü arasında bu konuda bir anlaşma olup olmamasına bağlıdır. Örneğin, taraflar müşterek çocuklarının okul, dersane ya da özel ders taksitlerinin veya çocuklarıyla ilgili başka ödemelerin ya da harcamaların nafaka borcundan düşüleceği konusunda önceden yazılı olarak anlaşma yapmışlarsa artık bu ödemelerin nafaka borcundan düşüleceği ya da söz konusu borcun bu ödemelere karşılık gelen kısmının ödenmiş sayılacağı kabul edilmelidir. Aksi durumda, nafaka yükümlüsünün, nafaka alacaklısı ile aralarında herhangi bir anlaşma olmaksızın müşterek çocuk ya da çocukları için yapacağı masrafları, nafaka borcundan mahsup edilemeyecektir.

¹¹² CEYLAN, “İştirak Nafakası”, s. 302.

¹¹³ CEYLAN, “İştirak Nafakası”, s. 322.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu da ortak çocuk için yapılan harcamaların nafakaya mahsup edilemeyeceği ve bu ödemelerin ahlâki bir görevin yerine getirilmesi niteliğinde olduğu görüşündedir¹¹⁴.

b) Yoksulluk Nafakası Açısından

Daha önce de belirttiğimiz üzere, birlikte velayet, anne ve babanın çocuk üzerindeki velayet hakkını, eşit yetkilerle ve aralarında uzlaşarak müştereken kullanmaları anlamına gelmektedir¹¹⁵.

Birlikte velayet uygulamasında, çocuğun velayeti ebeveynler tarafından birlikte kullanıldığı için, İsviçre Hukuku'nda çocuğun himayesinin düzenlenmesinde hâkim ya çocuğun himayesini ebeveynlerden birisine bırakmakta ya da her iki ebeveyne birlikte bırakarak çocuğun bakımına ilişkin paylaşımlarını da belirlemektedir¹¹⁶. Hâkim, çocuğun himayesinin alternatif himaye şeklinde düzenlenip düzenlenemeyeceğini öncelikle çocuğun üstün yararı bakımından değerlendirmektedir¹¹⁷. Ebeveynlerin çocuğu yetiştirme kabiliyetini haiz olmaları, anne babanın çocukla ilgili sorunlar hakkında iletişim kurabilmeleri, iş birliği içinde birlikte hareket etmeleri, ebeveynlerin evlerinin birbirine olan uzaklığı, çocuğun yaşı ve bu konudaki görüşü alternatif himayeye karar verilmesine ilişkin önemli değerlendirme kriterleridir¹¹⁸.

Çocuğun himayesinin alternatif himaye şeklinde düzenlenebilmesi için çocuğun hem annesinin hem babasının yanında kalabilmesi ve üstün menfaatinin

¹¹⁴ YHGK. , E. 2017/1010, K. 2019/1139, T. 05.11.2019 kararından: “...Davacı baba, Türk Medeni Kanunu'nun 327. maddesinin birinci fıkrası gereğince; çocuğun bakımı, eğitimi ve korunması için gerekli giderleri karşılamak zorundadır. Ayrıca, yapılan bu ödemeler ahlaki bir görevin yerine getirilmesi niteliğindedir. O halde, davacının rızaen verdiği kart ile davalının yaptığı harcamaların nafakaya mahsuben yapıldığına dair bir şerh de bulunmadığından, nafakaya mahsuben yapıldığı kabul edilemeyeceği gözetilerek, bu yönden talebin reddine karar verilmesi gerekirken...” şeklindedir, <https://www.ictihatlar.com.tr/ictihat-detay-623af92bb0cf635b931e5e25.html> , e. t. : 13.06.2023.

¹¹⁵ SERDAR, s. 162; COŞKUN, s. 39; KURT, s. 158; İNCE, s. 195.

¹¹⁶ ERLÜLE, s. 254.

¹¹⁷ YELMEN, s. 317; ERLÜLE, s. 255.

¹¹⁸ BGer 5A_512/2017 vom 22.12.2017, C. 5.1, https://www.bger.ch/ext/eurospider/live/fr/php/aza/http/index.php?highlight_docid=aza%3A%2F%2F22-12-2017-5A_512-2017&lang=fr&type=show_document&zoom=YES& , e. t. : 06.07.2023.

BGer 5A_450/2016 vom 04.10.2016, D. 4.3.1, D. 4.3.2, https://www.bger.ch/ext/eurospider/live/de/php/aza/http/index.php?highlight_docid=aza%3A%2F%2F04-10-2016-5A_450-2016&lang=de&type=show_document&zoom=YES& , e. t. : 06.07.2023; BGer 5A_991/2015 vom 29.09.2016, D. 4.3, D. 4.4, https://www.bger.ch/ext/eurospider/live/de/php/aza/http/index.php?highlight_docid=aza%3A%2F%2F29-09-2016-5A_991-2015&lang=de&type=show_document&zoom=YES& , e. t. : 06.07.2023.

zedelenmemesi için ebeveynlerin evlerinin mümkün olduğunca birbirine yakınlığı, ebeveynler arasında yardımlaşma ve dayanışmanın gerçekleştirilmesi son derece önem taşımaktadır¹¹⁹.

Yoksulluk nafakası açısından ilişkilendirdiğimizde, alternatif himayede aslında geçim için bir standart belirlenmesi gerekmektedir. Her iki tarafın da çocuğa uygun ev ve yaşam standardı sağlaması için ekonomik durumları dikkate alınmaktadır. Bu da yoksulluk nafakasında, nafaka yükümlüsünün mali gücü oranında katkıda bulunmasında etkin bir rol oynamaktadır.

Eğer taraflar, çocuğun bakım yükümlülüğünü müştereken yerine getiriyorlarsa ve çocuk her iki eşte de eşit şekilde kalıyorsa, hükmedilecek yoksulluk nafakası talebi, kanaatimize göre, daha fazla ekonomik katkıya ihtiyaç duyan taraf ölçüsünde dikkate alınmalıdır.

IV. Türk Hukuku’nda Nafaka Alacağının Özellikleri

A. Nafaka Alacağı, Alacaklının Rızası Bulunmadan Takas Edilemez

Takas, borcun dar anlamda sona ermesini sağlayan sebeplerden biridir¹²⁰. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu kararına göre, *“takas bir miktar para ya da konuları itibariyle aynı türden malı birbirine borçlu olan tarafların, borçların muaccel olması ve takas itirazının dermeyeran edilmesi kaydıyla, az olan borcun çok olana nazaran sona erdirilmesi”* olarak tanımlanmaktadır¹²¹.

Türk Borçlar Kanunu’nun 139. maddesinin birinci fıkrasına göre ise, *“İki kişi, karşılıklı olarak bir miktar para veya özdeş diğer edimleri birbirine borçlu oldukları takdirde, her iki borç muaccel ise her biri alacağını borcuyla takas edebilir”*. Takasın hüküm ve sonuçlarını meydana getirmesi için gerçekleşmesi gereken şartlardan biri, alacaklıların karşılıklı olması, tarafların birbirlerine karşı aynı zamanda hem alacaklı

¹¹⁹ ERLÜLE, s. 256; YELMEN, s. 320.

¹²⁰ OĞUZMAN, M. Kemal / ÖZ, M. Turgut, Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, Cilt-I, Gözden Geçirilmiş, 16. B. , Vedat Kitapçılık, İstanbul, Şubat, 2018, s. 570; EREN, Fikret, Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, 27. B. , Yetkin Yayınları, Ankara, 2022, s. 1443.

¹²¹ YHGK. , E. 2017/2073, K. 2019/479, T. 18.04.2019 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-hgk-e-2017-2073-k-2019-479-t-18-04-2019/3572112/> , e. t. : 25.10.2023.

hem de borçlu olmalarıdır¹²². Dolayısıyla, taraflar, birbirlerinin dışında bir üçüncü kişiye takas beyanında bulunamazlar¹²³.

Takas alacağının alacaklısı üçüncü bir kişi (nafaka alacaklısı) olduğu takdirde, karşılıklıktan söz edilemez. Çünkü takas eden, başkasına ait alacak üzerinde tasarrufta bulunamaz. Üçüncü kişinin (nafaka alacaklısının) alacağının, takas alacağı olarak kullanılmasına rıza göstermesi de sonucu değiştirmeyecektir¹²⁴. Bir borçlunun alacaklısına karşı, aynı alacaklıdan alacaklı olan üçüncü kişinin bu alacağını aktif alacak kullanarak takas beyanında bulunması mümkün olmadığı gibi; kendisinin üçüncü kişideki alacağını ileri sürerek takas beyanında bulunması da mümkün değildir¹²⁵.

Ancak kendi adına sözleşme yapan kişi, sözleşmeye üçüncü kişi yararına bir edim yükümlülüğü koydurmuşsa, edimin üçüncü kişiye ifa edilmesini isteyebilir (TBK. m. 129). Buna göre, vaat eden (nafaka yükümlüsü), vaat ettirenden olan takas alacağını, üçüncü şahsa (nafaka alacaklısına) karşı esas borcu ile takas edemez (TBK. m. 141). Çünkü takas alacağının borçlusu vaat ettiren, esas alacağın alacaklısı değildir. Buna karşılık, vaat eden (nafaka yükümlüsü), üçüncü şahsın (nafaka alacaklısının) esas alacağı ile ona karşı sahip olduğu takas alacağını takas edebilir¹²⁶. Bu durumda taraflar, yoksulluk nafakası alacağının takas edilmesini, anlaşmalı boşanma davasında yapacakları anlaşma protokolü çerçevesinde belirleyebilirler.

İkinci bir şart ise karşılıklı alacakların aynı cinsten olmasıdır. Edim konularının aynı cinsten olmasından anlaşılması gereken, borçlanılan edimlerin ifada birbirinin yerine geçebilecek nitelikte olmasıdır¹²⁷. Yargıtay'ın önüne gelen bir olayda, lehine nafaka hükmedilen nafaka alacaklısının, alacağına karşılık, borçlu da ziynet alacağını ve yargılama giderlerini takas etmek istemiş ancak yerel mahkeme, alacakların farklı

¹²² **DEVELİOĞLU, Hüseyin Murat**, Takas, 6098 sayılı Yeni Türk Borçlar Kanunu'na Göre Uyarlanmış 2. B. , Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2012, s. 79.

¹²³ **SUNA, İffet Didem**, "Türk Hukukunda Takas ve Takasın Hukuki Niteliğine Bir Bakış", Konya Barosu Dergisi, Cilt: 1, S. 1, Yıl: Aralık, 2022, ss. 155-190, s. 161; Örneğin, koca (A), eşi (B)'nin, üçüncü kişi (C)'den olan alacağını, kendisinin aynı kimseye (C)'ye olan borcuyla takas edemeyeceği gibi; eşi (B)'nin borçlusu (C), bu borcunu kocası (A)'dan olan alacağı ile takas edemeyecektir; eşi (B)'nin alacaklısının (C)'nin de ondan olan alacağını kocası (A)'ya karşı takas etmesi mümkün olmayacaktır; **DEVELİOĞLU**, s. 81.

¹²⁴ **ARAL, Fahrettin**, Türk Borçlar Hukukunda Takas, 2. B. , Yetkin Yayıncılık, Ankara, 2010, s. 44.

¹²⁵ **EREN**, s. 1446; **DEVELİOĞLU**, s. 79.

¹²⁶ **ARAL**, s. 49.

¹²⁷ **ARAL**, s. 56; **DEVELİOĞLU**, s. 127; farklı para birimi belirlenen alacakların takasa konu olup olamayacağı hakkındaki tartışma için bkz. : **SUNA**, s. 165.

edimleri içerdği ve aynı alacaktan doğmadığı gerekçesiyle, bu talebi reddetmiştir. Temyiz incelemesini yapan Yargıtay ise, her iki alacağın aynı cins (para alacağı) olmasından dolayı takasın mümkün olduğunu belirterek yerel mahkemenin kararını bozmuştur¹²⁸.

Üçüncü bir şart ise takas edilecek borçların muaccel olmasıdır¹²⁹. Alacaklının, borçludan alacaklısı olduğu edimin ifasını isteyebileceği an muacceliyet anıdır. Borç, süreye bağlı ise belirlenen sürenin sonunda; süreye bağlı değilse doğumu anında muaccel olur (TBK. m. 90). Kanunda “her iki borç muaccel ise...” hükmüne yer verilse de ifadenin aksine, takasın yapılabilmesi için, her iki alacağın muaccel olması şart değildir¹³⁰. Öğreti ve Yargıtay kararlarında da kabul edilen görüş uyarınca, takas beyanında bulunulabilmesi için her iki tarafın alacağının da muaccel olması gerekmemektedir; takas beyanında bulunan kişinin alacağının muaccel, karşı tarafın alacağının ise ifa edilebilir olması yeterlidir¹³¹. Bunun nedeni, takas beyanında bulunan kişinin kendi borcunu vaktinden önce ifa edebilecek olmasıdır (TBK. m. 96). Alacağı henüz muaccel olmamış tarafa karşı takas ileri sürülebilmesi, aleyhe sonuçlar doğurabilir.

Takas beyanında bulunan kişi, kural olarak kendi borcunu vaktinde ifa ediyorsa borcunu vaktinden önce takas ile sona erdirebilmesi tabiidir¹³². Örneğin, nafaka yükümlüsü ile nafaka alacaklısı birbirlerine karşı 30.000 TL. borçlanmış olsalar ve nafaka yükümlüsünün alacağı muaccel hale gelmiş; fakat nafaka alacaklısının alacağı henüz muaccel olmamışsa, nafaka yükümlüsü, nafaka alacaklısına karşı takas bildirimde bulunmasına rağmen nafaka alacaklısı, nafaka yükümlüsüne karşı takas bildiriminde bulunamamaktadır¹³³.

¹²⁸ Yargıtay 8. HD. , E. 2016/8207, K. 2016/11283, T. 27.06.2016 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-8-hd-e-2016-8207-k-2016-11283-t-27-06-2016/2482770/> , e. t. : 25.10.2023.

¹²⁹ Takas alacağının muaccel olmasının istisnalarından biri, Türk Borçlar Kanunu’nun 188/f. II hükmünde yer almaktadır. Bu hükme göre; “*Borçlu, devri öğrendiği anda muaccel olmayan alacağını, devredilen alacaktan önce veya onunla aynı anda muaccel olması koşuluyla borcu ile takas edebilir*”.

¹³⁰ EREN, s. 1447; OĞUZMAN / ÖZ, s. 576; ARAL, s. 65.

¹³¹ DEVELİOĞLU, s. 141; ARAL, s. 65; EREN, s. 1447; OĞUZMAN / ÖZ, s. 576; TEKİNAY, Selahattin Sulhi / AKMAN, Sermet / BURCUOĞLU, Haluk / ALTOP, Atilla, Tekinay Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, Yeniden Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 7. B. , İstanbul, 1993, s. 800; Yargıtay 9. HD. , E. 2011/1452, K. 2011/18356, T. 16.07.2011 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-9-hd-e-2011-1452-k-2011-18356-t-16-07-2011-takas/922098/takas> , e. t. : 29.10.2023; Yargıtay 9. HD. , E. 2008/37378, K. 2009/12271, T. 30.04.2009 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-9-hd-e-2008-37378-k-2009-12271-t-30-04-2009-takas-defi/617532/> , e. t. : 29.10.2023.

¹³² KARAMERCAN, Fatih, “Türk Borçlar Hukukunda Takas”, İstanbul Medipol Üniversitesi HFD. , Cilt-Sayı: 5 (1), Yıl: Bahar, 2018, ss. 271-293, s. 283.

¹³³ EREN, s. 1447.

Takas beyanının yapıldığı anda, takas beyan eden tarafın takas alacağının muaccel olması şartına TBK. m. 188 ile istisna getirilmiştir. Buna göre, borçlu, alacaklıdan olan ve devri öğrendiği anda muaccel olamayan alacağını, devredilen alaktan önce muaccel olması koşuluyla kendi borcu ile takas edebilir (TBK. m. 188/f. II). Nafaka yükümlüsü, üçüncü kişide olan ve 25.11.2023'te muaccel olacak alacağını 21.09.2023'te nafaka alacaklısına temlik etmişse ve üçüncü kişinin, nafaka yükümlüsünden 29.10.2023'te muaccel olacak bir alacağı varsa üçüncü kişi, nafaka yükümlüsüne karşı olan alacağını nafaka alacaklısına olan borcu ile takas edebilecektir. Kanun, nafaka yükümlüsünün onayına bağlı olmayan alacak devrinden zarar görmesine engel olmak istemiştir¹³⁴.

Takas edilen alacağın cebri icra yoluyla paraya çevrilmesi halinde de TBK. m. 188 hükmüne başvurulabilir. Haciz konulan bir alacağın borçlusu konumundaki üçüncü kişi, alacağı haczedilen kişiden olan alacağını takas edebilir¹³⁵.

Kanunda yer alan “borçlunun ve ailesinin bakımı için zorunlu olup” ibaresinden nafaka alacaklarının tamamının takasının mümkün olmadığını söyleyebiliriz. Nafaka alacağı, borçlu ve ailesinin geçimi için zorunlu olup özel niteliği itibarıyla alacaklının eline verilmesi gereken yani fiilen ifa edilmesi gereken borçlardır¹³⁶. Bu nedenle bu borçlar, alacaklının rızası olmadan takas edilemez¹³⁷. Ancak bu alacakların muaccel olmasından önce alacaklının rıza göstermesi TBK. m. 27 karşısında geçersiz sayılacaktır¹³⁸. Söz konusu nafaka alacaklısı, alacağını takas etmek isterse sadece beyanı yeterli olacaktır; fakat nafaka yükümlüsü takas etmek istediğinde, nafaka alacaklısının rızasını almak zorundadır. Nafaka alacağının ne kadarının takas edilemeyeceğinin tespitinde İİK. m. 83 anlamında geçinmek için gerekli asgari miktarın ölçü alınması uygun olacaktır. Bir nafaka alacağı, İİK. m. 83 anlamında asgari ihtiyacı aşacak düzeyde ise fazla kısmın takas edilmesi mümkündür; diğer bir ifadeyle aşan kısım, TBK. m. 144/b. 3'teki takas yasağına dahil

¹³⁴ OĞUZMAN / ÖZ, s. 574.

¹³⁵ DEVELİOĞLU, s. 149; ARAL, s. 76.

¹³⁶ YHGK. , E. 2018/135, K. 2022/104, T. 10.02.2022 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-hgk-e-2018-135-k-2022-104-t-10-02-2022-manevi-tazminat-alacaginin-alacaklinin-rizasi-olmadan-takas/4322596/>, e. t. : 24.10.2023; KÖPRÜLÜ / KANETİ, s. 298-299; FEYZİOĞLU, s. 586-587; AKINTÜRK / ATEŞ, s. 453; ARAL, s. 119.

¹³⁷ ODABAŞI, Büşra, “Yoksulluk Nafakasında Süre Sorunu”, İstanbul Barosu Dergisi, C. 94, S. 2, Y. 2020, s. 45.

¹³⁸ SUNA, s. 174; ARAL, s. 119-120.

edilmeyecektir¹³⁹. Hükümün amacı, ekonomik olarak zayıf olanların korunmasına yönelik sosyal bir politikaya dayanmaktadır¹⁴⁰. Yargıtay da TBK. m. 144 hükmünün, haczedilmiş alacaklar açısından kıyasen uygulanmayacağını kabul etmiştir ve haczedilmiş alacaklar açısından takas yasağının uygulanmayacağı görüşündedir¹⁴¹.

Takas hakkı kullanıldığında, karşılıklı alacaklar, miktar itibariyle daha az olan alacak tutarında tamamen sona ermektedir¹⁴².

B. Nafaka Alacağı Üzerinde Rehin Tesis Edilemez

Rehin hakları, sahibine (alacaklıya) alacağını borçludan alamadığı takdirde rehin konusu eşyayı (rehin edilen şeyi) paraya çevirerek alacağını bu suretle elde etme yetkisini veren fer'i ve sınırlı bir ayni haktır¹⁴³. Nafaka alacağı, kural olarak temlike elverişli olmadığından üzerinde rehin tesis edilemez¹⁴⁴. Zira Türk Medenî Kanunu'nun 954. maddesinin birinci fıkrasına göre, "*Başkasına devredilebilen alacaklar ve diğer haklar rehnedilebilir*".

C. Nafaka Alacağı Kural Olarak Haczedilemez

Nafaka alacaklarının haczi açısından ilama dayanan ve ilama dayanmayan nafaka ayrımı yapılmaktadır¹⁴⁵.

¹³⁹ EREN, s. 1449; DEVELİOĞLU, s. 191; "Mutlak olarak haczedilemezlik, takas yasağı getirmez." görüşü için bkz. : ARAL, s. 121.

¹⁴⁰ DEVELİOĞLU, s. 189-190; ARAL, s. 120.

¹⁴¹ Yargıtay 12. HD. , 11158/1549, T. 17.02.1976 kararı için bkz. : DEVELİOĞLU, s. 178, dpn. : 735; Yargıtay 11. HD. , E. 2002/1508, K. 2002/5286, T. 27.05.2002 kararı, "SSK. Kanunu 121. ve İİK. 83/a. maddeleri hükmü uyarınca; SSK. Kanunu gereğince bağlanacak gelir veya aylıklar ve sağlanacak yardımlar nafaka borçları dışında haciz veya başkasına devir ve temlik edilemeyeceği gibi bu mal ve hakların haciz olunabileceğine dair önceden yapılan anlaşmalar muteber değildir. Yine, BK. 'nun 123. madde hükmüne göre de bu alacakların takası kabil değildir." şeklindedir, <https://legalbank.net/belge/y-11-hd-e-2002-1508-k-2002-5286-t-27-05-2002-yaslilik-ayliginin-haczedilemezligi/396015/> , e. t. : 29.10.2023; Yargıtay 7. HD. , E. 2015/31518, K. 2015/16609, T. 28.09.2015 kararı: "6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 407. maddesine göre "İşveren, işçiden olan alacağı ile ücret borcunu işçinin rızası olmadıkça takas edemez. Ancak, işçinin kasten sebebiyet verdiği yargı kararıyla sabit bir zarardan doğan alacaklar, ücretin haczedilebilir kısmı kadar takas edilebilir." şeklindedir, <https://legalbank.net/belge/y-7-hd-e-2015-31518-k-2015-16609-t-28-09-2015/2072412/> , e. t. : 29.10.2023.

¹⁴² ARAL, s. 195; DEVELİOĞLU, s. 251; SUNA, s. 157.

¹⁴³ AKINTÜRK / ATEŞ, Medenî Hukuk, s. 445; ÖZTAN, s. 929; KILIÇOĞLU, Medenî Hukuk, s. 500.

¹⁴⁴ RUHİ, Canan / RUHİ, Ahmet Cemal, s. 114.

¹⁴⁵ Yargıtay 12. HD. , E. 2002/14311, K. 2002/15013, T. 09.07.2002 kararından: "Dava sırasında hâkimlikçe kişinin yaşamını sürdürmek için öncelikle ve zaruri olarak hükmedilen bir para olan "ilama müstenit olmayan" nafakanın, ara kararı ile takibe konulmasında dava sonucu beklenmeksizin nafakanın bir an önce tahsili amacı vardır. Nafakanın ilama bağlanıp bağlanmaması sonuca etkili değildir. "İlama müstenit olmayan" nafaka tabirinden anlaşılması gereken ise Türk Borçlar

İlama dayanan nafaka alacağı, Yargıtay'ın bir kararında, dava devam ederken hâkim tarafından kişinin yaşamını sürdürmek için öncelikle ve zaruri olarak hükmedilen bir para şeklinde tanımlanmaktadır ve bu alacağın verilen ara karar ile takibe konulmasındaki amaç da davanın neticesinin beklenmeksizin nafakanın bir an önce tahsilidir. Aynı kararda, ilama dayanmayan nafaka alacağı ise sözleşmeye dayanan, yani zorunlu olması nedeni ile hâkim tarafından hüküm altına alınan nafaka olarak değil, tarafların serbest iradeleri ile belirleyerek ödedikleri iratlar olarak açıklanmıştır¹⁴⁶. Kanunda ilama dayanmayan nafakalar ile Türk Borçlar Kanunu'nun 607. maddesindeki gibi bir sözleşme gereğince tarafların serbest iradesi ile kararlaştırılan iratlar kastedilmektedir¹⁴⁷.

İcra ve İflas Kanunu'nun 83. maddesinin birinci fıkrasına göre, bir mahkeme ilamına dayanmayan nafaka alacakları, borçlu ve ailesinin geçimleri için icra memurunca lüzumlu olarak takdir edilen miktar tenzil edildikten sonra haciz olunabilir¹⁴⁸. Madde metninden de anlaşılacağı üzere, ilama dayanmayan nafaka alacakları, borçlunun geçimi için gereken miktar kesildikten sonra haczedilebilir. İlama dayanan nafaka alacağında nafaka miktarı, lehine hükmedilen kişinin geçinmesi için zorunlu bir para olduğundan ve mahkeme de bu tutarı nafaka alacaklısının sosyal ve ekonomik durumuna göre belirlemiş olduğundan mahkeme ilamına dayanan nafaka

Kanunu'nun 507. maddesinde olduğu gibi mukaveleye müstenit nafakalar yani tarafların serbest iradesi ile anılan madde koşullarındaki kararlaştırılan iratlardır. Bu durumda lehine hükmedilen kişinin geçimi için zorunlu olan Türk Medenî Kanunu'nun hükümlerine göre verilen nafakanın birikmesi halinde dahi niteliği itibarıyla haczi caiz değildir., <https://legalbank.net/belge/y-12-hd-e-2002-14311-k-2002-15013-t-09-07-2002-nafaka/131122/>, e. t. : 16.06.2021.

¹⁴⁶ Yargıtay 12. HD. , E. 2002/14311, K. 2002/15013, T. 09.07.2002 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-12-hd-e-2002-14311-k-2002-15013-t-09-07-2002-nafaka/131122/>, e. t. : 19.08.2023.

¹⁴⁷ **YAVAŞ, Murat**, “Maaş ve Ücret Haczi”, TBB. Dergisi, S. 84, Yıl: 2009, ss. 93-120, s. 97-98; TBK. m. 607: “Ömür boyu gelir sözleşmesi, gelir borçlusunun gelir alacaklısına, içlerinden birinin veya üçüncü bir kişinin ömrü boyunca belirli dönemsel edimlerde bulunmayı üstlendiği sözleşmedir. Sözleşme, aksine açık bir hüküm yoksa, gelir alacaklısının ömrü boyunca yapılmış sayılır. Gelir borçlusunun veya üçüncü bir kişinin ömrüyle sınırlı olarak bağlanmış olan gelir, aksi kararlaştırılmıyorsa gelir alacaklısının mirasçılara geçer”.

¹⁴⁸ **KURU, Baki / AYDIN, Burak**, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı, 7. B. , Yetkin Yayınları, Ankara, Kasım, 2022, s. 179; **BULUR, Alper**, İcra ve İflas Hukuku, Güncellenmiş, 10. B. , Monopol Yayınları, Ankara, 2021, s. 86; **MUŞUL, Timuçin**, İcra ve İflas Hukuku Esasları, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 6. B. , Adalet Yayınevi, Ankara, Haziran, 2017, s. 386-387.

alacaklarının haczi mümkün değildir¹⁴⁹. Çünkü mahkeme, zaten nafaka alacaklısının geçinmesi için zorunlu olan miktarı dikkate alarak nafakayı takdir ve tayin etmiştir¹⁵⁰.

Hatta ilama dayanan nafaka alacaklarının birikmiş olması halinde dahi haczinin mümkün olmadığı yerleşmiş bir uygulamadır¹⁵¹.

Sadece işlemekte olan nafakalar haczedilememe ayrıcalığına sahiptir. Çünkü nafaka alacaklısı için korunmaya değer miktar, onun halihazırda geçimini sağlayan paradır¹⁵².

D. Henüz Doğmamış Nafaka Alacağından Feragat Edilemez

Feragat, davacının mahkemeye karşı yaptığı tek taraflı bir irade beyanı ile olur. Bunun için karşı tarafın veya mahkemenin rızasına gerek yoktur¹⁵³. Bir usul işlemi olan feragat, aynı zamanda bir maddi hukuk işlemidir. Çünkü davadan feragat ile sadece dava sona ermemekte, davacı aynı zamanda dava dilekçesinin talep sonucu bölümünde istemiş olduğu haktan da feragat etmektedir¹⁵⁴. Dolayısıyla, taraflardan biri, dava esnasında yoksulluk nafakası talebinde bulunmadığını açıkça bildirmiş ise bu yoksulluk nafakasından feragat yerine geçer; feragatten dönmek ise mümkün değildir¹⁵⁵.

Yoksulluk nafakası hakkından feragat ettiğini açıkça belirten taraf, artık yoksulluk nafakası isteyemez. Çünkü buradaki feragat hakkı doğmuş bir haktır. Feragat, hüküm kesinleşinceye kadar her zaman yapılabilir ve yapıldığı andan itibaren

¹⁴⁹ YAVAŞ, s. 97; ÖZUĞUR, s. 49 ve s. 309; OĞUZMAN / DURAL, s. 389; ÖZTAN, Aile Hukuku, s. 1215; FEYZİOĞLU, s. 586; KÖPRÜLÜ / KANETİ, s. 299; TEKİNAY, s. 617; AKINTÜRK / ATEŞ, s. 453; ARSLAN, Ramazan / YILMAZ, Ejder / TAŞPINAR AYVAZ, Sema / HANAĞASI, Emel, İcra ve İflas Hukuku, Güncellenmiş, 8. B. , Yetkin Hukuk Yayınları, Ankara, Eylül, 2022, s. 353; BULUR, s. 86.

¹⁵⁰ ARSLAN / YILMAZ / TAŞPINAR AYVAZ / HANAĞASI, s. 353 ve dpn. : 13; MUŞUL, s. 387; ODABAŞI, s. 45; KURU / AYDIN, s. 179.

¹⁵¹ Yargıtay 12. HD. , E. 2002/14311, K. 2002/15013, T. 09.07.2002 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-12-hd-e-2002-14311-k-2002-15013-t-09-07-2002-nafaka/131122/> , e. t. : 19.08.2023.

¹⁵² YAVAŞ, s. 97.

¹⁵³ PEKCANITEZ, Hakan / ATALAY, Oğuz / ÖZEKES, Muhammet, Medenî Usul Hukuku, Ders Kitabı, 7251 sayılı Kanun’la Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nda Yapılan Değişikliklerle Birlikte 8. B. , On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, Eylül, 2020, s. 438.

¹⁵⁴ KURU / AYDIN, Usul, s. 398.

¹⁵⁵ PEKCANITEZ / ATALAY / ÖZEKES, s. 439; GENÇCAN, Nafaka, s. 1366; Yargıtay 2. HD. , E. 2013/4149, K. 2013/16282, T. 12.06.2013 kararı: “...Davacı, dava dilekçesinde kendisi için nafaka talebinde bulunmadığını bildirmiştir. Bu beyan yoksulluk nafakasından feragat niteliğindedir...” şeklindedir, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2013-4149-k-2013-16282-t-12-06-2013/1779781/> , e. t. : 06.09.2021.

kesin hüküm ifade eder; bu hükmün sonuçlarını meydana getirir¹⁵⁶. Kesin hükümden maksat, şekli anlamda kesin hüküm değildir; çünkü dava, feragat ile son bulmamakta, ancak mahkemenin feragat nedeniyle davanın reddine ilişkin kararının kesinleşmesi ile sona ermektedir. Buradaki feragat, maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmektedir; yani feragat nedeniyle reddedilen dava, aynı konuda, aynı taraflar arasında ve aynı dava sebebine dayanarak yeniden açılmaz; açılırsa kesin hüküm nedeniyle reddedilir. Kesin hüküm, hükmü veren mahkeme de dahil bütün mahkemeleri bağlar. Hüküm kesinleştikten sonra davadan feragat edilemez. Çünkü hüküm kesinleştikten sonra ortada derdest bir dava kalmaz; derdest olmayan davadan ise feragat mümkün değildir¹⁵⁷. Hüküm verilmesinden sonra feragat yapılmışsa, taraflarca kanun yoluna başvurulmuş olsa bile dosya kanun yolu incelemesine gönderilmez; ilk derece mahkemesi veya Bölge Adliye Mahkemesince feragat doğrultusunda karar verilir (HMK. m. 310/f. II). Feragat, dosyanın temyiz incelemesine gönderilmesinden sonra yapılmışsa, Yargıtay temyiz incelemesi yapmaksızın dosyayı feragat hususunda ek karar verilmek üzere hükmü veren mahkemeye gönderir (HMK. m. 310/f. III).

Feragat beyanının şarta bağlı olmaksızın sunulması gerekir¹⁵⁸. Ayrıca belirtmemiz gerekir ki davanın tarafı, kendisini vekil aracılığıyla temsil ettiriyorsa, vekil yoluyla da yoksulluk nafakasından feragat edebilir. Ancak bunun için davacı vekilinin vekâletnamesinde, açık bir feragat yetkisini içeren özel temsil yetkisinin bulunması gerekir¹⁵⁹.

Yoksulluk nafakası talebinde bulunma hakkına sahip olan bir kişinin, bu hakkından önceden feragat etmesi mümkün değildir¹⁶⁰. Çünkü henüz doğmamış bir nafaka alacağından feragat edilemez. Nafaka alacaklısının, nafaka yükümlüsü ile gelecekte kendisinden nafaka talebinde bulunmayacağına dair yaptığı sözleşme de

¹⁵⁶ PEKCANITEZ / ATALAY / ÖZEKES, s. 439; ARSLAN / YILMAZ / AYVAZ TAŞPINAR / HANAĞASI, Usul, s. 593; KURU / AYDIN, Usul, s. 401-402; AKSİN ATAR, Eray, “Nafakadan Feragat”, MÜHFHAD. , Cilt: 22, S. 3, Yıl: 2016, ss. 251-267, s. 259.

¹⁵⁷ KURU / AYDIN, Usul, s. 399-402.

¹⁵⁸ AKSİN ATAR, Eray, s. 258; YHGK. , E. 2012/3-1626, K. 2013/813, T. 12.06.2013 kararı: “...Davadan feragat ile dava konusu uyumsuzluk esastan sona erdiğinden şarta bağlı feragat geçerli değildir...” şeklindedir, <https://legalbank.net/belge/y-hgk-e-2012-3-1626-k-2013-813-t-12-06-2013/1374621/> , e. t. : 06.09.2021.

¹⁵⁹ PEKCANITEZ / ATALAY / ÖZEKES, s. 438; ARSLAN / YILMAZ / AYVAZ TAŞPINAR / HANAĞASI, Usul, s. 591; KURU / AYDIN, Usul, s. 398; AKSİN ATAR, s. 258; GENÇCAN, Nafaka, s. 1350.

¹⁶⁰ KÖPRÜLÜ / KANETİ, s. 299; ÖZTAN, Aile Hukuku, s. 1215; TEKİNAY, s. 617; ÖZÜĞÜR, s. 49; ERDEM, Mehmet / MAKARACI BAŞAK, Aslı, Aile Hukuku, Birinci Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, Mart, 2022, s. 501.

geçerli değildir. Hatta bu feragati temin için nafaka borçlusu bir ödemede bulunmuş olsa, yani feragat ivaz karşılığı yapılmış olsa bile durum değişmez¹⁶¹.

Yargıtay’a göre de nafaka alacağı isteminden, hak doğmadan önce feragat edilemez¹⁶². Ancak Yargıtay’ın nafaka talebinden vazgeçmeyi feragat sayan kararları da mevcuttur¹⁶³.

İşlemiş nafaka alacağı ile kesinleşmiş karara dayanan nafaka alacaklarından feragat etmek ise mümkündür¹⁶⁴.

E. Nafaka Alacağının Üçüncü Bir Kişiyi Temlik Edilmesi Kural Olarak Mümkün Değildir

Alacaklının şahsı ve ihtiyaçları dikkate alınarak takdir edilen nafaka alacağının üçüncü kişilere temliki mümkün değildir (TBK. m. 183). Bunun nedeni, kişiye bağlı alacakların mahiyeti itibarıyla temlike elverişli olmamasıdır. Muaccel nafaka alacakları ise bu kuralın dışında kalır. Çünkü nafaka, nafaka alacaklısının o günkü geçiminin sağlanması ve o günkü zaruretinin giderilmesi amacını taşır¹⁶⁵. Dolayısıyla bu amacı gerçekleştirememiş, işlevini yerine getirememiş ve artık nafaka alacaklısının şahsına bağlı olma niteliğini yitirmiş olan muaccel nafaka alacaklarının temlik edilmeleri mümkündür¹⁶⁶.

Bunun aksine, nafaka borcu bizzat borçlu tarafından yerine getirilmesi gereken borçlardan olmadığı için başkası tarafından ifa edilebilir¹⁶⁷. Zira Türk Borçlar

¹⁶¹ RUHİ, Canan / RUHİ, Ahmet Cemal, s. 114.

¹⁶² Yargıtay 2. HD. , E. 2003/1076, K. 2003/2320, T. 24.02.2003 kararından: “...Bir hakkın doğumundan önce feragat mümkün değildir...”, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2003-1076-k-2003-2320-t-24-02-2003-bosanma-davasi/106963/> , e. t. : 17.06.2021.

¹⁶³ Yargıtay 2. HD. , E. 1997/5825, K. 1997/7678, T. 01.07.1997 kararından: “...Davalı vekili 16.10.1996 tarihli duruşmada vekâletnamesindeki yetkiye dayanarak imzası ile onayladığı beyanında yoksulluk nafakasından feragat etmiştir. Bu feragat beyanı haktan feragat olup geçerlidir...”, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-1997-5825-k-1997-7678-t-01-07-1997-yoksulluk-nafakasi-talebinden-feragat/403854/> , e. t. : 17.06.2021.

¹⁶⁴ İNAL, s. 432; GENÇCAN, Nafaka, s. 1349; DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, s. 404; OĞUZMAN / DURAL, s. 390; AKINTÜRK / ATEŞ, s. 453.

¹⁶⁵ FEYZİOĞLU, s. 586.

¹⁶⁶ TEKİNAY, s. 617; AKINTÜRK / ATEŞ, s. 453; DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, s. 404; KÖPRÜLÜ / KANETİ, s. 298; OĞUZMAN / DURAL, s. 389; ODABAŞI, s. 45; FEYZİOĞLU, s. 586; ÖZTAN, Aile Hukuku, s. 1215.

¹⁶⁷ DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, s. 404; “Ayrıca nafaka borcu için kefil olunabilir. Türk Borçlar Kanunu’nun 581. maddesine göre, “Kefalet sözleşmesi, kefilin alacaklıya karşı, borçlunun borcunu ifa etmemesinin sonuçlarından kişisel olarak sorumlu olmayı üstlendiği sözleşmedir”. Her ne kadar tanımdan, kefilin sadece sözleşmeden doğan borçlar için kefil olabileceği çıkarılsa da aslında haksız fiilden, sebepsiz zenginleşmeden veya nafaka borcu gibi kanundan doğan bir borç için de kefil olunabilir.”, bkz. : YILMAZ, Süleyman, “Yargıtay Kararları Işığında 6570 Sayılı Kanun

Kanunu'nun 83. maddesine göre de, “*Borcun, bizzat borçlu tarafından ifa edilmesinde alacaklının menfaati bulunmadıkça borçlu, borcunu şahsen ifa etmekle yükümlü değildir.*” denilmektedir.

F. Nafaka Alacağı Miras Yoluyla Geçmez

Nafaka alacağı, miras yoluyla geçmez. Nafaka alacaklısının veya nafaka borçlusunun ölümü ile kural olarak sona erer. Ancak buradaki sona erme, gelecekte işleyecek olan nafakalar için söz konusudur¹⁶⁸. Fakat nafaka davası açıldıktan sonra nafaka alacaklısı taraf öldüğünde, bu davayı mirasçılar külli halef olarak yürütebilirler¹⁶⁹. Çünkü dava açılmakla nafaka hakkı, mal varlığı hakkına dönüşür ve ölüm ile ölenin terekesine dahil olur¹⁷⁰.

Diğer yandan, nafaka yükümlülüğü de mirasçılara geçmez. Nafaka borçlusunun ölümü ile o tarihten sonrası için nafaka borcu sona erer. Fakat nafaka davası açıldıktan sonra nafaka borçlusu taraf öldüğünde, bu davayı mirasçılar devam ettirebilirler¹⁷¹.

G. Taraflar Arasında Açıkça Anlaşma Olmadıkça Nafaka Alacağının Kural Olarak Yabancı Para ile Ödenmesine Karar Verilemez

Türk Borçlar Kanunu'nun 99. maddesine göre; “*Konusu para olan borç Ülke parasıyla ödenir*”. Nafaka borcunun konusu da para borcu olduğundan borcun Ülke parası ile ödenmesi esastır. Burada Ülke parasından kastedilen Türk parasıdır¹⁷². Taraflar, bu borcun Ülke parası dışında başka bir para birimiyle (dövizle) ödenmesini kararlaştırmadıkça bu borç memleket parası ile ödenir. Yargıtay kararlarında da taraflar arasında nafakaların yabancı para ile ödenmesi konusunda bir anlaşma

Kapsamındaki Kira Sözleşmelerinde Kefilin Sorumluluğu”, AÜHFD. , C. 57, S. 3, Yıl: 2008, ss. 753-778, s. 755.

¹⁶⁸ TEKİNAY, s. 616; AKINTÜRK / ATEŞ, s. 453; ÖZTAN, Aile Hukuku, s. 1215.

¹⁶⁹ FEYZİOĞLU, s. 587; ODABAŞI, s. 46.

¹⁷⁰ KÖPRÜLÜ / KANETİ, s. 298; OĞUZMAN / DURAL, s. 389; RUHİ, Canan / RUHİ, Ahmet Cemal, s. 115; Yargıtay 2. HD. , E. 1974/2936, K. 1974/2795, T. 06.05.1974 kararından: “...Miras bırakanın sağlığında kullanmadığı nafaka isteme hakkı, ölümü halinde mirasçılar tarafından kullanılamaz ise de dava açıldıktan sonra hak sahibi öldüğü takdirde mirasçılar, davayı külli halef olarak yürütebilirler...”, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/2-hukuk-dairesi-e-1974-2936-k-1974-2795-t-06-05-1974> , e. t. : 28.06.2021.

¹⁷¹ RUHİ, Canan / RUHİ, Ahmet Cemal, s. 115; KÖPRÜLÜ / KANETİ, s. 298.

¹⁷² ANTALYA, O. Gökhan, Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, Borçların İfası, Borçların İfa Edilmemesinin Sonuçları: Borcun İfa Edilmemesi – Borçlunun Temerrüdü, Cilt V/1, 3, Genişletilmiş, 2. B. , Seçkin Yayınları, Ankara, Kasım, 2019, s. 161.

olmadığı halde, nafakaların Euro cinsinden hükmedilmesi usul ve yasaya aykırı bulunmuştur¹⁷³.

Taraflar arasında anlaşma olmadıkça yabancı para üzerinden nafakaya hükmedilemez¹⁷⁴. Nafaka borcunun yabancı para birimi (Amerikan Doları, Euro vb.) ile ödenmesi kararlaştırılmışsa fakat sözleşmede “aynen ödeme” kaydı veya bu anlama gelen bir ifade bulunmuyorsa nafaka borçlusu, nafakayı ödeme günündeki rayiç üzerinden Türk parası ile de ödeyebilir (TBK. m. 99/f. II). Ödenecek Türk lirasının miktarını belirlemede, yabancı paranın ödeme zamanındaki Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankasınca belirlenmiş olan resmî kur dikkate alınır.

Borçlunun sözleşmede kararlaştırılan yabancı ülke parasıyla ya da bu yabancı ülke parası biriminin ödeme günündeki rayici üzerinden Türk Lirasıyla ödeme yapmak konusunda seçimlik yetkisi söz konusudur¹⁷⁵. Bu alternatif yetkiyle borçlu, borcunu ya yabancı para birimiyle ya da ödeme günündeki rayiç Ülke parasıyla (Türk Lirası ile) ödeyebilir.

H. Nafaka Alacağı Kural Olarak Nakden ve Peşin Olarak Ödenir, Talep Halinde Karar Tarihinden İtibaren Faize Karar Verilir

Kural olarak nafaka alacağı, her ayın başında nakden ve peşin olarak ödenir. Ancak istisnai durumlar da mevcuttur. Mesela, yoksulluk nafakası talebinde taraflarca yapılan anlaşmanın hâkim tarafından onaylanması koşulu ile nafakanın toptan (sermaye) olarak ödenmesi mümkündür¹⁷⁶.

Nafaka, kanunda belirtilen şartlara ve hâkimin takdirine bağlıdır. Dava tarihinde belirli ve ödenmesi talep edilebilir olmayabilir. Nafaka davaları sonucu

¹⁷³ Yargıtay 2. HD. , E. 2014/460, K. 2014/23752, T. 25.11.2014 kararı: “...Nafaka borcu, kanundan doğan bir borç niteliğindedir. Ödenmesi hükmü gerektirir. Taraflar bu borcun Ülke parası dışında başka bir para birimiyle ödenmesini kararlaştırmadıkça, bu borç memleket parasıyla ödenir. Bu husus nazara alınmadan nafakanın, yabancı para (Euro) cinsinden tayini usul ve yasaya aykırı olup bozmayı gerektirmiştir...” şeklindedir, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2014-7460-k-2014-23752-t-25-11-2014/2720996/>, e. t. : 11.01.2023.

¹⁷⁴“Konusu yabancı para olan borç ilişkileri dışında Türk mahkemeleri yabancı para üzerinden ödemeye karar veremez. Mahkeme ilamında nafaka miktarı yabancı para üzerinden karara bağlanmış olsa dahi bu ilama istinaden icra takibinde bulunan nafaka alacaklısı, yapacağı icra takibinde nafaka alacağı talebini Türk parası ile gösterip bunun üzerinden istemde bulunması gerekmektedir (İİK. m. 58/f. III).”, RUHİ, Canan / RUHİ, Ahmet Cemal, s. 116; Yargıtay 2. HD. , E. 2012/16250, K. 2013/1862, T. 28.01.2013 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2012-16250-k-2013-1862-t-28-01-2013/1797821/yabanci+para+birimi+ile+nafaka> , e. t. : 28.06.2021.

¹⁷⁵ ANTALYA, s. 161.

¹⁷⁶ ÖZÜĞÜR, Güncellenmiş, s. 503.

verilen kararlar inşai niteliktedir ve karar kesinleşmeden nafaka istenebilir hale gelmez. İstem halinde karar tarihinden itibaren faize hükmedilebilir. Dolayısıyla nafaka davalarında dava tarihi itibariyle faize hükmedilemez¹⁷⁷.

I. Nafaka Alacağı Kamu Düzeni ile İlgilidir

Nafaka isteği, kamu düzeni ile ilgilidir. Bu nedenle tarafların her ikisi de yabancı uyruklu olsalar ve hatta konu aile hukukuna ilişkin olsa dahi -davalının muvafakati aranmaksızın- Türk Mahkemeleri bu davayı görmeye yetkilidirler (MÖHUK. m. 5)¹⁷⁸.

5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun'un 14. maddesinin birinci fıkrasına göre, *“Boşanma ve ayrılık sebepleri ve hükümleri, eşlerin müşterek milli hukukuna tabidir. Tarafların ayrı vatandaşlıkta olmaları halinde müşterek mutad mesken hukuku, bulunmadığı takdirde Türk Hukuku uygulanır”*. Maddenin ikinci fıkrasında ise, boşanmış eşler arasındaki nafaka talepleri ile evlenmenin butlanı halinde de birinci fıkra hükmünün geçerli olduğu belirtilmiştir.

Yabancılik unsuru taşıyan boşanma ya da ayrılık talebinde hâkim, Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun'un 14. maddesindeki bağlama kuralına göre yetkili hukuku belirleyecektir. Örneğin yabancı unsurlu bir boşanma davasında, boşanma kararının kesinleştiği tarihten itibaren hüküm ifade eden yoksulluk nafakasına öncelikle tarafların müşterek milli hukuku; tarafların ayrı vatandaşlıkta olmaları halinde müşterek mutad mesken hukuku; bu da yoksa en son olarak Türk Hukuku uygulanacaktır.

V. Türk Hukuku'nda Nafaka – Tazminat Arasındaki İlişki

Türk Medenî Kanunu'nda, kanun koyucu, boşanmanın malî sonuçları arasında yoksulluk nafakasını, tazminatla birlikte öngörmüştür. Ayrıca her iki hak da talep ile ileri sürülebildiğinden; hâkim açılan bir davada re'sen maddî tazminata veya yoksulluk nafakasına hükmedemeyecektir. Yine maddî tazminat da yoksulluk nafakası

¹⁷⁷ RUHİ, Canan / RUHİ, Ahmet Cemal, s. 117.

¹⁷⁸ ÖZTAN, Aile Hukuku, s. 1216; OĞUZMAN / DURAL, s. 390; YHGK. , E. 1967/2-804, K. 1967/553, T. 22.11.1967 kararı için bkz. : FEYZİOĞLU, s. 587, Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun bir kararı, *“Türkiye’de, yabancı da olsa, sefaletе düşmüş bir insanın bulunması kamu düzenini bozar. Türk kamu düzenini ilgilendiren hususlarda Türk Mahkemeleri, karşı tarafın muvafakatini aramaksızın davayı incelemelidir.”* şeklindedir.

da ayrı bir davayla ileri sürülebilmektedir. Türk Medenî Kanunu ve Türk Borçlar Kanunu birbirine benzeyen bu iki kavramı farklı hükümlerde düzenlemiştir.

Türk Borçlar Kanunu’nun 49 ve devamı maddelerinde haksız fiil nedeniyle talep edilebilen maddî tazminat (TBK. m. 51) düzenlemesine karşın Türk Medenî Kanunu’nun 174. maddesinde aile hukukuna özgü maddî tazminat düzenlemesi yer almaktadır. Zira, Türk Medenî Kanunu’nun 174. maddesi, Türk Borçlar Kanunu’nun 51. maddesi karşısında özel nitelikli bir hükümdür. Aynı şekilde Türk Medenî Kanunu’nun 176. maddesi de Türk Borçlar Kanunu’nun 51. ve 52. maddeleri karşısında özel nitelikli hükümlerdir. Gerek boşanma nedeniyle tazminat ve nafakanın ödenme biçiminde (TMK. m. 176) gerek haksız fiil nedeniyle maddî tazminatın belirlenmesinde (TMK. m. 51) tazminatın irat şeklinde talebi mümkündür. Ancak haksız fiil nedeniyle maddî tazminat talep edildiğinde tazminatın irat biçiminde ödenmesine hükmedilirse borçlu güvence göstermekle yükümlüdür (TBK. m. 51/f. II). Yoksulluk nafakasının irat biçiminde ödenmesine hükmedildiğinde ise borçlunun güvence gösterme yükümlülüğü bulunmamaktadır.

Türk Borçlar Kanunu, Türk Medenî Kanunu’nun ayrılmaz bir parçasıdır. Türk Medenî Kanunu’nun beşinci maddesine göre, “*Bu Kanun ve Borçlar Kanununun genel nitelikli hükümleri, uygun düştüğü ölçüde tüm özel hukuk ilişkilerine uygulanır*”. Kanaatimizce, Türk Borçlar Kanunu’nun 49 ve devamındaki maddelerinin tazminat hukukuna ilişkin hükümlerinin boşanma hukukuna doğrudan değil de uygun düştüğü ölçüde uygulanması mümkündür¹⁷⁹. Sadece, Türk Medenî Kanunu’nun bu konuda özel bir hüküm getirmiş olup olmamasına dikkat etmek önem arz etmektedir. Çünkü Türk Medenî Kanunu’nun boşanma halinde tazminat ve nafakaya ilişkin getirmiş olduğu hükümler boşanma hukukuna özgüdür ve öncelikle uygulanması gerekir.

Yoksulluk nafakası, Türk Medenî Kanunu’nun 175. maddesinde düzenlenirken; maddî ve manevî tazminat madde 174’te düzenlenmiştir. Her ne kadar ayrı hükümlerde düzenlenmiş olsalar da Türk Medenî Kanunu’nun 176. maddesi gereği maddî tazminat da yoksulluk nafakasında olduğu gibi toptan ya da irat

¹⁷⁹ **ATMACA ÜLKÜ, Hande**, “*Türk Hukuku’nda Anlaşılmalı Boşanma Protokolü*”, T. C. Yeditepe Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2017, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=AkcSmuMH-dFQmLE3C6gTrw&no=-1LGy8wktus-AAvMx8LsiQ>, e. t. : 16.01.2023, s. 98 ve dpn. : 347; **YÜCEL, Sevtap**, “*Yargıtay Kararları Işığında Anlaşılmalı Boşanma Davası Sonrasında Nafaka ve Tazminat Talepleri*”, Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 4, S. 1, Ocak, 2018, ss. 239-257, s. 251.

biçiminde ödenebilmektedir. Yine tarafların malî durumlarının değişmesi veya hakkaniyetin gerektirdiği hallerde iradın artırılması veya azaltılması da mümkündür.

Boşanmada maddî veya manevî tazminata hükmedilmesinin temel amacı ve şartları ile yoksulluk nafakasına hükmedilmesinin temel amacı ve şartları birbirinden farklıdır. Boşanmada maddî ve manevî tazminata hükmedilmesinin temel nedeni, boşanan taraflardan kusursuz veya az kusurlu olan tarafın, diğer tarafın kusurlu davranışıyla boşanmaya neden olması durumunda uğramış olduğu maddî veya manevî zararların tazmin edilerek giderilmesidir. Halbuki yoksulluk nafakasının dayandığı temel amaç ise, boşanma sonucunda taraflardan birinin yoksulluğa düşmesi halinin sosyal dayanışma ve ahlaksal değerler gereğince giderilmeye çalışılmasıdır¹⁸⁰.

Yoksulluk nafakası, bir bakım nafakasıdır; Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun kararında¹⁸¹ da belirtildiği gibi söz konusu nafakanın bir ceza veya tazminat niteliği bulunmamaktadır¹⁸². Yoksulluk nafakası, sosyal dayanışmanın sonucu iken; maddî tazminat iradî tazminat hukuku niteliklidir¹⁸³.

Türk Medenî Kanunu'nun 174. maddesinin birinci fıkrası, kusursuz veya daha az kusurlu eşin tazminat isteyebileceğine hükmederken 175. maddede, kusuru daha

¹⁸⁰ FEYZİOĞLU, s. 397; KOCABAŞ, Gediz, “Evlilik Sonrası Dayanışma İlkesi ve Bu İlkenin Sınırı Olarak Clean Break İlkesi Doğrultusunda Yoksulluk Nafakasını Belirleyici Ölçütler”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuki Araştırmalar Dergisi, C. 19, S. 1, 2013, s. 360-361; BOZOVALI, s. 67; ARKAN SERİM, s. 286; ÖZTAN, “70'nci Yılında Aile Hukuku”, s. 118; BOZDAĞ, s. 65; ARBEK, Ömer, “Boşanmanın Malî Sonuçları”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 54, S. 1, Yıl: 2005, ss. 115-163, s. 139-140.

¹⁸¹ YHGK. , E. 2017/1025, K. 2019/1135, T. 05.11.2019 tarihli kararı: “...boşanmış olan tarafa verilecek olan yoksulluk nafakası, hiçbir surette diğer tarafa yükletilen bir ceza veya tazminat niteliğinde değildir. Şayet böyle olsaydı, sadece boşanmada kusuru olan eşten istenebilmesi gerekirdi...”, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/hukuk-genel-kurulu-e-2017-1025-k-2019-1135-t-5-11-2019> , e. t. : 22.02.2021.

¹⁸² KARAOSMANOĞLU OKYAR, s. 422; CEYLAN, Türk ve İsviçre Hukukunda, s. 104-105; AKINTÜRK / ATEŞ, s. 302; DEMİR, Remzi, “Yoksulluk Nafakasının Sona Erme Sebepleri ve Yoksulluk Nafakasının Süresizliğine Dair Tartışmalar”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, C. 32, S. 147, Mart, 2020, s. 228; ÇİTAK, Burçak, “Eşler Arasındaki Nafaka Yükümlülüğü”, Yüksek Lisans Tezi, T. C. İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 2016, s. 25, (ÇİTAK, “Nafaka Yükümlülüğü”); KULAKLI, Emrah, “Yoksulluk Nafakası ve Yoksulluk Nafakasının Süresi Bağlamında Bir Mukayeseli Hukuk İncelemesi”, İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 5, Sayı 2, Güz, 2018, s. 242; KAHRAMAN, s. 345; ODABAŞI, s. 54; BOZDAĞ, s. 65; YILDIRIM, Abdülkerim, “Yoksulluk Nafakası ve Yoksulluk Nafakasında Süre Sorunu”, Legal Hukuk Dergisi, Cilt: 14, S. 157, Yıl: 2016, s. 62; ERSÖZ, Oğuz, “Yoksulluk Nafakasının Sona Ermesi”, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, C. 6, S. 12, Aralık, 2018, s. 467, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/596337> , e. t. : 25.11.2019; AKINTÜRK, “Boşanmanın Hukukî Sonuçları”, s. 191; CAMCI, Ömer, Boşanma Tazminatı ve Yoksulluk Nafakası, 2. B. , İstanbul, 1998, s. 104.

¹⁸³ KILIÇOĞLU, Ahmet M. , Medenî Hukuk, Temel Kavramlar, Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku, Gözden Geçirilmiş, Güncelleştirilmiş, 4. B. , Turhan Kitabevi, Ankara, 2021, s. 390; OĞUZ, Cemal, “Medenî Kanun Madde 174/I ile 175 Arasındaki Farklar”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 4, S. 1-2 (Haziran-Aralık 2000), 2003, ss. 23-37, s. 37, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/789889> , e. t. : 25.11.2019.

ağır olmayan tarafın yoksulluk nafakası isteyebileceğini düzenlemiştir. Maddî tazminat talebi sadece kusurlu tarafa karşı ileri sürülebilirken yoksulluk nafakası hem kusurlu hem de kusuru olmayan tarafa karşı ileri sürülebilmektedir. Eğer yoksulluk nafakası bir tazminat olarak nitelendirilseydi sadece boşanmada kusuru olan eşten talep edilmesi gerekirdi. Oysa Türk Medenî Kanunu’nun 175. maddesinin lafzına baktığımızda, kusurların eşit olması halinde dahi yoksulluğa düşecek eşe nafaka bağlanabilmesine imkân sağlandığı görülmektedir. Maddî tazminatta, tazminat yükümlüsünün kusuru, hükmedilecek tazminat miktarını artırırken; yoksulluk nafakasında nafaka yükümlüsünün kusuru önem taşımaz. Hatta nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz (TMK. m. 175).

Tazminat davalarının temelini, boşanma nedeniyle ortaya çıkan zararların giderilmesi oluştururken; yoksulluk nafakası talebinin temelini, evlilik sonrası dayanışma ve yardımlaşma oluşturur. Türk Medenî Kanunu’nun 174. maddesi “*kusur*” kavramı üzerine düzenlenmiştir. Yani, kusuru olmayan veya diğer eşe oranla daha az kusurlu olan eş, boşanmayla kaybettiği menfaatleri talep edecektir. Hatta ÖZTAN, bu anlamda evliliğin bir bakım müessesesi olduğunu; evlilik birliği devam ederken, eşler arası dayanışmanın devam eden etkisi kuralının, evliliğin bir kader ortaklığı olması gerektiği fikrine dayandığını ifade etmiştir¹⁸⁴.

Evlilik sonrasında hükmedilecek maddî tazminat iradı ile yoksulluk nafakası tespitinde, talepte bulunanın hangi standartta yaşaması gerektiği önem taşır. Tazminat, evliyken eşlerin sahip oldukları hayat standardını sağlamaya yönelik iken; yoksulluk nafakası, boşanma nedeniyle ortaya çıkan yoksulluğu kaldırmaya yöneliktir¹⁸⁵.

Yoksulluk nafakasında, takdir edilecek nafaka, nafaka talep edenin yoksulluk oranı ve nafaka yükümlüsünün malî durumuna göre belirlenecektir. Ayrıca, “*boşanma yüzünden yoksulluğa düşme ya da düşecek olma*” şartı da maddî tazminat açısından gerekli değildir. Tazminat talep edenin yoksul olması, maddî tazminat bakımından bir ön şart olmasa da tazminatın Türk Medenî Kanunu’nda yoksulluk nafakası için öngörülmüş olan “*yoksulluğa düşme*” unsurunu ortadan kaldırıp kaldırmayacağı ve

¹⁸⁴ Evliliğin bir kader ortaklığı olması fikri hakkında bkz. : ÖZTAN, Aile Hukuku, s. 802-804, “*Evlilik birliği sona erdikten sonra, malî durumu daha iyi olan eşin, diğer eşe karşı sorumluluğu söz konusu olabilir. Eşler uzun süren evliliklerinde, gelecek planlarını birlikte yaparlar. Eşlerden biri, evliliğin devamı sırasında eğitimini, yeteneklerini geliştirme hususunu, öncelikler arasında arka sıraya atmış olabilir. Aralarında yaptıkları görev paylaşımı nedeniyle, eşlerden biri mesleğinde yükselmeyi ihmal etmiş olabilir*”.

¹⁸⁵ ÖZTAN, Aile Hukuku, s. 802 ve s. 833; OĞUZ, s. 27, s. 33 ve s. 36.

yoksulluk nafakası ile maddî tazminatın birlikte ileri sürülüp sürülemeyeceği doktrinde tartışmalıdır. Bir görüş, maddî tazminat ile yoksulluk nafakasının birlikte istenemeyeceğini ileri sürer. TEKİNAY, maddî tazminatın kapsamının daha geniş olduğunu; hâkimin hükmedeceği maddî tazminatın yoksulluk nafakasının altına düşmemesi gerektiğini; tazminatın geleceğe ait nafaka menfaatlerini de kapsamına aldığını ve bu menfaatlerin karşılanmasında yoksulluğa düşme koşulu da aranmadığını; kaybedilen nafaka menfaatleri için maddî tazminat talep edilebileceğini; ancak eşlerin boşanmada kusursuz veya eşit kusurlu oldukları için maddî tazminat talep edememeleri halinde, boşanma yüzünden yoksulluğa düşen veya düşecek olan eşin diğer eşten yoksulluk nafakası isteyebileceklerini ileri sürmektedir¹⁸⁶. Diğer bir görüş ise, yoksulluk nafakası talep eden taraf lehine maddî tazminata hükmedilmişse tazminat hesaplanırken kaybedilen nafaka miktarı dikkate alınacağından lehine tazminata hükmedilen kişi için artık yoksulluğa düşme koşulunun gerçekleşmeyeceğini ve bu nedenle yoksulluk nafakasına hükmedilemeyeceğini savunmaktadır¹⁸⁷.

Bununla birlikte maddî tazminata hükmedilen tarafın tazminat miktarının, yoksulluk şartını ortadan kaldırıp kaldırmayacağı da ayrıca değerlendirilmelidir. BURCUOĞLU, eş lehine hükmolunan tazminatın onu yoksulluktan kurtarıcı düzeyde olması gerektiğini; yoksulluğun yalnızca tazminat tutarlarıyla değil mal rejiminin tasfiyesi sonucunda elde edilecek alacak hakkı ile de ortadan kalkabileceğini ileri sürmektedir¹⁸⁸. OĞUZ ise, yoksulluk nafakasına dayanan talebin, maddî tazminat yanında uygulanamayacağını; maddî tazminat ile yoksulluk nafakasının ayrı hesaplanmasının hakkaniyete aykırı sonuçlar doğurabileceğini; her ikisinin bir arada istenemeyeceğini ileri sürmektedir¹⁸⁹. ARKAN SERİM ise, maddî tazminata hükmedildiğinde tazminat, eşin yoksulluğa düşmesini engelliyorsa, artık yoksulluk nafakasına hükmetmek için gerekli yoksulluk şartının gerçekleşmemiş olacağını;

¹⁸⁶ TEKİNAY, s. 275.

¹⁸⁷ ÖZTAN, Aile Hukuku, s. 844; OĞUZMAN / DURAL, s. 146-147; ARKAN SERİM, s. 290; CEYLAN, Türk ve İsviçre Hukukunda, s. 125; “Yoksulluk nafakasının miktarının belirlenmesinde, eğer yükümlü eş, maddî ya da manevî tazminat ödemeye mahkum edilmişse bunların miktarı da göz önünde bulundurulur.”; aynı görüşte: AKINTÜRK / ATEŞ, s. 303-304; Yargıtay 2. HD. , E. 2011/7178, K. 2012/4224, T. 29.02.2012 kararı, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/2-hukuk-dairesi-e-2011-7178-k-2012-4224-t-29-2-2012> , e. t. :13.08.2021; YHGK. , E. 2007/275, K. 2007/275, T. 16.05.2007 kararı karşı oy görüşü, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/hukuk-genel-kurulu-e-2007-2-275-k-2007-275-t-16-05-2007> , e. t. : 13.08.2021.

¹⁸⁸ BURCUOĞLU, Halûk, “Boşanmada Kusur ve Yoksulluk Nafakası ile İlgili Gözlemler”, İAÜHFD. , C. 4, S. 2, Yıl: 2018, ss. 1-12, s. 9-10, (BURCUOĞLU, “Kusur”).

¹⁸⁹ OĞUZ, s. 26.

ayrıca “beklenen menfaat” kapsamındaki tazminatın, geleceğe ait nafaka menfaatlerini kapsayabileceğini ve bu istem için yoksulluğa düşme şartının da aranmadığını ileri sürmektedir¹⁹⁰.

Bizim de katıldığımız görüş, maddî tazminat ile birlikte yoksulluk nafakasının talep edilmesi açısından herhangi bir engel olmayacağı yönündedir¹⁹¹. Kanun koyucu da yoksulluk nafakası talep edenin tazminat talebinde bulunamayacağına veya tazminat talebinde bulunanın nafaka isteminde bulunamayacağına ilişkin bir hüküm ya da yasaklama getirmemiştir. Kanaatimizce, yoksulluğa düşecek olanın yararının esas ölçü alınması kabul edilerek maddî tazminat ve yoksulluk nafakası birlikte istenebilmelidir. Maddî tazminat talep eden davacı bakımından mevcut veya beklenen menfaatlerin zedelenmesi halinde maddî tazminat ile birlikte yoksulluk nafakasının da şartları oluşuyorsa tazminat ile birlikte nafaka talep edilebileceği; aksi durumda ise davacının mevcut veya beklenen menfaatlerini temin etmesi halinde, artık yoksulluğa düşme hali ortadan kalkmış ise nafaka talep edemeyeceği görüşündeyiz. Yoksulluk nafakası talep eden taraf lehine yüklü bir miktarda maddî tazminata hükmedilmiş ise, bu tazminat miktarı hesap edilirken, kaybedilen nafaka menfaati ve miktarı göz önünde bulundurulmalı ve lehine maddî tazminata hükmedilen kişi için artık yoksulluğa düşme şartı gerçekleşmeyecek denebiliyorsa bu durumda ayrıca yoksulluk nafakası talep edebilmenin şartları da oluşmayacağından nafakaya hükmedilmesinin mümkün olmadığını belirtmek isteriz.

§ 2. YOKSULLUK NAFAKASININ TÜRK HUKUKU’NDAKİ TARİHSEL GELİŞİMİ VE DAYANDIĞI ESASLAR

I. Yoksulluk Nafakasının Türk Hukuku’ndaki Tarihsel Gelişimi

Yoksulluk nafakası, ilk olarak, 04.04.1926 tarih ve 339 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan, 17.02.1926 tarihinde kabul edilen, 743 sayılı Türk Kanunu Medenîsi’nin 144. maddesinde düzenlenmiştir.

¹⁹⁰ ARKAN SERİM, s. 300.

¹⁹¹ ÖZTAN, Aile Hukuku, s. 844; OĞUZMAN / DURAL, s. 146-147; ARKAN SERİM, s. 290; CEYLAN, Türk ve İsviçre Hukukunda, s. 125; AKINTÜRK / ATEŞ, s. 303-304.

A. 17/02/1926 Tarihli 743 Sayılı Türk Kanunu Medenîsi'nin İlk Hali

17/02/1926 tarih ve 743 sayılı Kanunun 144. maddesi, “2- *Nafaka*” başlığı altında düzenlenmiştir.

2 – *Nafaka*:

Madde: 144

“Kabahatsiz olan karı yahut koca, boşanma neticesi olarak büyük bir yoksulluğa düşerse, diğeri boşanmaya sebebiyet vermemiş olsa dahi kudreti ile mütenasip bir surette bir sene müddetle nafaka itasına mahkûm edilebilir.” şeklindedir.

Önceki Medenî Kanunumuzda, hükümden açıkça anlaşılacağı üzere, yoksulluk nafakasına en fazla “bir yıl” süreyle hükmedilmekteydi¹⁹². Ayrıca düzenlemede kabahati olmayan yani kusursuz olan kadın yahut erkeğin boşanma sebebiyle büyük bir yoksulluğa düşecek olması durumunda, diğer taraftan nafaka talep edebileceği; nafaka yükümlüsünün ise boşanmaya sebebiyet verip vermediği önem taşımaksızın malî gücü oranında bir sene süreyle nafaka ödeyeceği belirtilmiştir¹⁹³.

Bu hükme göre, sadece yoksulluğa düşmüş olan eş nafaka talep edemeyecek midir? Kanunun lafzından, eşlerden birinin boşanma sebebiyle büyük bir yoksulluğa düşmesini aradığı açıktır¹⁹⁴. O halde eşlerden birinin büyük bir yoksulluğa düşmeyip sadece yoksulluğa düşmüş olması nafakaya hükmedilmesi için yeterli olmayacaktır¹⁹⁵. Madde metninde kanun koyucu, aslında “büyük yoksulluk” kavramının tanımına yer vermemiştir; bu nedenle hangi kriterlere göre değerlendirileceği sorun teşkil etmektedir¹⁹⁶.

¹⁹² GELMEZ, Ezgi, “Yoksulluk Nafakasının Süresine İlişkin Güncel Gelişmeler”, Terazi Hukuk Dergisi, C. 14, S. 159, Kasım, 2019, s. 2144; HATEMİ, Aile Hukuku, S. 137.

¹⁹³ TOSUN, Yalçın, “Türk ve İsviçre Hukukunda Yoksulluk Nafakasının ve Doğurduğu Hukuki Sorunların İncelenmesi”, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 10, S. 129-130, Mayıs-Haziran, 2015, s. 56.

¹⁹⁴ AKINCI, Şahin, “Kaldırılması Gereken Bir Düzenleme: Yoksulluk Nafakası”, Türk Hukuk Enstitüsü, S. 147, Ocak, 2016, ss. 34-37, <https://www.the.org.tr/Resources/Web/the/broadcasts/thedergiocak2016.pdf>, e. t. : 26.07.2020, s. 35.

¹⁹⁵ ODABAŞI, s. 51.

¹⁹⁶ Ayrıca bkz. : DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, s. 160.

Bu maddede yer alan ve doktrinde eleştirilere neden olan bir diğer şart ise, nafakanın bir yıl süre ile sınırlandırılmış olmasıdır¹⁹⁷. Bu koşul, öğretide, yoksulluk nafakasının amacına aykırı bulunmuştu¹⁹⁸. Kaldı ki yoksulluk nafakasının amacı, nafaka talebinde bulunan tarafı yoksul durumdan kurtarmaktır; aksi durum, yani talepte bulunanın refah içinde yaşamasını sağlamak ya da evli olduğu süredeki hayat standardını önüne sermek nafakanın amacı ile bağdaşmaz¹⁹⁹. Çünkü, bir yıl sonra nafaka kesildiğinde, kendi geçimini de bu süre içerisinde hâlâ daha sağlayamamış olan taraf yoksul, muhtaç ve çalışmaktan aciz duruma düşebilir ya da zor durumda kalabilir. Devletin yeterli malî imkanlara sahip olmadığı, sosyal yardım kuruluşlarının yeterince gelişmediği durumlar da dikkate alındığında, nafaka talebinde bulunan taraf için çaresizlik katlanarak artabilecektir²⁰⁰.

B. Türk Kanunu Medenî'si'nin 3444 Sayılı Kanunla Yapılan Değişiklikten Sonraki Hali

Doktrindeki eleştiriler dikkate alınarak, daha sonra, 12.05.1988 tarih ve 19812 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan, 04.05.1988 kabul tarihli, 3444 sayılı Kanun ile birlikte maddede birtakım değişiklikler yapılmıştır.

04.05.1988 kabul tarihli, 3444 sayılı Kanun ile birlikte madde başlığı "2 - Yoksulluk nafakası" şeklinde değiştirilmiş ve bu durum 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu'muzun 175. maddesinde de korunmuştur.

Madde: 144

"Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek eş, kusuru daha ağır olmamak şartıyla geçimi için diğer eşten malî gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir.

¹⁹⁷ AKINTÜRK, Turgut, "Türk Medenî Kanunu'nun Evlilik Hukukuna İlişkin Hükümlerinde Yapılması Öngörülen Değişiklikler", AÜHFD. , Ankara, 1972, s. 58, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/631983> , e. t. : 18.01.2021; BOZOVALI, s. 72; DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, s. 161-162.

¹⁹⁸ OĞUZMAN / DURAL, s. 147; SAYMEN / ELBİR, s. 282; VELİDEDEOĞLU, s. 262; FEYZİOĞLU, s. 397; HATEMİ / SEROZAN, s. 252; TEKİNAY, s. 274; AKINTÜRK / ATEŞ, s. 302 ve s. 305; BOZOVALI, s. 72; YAĞCI, Kürşad, "Yoksulluk Nafakasında Süresizlik Sorunu", İstanbul Üniversitesi Hukuk Mecmuası, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/562234> , e. t. : 05.09.2019, s. 327; KÖPRÜLÜ / KANETİ, s. 196; GÜRKAN, Ülker, "Türk Kadının Hukukî Statüsü ve Sorunları", AÜHFD. , 1978, C. 35, S. 1, s. 393-394.

¹⁹⁹ DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, s. 161; CEYLAN, Ebru, "Geçmişten Bugüne Yargıtay Kararlarında Yoksulluk Nafakası Talebinde Etkili Olan Unsurları Değerlendirme", İstanbul Barosu Dergisi, C. 92, S. 5, Eylül, 2018, s. 15.

²⁰⁰ GÜRKAN, s. 393-394.

Ancak, erkeğin kadından yoksulluk nafakası isteyebilmesi için, kadının hali refahta bulunması gerekir.

Nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz.”

04.05.1988 tarihli ve 3444 sayılı Kanunun altıncı maddesiyle yapılan değişiklik ile bir yıllık süre sınırı kaldırılarak yoksulluk nafakasının “süresiz” olarak istenebileceği hükmü getirilmiştir. Kanunun gerekçesinde ise, “*Mevcut metindeki kusursuz eşin boşanma davası neticesinde yoksulluğa düşmesi halinde, diğerinin ona bir sene süre ile nafaka ödemeye mahkûm edileceği hükmü değiştirilerek, bir yıllık sürenin adalete uygun düşmediği nazara alınıp, kaynak İsviçre Medenî Kanunu’nun 152. maddesine uygun olarak süresiz nafaka mecburiyeti esası kabul edilmiştir.*” ifadesine yer verilmiştir²⁰¹. Ancak 26.06.1998 tarihinde yapılan ve 01.01.2000 tarihinde yürürlüğe giren İsviçre Medenî Kanunu’nun Art. 125 ve devamında yapılan değişiklikler kapsamında, eski ZGB. 152. maddesi yürürlükten kaldırılmıştır. Gerekçenin aksine, yürürlükten kaldırılan eski ZGB. Art. 152’de “süresiz nafaka” zorunluluğu bulunmamaktaydı. Hatta hâkim nafakayı belirli bir süre ile sınırlayabilme yetkisini haizdi²⁰².

3444 sayılı Kanun ile yapılan değişikliğe göre, yoksulluk nafakasını talep etme hakkı kusuru daha az olan eşe tanınmıştır. Ayrıca, erkeğin kadından yoksulluk nafakası talep edebilmesi, maddede getirilen ek şart ile, yani kadının refah halinde olması durumuna bağlanmıştır²⁰³. Lakin maddede “*hali refah*” ifadesinden ne anlaşılması gerektiği açıklanmamıştır. Eski Türk Medenî Kanunu’nun 316. maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesi “*Dava, davacının geçinmesi için muktazi ve diğer tarafın geliri ile mütenasip, bir muavenet talebinden ibaret olur.*” şeklindedir. 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu’nun 365. maddesinin ikinci fıkrasına tekabül eden bu madde, nafaka miktarının borçlunun malî gücüne uygun ve onu geçim sıkıntısına düşürmeyecek miktarda olması gerektiğini sadece vurgulamaktadır²⁰⁴.

Yargıtay tarafından yoksulluk nafakası kapsamında “*hali refah*” kavramına her ne kadar tam bir açıklık getirilmemiş ise de 2. Hukuk Dairesi’nin kararında, kişinin

²⁰¹ 3444 sayılı Kanunun 6. maddesine ait Hükümet Tasarısı Gerekçesi, <https://app.e-uyar.com/gerekce/index/855a9f18-2102-4143-951e-3c99f53c56c2>, e. t. : 06.02.2021.

²⁰² YAGCI, s. 327; GELMEZ, s. 2145.

²⁰³ BOZOVALI, s. 71; ARKAN SERİM, s. 292-293.

²⁰⁴ Bununla birlikte yürürlükteki kanunun 364. maddesinin ikinci fıkrasında düzenlenen yardım nafakasında, kardeşlerin nafaka yükümlülükleri refah içinde bulunmalarına bağlanmıştır.

refah içinde kabul edileceği durumların örneklendirildiği görülmektedir. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin E. 1984/9089, K. 1985/8985, T. 05.11.1985 tarihli bir kararında, *“Malî durumu fevkalade masrafları karşılamaya elverişli ve ihtiyarlık günleri için tasarrufa da imkân bulabilecek geliri bulunan kişi, refah içinde kabul edilir. Diğer bir ifadeyle, geliri çevresine ve sosyal durumuna göre lüks sayılabilecek şeyleri sağlamaya elverişli bulunan ve normal ihtiyaçları dışında her şeyi elde edebilecek bir bolluk ve zenginlik içinde olan kimse refah halinde sayılır.”* ifadelerine yer verilmiştir²⁰⁵.

3444 sayılı Kanunda, kadının hali refahta olması şartı ile erkeğe yoksulluk nafakası talep etme hakkı tanınması, kadın lehine pozitif ayrımcılık yapılmasına dolayısıyla Anayasa'nın 10. maddesinde düzenlenen kanun önünde eşitlik ilkesine ve hukukun genel kaidelerine aykırılık teşkil etmektedir²⁰⁶. Şu anki mevcut düzenleme, hem evrensel hukuka hem de Anayasa'nın ruhuna daha uygundur. Zira yoksulluk nafakasının temelinde, cinsiyet değil, evlilik birliğinin sona ermesi halinde, boşanma yüzünden yoksulluğa düşen taraflardan birisinin yoksulluk problemi bulunmaktadır²⁰⁷.

Ayrıca “hali refah” kavramının kanun koyucu tarafından açıklığa kavuşturulmaması; kavramın muğlaklığı dahi eşitlik ilkesine aykırılık oluşturmaktadır.

Anayasa'nın 10. maddesinin ikinci fıkrasında da belirtildiği üzere kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Kadın lehine pozitif ayrımcılık, 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu'nda yerini mutlak eşitliğe bırakmıştır²⁰⁸; mutlak eşitlik anlayışının bir sonucu olarak, aile hukukunda eşit hak ve ortak yükümlülöklere dayalı bir aile yapısı

²⁰⁵ Yargıtay 2. HD. , E. 1984/9089, K. 1985/8985, T. 05.11.1985, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/2-hukuk-dairesi-e-1985-9089-k-1985-8985-t-05-11-1985> , e. t. : 06.02.2021.

²⁰⁶ ODABAŞI, s. 52; TOSUN, s. 56; ARKAN SERİM, s. 292; BAŞPINAR, Veysel, “Türk Medeni Kanunu ile Aile Hukukunda Yapılan Değişiklikler ve Bu Konuda Bazı Önerilerimiz”, AÜHFD. , C. 52, S. 3, Yıl: 2003, ss. 79-101, s. 85-86; BADUR, Emel, “Ailenin Korunması Alanındaki Son Gelişmeler”, TBB. Dergisi, S. 84, Yıl: 2009, ss. 63-92, s. 63-64, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2009-84-543> , e. t. : 17.12.2021.

²⁰⁷ ARBEK, s. 140.

²⁰⁸ “Mutlak eşitlik anlayışını benimseyen Türk Medeni Kanunu'nda, sadece kadınlar aleyhine eşitliği bozan hükümler değil, aynı şekilde erkekler aleyhine eşitliği ihlal eden hükümlerde de değişiklikler yapılmıştır. Bu düzenlemeler, Anayasa'nın 41. maddesinde ifadesini bulan “Aile, Türk toplumun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır.” ilkesinin doğal bir gereğidir.”, bkz. : BAYGIN, Cem, “Tanzimattan Günümüze Aile Hukukunun Gelişim Sürecine Kısa Bir Bakış”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Prof. Dr. Cevdet Yavuz'a Armağan, C. 22, S. 3, Yıl: 2016, ss. 453-462, s. 460, (BAYGIN, Aile Hukuku).

benimsenmiştir²⁰⁹; aile birliğini oluşturan eşlere eşit bakım ve gözetim yükümlülükleri getirilmiştir. Kadının hali refahta bulunması koşuluna bağlanan hüküm, kadın ve erkek eşitliğini zedelediği için kanundan çıkarılmıştır. Artık gerek kadının gerek erkeğin eşit şartlarda birbirlerinden yoksulluk nafakası talep etmesi mümkündür.

Yine 3444 sayılı Kanunla isabetli olarak “yoksulluğa düşme” durumu kanun koyucu tarafından derecelendirilmemiştir.

C. Türk Medenî Kanunu’ndaki Hali

743 sayılı Türk Kanunu Medenî’si’nin 3444 sayılı Kanun ile yapılan değişikliğindeki düzenlemede yer verilen, “kadının refah halinde olması şartı ile erkeğe yoksulluk nafakası talep etme hakkı tanınması” kadın-erkek eşitliği ilkesine aykırı kabul edildiği için, 01.01.2002 tarihinde yürürlüğe giren 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu’nun 175. maddesinde yer almamıştır²¹⁰.

4721 sayılı Türk Medenî Kanunu’nun 175. maddesine de 04.05.1988 tarihli ve 3444 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik sonrasında yer alan yoksulluk nafakasının süresiz olarak talep edilebileceği hükmü ise aynen aktarılmıştır.

Buna göre; madde metni,

“2. Yoksulluk Nafakası

Madde 175- Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan malî gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir.

Nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz.” şeklindedir.

Yürürlükte olan kanunun 175. maddesi, 3444 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikten sonraki hali ile büyük oranda benzerlik göstermektedir. Her iki kanunda da kusur şartı aranmış ve süresiz nafakaya hükmedilmiştir. Önceki düzenlemeden

²⁰⁹ “4721 sayılı yeni Türk Medenî Kanunu, evliliğin hükümleri konusunda “eşit haklara dayanan hayat ortaklığı” modelini benimsemiştir. Kanun, artık kadın ve erkeğe geleneğe dayalı sabit roller vermemekte, eşlerin ailedeki rollerini kendilerinin belirlemesine imkân sağlamaktadır. Böylece eşler, evlilik birliğinin refah ve mutluluğunu temin için kültürel ve sosyo ekonomik durumlarına ve yaşam tarzlarına uygun düşen bir iş bölümü ilişkisini kendi aralarında kurabileceklerdir.” bkz. : BAYGIN, Aile Hukuku, s. 460.

²¹⁰ <http://www.tuerkei-recht.de/downloads/zgb-alp-amtl-begr.pdf> , e. t. : 06.02.2021.

farklı olarak, “...kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan... nafaka isteyebilir.” hükmü ile kanun koyucu “eş” yerine “taraf” ifadesine yer vermiştir. Kanaatimizce de “taraf” kavramına yer verilmesi uygun olmuştur. Zira yoksulluk nafakası, boşanma kararının kesinleşmesi ile birlikte hüküm doğurur²¹¹. Boşanma kararı kesinleştikten sonra “eş” sıfatından yararlanılamayacağından madde metninde “taraf” ibaresinin tercih edildiğini düşünüyoruz.

II. Yoksulluk Nafakasının Hukukî Niteliği

Türk Borçlar Kanunu’nun genel hükümlerinde borcun üç temel kaynaktan doğduğuna yer verilmiştir. Bunlar; sözleşmeler, haksız fiiller ve sebepsiz zenginleşmedir. Elbette ki, Türk Borçlar Kanunu’nun özel hükümleri arasında düzenlenen vekâletsiz iş görme de bir borç kaynağı niteliği taşımaktadır. Bazı durumlarda ise borç, doğrudan doğruya kanunun yüklediği bir yükümlülük şeklinde de ortaya çıkar²¹². Nitekim yoksulluk nafakasından doğan borç ilişkisi de bu üç sebep arasında olmayıp aile hukukuna özgü bir hukukî ilişkiye dayanmaktadır. Aile hukukunda aslında nafaka borcunun doğumu, iradeye dayanmaz; doğrudan doğruya kanunun yüklediği bir yükümlülük şeklindedir. Bu borçlara kanundan doğan borçlar denmekte ve kaynağı da kanun olarak gösterilmektedir²¹³.

Hukukî niteliği açısından, yoksulluk nafakası, kanun hükümlerinden doğan bir bakım nafakası olsa da evlilik ilişkisine dayalı, boşanma kararının kesinleşmesi ile hüküm doğuran, aile hukukuna özgü bir talep hakkıdır²¹⁴. Bu hak, aynı zamanda kişiye sıkı biçimde bağlı bir alacak hakkıdır²¹⁵; ancak burada sadece kullanma yetkisine karar

²¹¹ **KULAKLI**, s. 243; Yargıtay 2. HD. , E. 2016/1077, K. 2016/1342, T. 01.02.2016 tarihli kararından: “Yoksulluk nafakası boşanma hükmünün kesinleşmesinden sonra hüküm ifade eden boşanmaya bağlı fer’î bir haktır...” şeklindedir, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/2-hukuk-dairesi-e-2016-1077-k-2016-1342-t-1-2-2016> , e. t. : 07.02.2021; aynı yönde: Yargıtay 2. HD. , E. 2018/7162, K. 2019/163, T. 15.01.2019 tarihli kararı, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/2-hukuk-dairesi-e-2018-7162-k-2019-163-t-15-1-2019> , e. t. : 07.02.2021.

²¹² Nafaka borcunun kanundan doğan bir borç olması hakkında bkz. : **GENÇCAN**, Nafaka, s. 529; Yargıtay 8. HD. , E. 2019/4655, K. 2019/10258, T. 13.11.2019 kararı: “...Nafaka davaları kanundan doğan bir alacağın tespiti ve tahsili davası niteliğinde olup...”, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/8-hukuk-dairesi-e-2019-4655-k-2019-10258-t-13-11-2019> , e. t. : 22.02.2021; Aynı yönde bkz. : İstanbul BAM. , 10. HD. , E. 2018/1624, K. 2020/31, T. 15.01.2020 kararı, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/bolge-adliye-mahkemesi/istanbul-bam10-hd-e-2018-1624-k-2020-31-t-15-1-2020> , e. t. : 22.02.2021.

²¹³ **OĞUZMAN / ÖZ**, s. 34.

²¹⁴ **CEYLAN**, Türk ve İsviçre Hukukunda, s. 105; **EREN**, s. 120 ve s. 210; **ÇİTAK**, “Nafaka Yükümlülüğü”, s. 6-7; **KULAKLI**, s. 241; **ÖZDEMİR**, “Yoksulluk Nafakası”, s. 29; **KARAOSMANOĞLU OKYAR**, s. 422; **ODABAŞI**, s. 44-45; **DEMİR**, s. 228.

²¹⁵ **DURAL, Mustafa / SARI, Suat**, Türk Özel Hukuku, Temel Kavramlar ve Medenî Kanunu’nun Başlangıç Hükümleri, Cilt I, 16. B. , Filiz Kitabevi, İstanbul, 2021, s. 167; **TEKİNAY**, s. 616; şahsa

verilmesiyle sınırlı olduğunu, kişiye bağlılığın hakkın kullanılmasına karar verdikten sonra başkasına temsil yetkisinin verilmesinin mümkün olduğunu vurgulamak isteriz.

Yoksulluk nafakası borcu, Türk Medenî Kanunu'nun 175. maddesinde belirtilen şartların gerçekleşmesiyle doğrudan kanundan doğmaktadır; ancak taraflar, yoksulluk nafakasının miktarını, hukukî işlemle yani sözleşmeyle de belirleyebilmektedirler.

III. Yoksulluk Nafakasının Dayandığı Esaslar

4721 sayılı Türk Medenî Kanunu'muzun 185. maddesinin ikinci fıkrasında, eşlerin evlilik birliğinin mutluluğunu elbirliğiyle sağlamak ve çocukların bakımına, eğitim ve gözetimine beraberce özen göstermekle yükümlü oldukları; aynı maddenin üçüncü fıkrasında ise eşlerin birlikte yaşamak, birbirine sadık kalmak ve yardımcı olmak zorunda oldukları belirtilmiştir²¹⁶. Söz konusu düzenlemede yer alan yardım yükümlülüğü hem maddî hem de manevî yardımı içine almaktadır²¹⁷. Evlilik birliğinin yönetimi ve giderlerine katılma ile ilgili olarak Türk Medenî Kanunu'nun 186. maddesinin üçüncü fıkrasında eşlerin birliğin giderlerine güçleri oranında emek ve malvarlıkları ile katılacakları ifadesine yer verilmiştir²¹⁸. Ancak her iki maddedeki yardım yükümlülükleri evlilik birliğinin devamında geçerlidir. Bir başka ifadeyle, evlilik birliğinin sona ermesi ile birlikte, Türk Medenî Kanunu'nun 185. maddesinin ikinci ve üçüncü fıkrasında yer alan yükümlülükler ile Türk Medenî Kanunu'nun 186. maddesinin üçüncü fıkrasında ifade edilmiş olan eşlerin birliğin giderlerine güçleri oranında emek ve malvarlıkları ile katılmaları gerekliliği de kendiliğinden ortadan kalkmaktadır. Ancak, eşlere yüklenen bu yükümlülüklerin kısmen de olsa evlilik birliğinin sona ermesinden sonra da devam etmesi gerektiği doktrinde, Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun ve Anayasa Mahkemesi'nin ilgili kararında belirtilmiştir²¹⁹.

bağlı oluşu hakkında bkz. : ERDEM / MAKARACI BAŞAK, s. 501; AKINTÜRK / ATEŞ, s. 453; kanundan doğan yükümlülük ve şahsa bağlı alacak hakkında bkz. : RUHİ, Canan / RUHİ, Ahmet Cemal, s. 21 ve s. 115; hukukî yükümlülük oluşu hakkında bkz. : ÖZTAN, s. 536.

²¹⁶ ÖZÜĞÜR, s. 23; ÇİTAK, Burçak, "Yoksulluk Nafakası", İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 74, S. 1, İstanbul, 2016, s. 241.

²¹⁷ VELİDEDEOĞLU, s. 98; ERDEM / MAKARACI BAŞAK, s. 215.

²¹⁸ ÖZÜĞÜR, s. 23; ÇİTAK, s. 241; ERDEM / MAKARACI BAŞAK, s. 216.

²¹⁹ TEKİNAY, s. 308; AKINTÜRK / ATEŞ, s. 302; CEYLAN, Türk ve İsviçre Hukukunda, s. 105; KAHRAMAN, s. 345; ÖZDEMİR, "Yoksulluk Nafakası", s. 25; KARAOSMANOĞLU OKYAR, s. 421; BOZOVALI, s. 67; ARKAN SERİM, s. 286; ÖZTAN, "70'nci Yılında Aile Hukuku", s. 118; Anayasa Mahkemesi'nin 2011/136 Esas sayılı, 2012/72 Karar sayılı, 17.05.2012 tarihli kararında, "Evlilik birliğinde eşler arasında geçerli olan dayanışma ve yardımlaşma yükümlülüğünün, evlilik birliğinin sona ermesinden sonra da kısmen devamı niteliğinde olan yoksulluk nafakasının özünde, ahlaki değerler ve sosyal dayanışma düşüncesi yer almaktadır..." şeklindedir,

Bu durum, İsviçre Hukuku doktrininde “evlilik sonrası dayanışma ilkesi (Das Prinzip der nahehehlichen Solidarität)” olarak ifade edilmektedir²²⁰. Aslında evlilik birliğinin sona ermesi neticesinde -boşanma kararının kesinleşmesiyle birlikte- her ne kadar belirtilen yükümlülükler ortadan kalkmış olsa da evlilik sonrası dayanışma ilkesi gereğince tek başına geçimini sağlayamayan tarafa yoksulluk nafakası talebinde bulunma hakkı tanınır²²¹. Ancak, evlilik sonrası dayanışma ilkesinin tek başına uygulanması, hem nafaka alacaklısını boşandığı eşine bağlı kılmaya devam ettirmekte hem de nafaka borçlusu tarafa, süresiz nafaka sistemiyle birlikte ağır bir yük de yüklemektedir. Bu durum hakkın kötüye kullanılmasına sebep olabilmektedir. Aşağıda inceleyeceğimiz üzere, İsviçre Hukuku’nda olduğu gibi, eşlerin geçimlerini kendilerinin sağlayabilmesi ilkesine daha fazla ağırlık verilmesi ve bu ilkenin -her ne kadar Türk Hukuku’nda yoksulluk nafakasına ilişkin düzenlemeler dikkate alındığında evlilik sonrası dayanışma ilkesi ağır bassa da- hayata geçirilmesi için gerekli olan alt yapının da sosyal devlet anlayışına uygun bir şekilde oluşturulması gerekecektir²²².

Böylece, boşanma kararının kesinleşmesi ile her iki tarafın da kendi ekonomik ve sosyal anlamda özgürlüğünü sağlaması önceliğinin yanında taraflardan birinin bu konuda yetersiz kaldığı durumda, diğer tarafın ona malî gücü oranında zorunlu ihtiyaçlarını karşılamakta yardımda bulunması gerekir; zira sosyal ve ahlaki düşüncenin etkisiyle düzenlenen yoksulluk nafakası bu sebeple ortaya konulmuştur²²³.

Kanun koyucu, boşanma gerçekleştikten sonra da evlenme ile belirli bir yaşam düzeyine ulaşılan ekonomik düzeyi, belli şartların varlığı halinde, yoksulluğa düşecek

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/06/20120626-25.htm> , e. t. : 09.11.2020; YHGK.’nın E. 2011/2-155, K. 2011/278, 04.05.2011 tarihli kararı, “...Yoksulluk nafakası, bir bakıma evlilik birliği devam ettiği sürece söz konusu olan karşılıklı bakım ve geçindirme ödevinin devam ettirilmesi anlamını taşımaktadır...” şeklindedir, <https://legalbank.net/belge/y-hgk-e-2011-2-155-k-2011-278-t-04-05-2011-yargitayin-temyiz-incelemesi-usulu/86642/> , e. t. : 04.05.2021.

²²⁰ **SCHWENZER, Ingeborg / BÜCHLER, Andrea**, FamKomm, Scheidung Band I: ZGB. / Band II: Anhänge, Vierter Titel: Die Ehescheidung und die Ehetrennung / Dritter Abschnitt: Die Scheidungsfolgen / Vorbemerkungen zu Art. 125–132, Herausgeber: Ingeborg Schwenger, Roland Fankhauser, 3. Auflage, 2017, N. 3; **SUTTER, Thomas / FREIBURGHHAUS, Dieter**, Kommentar zum neuen Scheidungsrecht, Art. 125, 1999, ss. 251-291, s. 255, N. 1, (**SUTTER / FREIBURGHHAUS**, Art. 125); **FREIBURGHHAUS, Dieter**, CHK - Handkommentar zum Schweizer Privatrecht, Personen - und Familienrecht - Partnerschaftsgesetz Art. 1-456 ZGB. - PartG, Herausgeber: Peter Breitschmid, Alexandra Jungo, 3. Auflage, 2016, N. 1.

²²¹ **KOCABAŞ**, s. 360; **DEMİRBAŞ, Ali**, “Güncel Tartışmalarla Yoksulluk Nafakası”, İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 5(2), 2018, ss. 219-235, s. 227, <https://openaccess.ihu.edu.tr/xmlui/handle/20.500.12154/618> , e. t. : 05.09.2019; **SCHWENZER / BÜCHLER**, N. 3; **SUTTER / FREIBURGHHAUS**, Art. 125, s. 255, N. 1; **FREIBURGHHAUS**, Art. 1-456, N. 1.

²²² Bkz. : Birinci Bölüm / § 2. IV. A. ve B. ; **DEMİRBAŞ**, s. 227; **KOCABAŞ**, s. 365-366.

²²³ **FEYZİOĞLU**, s. 397; **ÖZTAN**, Aile Hukuku, s. 833; **BOZOVALI**, s. 67; **BOZDAĞ**, s. 65.

tarafı destekleyerek katkının malî yönüyle devamını düzenlemiştir; yoksulluk nafakası bu anlamda boşanmanın malî etkilerini ortadan kaldırmayı amaçlayarak, tarafların önceki hayat standartlarını hedeflemeyi değil yoksulluğa düşmesini engellemeyi sağlamaktadır²²⁴.

IV. Yoksulluk Nafakasına Hâkim Olan İlkeler

A. Geçimini Kendi Sağlama İlkesi

Geçimini kendi sağlama ilkesi, (clean break), evlilik birliğinin sona ermesi halinde, tarafların kendi ekonomik sorumluluğunu kendisinin üstlenmesi ilkesidir.

1. İsviçre Hukuku’nda Geçimini Kendi Sağlama İlkesi

İsviçre Hukuku’nda 01.01.2000 tarihinde yürürlüğe giren revizyondan önce evlilik sonrası dayanışma ilkesi egemen iken; revizyondan itibaren boşanan tarafların kendi ihtiyaçlarını kendilerinin karşılayabilmesi gerektiği esasına dayanan, Anglo-Amerikan hukuk sistemi kaynaklı bir ilke olan “geçimini kendi sağlama ilkesi” egemen hale gelmiştir²²⁵.

²²⁴ KULAKLI, s. 241; ÖZDEMİR, “Yoksulluk Nafakası”, s. 29; Mecit, “Türk Medenî Hukuk Öğreti ve Uygulamasında Yoksulluk Nafakası”, T. C. Marmara Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2015, s. 29, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> , e. t. : 26.11.2019, (DEMİR, Yoksulluk Nafakası).

²²⁵ HINDERLING, Regula, Die Praxis des Familienrechts, Bundesgericht, BGE 127 III 136, FamPra.ch 2001, ss. 585-591, 25.01.2001, ayrıca bkz. : http://relevancy.bger.ch/php/clir/http/index.php?highlight_docid=atf%3A%2F%2F127-III-136%3Ade&lang=de&type=show_document , e. t. : 09.03.2021, İsviçre Federal Mahkemesi kararı, her ne kadar eleştirilse de örnek teşkil etmektedir. “...Federal Mahkeme bu bağlamda “geçimini kendi sağlama” ilkesini savunmaktadır. “Clean break” ilkesinin kökeni İngiliz hukukuna dayanmaktadır. İsviçre Federal Mahkemesi bu ilkeyi, eşlerin ekonomik sorumluluk almaya teşvik edilmesi gerektiği şeklinde genişletilmiş bir yorumla ifade etmiştir...”; İsviçre Federal Mahkemesi’nin boşanma hukukunda egemen kıldığı “Clean Break” ilkesi kararı için bkz. : BGer 5A_441/2008 vom 29.12.2008, Die Praxis des Familienrechts, Bundesgericht, FamPra.ch 2009, s. 470, https://www.servat.unibe.ch/dfr/bger/2008/081229_5A_441-2008.html#Opinion , e. t. : 08.03.2021; SCHWENZER / BÜCHLER, N. 5; SCHWENZER, Ingeborg / KELLER, Tomie, “Recent Developments in Swiss Family Law”, Public and Private International Law Bulletin, Volume: 35, Issue: 1, ss. 1-28; s. 10; ayrıca bkz. : FASEL, Urs / WEISS, Daniela, “Auswirkungen des Konkubinats auf (nach-)eheliche Unterhaltsansprüche”, AJP 2007, ss. 13-19, s. 17; RASELLI, Niccolo / MÖCKLI, Peter Urs, “Aktuelle Fragen des nachehelichen Unterhalts - (Art. 125 ZGB.)”, Dritte Schweizer Familienrechtstage 23./24. Februar 2006 in Basel, Bern 2006, s. 4; TUOR, Peter / SCHNYDER, Bernhard / SCHMID, Jörg / RUMO-JUNGO, Alexandra, Das Schweizerische Zivilgesetzbuch, 13. Auflage, auf Grund der 12. Auflage (2002) neu bearbeitet und ergänzt, 2009, yeni boşanma yasasının yürürlüğe girmesine ilişkin bkz. : s. 180, N. 1, ayrıca evlilik sonrası nafaka hakkında bkz. : s. 249-266; HAUSHEER, Heinz / SPYCHER, Annette, Handbuch des Unterhaltsrechts, Teil 2: Die einzelnen Unterhaltsarten / Kapitel 5: Unterhalt zwischen geschiedenen Ehegatten / I. Unterhaltsrelevante Scheidungsnachteile im engern und weitem Sinn, Herausgeber: Hausheer, Heinz / Spycher, Annette /

2000 yılı revizyonu öncesinde Art. 152’de düzenlenen yoksulluk nafakası, 2000 yılından sonra Art. 125’te yer almıştır. Hatta Fountoulakis / Khalfi’ye göre CC Art. 125’te öngörülen nafaka, eski eşler arasındaki evlilik sonrası sınırlı dayanışmayı sürdürme arzusuna veya evlilikle bağlantılı ekonomik zararların tazmini esasına dayanmaktadır²²⁶.

İsviçre’de yapılan revizyonla birlikte kusur ilkesi ortadan kaldırılarak büyük ölçüde değişikliğe gidilmiştir²²⁷. Eski boşanma kanununda, evlilik sonrası bakım nafakası, evliliğin başarısız olmasından sorumlu tutulan eşin, diğerinin bakım ortaklığını kaybetmesi nedeniyle uğradığı zararların tazmini esasına dayanıyordu²²⁸. Kusur ilkesinin terk edilmesinden beri, nafaka hukukunda, artık evlilik sonrası nafaka talepleri için bu temele dayanılmamaktadır²²⁹. Kusur ilkesinin ortadan kaldırılmasından sonra, evlilik sonrası nafakanın temelinin ve gerekçesinin ne olduğu hakkında ayrıntılı bir tartışma ne revizyon öncesinde ne de parlamento görüşmelerinde gerçekleşmiştir²³⁰. Evlilik birliğinin devamı süresince korunmaya değer güvenin yerini, kendi kendine yeterlilik fikri almıştır. Buna göre, boşandıktan sonra, her bir taraf maddî olarak öncelikle kendine bakmak zorundadır; mesele tarafların geçimini sağlamak olduğunda eşler, geçimini kendi sağlama ilkesi doğrultusunda kendi hallerine bırakılmalıdır²³¹. Zira İsviçre’de odak noktası zamanla geçimini kendi sağlama ilkesinden türetilen kendi kendine yeterlilik ilkesine doğru kaydırılmıştır²³².

Brunner, Rolf / Gloor, Urs / Bähler, Daniel / Kieser, Ueli, Handbuch des Unterhaltsrechts, 2010, ss. 225-258, s. 228-229; **KOCABAŞ**, s. 364.

²²⁶ **FOUNTOULAKIS, Christiana / KHALFI, Bastien**, “*Quelques réflexions sur la conception de l’entretien en droit de la famille*”, Publikation: Die Praxis des Familienrechts, Herausgeber: Andrea Büchler, Michelle Cottier, Frühere Herausgeber: Ingeborg Schwenzer, Verlag: Stämpfli Verlag AG, FamPra.ch 2014, ss. 866-883, S. 866, 868.

²²⁷ **SCHWENZER / BÜCHLER**, N. 5; **SCHWENZER / KELLER**, s. 8.

²²⁸ İsviçre Hukuku’nda evlilik birliğinin tüzel kişiliği olmamakla beraber çok çeşitli yönleri olan bir ortaklık olduğu görülmektedir: Bunlardan biri bakım ortaklığı (versorgungsgemeinschaft); diğeri tüketim ortaklığı (verbrauchergemeinschaft); bir başkası yararlanma ortaklığı (verletzungsgemeinschaft); bir diğeri de dayanışma ortaklığıdır (solidarischegemeinschaft).

²²⁹ **BÜCHLER, Andrea / CLAUSEN, Sandro**, “*Die Eigenversorgungskapazität im Recht des nachehelichen Unterhalts: Theorie und Rechtsprechung*”, Die Praxis des Familienrechts, Herausgeber: Ingeborg Schwenzer, Andrea Büchler, Michelle Cottier, FamPra.ch 2015, S. 1, 4.

²³⁰ **SCHWENZER / BÜCHLER**, N. 6; **HAEFELI, Fulvio**, “Nachehelicher Unterhalt als Auslaufmodell”, Schweizerische Juristen-Zeitung, Herausgeber: Gaudenz G. Zindel, Meinrad Vetter, Pascal Pichonnaz, Frühere Herausgeber: Hans Schmid, SJZ 112/2016 S. 417, ss. 417-423, SJZ 112/2016 S. 417, 418.

²³¹ **BÜCHLER / CLAUSEN**, FamPra.ch 2015, S. 1, 4; ayrıca bkz. : **HAEFELI**, SJZ 112/2016 S. 417, 418.

²³² **SCHWENZER, Ingeborg**, “*Das clean break - Prinzip im nachehelichen Vermögensrecht*”, Die Praxis des Familienrechts, Herausgeber Ingeborg Schwenzer, Andrea Büchler, Michelle Cottier, FamPra.ch 2000 S. 609, ss. 609-627, FamPra.ch 2000 S. 609, 610 ve FamPra.ch 2000 S. 609, 615, (**SCHWENZER**, “*Das clean break - Prinzip*”).

ZGB. Art. 125/1'deki düzenlemede, bir eşin emeklilik geliri de dahil olmak üzere, geçimini makul koşullarda sağlaması kendisinden beklenemiyorsa, diğer eşin hakkaniyetli bir nafaka (katkı) ödemesi yükümlülüğü belirtilmiştir. O halde, evlilik birliğinin sona ermesi halinde, eşlerin birbirlerine karşı bakım nafakası yükümlülüğünün olmaması kuraldır²³³. Böylece, boşanma sonrası geçimini kendi sağlama ilkesinin uygulanması ile birlikte uzun süre devam edebilecek olan yoksulluk nafakası ödeme yükümlülüğünün de önüne geçilmiş olacaktır²³⁴. Zira nafaka, sadece geçimini tek başına sağlayamayan, muhtaç eş için ekonomik özgürlüğüne geçişi kolaylaştırma amacına hizmet eder²³⁵.

Geçimini kendi sağlama ilkesi, yoksulluk nafakası miktarının belirlenmesinde de etkili olur²³⁶. 2000 revizyonundan itibaren İsviçre boşanma hukukunda, bu ilkenin etkisi ile boşanma sonrasında, eşlerin ekonomik veya kişisel alanlarında meydana gelen mal varlığı değişimleri uyarlamaya etki edememektedir²³⁷. Geçimini kendi sağlama ilkesinin tutarlı bir şekilde uygulanması, evlilik sonrası tarafların malvarlıklarında meydana gelen değişikliklerin hesaba katılmamasını gerekli kılar²³⁸.

İsviçre Hukuku'nda gerçekleştirilen boşanma yasası revizyonu sonrasında, "geçimini kendi sağlama" kural haline gelmiş ve revizyon öncesinde, muhtaç durumda olan tarafa, diğer tarafın süresiz nafaka ödemesine dayalı sistem terk edilmiştir²³⁹.

Boşanmadan sonra her iki tarafın da "ekonomik olarak kendi kendine yeterliliği ilkesi" (*Prinzip der wirtschaftlichen Eigenversorgung*) veya "kendinden sorumlu olma ilkesi" (*Selbstverantwortung beider Ehegatten nach der Scheidung (boşandıktan sonra her iki tarafın kendinden mesuliyeti) / eingenverantwortlichkeit*), İsviçre Hukuku'nda geçimini kendi sağlama ilkesini somutlaştıran bir unsur olarak kabul edilir²⁴⁰. İsviçre

²³³ BÜCHLER / CLAUSEN, FamPra.ch 2015, S. 1, 3; TOSUN, s. 57-58.

²³⁴ KOCABAŞ, s. 364.

²³⁵ SCHWENZER, "Das clean break - Prinzip", FamPra.ch 2000 S. 609, 611.

²³⁶ KOCABAŞ, s. 365.

²³⁷ SCHWENZER, "Das clean break - Prinzip", FamPra.ch 2000 S. 609, 611.

²³⁸ SCHWENZER, "Das clean break - Prinzip", FamPra.ch 2000 S. 609, 625.

²³⁹ RASELLI / MÖCKLI, s. 4; Eski kanun döneminde, BGE 115 II 6 S. 8, http://relevancy.bger.ch/php/clir/http/index.php?highlight_docid=atf%3A%2F%2F115-II-6%3Ade&lang=de&type=show_document, e. t. : 14.03.2021.

²⁴⁰ MARTI, Gabriela, Vertrauensschutz im Familienrecht, Die Praxis des Familienrechts, Herausgeber Ingeborg Schwenzer, Andrea Büchler, Michelle Cottier, FamPra.ch 2010 S. 497, ss. 497-519, FamPra.ch 2010 S. 497, 502; TRACHSEL, Daniel R. , 10 Jahre Scheidungsrechtsrevision - Was bewegt die Praxis?, Fünfte Schweizer Familienrechtstage, Herausgeber Andrea Büchler, Ingeborg Schwenzer, FamPra.ch - Schriftenreihe zum Familienrecht Band/Nr. 15, 2010, ss. 41-56, s. 46 / 5. Unterhalt.

Federal Mahkemesi, birçok kararında “geçimini kendi sağlama ilkesi”ni vurgulamakta ve bu ilkeden türeyen “kendi kendine yeterlilik ilkesi”ne ağırlık vermektedir²⁴¹.

2. Alman Hukuku’nda Kendinden Sorumlu Olma İlkesi

Alman Hukuku’nda, geçimini kendi sağlama ilkesinin karşılığı olan “kendinden sorumlu olma ilkesi” (*Grundsatz der Eigenverantwortung*), 01.01.2008 tarihinde yürürlüğe giren, pozitif bir düzenleme olarak karşımıza çıkan BGB. § 1569 hükmünde düzenlenmiştir. Söz konusu madde hükmünde, boşanmadan sonra tarafların kendi geçinmelerinden sorumlu oldukları; kendi geçimini sağlayamayan tarafın da kanunda belirtilen şartlar kapsamında diğer taraftan nafaka talebinde bulunabileceği ifade edilmektedir²⁴². Temel prensip, tarafların ekonomik anlamda sorumluluklarını üstlenmeleridir²⁴³.

Alman Hukuku’nda kendinden sorumlu olma ilkesinin yanında, belirli şartların varlığı halinde sınırlandırılmış evlilik sonrası dayanışma ilkesinin uygulandığını söylemek mümkündür²⁴⁴. Kendinden sorumlu olma ilkesinin uygulanması, tarafların nafaka haklarını ortadan kaldırmamaktadır. Hakkaniyetin gerektirdiği hallerde, boşanma sonrası kendi geçimini sağlayamayan tarafa, nafaka talep edebilme hakkı

²⁴¹ SCHWENZER / BÜCHLER, N. 6; Ayrıca konu hakkında Federal Mahkeme kararları için bkz. : BGE 141 III 465 S. 468, BGE 141 III 465 S. 469, http://relevancy.bger.ch/php/clir/http/index.php?highlight_docid=atf%3A%2F%2F141-III-465%3Ait&lang=it&type=show_document , e. t. : 14.03.2021; BGer 5A_177/2010 vom 08.06.2010, E. 8.2.2. , https://www.servat.unibe.ch/dfr/bger/2010/100608_5A_177-2010.html , e. t. : 14.03.2021.

²⁴² JÜRGEN SÄCKER / RIXECKER / OETKER / LİMPERG, Untertitel 2. Unterhalt des geschiedenen Ehegatten, Kapitel 1. Grundsatz (§ 1569), § 1569 Grundsatz der Eigenverantwortung, III. Nacheheliche Solidarität, Rn. 20, (MüKoBGB/Maurer, 8. Aufl. 2019, BGB. § 1569 Rn. 20); https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/_1569.html , Bürgerliches Gesetzbuch (BGB.), § 1569 Grundsatz der Eigenverantwortung, e. t. : 30.11.2021; KOCABAŞ, s. 361-362; https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/_1569.html , Bürgerliches Gesetzbuch (BGB.), § 1569 Grundsatz der Eigenverantwortung, e. t. : 14.03.2021.

²⁴³ HENRICH, Dieter / ALTHAMMER, Christoph, Familienrecht, Scheidung, Unterhalt, Verfahren, Kommentar, BGB. § 1569 Grundsatz der Eigenverantwortung, Hammmann, Johannsen/Henrich/Althammer, Familienrecht, 7. Auflage 2020, I. Normzweck, Rn. 1-4 ve III. Eigenverantwortung und nachwirkende Mitverantwortung, Rn. 10-11.

²⁴⁴ WÖRZ, Markus, “Family Dissolution and Public Policies in Germany: Social Provisions and Institutional Changes since the 1980s.”, WZB Discussion Paper, No. SP I 2011-207, ss. 1-31, s. 11, <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/56794/1/689923112.pdf> , e. t. : 23.03.2021; HENRICH, Dieter / ALTHAMMER, Christoph, III. Eigenverantwortung und nachwirkende Mitverantwortung, Rn. 10-11; JÜRGEN SÄCKER, Franz / RIXECKER, Roland / OETKER, Hartmut / LİMPERG, Bettina, Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch, Band 9 (Redakteurin: Koch, Elisabeth, Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch, Band 9, Familienrecht I, §§ 1297-1588 BGB., GewSchG, VersAusglG, LPartG, 8. Auflage, 2019), 8. Auflage, Untertitel 2. Unterhalt des geschiedenen Ehegatten, Kapitel 1. Grundsatz (§ 1569), § 1569 Grundsatz der Eigenverantwortung, III. Nacheheliche Solidarität, Rn. 20, (MüKoBGB/Maurer, 8. Aufl. 2019, BGB. § 1569 Rn. 20).

tanınmıştır²⁴⁵. Nafaka yükümlülüğünün söz konusu olduğu bu haller, Alman Medenî Kanunu'nun § 1570 - § 1577 arasındaki maddelerinde düzenlenmiştir: Ortak çocukların bakımı (BGB. § 1570); nafaka talep eden tarafın yaşlılığı nedeniyle bakımı (BGB. § 1571); kalıcı rahatsızlıklar, hastalık veya engelli olma sebebiyle bakım, fiziksel veya zihinsel zayıflık nedeniyle kazanç getirici bir işte çalışamama (BGB. § 1572); işsizlik ve ek bakım gerekliliği (BGB. § 1573); eğitim-öğretimin tamamlanması (BGB. § 1575); diğer ciddi nedenler (BGB. § 1576) ve ihtiyaç halinde (BGB. § 1577) nafaka talebi söz konusu olabilmektedir.

Ancak boşanan eş, gelirinden veya mal varlığından geçimini sağlayabildiği sürece kural olarak yoksulluk nafakası talep edemez (BGB. § 1577). Diğer bir ifadeyle, boşanan eş, mal varlığına sahip olsa dahi, mal varlığından elde edilen gelir ve çalışmasından elde edilen kazanç kendisini geçindirmeye yetmediği takdirde, nafaka talep edebilir. Eğer boşanan eşin geliri ya da mal varlığı yoksa geçimini kazanç getirici bir faaliyette bulunarak sağlamalıdır. Eşin kazanç getirici faaliyette bulunması, kanunda belirtilen ortak çocuğun bakımı ve yetiştirilmesi (BGB. § 1570); yaşlılık (BGB. § 1571); hastalık ya da engellilik (BGB. § 1572); boşandıktan sonra kazanç getirici bir iş bulamamış olması (BGB. § 1573)²⁴⁶; hamileyken veya evlilik sırasında kesintiye uğramış olan okul ya da mesleki eğitimini yeniden başlatmış olması (BGB. § 1575) ve diğer önemli nedenlerden (BGB. § 1576)²⁴⁷ biri ile imkânsız hale gelmişse nafaka talep etme hakkı doğar²⁴⁸. Örneğin, eşlerden biri ortak çocukların bakımı veya

²⁴⁵ https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/_1569.html , Bürgerliches Gesetzbuch (BGB.), § 1569 Grundsatz der Eigenverantwortung (Kendinden sorumlu olma ilkesi); https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/_1570.html , Bürgerliches Gesetzbuch (BGB.), § 1570 Unterhalt wegen Betreuung eines Kindes (Çocuğa bakmak için bakım); https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/_1571.html , Bürgerliches Gesetzbuch (BGB.), § 1571 Unterhalt wegen Alters (Yaşlılık nedeniyle bakım); https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/_1572.html , Bürgerliches Gesetzbuch (BGB.), § 1572 Unterhalt wegen Krankheit oder Gebrechen (Hastalık veya sakatlık nedeniyle bakım); https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/_1573.html , Bürgerliches Gesetzbuch (BGB.), § 1573 Unterhalt wegen Erwerbslosigkeit und Aufstockungsunterhalt (İşsizlik ve ek bakım nedeniyle bakım); https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/_1574.html , Bürgerliches Gesetzbuch (BGB.), § 1574 Angemessene Erwerbstätigkeit (Yeterli istihdam); https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/_1575.html , Bürgerliches Gesetzbuch (BGB.), § 1575 Ausbildung, Fortbildung oder Umschulung (Eğitim, öğretim veya yeniden eğitim); https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/_1576.html , Bürgerliches Gesetzbuch (BGB.), § 1576 Unterhalt aus Billigkeitsgründen (Hakkaniyet gereği bakım); https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/_1577.html , Bürgerliches Gesetzbuch (BGB.), § 1577 Bedürftigkeit (Muhtaçlık), e. t. : 14.03.2021.

²⁴⁶ BGB. § 1574'ün ikinci bendinde uygun iş tanımları şu şekildedir: “*Uygun iş, evlilik yaşam koşulları göz önüne alındığında, makul olmayan bir çalışmanın olmaması şartıyla, boşanmış eşin eğitimine, becerilerine, önceki çalışmasına, yaşına ve sağlık durumuna uygun olan faaliyettir*”.

²⁴⁷ Örneğin; boşandıktan sonra diğer eşin işlerinde, mesleğinde yardımcı olma; önemli parasal fedakarlıklar yapmış olma gibi. Bkz. : **BURCUOĞLU, Halûk**, “*Alman Hukukunda Yeni Boşanma Sistemi ve Bu Sistem Işığında Türk Boşanma Hukukuna İlişkin Bazı Öneriler*”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 48, S. 1-4, ss. 113-140, s. 131.

²⁴⁸ **BURCUOĞLU**, s. 131.

eğitimi nedeniyle -kendisinden kazanç sağlamının beklenemeyeceği bir süre boyunca- diğer taraftan nafaka isteyebilir. Yine Alman Medenî Kanunu'nun § 1571. maddesinin üçüncü bendi uyarınca, nafaka talep eden tarafın yaşı sebebiyle kendisinden kazanç getirici bir işte çalışması beklenemez. Dolayısıyla boşanmış kişi yaşıllık nedeniyle yoksulluk nafakası talep etme hakkına sahip olacaktır. Kanunun § 1573. maddesinde ise boşanma nedeniyle işsizlik veya ek bir bakıma ihtiyaç duyulması halinde de yoksulluk nafakası istenebilmektedir. Kanunda yer alan bu ve benzeri hallerde, § 1579/I. 5 gereği, ihtiyaçların kasıtlı olarak yerine getirilmemesi hükmü de ihlal edilmemelidir.

Buna karşın, Alman Medenî Kanunu'nun 1579. maddesinde nafakanın reddedilebileceği, indirilebileceği veya süre ile sınırlanabileceği durumlar belirtilmiştir²⁴⁹. Söz konusu hakkaniyet kaydı hükümlerinin, kusur ilkesinin istisnai bir görünümü oldukları söylenebilir²⁵⁰.

Maddeye göre;

- Evliliğin kısa sürmesi (BGB. § 1579/I. 1)
- Nafaka talep edenin başkasıyla süreklilik kazanmış bir fiili birlikteliğinin mevcut olması (BGB. § 1579/I. 2)
- Nafaka talep edenin ağır bir suç işlemesi veya karşı taraf ya da yakınlarına karşı kasten hafif nitelikli olsa da (kabahat şeklinde bile olsa) bir suç işlemesi (BGB. § 1579/I. 3)
- Nafaka talep edenin kendi yoksulluğuna kasten sebebiyet vermesi (BGB. § 1579/I. 4)
- Nafaka talep edenin, nafaka yükümlüsünün malî çıkarlarını kasten göz ardı etmesi (BGB. § 1579/I. 5)
- Nafaka talep edenin ayrılıktan önce aile hukukundan doğan yükümlölüklerini uzun süredir yerine getirmemesi (BGB. § 1579/I. 6)
- Nafaka talep edenin, karşı tarafın ağır bir külfet altına girmesinden açıkça sorumlu tutulabilmesi (Nafaka yükümlüsüne yanlış bilgi verme gibi) (BGB. § 1579/I. 7)

²⁴⁹ Türk Hukuku'nda yoksulluk nafakasının sona erme sebepleri düzenlenmiştir; Alman Hukuku'nun aksine yoksulluk nafakasının reddi sebepleri belirtilmemiştir.

²⁵⁰ MARTINY / SCHWAB, s. 22; TOSUN, s. 61.

Bu yedi hal dışında olan fakat bu haller kadar ağır olan sebeplerin olması durumunda da nafaka isteminin reddine, indirilmesine veya süre ile sınırlandırılmasına karar verilebilir (BGB. § 1579/I. 8). Nafaka talep edenin evlilik sırasındaki davranışları, boşanmaya neden olduysa dahi sırf bu davranışlarından kişi, terk edilen kusur ilkesinin bir sonucu olarak ve kural olarak nafakadan mahrum edilemez. Nafaka yükümlülüğünün varlığı prensipte devam eder²⁵¹.

3. Avrupa Aile Hukuku Komisyonu (CEFL.) Bakımından Geçimini Kendi Sağlama İlkesi

Avrupa Aile Hukuku Komisyonu'nun (CEFL.), boşanma ve nafakaya ilişkin Avrupa Aile Hukuku Prensiplerinin kendi kendine yeterlilik (Principle 2:2 Self sufficiency) başlıklı maddesinde, her iki tarafın boşandıktan sonra kendi geçimlerini kendilerinin sağlaması gerektiği vurgulanmıştır²⁵². Burada da İsviçre Hukuku'nda olduğu gibi, "geçimini kendi sağlama" ilkesi temel yapı taşı olarak kabul edilmiştir. Avrupa Aile Hukuku Prensiplerinin 2:3. maddesinde (Principle 2:3 Conditions for maintenance), nafakanın şartları düzenlenmiş olup, nafaka alacaklısının nafaka talep edebilmesi, ihtiyaçlarını karşılayamamasına bağlanmıştır. Yani nafakaya hak kazanılabilmesi için, "nafaka alacaklısının geçimini sağlamasının kendisinden beklenememesi" gereklidir²⁵³. 2:4. maddesinde ise, (Principle 2:4 Determining claims for maintenance) nafaka talepleri belirlenirken dikkate alınması gereken faktörler sıralanmıştır²⁵⁴:

- *Eşlerin istihdam yeteneği, yaşı ve sağlığı;*

- *Çocukların bakımı;*

- *Evlilik sırasında görev dağılımı;*

²⁵¹ MARTINY, Dieter / SCHWAB, Dieter, "Grounds For Divorce and Maintenance Between Former Spouses", Germany, October, 2002, ss. 1-53, s. 50-51, <http://ceflonline.net/wp-content/uploads/Germany-Divorce.pdf>, e. t. : 29.11.2021.

²⁵² <http://ceflonline.net/wp-content/uploads/Principles-English.pdf>, "PRINCIPLES OF EUROPEAN FAMILY LAW REGARDING DIVORCE AND MAINTENANCE BETWEEN FORMER SPOUSES", e. t. : 07.03.2021.

²⁵³ <http://ceflonline.net/wp-content/uploads/Principles-English.pdf>, "PRINCIPLES OF EUROPEAN FAMILY LAW REGARDING DIVORCE AND MAINTENANCE BETWEEN FORMER SPOUSES", e. t. : 07.03.2021.

²⁵⁴ <http://ceflonline.net/wp-content/uploads/Principles-English.pdf>, "PRINCIPLES OF EUROPEAN FAMILY LAW REGARDING DIVORCE AND MAINTENANCE BETWEEN FORMER SPOUSES", e. t. : 07.03.2021.

- Evlilik süresi;
- Evlilik sırasındaki yaşam standardı ve
- Herhangi bir yeni evlilik veya uzun süreli ilişki.

Nafaka ödeme yöntemi ise, (Principle 2:5 Method of maintenance provision) 2:5'te (1) ve (2) hükümlerinde düzenlenmiştir²⁵⁵. Buna göre;

(1) Nafaka, düzenli aralıklarla ve peşin ödenmelidir.

(2) Yetkili makam, eşlerden birinin veya her ikisinin talebi üzerine, somut olayın koşullarını dikkate alarak, nafakanın toptan ödenmesine karar verebilir.

BEUERMANN'a göre, istisnai durumlarda, boşanma sonrası nafakanın toptan bir biçimde tek bir seferde ödenebilecek olması, geçimini kendi sağlama ilkesinin bir yansıması olarak görülmüştür²⁵⁶.

Avrupa Aile Hukuku Prensiplerinde geçimini kendi sağlama ilkesinin etkilerinin görüldüğü bir diğer hüküm ise zaman sınırlamasıdır (Principle 2:8 Limitation in time). Söz konusu maddede, yetkili makamın belirli bir süre için nafaka vermesi gerektiği; ancak istisnai durumlarda süresiz nafakaya hükmedebileceği belirtilmiştir²⁵⁷. Nafakanın belirli bir süre ile sınırlandırılarak verilmesinin amacı, boşandıktan sonra tarafların kendi geçimlerini kendilerinin sağlamasına imkân vermek ve ekonomik bağımsızlıklarını kazanmaya teşvik etmektir.

B. Evlilik Sonrası Dayanışma İlkesi

Yoksulluk nafakasına ilişkin temel ilkelerden biri, evlilik sonrası dayanışma ilkesidir (Das Prinzip der nachhehlichen Solidarität). Bu ilkenin temeli, evlilik birliği içindeki dayanışma ve yardımlaşmanın boşandıktan sonra da devam ettiği düşüncesine dayanmaktadır. Evlilik birliğinde eşlerin yardımlaşma ve giderlere katılma

²⁵⁵ <http://ceflonline.net/wp-content/uploads/Principles-English.pdf> , “PRINCIPLES OF EUROPEAN FAMILY LAW REGARDING DIVORCE AND MAINTENANCE BETWEEN FORMER SPOUSES”, e. t. : 07.03.2021.

²⁵⁶ BEUERMANN, Philipp, Der nachhehliche Unterhalt, Grundlagen und Ausgestaltung im deutschen Unterhaltsrecht und in den Prinzipien der Commission on European Family Law (CEFL.), Serie/Reihe: Schriftenreihe zum europäischen Familienrecht Band/Nr. 34, 2013, ss. 41-64, s. 58.

²⁵⁷ <http://ceflonline.net/wp-content/uploads/Principles-English.pdf> , “PRINCIPLES OF EUROPEAN FAMILY LAW REGARDING DIVORCE AND MAINTENANCE BETWEEN FORMER SPOUSES”, e. t. : 07.03.2021.

yükümlülüğü, kanundan doğmaktadır ve bu yükümlülük, Türk Medenî Kanunu'nun birçok hükmünde (m. 185/f. II, m. 185/f. III, m. 186/f. II) belirtilmiştir.

İsviçre Hukuku'nda, evlilik sonrası dayanışma ilkesi, evlilik birliği sona erdikten sonra taraflardan birinin, boşanma nedeniyle ekonomik bağımsızlığının bozulması halinde; yani kendi geçimini temin etmesi kendisinden beklenemiyorsa, özellikle önem taşır²⁵⁸. Bu ilke, taraflardan birinin kendi geçimini temin etmesinin kendisinden beklenememesi ya da kendi geçimini temin etmesi yeteneğinden yoksun olması halinde dayanışma ve yardımlaşmanın gereği olarak devam etmektedir.

İsviçre Hukuku'nda Federal Mahkeme kararlarında ortaya çıkan ve öğretide de kabul gören geçimini kendi sağlama ilkesi, nafaka hukuku alanında tek başına etkili olan bir ilke değildir²⁵⁹. Her ne kadar ZGB. Art. 125/1 ile birlikte geçimini kendi sağlama ilkesi, İsviçre Hukuku'nun temel yapı taşı olarak kabul edilse de diğer yandan da evlilik sonrası dayanışma ilkesi sınırlanmış bir şekilde uygulama alanına sahiptir. Yani evlilik sonrası dayanışma ilkesi, geçimini kendi sağlama ilkesine eklenen ikinci bir ilkedir²⁶⁰. Ancak İsviçre Hukuku'nda kural geçimini kendi sağlama ilkesi; evlilik sonrası dayanışma ilkesi ise istisnadır. Yasama organı, bu iki ilkeyi hukuki sonuç ilişkisine bağlamıştır²⁶¹. İsviçre nafaka yasasında, yoksulluk nafakasını düzenleyen hükümlerin değerlendirilmesinde hem geçimini kendi sağlama hem de evlilik sonrası dayanışma ilkeleri dikkate alınır²⁶².

Federal Mahkeme kararlarında da evlilik sonrası dayanışma ilkesinden bahsedilerek, eşlerin karşılıklı sorumluluğunun boşanma ile sona ermediği; ancak belirli koşullar altında bu ilkenin etkisini sürdürdüğü vurgulanmıştır²⁶³. Ancak ilkenin

²⁵⁸ BÜCHLER / CLAUSEN, FamPra.ch 2015, S. 1, 5; BÄHLER, Daniel, Scheidungsunterhalt - Methoden der Berechnung, Höhe, Dauer und Schranken, Die Praxis des Familienrechts, Herausgeber: Ingeborg Schwenzer, Andrea Büchler, Michelle Cottier, FamPra.ch 2007, ss. 461-496, S. 461-462; TUOR / SCHNYDER / SCHMID / RUMO-JUNGO, s. 249; BGer 5A_209/2013, vom 09.07.2013, E. 3.2, https://www.bger.ch/ext/eurospider/live/de/php/aza/http/index.php?highlight_docid=aza%3A%2F%2F09-07-2013-5A_209-2013&lang=de&type=show_document&zoom=YES&, e. t. : 24.04.2021; BGer 5A_14/2014, vom 15.04.2014, E. 3.2 ve E. 3.3, https://www.bger.ch/ext/eurospider/live/de/php/aza/http/index.php?highlight_docid=aza%3A%2F%2F15-04-2014-5A_14-2014&lang=de&type=show_document&zoom=YES&, e. t. : 24.04.2021.

²⁵⁹ KOCABAŞ, s. 366; RASELLI / MÖCKLI, s. 6; BÄHLER, FamPra.ch 2007 S. 461, 462.

²⁶⁰ BGer 5C.149/2004, vom 06.11.2004, E. 4.1, https://www.bger.ch/ext/eurospider/live/de/php/aza/http/index.php?highlight_docid=aza%3A%2F%2F06-10-2004-5C-149-2004&lang=de&type=show_document&zoom=YES&, e. t. : 10.04.2021.

²⁶¹ RASELLI / MÖCKLI, s. 6; KOCABAŞ, s. 366.

²⁶² BÄHLER, FamPra.ch 2007 S. 461, 462.

²⁶³ BÜCHLER / CLAUSEN, FamPra.ch 2015, S. 1, 4; DIEZI, Dominik, Nachlebensgemeinschaftlicher Unterhalt- Grundlagen und Rechtfertigung vor dem Hintergrund der

kapsamı hakkında kesin sınırlar Federal Mahkeme kararlarında henüz tam olarak belirlenmemiştir. Yine hangi durumların nafaka talebini haklı gösterebileceği, ilkenin ayrıntılı olarak neleri kapsadığı sorusu kadar belirsizdir²⁶⁴. Federal Mahkeme'nin bir kararına göre, evlilik sonrası dayanışma ilkesinin ön şartını ve sınırını, bir taraftan nafaka talebi olan eşin ihtiyaçları diğer taraftan nafaka yükümlüsünün ekonomik ihtiyaçları belirler²⁶⁵.

Federal Mahkeme içtihatlarına göre, evlilik sonrası dayanışma ilkesinin uygulanabilmesi, bir evliliğin hayat biçimlendirici olup olmadığı ayırımına dayanmaktadır²⁶⁶. Yani evlilik sonrası dayanışma ilkesinin uygulanabilmesi için söz konusu evliliğin hayat biçimlendirici bir evlilik olması gerekmektedir. Herhangi bir belirleme yoksa evlilik öncesi ilişki de takip edilebilmektedir. Hayat biçimlendirici evliliklerde eşler, evlilik yaşam standardını sürdürme hakkına sahiptir. Bunun nedeni, eşlerin evlilik birliğinin devamına olan güvenin ve önceden özgürce kararlaştırılan görev dağılımının devamının nesnel olarak korunmaya değer olmasıdır²⁶⁷.

Hayat biçimlendirici evlilik (lebensprägende Ehe), Federal Mahkeme tarafından belirlenen bir kavramdır. Federal Mahkemenin içtihadına göre, evlilik sonrası dayanışma, hayatı biçimlendiren bir evliliğin sonucu ve yükümlülüğüdür; bu nedenle, bir evlilik ilişkisi eğer güven ilişkisi yarattıysa, hayat biçimlendiricidir²⁶⁸.

rechtlichen Erfassung der Lebensgemeinschaft, FamPra.ch - Schriftenreihe zum Familienrecht Band/Nr. 20, Herausgeber Ingeborg Schwenzer, Andrea Büchler, Michelle Cottier, ss. 259-303, 2014, s. 271-272.

²⁶⁴ BÜCHLER / CLAUSEN, FamPra.ch 2015, S. 1, 4.

²⁶⁵ BGE 127 III 289 S. 291, a/aa), http://relevancy.bger.ch/php/clir/http/index.php?highlight_docid=atf%3A%2F%2F127-III-289%3Ade&lang=de&type=show_document, e. t. : 11.04.2021.

²⁶⁶ BÜCHLER / CLAUSEN, FamPra.ch 2015, S. 1, 9; BGE 135 III 59 S. 61 E. 4.1, http://relevancy.bger.ch/php/clir/http/index.php?highlight_docid=atf%3A%2F%2F135-III-59%3Ade&lang=de&type=show_document, e. t. : 10.04.2021; BGer 5A_384/2008 vom 21.10.2008, E. 5.2.1, https://www.bger.ch/ext/eurospider/live/de/php/aza/http/index.php?highlight_docid=aza%3A%2F%2F21-10-2008-5A_384-2008&lang=de&type=show_document&zoom=YES&, e. t. : 10.04.2021; BGer 5A_623/2012 vom 28.01.2013, E. 5.1, https://www.bger.ch/ext/eurospider/live/de/php/aza/http/index.php?highlight_docid=aza%3A%2F%2F28-01-2013-5A_623-2012&lang=de&type=show_document&zoom=YES&, e. t. : 11.04.2021.

²⁶⁷ BGE 135 III 59, 61 E. 4.1, 03.11.2008, Schweiz, Bundesgericht, Publikation: Sammlung der Entscheidungen des Schweizerischen Bundesgerichts III, Rechtsgebiete: Familienrecht, ss. 59-66, s. 61; 5A_95/2012, 28.03.2012, Schweiz, Bundesgericht, Betreff: Ehescheidung; naheheleiche Unterhaltsbeiträge; Verletzung der Dispositionsmaxime; Abweisung der Beschwerde, Publikation: Nicht publizierte Entscheide des Schweizerischen Bundesgerichtes, Rechtsgebiete: Familienrecht, E. 3.1; 5A_538/2008, 03.11.2008, Schweiz, Bundesgericht, Betreff: Nebenfolgen der Ehescheidung (Unterhalt), Publikation: Nicht publizierte Entscheide des Schweizerischen Bundesgerichtes, Rechtsgebiete: Familienrecht, E. 4.1.

²⁶⁸ BGer 5A_384/2008 vom 21.10.2008, E. 5.2.1, https://www.bger.ch/ext/eurospider/live/de/php/aza/http/index.php?highlight_docid=aza%3A%2F%2F

Yani hayat biçimlendirici evlilik, taraflarda haklı ve güçlü bir güven ilişkisi oluşturmak şartıyla, uzun süreli²⁶⁹ ya da müşterek çocuklu kısa süreli evlilikler²⁷⁰ olabileceği gibi süresine bakılmaksızın tarafların ortak çocuklarının mevcut olduğu evliliklerde²⁷¹ olabilir. Bir evliliğin hayat biçimlendirici olup olmadığının tespitinde, kesin olarak kriterler söz konusu değildir. Sadece güçlü bir güven ilişkisi ile ortak kader paylaşımının mevcudiyeti, o evliliğin hayat biçimlendirici olduğunu gösterir. Kanaatimizce, hayat biçimlendirici evlilik, taraflar arasında devam eden kader ortaklığının ve evlilik birliğinin devam edeceği yönünde, mevcut hayat standartlarının korunması konusunda güçlü güven ilişkisinin sonucu olan evlilikler şeklinde tanımlanabilir.

İsviçre Federal Mahkemesi kararlarında, beş yılın altındaki evlilikler kısa süreli evlilik sayılmakta ve ayrıca kural olarak hayat biçimlendirici evlilik kapsamına girmemektedir²⁷². On yıldan uzun süren evlilikler, uzun süreli olup uygulamada hayat biçimlendirici olarak kabul edilmektedir²⁷³. Beş ile on yıl arası süren evliliklerde ise

F21-10-2008-5A 384-2008&lang=de&type=show_document&zoom=YES&, e. t. : 11.04.2021; **BÜCHLER / CLAUSEN**, FamPra.ch 2015, S. 1, 4; BGer 5A_14/2014 vom 15.04.2014, E. 3.3, https://www.servat.unibe.ch/dfr/bger/2014/140415_5A_14-2014.html, e. t. : 10.04.2021; BGer 5C.149/2004, vom 06.11.2004, E. 4.3, https://www.bger.ch/ext/eurospider/live/de/php/aza/http/index.php?highlight_docid=aza%3A%2F%2F06-10-2004-5C-149-2004&lang=de&type=show_document&zoom=YES&, e. t. : 11.04.2021.

²⁶⁹ Bkz. : dpn. : 273.

²⁷⁰ **TUOR / SCHNYDER / SCHMID / RUMO-JUNGO**, s. 254, RZ. 41, RZ. 42; **SUTTER / FREIBURGHaus**, Art. 125, s. 259, N. 14.

²⁷¹ Bkz. : dpn. : 275.

²⁷² BGer 5C.278/2000, vom 04.04.2001, E. 3c, https://www.bger.ch/ext/eurospider/live/de/php/aza/http/index.php?highlight_docid=aza%3A%2F%2F04-04-2001-5C-278-2000&lang=de&type=show_document&zoom=YES&, e. t. : 18.04.2021; BGE 135 III 59 S. 61 E. 4.1, http://relevancy.bger.ch/php/clir/http/index.php?highlight_docid=atf%3A%2F%2F135-III-59%3Ade&lang=de&type=show_document, e. t. : 10.04.2021; BGer 5C.111/2001 vom 29.06.2001 E. 2c,

https://www.bger.ch/ext/eurospider/live/de/php/aza/http/index.php?highlight_docid=aza%3A%2F%2F29-06-2001-5C-111-2001&lang=de&type=show_document&zoom=YES&, e. t. : 11.04.2021; BGer 5C.171/2005, vom 14.09.2005, E. 3.1,

https://www.bger.ch/ext/eurospider/live/de/php/aza/http/index.php?highlight_docid=aza%3A%2F%2F14-09-2005-5C-171-2005&lang=de&type=show_document&zoom=YES&, e. t. : 11.04.2021; bkz. : İki çocuklu ve yaklaşık yirmi yıl (hatta ayrılık süresi ile birlikte yirmi beş yıl) süren bir evliliğin hayat biçimlendirici evlilik olduğu yönünde: BGer 5C.308/2005, vom 12.04.2006, E. 2.3,

https://www.bger.ch/ext/eurospider/live/de/php/aza/http/index.php?highlight_docid=aza%3A%2F%2F12-04-2006-5C-308-2005&lang=de&type=show_document&zoom=YES&, e. t. : 11.04.2021; BGer 5A_167/2007, vom 01.10.2007, E. 4,

https://www.bger.ch/ext/eurospider/live/de/php/aza/http/index.php?highlight_docid=aza%3A%2F%2F01-10-2007-5A_167-2007&lang=de&type=show_document&zoom=YES&, e. t. : 11.04.2021; BGer 5A_95/2012, vom 28.03.2012, E. 3.1,

https://www.bger.ch/ext/eurospider/live/de/php/aza/http/index.php?highlight_docid=aza%3A%2F%2F28-03-2012-5A_95-2012&lang=de&type=show_document&zoom=YES&, e. t. : 23.04.2021.

²⁷³ BGer 5A_103/2008, vom 05.05.2008, E. 2.2.2, https://www.bger.ch/ext/eurospider/live/de/php/aza/http/index.php?highlight_docid=aza%3A%2F%2F05-05-2008-5A_103-2008&lang=de&type=show_document&zoom=YES&, e. t. : 18.04.2021; BGer

belirleyici olan, her bir somut olayın şartlarıdır²⁷⁴. Yine süresine bakılmaksızın bir evlilik ne kadar sürmüş olursa olsun eğer müşterek çocuklar söz konusuysa genellikle hayat biçimlendirici evlilik olarak kabul edilmiştir²⁷⁵.

Örneğin, İsviçre Federal Mahkemesi'nin 29.06.2001 tarihli kararında, *“ tarafların 1972 yılında evlendikleri, yaklaşık on yıl süren evliliklerinin 1983 yılında resmî olarak sonlandığı, tarafların evlilik sırasında yaşanan mevcut hayat standartlarına devam etme hakkının olduğu yani evliliğin hayat biçimlendirici evlilik olarak kabul edildiği ”* görülmektedir²⁷⁶.

Beş ile on yıl arasında süren ve ortak çocuğun mevcut olmadığı evliliklerin hayat biçimlendirici olup olmadığı konusunda kesin bir sınır konulamamaktadır²⁷⁷. Bunun yerine, her somut olaya göre yaşanmış koşulların hayat biçimlendirici etkiye sahip olup olmadığını incelemek gerekmektedir²⁷⁸. Örneğin, Federal Mahkeme 08.02.2001 tarihli bir kararında, 61 yaşında bir erkek ile 52 yaşında bir kadının 19.12.1993'te Fransa'da evlendikleri, 21.05.1996'da kadının boşanma davası açtığı,

5C.111/2001 vom 29.06.2001 E. 2c,
https://www.bger.ch/ext/eurospider/live/de/php/aza/http/index.php?highlight_docid=aza%3A%2F%2F29-06-2001-5C-111-2001&lang=de&type=show_document&zoom=YES&, e. t. : 11.04.2021; BGer 5A_95/2012, vom 28.03.2012, E. 3.1,
https://www.bger.ch/ext/eurospider/live/de/php/aza/http/index.php?highlight_docid=aza%3A%2F%2F28-03-2012-5A_95-2012&lang=de&type=show_document&zoom=YES&, e. t. : 23.04.2021.

²⁷⁴ **SCHWANDER, Ivo**, ZGB. Kommentar Schweizerisches Zivilgesetzbuch, Reihe OFK - Orell Füssli Kommentar (Navigator.ch), Artikelkommentar: ZGB. 125, Dokumenttitel: Art. 125, Herausgeber: Jolanta Kren Kostkiewicz, Stephan Wolf, Marc Amstutz, Roland Fankhauser, 3., überarbeitete Auflage, 2016, ss. 290-295, s. 293, N. 8; BGer, 5C.187/2000, vom 08.02.2001, E. 3a,
https://www.servat.unibe.ch/dfr/bger/2001/010208_5C-187-2000.html, e. t. : 18.04.2021; BGer 5C.142/2006, vom 02.02.2007, E. 4.1,
https://www.bger.ch/ext/eurospider/live/fr/php/aza/http/index.php?highlight_docid=aza%3A%2F%2F02-02-2007-5C-142-2006&lang=fr&type=show_document&zoom=YES&, e. t. : 18.04.2021.

²⁷⁵ BGE 135 III 59 S. 61 E. 4.1,
http://relevancy.bger.ch/php/clir/http/index.php?highlight_docid=atf%3A%2F%2F135-III-59%3Ade&lang=de&type=show_document, e. t. : 11.04.2021; BGer 5C.278/2000, vom 04.04.2001, E. 3a,
https://www.bger.ch/ext/eurospider/live/de/php/aza/http/index.php?highlight_docid=aza%3A%2F%2F04-04-2001-5C-278-2000&lang=de&type=show_document&zoom=YES&, e. t. : 11.04.2021; BGer 5C.149/2004, vom 06.10.2004, E. 4.3,
https://www.bger.ch/ext/eurospider/live/de/php/aza/http/index.php?highlight_docid=aza%3A%2F%2F06-10-2004-5C-149-2004&lang=de&type=show_document&zoom=YES&, e. t. : 11.04.2021; BGer 5A_95/2012, vom 28.03.2012, E. 3.1,
https://www.bger.ch/ext/eurospider/live/de/php/aza/http/index.php?highlight_docid=aza%3A%2F%2F28-03-2012-5A_95-2012&lang=de&type=show_document&zoom=YES&, e. t. : 23.04.2021.

²⁷⁶ BGer 5C.111/2001 vom 29.06.2001 E. 2c,
https://www.bger.ch/ext/eurospider/live/de/php/aza/http/index.php?highlight_docid=aza%3A%2F%2F29-06-2001-5C-111-2001&lang=de&type=show_document&zoom=YES&, e. t. : 11.04.2021.

²⁷⁷ **BÜCHLER / CLAUSEN**, FamPra.ch 2015, S. 1, 10.

²⁷⁸ **BÜCHLER / CLAUSEN**, FamPra.ch 2015, S. 1, 10; BGer 5A_134/2011, vom 20.05.2011, E. 6.1.1,
https://www.bger.ch/ext/eurospider/live/de/php/aza/http/index.php?highlight_docid=aza%3A%2F%2F20-05-2011-5A_134-2011&lang=de&type=show_document&zoom=YES&, e. t. : 23.04.2021.

28.09.1999'da ilk derece mahkemesi tarafından boşanma kararının kesinleştiği ve birlikteliklerinin aslında iki yıldan biraz daha uzun sürdüğü, her ne kadar oldukça kısa bir birliktelik olsa da evliliklerini hayat biçimlendirici evlilik olarak kabul etmiştir²⁷⁹. Federal Mahkeme'nin bu evliliği hayat biçimlendirici olarak değerlendirmesinin nedeni, tarafların ayrı yaşamalarından bu yana, erkeğin kadına 10.000 Frank aylık bakım nafakası (7.000 Fr. Bakım / 2.000 Fr. Yaşlılık yardım fonu) tahsis etmiş olmasıdır. Ayrı dönemde yaşadıkları zamanda bile erkeğin kadına 10.000 Frank bakım katkısı tesisi, hayat biçimlendirici evlilikteki güçlü güven ilişkisini göstermektedir.

Uzun süren bir evlilik de her zaman hayat biçimlendirici olmak zorunda değildir²⁸⁰. Örneğin, Federal Mahkeme, 19.04.2001 tarihli bir kararında, 28 yıldır evli olan ve bu süre zarfında düzenli olarak yarı zamanlı çalışan 52 yaşındaki eşin davasında, evliliği hayat biçimlendirici saymamış; ona yarı zamanlı işini tam zamanlıya dönüştürmeyi önermiştir²⁸¹. Yine, 15 yıldır evli olan taraflar, evlilikleri boyunca çalışmış; kadın hamilelik için altı ay öncesinde işini bırakmış ya da çalışma saatlerini azaltmışsa, bu evlilik de hayat biçimlendirici evlilik olarak kabul edilmemiştir²⁸².

Evlilik öncesi birlikte yaşamının, evlilik süresinin bir parçası olarak sayılmasının gerekip gerekmeyeceği ise İsviçre Hukuku'nda tartışmalıdır²⁸³. Yani bu sürelerin de hayat biçimlendirici etki açısından dikkate alınıp alınmayacağı sorunu ortaya çıkmaktadır. İstisnai durumlarda, evlilik öncesindeki birliktelik süresinin de hayat biçimlendirici evliliğin tespitine etki ettiği, İsviçre Federal Mahkemesi'nin kararında görülmektedir. Karara göre, *"...Evlilik öncesi birliktelik süresi, istisnai durumlarda genel değerlendirmeye dahil edilebilir. Bunun için vazgeçilmez ön koşul, birlikte yaşamının eşin yaşamı üzerinde kalıcı bir etkiye sahip olması, böylece sorumluluğun evlilikle üstlenilmesi ve halihazırda kurulmuş olan güven ilişkisinin teyit edilmiş olmasıdır. Bu özellikle, bir tarafın diğerine hizmet etmesi ve ekonomik ilerlemelerini kararlı bir şekilde desteklemesi için ev dışındaki kendi gelişiminden*

²⁷⁹ BGer 5C.187/2000, vom 08.02.2001, E. 3b, https://www.servat.unibe.ch/dfr/bger/2001/010208_5C-187-2000.html, e. t. : 24.04.2021.

²⁸⁰ TUOR / SCHNYDER / SCHMID / RUMO-JUNGO, s. 255.

²⁸¹ BGer 5C.32/2001, vom 19.04.2001, https://www.bger.ch/ext/eurospider/live/de/php/aza/http/index.php?highlight_docid=aza%3A%2F%2F19-04-2001-5C-32-2001&lang=de&type=show_document&zoom=YES&, e. t. : 24.04.2021.

²⁸² TUOR / SCHNYDER / SCHMID / RUMO-JUNGO, s. 255.

²⁸³ BGer 5C.278/2000, vom 04.04.2001, E. 3c, https://www.bger.ch/ext/eurospider/live/de/php/aza/http/index.php?highlight_docid=aza%3A%2F%2F04-04-2001-5C-278-2000&lang=de&type=show_document&zoom=YES&, e. t. : 18.04.2021.

feragat etmesi veya birlikte yaşama ya da bakacakları ortak çocukları için geçerli olabilir...”²⁸⁴. Evlilik öncesi birliktelik süresinde olduğu gibi, boşanmadan önce tarafların ayrı yaşaması halinde de ayrı yaşanan süre de hayat biçimlendirici evliliğin tespitinde dikkate alınmaktadır²⁸⁵. Ancak Federal Mahkeme’nin 02.02.2007 tarihli vermiş olduğu bir kararında bu duruma istisna getirilmiştir. Kararda, “...*tarafların 1989 yılında evlendiği, 2000 yılının başında ise ayrıldığı; davalının 1994’ten beri İsviçre’nin çeşitli yerlerinde çalıştığı, davacının da o tarihe kadar Cenevre’de bulunduğu, her ne kadar bu evlilik on yılın üzerinde olsa dahi hayat biçimlendirici evlilik olarak kabul edilmediği...*” belirtilmiştir²⁸⁶. Bu nedenle bir evliliğin hayat biçimlendirici bir evlilik olup olmadığını belirlemede süreler tek bir kriter olarak ölçü sayılamaz.

İsviçre içtihadı ve doktrininde, kısa süreli evliliklerin hayat biçimlendirici evlilik olarak kabul edilmemesi kural olsa da tarafların evlilik sonrasında yaşamlarını etkilemeye devam edecek durumlar söz konusu olduğunda -istisnai olarak- kısa süreli evlilikler bile hayat biçimlendirici olarak kabul edilebilmektedir²⁸⁷. Yani kısa süreli bir evlilikte bakım sorumluluğu gerektiren müşterek çocuk ya da çocukların varlığı, hayat biçimlendirici evliliğe örnek teşkil eder²⁸⁸.

Federal Mahkeme’nin bu konudaki önceki kararlarına göre, eski ZGB. Art. 151 çerçevesinde, çocuksuz ve kısa süren bir evlilik söz konusu olduğunda, evlilik, hayat biçimlendirici olarak kabul edilmemektedir²⁸⁹. Bununla birlikte, Federal Mahkeme’nin yerleşik içtihatlarına göre, evliliğin müşterek çocuklarla sonuçlanması durumunda, genellikle evlilik süresine bakılmaksızın -korunmaya değer bir yaşam

²⁸⁴ BGE 135 III 59 S. 64, E. 4.4, http://relevancy.bger.ch/php/clir/http/index.php?highlight_docid=atf%3A%2F%2F135-III-59%3Ade&lang=de&type=show_document, e. t. : 18.04.2021.

²⁸⁵ BGE 132 III 598 S. 600, E. 9.2, http://relevancy.bger.ch/php/clir/http/index.php?highlight_docid=atf%3A%2F%2F132-III-598%3Ade&lang=de&type=show_document, e. t. : 18.04.2021; BGE 130 III 537 S. 539, E. 2.2, <http://www.rwi.uzh.ch/elt-lst-buechler/famr/bgeReader/index.php?q=BGE%20130%20III%20537>, e. t. : 18.04.2021; **TUOR / SCHNYDER / SCHMID / RUMO-JUNGO**, s. 255.

²⁸⁶ BGer 5C.142/2006, vom 02.02.2007, E. 4.1, https://www.bger.ch/ext/eurospider/live/fr/php/aza/http/index.php?highlight_docid=aza%3A%2F%2F02-02-2007-5C-142-2006&lang=fr&type=show_document&zoom=YES&, e. t. : 18.04.2021.

²⁸⁷ **TUOR / SCHNYDER / SCHMID / RUMO-JUNGO**, s. 254, RZ. 41, RZ. 42; BGer 5C.278/2000, vom 04.04.2001, E. 2. a, E. 3. , 3. a, 3. b, , 3. c, https://www.bger.ch/ext/eurospider/live/de/php/aza/http/index.php?highlight_docid=aza%3A%2F%2F04-04-2001-5C-278-2000&lang=de&type=show_document&zoom=YES&, e. t. : 11.04.2021.

²⁸⁸ **SUTTER / FREIBURGHaus**, Art. 125, s. 259, N. 14.

²⁸⁹ **SCHWENZER, Ingeborg**, “Ehegattenunterhalt nach Scheidung nach der Revision des Scheidungsrechts”, AJP 1999 S. 167, Publikation: Aktuelle Juristische Praxis, Herausgeber: Arnold F. Rusch, Frühere Herausgeber: Ivo Schwander, ss. 167-177, AJP 1999 S. 167, 171.

tarzı söz konusu olduğundan- evlilik, hayat biçimlendirici evlilik olarak kabul edilmektedir²⁹⁰. Hayat biçimlendirici evliliklerde, taraflar arasında, ortak hayatın devamına olan güven ilişkisi söz konusu olduğundan, evlilik sonrası dayanışma ilkesi uygulanır. Çünkü evlilik sonrası dayanışma, hayatı biçimlendiren evliliğin yükümlülüğüdür²⁹¹. Ancak boşanma sonucunda, müşterek çocuğun bakım yükümlülüğü, annenin üzerindeyken (bu arada uzun bir süre boyunca çocuk ile babası arasında hiçbir iletişim ve ilişki kurulmamıştır) evliliğin hayat biçimlendirici evlilik olarak kabul edilmediğine dair Federal Mahkeme kararı da bulunmaktadır²⁹². Müşterek çocuk nedeniyle annenin kazanç getirici bir işte çalışmasının engellenmesi ya da geçimini sağlama yeterliliğinden yoksun olması da söz konusu değildir. Dolayısıyla, mahkeme tarafından taraflar arasındaki evlilik, hayat biçimlendirici olarak kabul edilmemiş ve annenin evlilik sonrası dayanışma ilkesi talebi de reddedilmiştir.

Buna karşın, istisnai olarak, kısa süreli evliliklerde, eşlerin yaşamlarını etkileyen durumların söz konusu olması halinde, evlilik hayat biçimlendirici olabilmektedir²⁹³. Eşlerden birinin yaşadığı çevresinden, kültüründen koparılmış olması, ülkesini terk etmek zorunda kalması, bu nedenle yaşam planının, ekonomik ve kişisel şartlarının artık tekrardan eski duruma gelmesi beklenemeyecek şekilde

²⁹⁰ BGE 115 II 6 E. 3c s. 10, bkz. : Evlilikten doğan çocukların çıkarlarına özel önem verilmesi gerektiği hakkında: http://relevancy.bger.ch/php/clir/http/index.php?highlight_docid=atf%3A%2F%2F115-II-6%3Ade&lang=de&type=show_document , e. t. : 14.03.2021; BGer 5A _103/2008, vom 05.05.2008, E. 2.2.2, https://www.bger.ch/ext/eurospider/live/de/php/aza/http/index.php?highlight_docid=aza%3A%2F%2F05-05-2008-5A_103-2008&lang=de&type=show_document&zoom=YES& , e. t. : 18.04.2021; BGer 5C.149/2004, vom 06.10.2004, E. 4.3, https://www.bger.ch/ext/eurospider/live/de/php/aza/http/index.php?highlight_docid=aza%3A%2F%2F06-10-2004-5C-149-2004&lang=de&type=show_document&zoom=YES& , e. t. : 11.04.2021; BGer 5C.169/2006, vom 13.09.2006, E. 2.4, https://www.bger.ch/ext/eurospider/live/de/php/aza/http/index.php?highlight_docid=aza%3A%2F%2F13-09-2006-5C-169-2006&lang=de&type=show_document&zoom=YES& , e. t. : 23.04.2021; BGer 5C.261/2006, vom 13.03.2007, E. 3, https://www.bger.ch/ext/eurospider/live/de/php/aza/http/index.php?highlight_docid=aza%3A%2F%2F13-03-2007-5C-261-2006&lang=de&type=show_document&zoom=YES& , e. t. : 23.04.2021; BGer 5C.40/2007, vom 06.06.2007, E. 5, https://www.bger.ch/ext/eurospider/live/de/php/aza/http/index.php?highlight_docid=aza%3A%2F%2F06-06-2007-5C-40-2007&lang=de&type=show_document&zoom=YES& , e. t. : 23.04.2021; BGer 5A _177/2010, vom 08.06.2010, https://www.bger.ch/ext/eurospider/live/de/php/aza/http/index.php?highlight_docid=aza%3A%2F%2F08-06-2010-5A_177-2010&lang=de&type=show_document&zoom=YES& , e. t. : 23.04.2021.

²⁹¹ Bkz. : Federal Mahkeme kararı için dñn. 268.

²⁹² BGer 5A _167/2007, vom 01.10.2007, E. 4, https://www.bger.ch/ext/eurospider/live/de/php/aza/http/index.php?highlight_docid=aza%3A%2F%2F01-10-2007-5A_167-2007&lang=de&type=show_document&zoom=YES& , e. t. : 11.04.2021.

²⁹³ TUOR / SCHNYDER / SCHMID / RUMO-JUNGO, s. 254, RZ. 42.

değişmesi gibi haller, yaşamı değiştiren etkiye sahip durumlar olarak sayılabilir²⁹⁴. Ancak Federal Mahkeme'nin "...Temyiz edenin, yabancı uyruklu kişiyle görüşme imkanını göz önünde bulundurduğu, ülkesini terk etme olasılığını kabul ettiği, kariyerinden vazgeçtiği..." şeklindeki 20.09.2012 tarihli bir kararı buna bir istisna getirmiştir. Kararın devamı, "...Sonuç olarak, temyiz edenin durumu, evliliğini etkilemediğinden nafaka ödenmesinin gerekmediğine; bir yıldan daha kısa süre önce bıraktığı işine dönebilmesine, mükemmel bir şekilde işine adapte olabileceğine; ayrıca geçimini kendi sağlama ilkesinin uygulanmasına..." şeklindedir²⁹⁵. Bununla birlikte yine Federal Mahkeme, on yıldan daha az süren bir evlilikten sonra ülkesine dönen ve müşterek çocuğunu İsviçre'deki babasının yanında bırakanın, kültüründen kopmaya zorlanması sonucu doğmadığı gerekçesiyle, evliliği hayat biçimlendirici evlilik olarak kabul etmemiştir²⁹⁶.

Sonuç olarak, boşanma sonrası ortaya çıkan olumsuz ekonomik sonuçların dengelenmesi, hayat biçimlendirici evliliklerde, haklı güven ilişkisi sonucu varlık kazanır. Zira taraflar bu evliliklerde, evlilik birliğinin standardizasyonunun devam edeceği yönünde güven duyarlar. Federal Mahkeme içtihadı da evlilik sonrası dayanışma ilkesini, hayat biçimlendirici evlilik ile ilişkilendirmiş; hatta yaşamı tanımlayan evliliğin sonucu ve yükümlülüğü olarak nitelendirmiş ve evlilik ilişkisi eğer güven ilişkisi yarattıysa hayat biçimlendirici olarak kabul etmiştir²⁹⁷.

C. İki İlke Arasındaki İlişki ve İlkelerin İsviçre, Alman ve Türk Hukuku Açısından Değerlendirilmesi

Yoksulluk nafakasının tespit edilmesinde, nafakanın miktarı ile süresinin belirlenmesinde, geçimini kendi sağlama ilkesi ve evlilik sonrası dayanışma ilkesi, son derece önem taşımaktadır.

²⁹⁴ BÜCHLER / CLAUSEN, FamPra.ch 2015, S. 1, 10; Yaşamı biçimlendirici etkiye sahip durumlar için bkz. : BGer 5C.49/2005, vom 23.06.2005, E. 2, https://www.bger.ch/ext/eurospider/live/fr/php/aza/http/index.php?highlight_docid=aza%3A%2F%2F23-06-2005-5C-49-2005&lang=fr&type=show_document&zoom=YES&, e. t. : 24.04.2021.

²⁹⁵ BGer 5A_178/2012, vom 20.09.2012, E. 5.3.1, E. 5.3.2, https://www.bger.ch/ext/eurospider/live/de/php/aza/http/index.php?highlight_docid=aza%3A%2F%2F20-09-2012-5A_178-2012&lang=de&type=show_document&zoom=YES&, e. t. : 23.04.2021.

²⁹⁶ BÜCHLER / CLAUSEN, FamPra.ch 2015, S. 1, 10; BGer 5A_623/2012, vom 28.01.2013, E. 5.2, https://www.bger.ch/ext/eurospider/live/de/php/aza/http/index.php?highlight_docid=aza%3A%2F%2F28-01-2013-5A_623-2012&lang=de&type=show_document&zoom=YES&, e. t. : 23.04.2021.

²⁹⁷ BÜCHLER / CLAUSEN, FamPra.ch 2015, S. 1, 4 ve FamPra.ch 2015, S. 1, 5.

İsviçre Hukuku'nda, boşanma alanında gerçekleştirilen revizyon sonrası öğreti ve Federal Mahkeme uygulamasında kabul gören ilke geçimini kendi sağlama ilkesidir. Buna göre, boşandıktan sonra her iki tarafın da evlilik birliği içinde paylaşılan görev dağılımlarını, katkıları ve kalan yükleri eşit biçimde paylaşarak dengelemesi ve böylece ekonomik nitelikli taleplere son vermesi gerekir²⁹⁸. Keza Federal Mahkeme'nin nafaka kavramına bakışı, "her eşin boşanmadan sonra kendisinden sorumlu olduğu" şeklindedir. Evlilik sonrası dayanışma ilkesi ise, eşin kendi kendine yeterliliğinin imkânsız olduğu durumda ileri sürülebilmektedir²⁹⁹. Federal Mahkeme, ZGB. 125/1'e dayalı kararlarında, evlilik sonrası dayanışma ilkesinin, geçimini kendi sağlama ilkesine göre ikincil önem taşıdığını vurgulamaktadır³⁰⁰.

Alman Hukuku'nda, BGB. § 1569'da "*kendinden sorumlu olma ilkesi*" düzenlenmiştir. Yoksulluk nafakası açısından kabul edilen bu temel ilke, İsviçre'deki düzenlemenin aksine, kanunda yer almak suretiyle daha da somutlaştırılmıştır. Kendinden sorumlu olma ilkesi, nafaka talebine yön veren temel ilke olarak kabul edilir. Evlilik sonrası dayanışma ilkesi ise geçimini sağlama yeteneğinden yoksun olan tarafın desteklenmesi amacıyla uygulama alanı bulur³⁰¹. İsviçre Hukuku'nda olduğu gibi, Alman Hukuku'nda da evlilik sonrası dayanışma ilkesine istisnai durumlarda atıf yapılmaktadır.

"Geçimini kendi sağlama ilkesi" hukukî terim olarak Alman Hukuku'nda kabul edilen ve BGB. § 1569'da düzenlenen "*kendinden sorumlu olma ilkesi*" ile aynı

²⁹⁸ VETTERLİ, Rolf, "Zur Bemessung des nachehelichen Unterhalts - ein Klärungsversuch", AJP 2009 S. 575, ss. 575-583, AJP 2009 s. 575, 579; KOCABAŞ, s. 363.

²⁹⁹ VETTERLİ, AJP 2009 s. 575, 578.

³⁰⁰ BGer 5A_103/2008, vom 05.05.2008, E. 2.1 ve E. 2.4, https://www.bger.ch/ext/eurospider/live/de/php/aza/http/index.php?highlight_docid=aza%3A%2F%2F05-05-2008-5A_103-2008&lang=de&type=show_document&zoom=YES&, e. t. : 18.04.2021; BGer 5A_474/2013 vom 10.12.2013, E. 4.3.1., "...Federal Yüksek Mahkemenin içtihadına göre, "*kendinden sorumlu olma ilkesi (Grundsatz der Eigenverantwortung)*" nafaka talebinden önceliklidir...", https://www.servat.unibe.ch/dfr/bger/2013/131210_5A_474-2013.html, e. t. : 14.03.2021; BGE 134 III 145 S. 146, E. 4, "...Kendi kendine yeterliliğin önceliği, doğrudan ZGB. Art. 125/1'in ifadesinden kaynaklanmaktadır...", http://relevancy.bger.ch/php/clir/http/index.php?highlight_docid=atf%3A%2F%2F134-III-145%3Ade&lang=de&type=show_document, e. t. : 14.03.2021.

³⁰¹ BERGER, Christian / BUDZİKIEWICZ, Christine / MANSEL, Heinz-Peter / STADLER, Astrid / STÜRNER, Rolf / TEICHMANN, Arndt, Jauernig Bürgerliches Gesetzbuch, Kommentar, Herausgegeben von Stürner, Rolf, 18. Auflage, 2021, BGB. § 1569 Grundsatz der Eigenverantwortung, Budzikiewicz, Jauernig, Bürgerliches Gesetzbuch, 18. Auflage 2021, Rn. 1, 2.

hukukî sonucu ifade etmektedir³⁰². Alman Hukuku'nda geçimini kendi sağlama ilkesinin görünümü kendinden sorumlu olma ilkesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Hukukumuzda, geçimini kendi sağlama ve evlilik sonrası dayanışma ilkelerine pozitif bir düzenlemeyle yer verilmediği görülmektedir. Ancak kanunun maddesinden lafzi yorum yoluyla, evlilik sonrası dayanışma ilkesinin ön planda tutulduğu sonucuna ulaşılabilir. Özellikle Türk Medenî Kanunu'nun 175. maddesinin birinci fıkrasında, "...süresiz olarak nafaka isteyebilir..." ifadesine yer verilmiş olması bu sonucu destekler niteliktedir³⁰³. Bu nedenle İsviçre ve Alman Hukuku'nun aksine, Türk Hukuku'nda evlilik sonrası dayanışma ilkesinin kabul edildiği ve süresiz olarak uygulanabileceği görüşü ileri sürülebilir. Ancak Türk Medenî Kanunu'nun 175. maddesinin birinci fıkrasının sadece lafzi yorumuna dayanmak hatalı olacağından, düzenlemenin amacıyla birlikte değerlendirilip yorumlaması durumunda, Türk Hukuku'nda, İsviçre ve Alman Hukuku'ndan farklı olarak geçimini kendi sağlama ilkesinin talî olarak uygulanabilirliği mümkündür. Kanunda yer verilen "...süresiz olarak nafaka isteyebilir..." ifadesini, amaçsal yorum yöntemiyle değerlendirdiğimizde, boşandıktan sonra kendi geçimini sağlayamayacak olan tarafın, ekonomik yönden bağımsızlığına kavuşabilmesi için yeterli zaman dilimi ile sınırlandırıldığı belirtilmektedir³⁰⁴. Hatta Anayasa Mahkemesi'nin kararı da amaçsal yorumu benimsemiştir³⁰⁵.

³⁰² Detaylı bilgi ve karşılaştırma için bkz. : **SUTTER / FREIBURGHaus**, Art. 125, s. 259, N. 12; **RASELLİ / MÖCKLİ**, s. 5-6; **TUOR / SCHNYDER / SCHMID / RUMO-JUNGO**, s. 250, RZ. 36; **MARTI**, FamPra.ch 2010 S. 497, 502; **EGLI, Isabelle**, Die Eigenversorgungskapazität des unterhaltsberechtigten Ehegatten nach Scheidung Eine rechtstatsächliche Studie an fünf Gerichten, Herausgeber: Ingeborg Schwenzer, Andrea Büchler, FamPra.ch - Schriftenreihe zum Familienrecht Band/Nr. 8, 2007, N. 16; **MAIER, Philipp**, "Aspekte bei der Festsetzung von Unterhaltsbeiträgen im Familienrecht Zur Praxis der erst- und zweitinstanzlichen Gerichte des Kantons Zürich", AJP 2007 S. 1223, 2007, ss. 1223-1240, AJP 2007 S. 1223, 1227; BGer 5A_56/2010, vom 02.06.2010, E. 3.1, https://www.bger.ch/ext/eurospider/live/de/php/aza/http/index.php?highlight_docid=aza%3A%2F%2F02-06-2010-5A_56-2010&lang=de&type=show_document&zoom=YES&, e. t. : 09.05.2021; İsviçre'de odak noktası zamanla geçimini kendi sağlama ilkesinden türetilen kendi kendine yeterlik (kendi geçimini sağlama yeterliği) ilkesine doğru kaydırılmıştır. Bkz. : **SCHWENZER**, "Das clean break - Prinzip", FamPra.ch 2000 S. 609, 610 ve FamPra.ch 2000 S. 609, 615.

³⁰³ **KOCABAŞ**, s. 366.

³⁰⁴ **DEMİRBAŞ**, s. 231; **YAĞCI**, s. 334; **KULAKLI**, s. 262.

³⁰⁵ 2011/136 Esas sayılı, 2012/72 Karar sayılı, 17.05.2012 tarihli Anayasa Mahkemesi Kararı, "...İtiraz konusu "süresiz olarak" ibaresi, nafaka alacaklısının her zaman ölüncüye kadar yoksulluk nafakası alacağı anlamına gelmemektedir. Kanun koyucunun Türk Medenî Kanunu'nun 175. maddesinde "süresiz olarak" ibaresine yer vermesinin amacı, boşanmadan dolayı yoksulluğa düşecek olan eşin diğer eş tarafından, şartları bulunduğu sürece ekonomik yönden desteklenmesidir..."<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/06/20120626-25.htm>, e. t. : 09.11.2020; ayrıca ayrıntılar için bkz. : Üçüncü Bölüm / § 1. II. B.

Yargıtay kararlarında da evlilik sonrası dayanışma ilkesine açıkça atıf yapılmış olması, geçimini kendi sağlama ilkesinden söz edilmemesi, bu ilkenin uygulama alanı bulamayacağı anlamını taşımamaktadır³⁰⁶. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin bir kararı, *“...Boşanma kararı kesinleştikten sonra da yoksulluk nafakası istenmesini engelleyen bir kanun hükmü yoksa da yoksulluk nafakası isteyenin boşanma tarihinde boşanma yüzünden yoksulluğa düştüğünün ve bu yoksulluğunun istek tarihinde devam etmekte olduğunun ispatlanması gerekir. Anlaşarak boşanma halinde yoksulluk nafakası isteği olmadığını açıklayan tarafın bu beyanı, boşanma yüzünden yoksulluğa düşmeyeceğini gösterir ve kendisini bağlar. Bu hal dikkate alınmadan davacı için yoksulluk nafakası tayini doğru bulunmamıştır...”* şeklindedir. Her ne kadar kararda geçimini kendi sağlama ilkesine açıkça yer verilme de tarafların ekonomik özgürlüğüne kavuşmuş olması ilkenin uygulandığının bir göstergesidir³⁰⁷.

Yapılan açıklamalar ışığında, Alman ve İsviçre Hukuku'nda, boşanma sonrasında bağımsız bir ekonomik hayat düzeni oluşturma düşüncesinin yer aldığı görülmektedir.

İsviçre ve Alman Hukuku'nda olduğu gibi Türk Hukuku'nda da geçimini kendi sağlama ilkesinin temel ilke olarak kabul edilmesi, evlilik sonrası dayanışma ilkesinin ise yardımcı ilke olarak yer alması gerektiği düşüncesindeyiz. Boşanan tarafların kendi geçimlerini sağlayabilmesi ilkesine, evlilik sonrası dayanışma ilkesinden önce yer verilmesi ve evlilik sonrası nafakaya hükmedilecekse hangi süre, miktar için hükmedileceği belirlenirken dikkate alınacak kriterler, Türk Hukuku bakımından da kanunî düzenlemede yerini almalıdır³⁰⁸. Her iki ilke birlikte değerlendirildiğinde, geçimini kendi sağlama ilkesinin işlevinin, evlilik sonrası dayanışma ilkesinin uygulama alanını sınırlamak olduğunu söyleyebiliriz.

Yoksulluk nafakasının asıl amacı, boşandıktan sonra tarafların, kendi geçimlerini bir an önce sağlayabilmeleri için ekonomik özgürlüklerini kazanmalarındır.

³⁰⁶ YHGK.'nın E. 2011/2-155, K. 2011/278, 04.05.2011 tarihli kararı, <https://legalbank.net/belge/y-hgk-e-2011-2-155-k-2011-278-t-04-05-2011-yargitayin-temyiz-incelemesi-usulu/866427/>, e. t. : 04.05.2021; aynı yönde : YHGK. , E. 2010/2-614, K. 2010/597, 10.11.2010 T. , <https://legalbank.net/belge/y-hgk-e-2010-2-614-k-2010-597-t-10-11-2010-bosanma-nedeniyle-yoksulluk-nafakasi/957637/>, e. t. : 04.05.2021.

³⁰⁷ Yargıtay 2. HD. , E. 2002/1104, K. 2002/1667, T. 11.02.2002, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2002-1104-k-2002-1667-t-11-02-2002-anlasmali-bosanma/106635/>, e. t. : 09.05.2021.

³⁰⁸ DEMİRBAŞ, s. 224; ŞAHİN, Mustafa, “Türk – İsviçre Medenî Kanunlarına Göre Evlilik Sonrası Katkının (Yoksulluk Nafakasının) Şartları”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 21/3, Y. 2017, http://webftp.gazi.edu.tr/hukuk/dergi/21_3_3.pdf, e. t. : 05.09.2019, s. 91.

Aksi durumda, taraflar, hükmedilen nafakanın kaldırılmaması için çalışmamayı tercih ederek tembelliğe sürükleneceklerdir. Bu durum da nafaka yükümlüsü tarafa ve devletin ekonomisine olumsuz yönde etki edecektir.

D. Sosyal Devlet İlkesi

Yoksulluk nafakası, sosyal devlet ilkesi ile de doğrudan ilişkilidir³⁰⁹. Sosyal devletin en önemli görevlerinden biri, bireyin sosyal refahını sağlamaktır³¹⁰. Kişilere asgari bir gelir düzeyinin teminatı, vatandaşların yaşam şartlarının iyileştirilmesi, belirli ihtiyaçların karşılanmasında minimum standartların sağlanması, yoksullukla mücadele sosyal devletin başlıca amaçları arasında yer alır³¹¹.

1924 Anayasası'nda doğrudan düzenlenmeyen sosyal devlet ilkesi, ilk defa 1961 Anayasası'nın ikinci maddesiyle tanınmıştır³¹². 1961 Anayasası'nın ikinci maddesine göre, *“Türkiye Cumhuriyeti, insan haklarına ve başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, millî, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devletidir”*.

1982 Anayasası da sosyal devlet ilkesini kabul etmiştir³¹³. 1982 Anayasası'nın ikinci maddesine göre, *“Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devletidir”*.

Sosyal devlet ilkesinin kabul edildiği bir hukuk sisteminde, toplumdaki yoksulluğun ortadan kalkmasının kim tarafından ve nasıl yerine getirileceği önemli bir sorundur. Bu durum devlet tarafından mı yoksa bireyler tarafından mı yerine getirilmelidir? Kişinin yoksulluğa düşmesini önleme ödevinin asıl süjesinin ve bu yükümlülüğün kim tarafından yerine getirileceğinin belirlenmesi gerekmektedir. Diğer bir ifadeyle, boşanma yüzünden yoksulluğa düşen ya da düşecek olan nafaka alacaklısına sosyal devlet tarafından mı yoksa nafaka yükümlüsü tarafından mı el

³⁰⁹ BULUT, Nihat, “Sosyal Devletin Düşünsel Temelleri ve Çağdaş Sosyal Devlet Anlayışı”, Prof. Dr. Turan Tufan Yüce'ye Armağan, DEÜHFD. , S. 1, Yıl: 2001, ss. 321-335, s. 335; EROL, Cansel, “Sosyal Devlet ve Aile”, AÜHFD. , C. 26, S. 3-4, Yıl: 1969, ss. 11-21, s. 14-15.

³¹⁰ YAY, Serdar, “Tarihsel Süreçte Türkiye’de Sosyal Devlet”, 21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum, C. 3, S. 9, Yıl: 2014, ss. 147-161, s. 148.

³¹¹ GÖREN, Zafer, “Sosyal Devlet”, Prof. Dr. Seyfullah Edis’e Armağan, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayını, İzmir, 2000, ss. 1-49, s. 6, (GÖREN, “Sosyal Devlet”).

³¹² GÖZLER, Kemal, Türk Anayasa Hukuku, 3. B. , Ekin Yayınevi, Ocak, 2019, s. 190, (GÖZLER, Anayasa).

³¹³ GÖZLER, Anayasa, s. 190.

uzatılmalıdır? Bununla birlikte sosyal devletin, kişilerin nafaka yükümlüsü olması ile çelişip çelişmediği de tartışılabilir³¹⁴.

Sosyal devlet veya refah devleti, devletin barışı ve adaleti sağlamak amacıyla sosyal ve ekonomik hayata müdahalesini meşru gören bir anlayışı ifade etmektedir³¹⁵.

Devlet, vatandaşların sosyal durumlarıyla ilgilenen, toplumda yaşayan herkese özellikle ve öncelikle yoksul insanlara, insan onuruna yaraşır asgari bir yaşam düzeyi sağlamayı görev bilir³¹⁶. Yoksulluk nafakası, sosyal devlet ilkesinin özel hukuktaki görünümünden biridir. Zira kanun, nafaka yükümlülüğünü, evlilik birliğinin sona ermesinde taraflara yüklemiştir. Sosyal devlet ilkesinin benimsendiği hukuk devletinde, evlilik bağı dahi kalmamış olan taraflara yoksulluk nafakasının tamamen yükletilmesi tutarsız ve çelişkili görülebilecektir³¹⁷.

Her ne kadar 1982 Anayasası'nda devletin ekonomik hayata müdahalesiyle ilgili genel bir maddeye yer verilmemiş olsa da devletin müdahalesine ilişkin hükümler Anayasa'nın çeşitli maddelerine serpiştirilmiştir³¹⁸. Bunlardan biri de devletin temel amaç ve görevlerini düzenleyen Anayasa'nın beşinci maddesidir. Buna göre, *"Devletin temel amaç ve görevleri, Türk milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır"*. Söz konusu madde metninde, sosyal devlet ilkesine uygun olarak hareket edileceği vurgulanmaktadır. Bu yükümlülüklerin sınırı ise Anayasa'nın *"Devletin iktisadi ve sosyal ödevlerinin sınırları"* kenar başlıklı 65. maddesinde belirtilmiştir³¹⁹. Hükme göre, *"Devlet, sosyal ve ekonomik alanlarda*

³¹⁴ KALENDER, Ahmet, Türk Aile Hukukunda Boşanma Nafakası (Yoksulluk Nafakası), Adalet Yayınevi, 1. B. , Ankara, Temmuz, 2021, s. 206-207.

³¹⁵ ÖZBUDUN, Ergun, Türk Anayasa Hukuku, 2017 Anayasa Değişikliklerine Göre Gözden Geçirilmiş, 17. B. , Ankara, 2017, s. 140; ERDOĞAN, Mustafa, Anayasa Hukukuna Giriş, Gözden Geçirilmiş 2. B. , Ankara, Ağustos, 2019, s. 60-61; GÖREN, Zafer, "Sosyal Hukuk Devletinde Özgürlük ve Yükümlülük", İTÜSBD. , C. 13, S. 26, Yıl: Güz, 2014/2, ss. 26-46, s. 32, (GÖREN, "Sosyal Hukuk Devleti")

³¹⁶ BULUT, s. 333; GÖREN, "Sosyal Hukuk Devleti", s. 27; GÖREN, Zafer, "Sosyal Devlet İlkesi ve Anayasa Hukuku Açısından Yaşam Kalitesi", Anayasa Yargısı Dergisi, Cilt: 14, Yıl: 1997, ss. 89-153, s. 100, <https://anayasa.gov.tr/media/4712/zafergoren.pdf> , e. t. : 09.07.2022, (GÖREN, "Sosyal Devlet İlkesi"); ÖZBUDUN, s. 143.

³¹⁷ KALENDER, s. 207-208.

³¹⁸ ÖZBUDUN, s. 143; BULUT, s. 330.

³¹⁹ GÖREN, "Sosyal Devlet İlkesi", s. 116.

Anayasa ile belirlenen görevlerini, bu görevlerin amaçlarına uygun öncelikleri gözeterek malî kaynaklarının yeterliliği ölçüsünde yerine getirir”.

Anayasa’ya göre Türkiye Cumhuriyeti, sosyal bir devlettir; sosyal devlet ilkesinin de bir sonucu olarak devlet, yoksulları ve yetimleri korumak, gözetmek zorundadır. Keza Anayasa’nın “*Ailenin korunması ve çocuk hakları*” kenar başlıklı 41. maddesinde de annenin ve çocukların korunması görevi devlete verilmiştir. Buna göre, “*Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar*”. Dolayısıyla, evlilik birliğinin sona ermesi halinde, yoksulluğa düşen tarafa yardım etmek devletin sorumluluğudur. Devlet bu görevi, tamamen diğer tarafa (eşe) yüklememelidir. Zira, bu yükümlülük hukuk, adalet ve vicdan kavramlarıyla da bağdaşmamaktadır³²⁰.

Sosyal devlet ilkesi ve nafaka arasındaki ilişki Almanya ve Avusturya gibi bazı ülkelerde yasal dayanağa kavuşturulmuştur³²¹. Almanya’da 01.01.1980 tarihinde yürürlüğe giren ve 16.07.2015 tarihinde değişikliğe uğrayan “Ön Ödemeli Nafaka Kanunu”, çocukların hangi koşullar altında ön ödemeli nafakaya hak kazanabileceklerini düzenlemektedir. Tek başına çocuk yetiştiren ebeveynlerin çocuklarının nafakalarını teminat altına almak ve ebeveynlerini finansal açıdan desteklemek için nafakanın avans olarak verilmesini öngören düzenlemede, kanun, on iki yaşını doldurmamış ve yanında yaşamadığı ebeveyninden hiç ya da düzenli olarak nafaka alacağını alamayan çocukların nafaka alacaklarının korunmasını amaçlamaktadır³²².

Devlet tarafından yapılan bu ön ödemeler, nafaka yükümlüsünün borcunu sona erdirmemekte, çocuğun nafaka talebi kanun gereği devlete devredilmektedir. Böylece, devlet tarafından ödenen avans, nafaka yükümlüsüne rücu edilmektedir. Bu doğrultuda, biz de ülkemizde, Almanya’daki düzenlemeye paralel bir şekilde, devlet tarafından çocuğun temel gereksinimlerinin karşılanması amacıyla özellikle çocuğa

³²⁰ **CAN, Harun**, “*Nafaka Bağlamında Aile Hukukunda Yapılması Gerekli Değişiklikler ve Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar ile Çözüm Önerileri*”, Aile Hukukundaki Hak İhlallerinin Tespiti ve Çözüm Önerileri Çalıştayı, Editörler: Dr. Öğr. Üyesi Akın Ünal / Arş. Gör. Arif Kalkan, İstanbul, 07.04.2018, Adalet Yayınevi, Ankara, 2019, ss. 85-89, s. 89.

³²¹ **YILMAZ, Canan**, “*Alman ve Avusturya Ön Ödemeli Nafaka Kanunu ile Avrupa Birliği Düzenlemeleri Çerçevesinde Tahsil Edilemeyen Nafaka Alacaklarının Devlet Tarafından Ödenmesi*”, MÜHFHAD. , Prof. Dr. Cevdet Yavuz’a Armağan, Cilt: 22, S. 3, Yıl: 2016, ss. 3091-3110, s. 3091, s. 3095 ve s. 3107, (**YILMAZ, “Nafaka Kanunu**”).

³²² **YILMAZ, “Nafaka Kanunu**”, s. 3091 ve s. 3096; **KALENDER**, s. 208-209.

ödenmesi gereken nafaka alacaklarının güvence altına alınmasının ve iştirak nafakasını konu edinen bu düzenlemelerin yoksulluk nafakasına da uyarlanması yerinde olacağı kanaatindeyiz³²³.

³²³ Ayrıca bkz. : **KALENDER**, s. 208; **YILMAZ**, “*Nafaka Kanunu*”, s. 3091 vd.

İkinci Bölüm

YOKSULLUK NAFAKASININ ŞARTLARI, MİKTARININ BELİRLENMESİ VE NAFKA MİKTARINI BELİRLEYEN ÖLÇÜTLERİN MUKAYESELİ HUKUK AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

§ 1. YOKSULLUK NAFAKASININ ŞARTLARI

Türk Medenî Kanunu'nun 175. maddesinde, yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için gerekli şartlar düzenlenmiştir.

Buna göre; madde metni,

“2. Yoksulluk Nafakası

Madde 175- Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan malî gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir.

Nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz.” şeklindedir.

Maddenin lafzından da anlaşılacağı üzere, yoksulluk nafakasına hâkimin hükmedebilmesi için evliliğin boşanma, butlan veya iptal nedeniyle sona ermesi, boşanma neticesinde yoksulluğa düşülecek olması, geçim için diğer taraftan malî gücü oranında nafaka talebinde bulunulması ve nafaka talep eden tarafın diğer taraftan daha fazla kusurlu olmaması gerekir.

O halde maddede belirtilen kriter ve şartları şu şekilde sıralayabiliriz:

- Evliliğin sona ermesi
- Nafaka talebinde bulunulması
- Talepte bulunan tarafın boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek olması
- Nafaka talep eden tarafın kusurunun olmaması veya diğer taraftan daha ağır kusurunun olmaması

Yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için kanun koyucunun belirlediği şartların, doktrinde bazı yazarlar tarafından farklı başlıklar halinde sıralanabildiğini, İsviçre Medenî Kanunu'na kıyasla, Türk Medenî Kanunu'nun madde hükmünde tartışılması gereken hususların yer aldığını, çalışmamızın ileriki bölümlerinde inceleyeceğiz³²⁴.

Yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için bu koşulların birlikte bulunması gereklidir.

I. Evliliğin Sona Ermesi

Türk Medenî Kanunu'nun 175. maddesinde, “*Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf...*” ifadesi ile yoksulluk nafakasının koşullarından birinin, boşanmanın gerçekleşmesi olduğu, madde lafzından anlaşılmaktadır. Ancak, her ne kadar kanunda boşanma vurgusu ön planda olsa da Türk Medenî Kanunu'nun 158. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan “*Eşler arasındaki mal rejiminin tasfiyesi, tazminat, nafaka ve soyadı hakkında boşanmaya ilişkin hükümler uygulanır.*” hüküm gereğince, yoksulluk nafakası, bâtıl olan evliliklerin sona ermesi halinde de talep edilebilecektir. Bu nedenle, çalışmamızda “boşanma” ifadesi yerine, daha genel bir kavram olan “evliliğin sona ermesi” başlığı tercih edilmiştir.

A. Boşanmanın Gerçekleşmesi

Boşanma davası, eşler yönünden, çocuklar yönünden ve malî yönden olmak üzere sonuçlar doğurur. Boşanmanın malî sonuçlarından biri de yoksulluk nafakasıdır. Yoksulluk nafakasının şartlarından biri ise boşanmanın gerçekleşmesidir.

³²⁴ Doktrinde, söz konusu şartların farklı başlıklar halinde incelendiği görülmektedir. Ancak biz bu çalışmada yoksulluk nafakasına hükmedilmesi için öngörülen şartları, İsviçre ve Alman Hukuku'ndaki hükümler ile mukayese ederek ayrı ayrı değerlendirmeye çalıştık. Örneğin, **DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ**, s. 159-161'de; **TUNA, Sila**, “*Boşanmanın Malî Sonuçlarından İştirak ve Yoksulluk Nafakası*”, İstanbul Barosu Dergisi, C. 89, S. 3, Y. 2015, s. 291-292'de; **TUNCAY, Burak**, “*Yoksulluk Nafakası*”, Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 4, S. 1, Nisan, 2019, s. 197-205'te yoksulluk nafakasına hükmedilmesinde dört şartın varlığını ararken; **KULAKLI**, s. 243-249'da; **KARAOSMANOĞLU OKYAR**, s. 423-428'de; **ODABAŞI**, s. 54-59'da beş şartın varlığını aramaktadır. Doktrinde beş şartın varlığını arayan yazarların, diğerlerinden farklı olarak “boşanmanın gerçekleşmiş olması”nı da yoksulluk nafakasının şartlarından biri olarak inceledikleri görülmektedir. **KESKİN, Alper**, Boşanma Davaları, 1. C. , 1. B. , Seçkin Yayıncılık, Ankara, Ağustos, 2017, s. 158-165; **HELVACI / ERLÜLE**, s. 178.

Yoksulluk nafakası, boşanma davasının eki niteliğindedir³²⁵ Bu nedenle, boşanma kararının verilmiş olmasıyla, talep eden, yoksulluk nafakasına hak kazanabilecektir³²⁶.

Yoksulluk nafakasına hükmedilmesi için mutlaka evliliğin resmî şekilde gerçekleşmiş olması ve bu evliliğin boşanma ile sona ermiş olması gerekmektedir.

Yoksulluk nafakası, boşanma davası ile birlikte talep edilebileceği gibi boşanma davası sonuçlandıktan sonra bağımsız bir dava ile de istenebilir. Boşanma davası sonuçlandıktan sonra açılan yoksulluk nafakası davalarında, yoksulluk nafakası şartlarının oluşup oluşmadığı boşanma hükmünün kesinleştiği tarihe göre belirlenecektir³²⁷.

Taraflarca açılan boşanma davasında, hâkim, Türk Medenî Kanunu'nun 170. maddesine göre ayrılık kararı verdiğinde artık hükmedilen nafaka, yoksulluk değil tedbir nafakası olacaktır³²⁸.

B. Diğer Haller

1. Evliliğin İptali Halinde Yoksulluk Nafakası

Evlenme için Türk Medenî Kanunu, bir takım özel ehliyet şartları getirmiş, bazı engellerin bulunmamasını aramış ve belirli şekil kurallarına uyulmasını öngörmüştür.

³²⁵ Fer'î nitelikte olduğu yönünde: **TUTUMLU, Mehmet Akif**, Yeni Türk Medenî Kanunu'nun Hükümlerine Göre, Evliliğin Butlanı, Boşanma, Ayrılık Sebepleri ve Boşanmanın Hukukî Sonuçları, Genişletilmiş ve Güncelleştirilmiş, 2. B. , Adalet Yayınevi, Ankara, 2006, s. 521; **GENÇCAN, Ömer Uğur**, “Boşanma-Nafaka-Evlilik Birliğinin Korunması ve Velayet Kararları Konusunda Uygulama Sorunları”, Uygulamalı Aile Hukuku Sertifika Programı, Medenî Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk ile İlişkili Güncel Aile Hukuku Meseleleri, İstanbul Ticaret Üniversitesi Yayınları, 18-20 Kasım 2005, İstanbul, Nisan, 2006, ss. 169-220, s. 195, (**GENÇCAN**, “Boşanma”); **KESKİN**, s. 158; **DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ**, s. 160; **KULAKLI**, s. 243; YHGK. , E. 1990/2-223, K. 1990/334, T. 30.05.1990 karar özeti: “...Yoksulluk nafakası, boşanma davasının eki niteliğindedir...”, <https://legalbank.net/belge/y-hgk-e-1990-2-223-k-1990-334-t-30-05-1990-yoksulluk-nafakasi/149494/> , e. t. : 17.08.2021.

³²⁶ **CEYLAN**, Türk ve İsviçre Hukukunda, s. 106; Yargıtay 2. HD. , E. 2007/558, K. 2007/12628, T. 25.09.2007 kararından: “...Yoksulluk nafakasına ancak boşanma halinde hükmedilir...”, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2007-558-k-2007-12628-t-25-09-2007/1908274/> , e. t. : 17.08.2021.

³²⁷ **ÖZÜĞÜR**, s. 307.

³²⁸ Yargıtay 2. HD. , E. 2012/2173, K. 2012/21934, T. 20.09.2012 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2012-2173-k-2012-21934-t-20-09-2012/1809478/ayr%C4%B1l%C4%B1k+s%C3%BCresinde+nafaka> , e. t. : 17.08.2021.

Evlenmenin kurucu unsurlarının bulunmaması, evlenmenin yokluğu sonucunu doğururken; kurucu unsurları tam olan bir evlenmenin, kanun tarafından geçerli olması için aranan unsurlarında ya da tarafların iradesinde sakatlık ya da eksiklik bulunması sebebiyle hâkim kararıyla ortadan kaldırılması durumunda ise evlenmenin butlanı söz konusu olur³²⁹.

Evlenmenin butlanı, kanunda butlan sebeplerine göre iki farklı başlık altında düzenlenmiştir. Buna göre, tahdidi olarak düzenlenen mutlak ve nisbî butlan halleri iki şekilde incelenmektedir.

Evlenmenin mutlak butlanı, kurulmuş olan bir evliliğin, Türk Medenî Kanunu'nun 145. maddesinde sayılan sebeplerden birinin bulunması dolayısıyla hâkim kararıyla iptal edilmesidir.

Bu sebepler:

- “1. Eşlerden birinin evlenme sırasında evli bulunması,*
- 2. Eşlerden birinin evlenme sırasında sürekli bir sebeple ayırt etme gücünden yoksun bulunması,*
- 3. Eşlerden birinde evlenmeye engel olacak derecede akıl hastalığı bulunması,*
- 4. Eşler arasında evlenmeye engel olacak derecede hısımlığın bulunması.”* şeklinde sıralanmıştır.

Söz konusu durumların varlığı halinde evlilik mutlak butlanla bâtil olacaktır.

Nisbî butlan sebepleri ise Türk Medenî Kanunu'nun 148. ile 151. maddeleri arasında düzenlenmiştir. Mutlak butlanda olduğu gibi nisbî butlan sebepleri de kanunda tahdidi olarak sayılmıştır. Ayırt etme gücünden yoksunluk, yanıltma, aldatma ve korkutma sebeplerinden birinin varlığı halinde, evlilik nisbî butlanla sakat olacaktır.

İster mutlak butlan ister nisbî butlanla olsun her iki halde de bâtil olan bir evlilik, hâkim kararına kadar geçerli olan bir evlenmenin tüm sonuçlarını doğuracaktır.

³²⁹ GÖZLER, Kemal, Hukuka Giriş, Güncellenmiş ve Düzeltilmiş, 18. B. , Ekin Yayınevi, Bursa, Haziran, 2021, s. 423-424; HELVACI / ERLÜLE, s. 162; DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, s. 80.

Bâtıl bir evliliğin iptal edilmesi için açılan butlan davasında³³⁰, eşlerden biri, gerekli koşulların varlığı halinde yoksulluk nafakası talebinde bulunabilir (TMK. m. 158/f. II)³³¹.

2. Fiili Birlikteliklerde Yoksulluk Nafakası

Kanun koyucu, yoksulluk nafakası talep edilebilmesi için açıkça boşanmanın gerçekleşmesi gerektiğini Türk Medenî Kanunu'nun 175. maddesinde vurgulamıştır. Boşanma olgusu ise, geçerli ve resmî bir şekilde kurulmuş bir evlilik birliğinin varlığını gerektirmektedir. Dolayısıyla resmî nikahı olmaksızın evli gibi birlikte yaşayanlar, birliktelikleri sonrasında, yoksulluğa düşseler de nafakadan faydalanamayacaklardır. Çünkü evliliğin kurucu unsurları olmadığından evlilik yok hükmündedir.

Ancak ülkemizde, özellikle kırsal kesimlerde ağırlıklı olmak üzere, uzun yıllar aynı çatı altında fiili birliktelik yaşayan çiftler, ayrıldıkları durumda, boşanmanın malî sonuçları bakımından herhangi bir hakka sahip olamadıklarından birçok sıkıntı yaşayıp mağdur da olabilmektedirler³³². Yıllarca evli gibi birlikte yaşamış hatta çocukları olmuş çiftler, fiili birliktelikleri sona erip yoksul duruma düştüklerinde, nafaka talebinde bulunamamaktadırlar. Bu kişilerin nafaka talep edememelerindeki problem, resmî şekilde kurulmuş bir evlilik birliklerinin olmamasıdır. Bu durumun ilk bakışta birtakım adaletsiz sonuçları meydana getirebileceği akla gelse de aslında ülkemizde resmî nikah, tüm bu mağduriyetleri -fiili birliktelikleri- önlemek amacıyla getirilmiştir. Resmî nikah olmadan bu kişilere yoksulluk nafakası bağlamak topluma ancak zarar getirecektir.

³³⁰ *Kötü niyetli eşin yoksulluk nafakası talebine hakkı olmadığı* görüşü hakkında bkz. : **ÖZTAN, Bilge**, “Bâtıl Evlenmelerde Eşlerin Durumu”, AÜHFD. , C. 26, S. 1, Yıl: 1969, ss. 193-215, s. 205, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/638048> , e. t. : 20.08.2021.

³³¹ Yargıtay 2. HD. , E. 2004/2665, K. 2004/3562, T. 22.03.2004 karar özeti: “Evlenmenin iptali halinde de boşanmaya ilişkin hükümler uygulanır.” şeklindedir, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2004-2665-k-2004-3562-t-22-03-2004-evlenmenin-butlani/108236/> , e. t. : 18.08.2021.

³³² AİHM. , Şerife Yiğit-Türkiye Davası, Başvuru no: 3976/05, Strazburg, 20.01.2009, “...AİHM. , *Türk Hukuku’nda aynı veya ayrı cinsiyetten iki kişinin resmi nikâh dışında medeni ortaklık oluşturarak resmi nikâhlı bir çiftle aynı veya benzer haklara sahip olmalarını sağlayacak hukuki bir düzenleme bulunmadığını; Türk Hukuku’nda imam nikâhının yeri ve rolü ile bunun toplumda doğurduğu sonuçlar hakkında herhangi bir karar verme yetkisi olmadığını vurgulamıştır...*”, <https://hudoc.echr.coe.int/tur/#%7B%22fulltext%22:%5B%22Serife%20Yigit%22%5D,%22language%22:%5B%22TUR%22%5D,%22appno%22:%5B%223976/05%22%5D,%22documentcollectionid%22:%5B%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22%5D%7D> , e. t. : 26.08.2021.

Zira, resmî nikah, toplumsal düzeni sağlamakla birlikte evliliklerde eşlerin hak ve özgürlüklerini korumak ve gelecek nesillerin soybağlarının kesin olarak belirlenmesini temin etmek için önemlidir. Kanun koyucunun da yoksulluk nafakası talebi açısından “evliliğin sona ermesi” şartını arıyor olması kanaatimizce yerinde getirilmiş bir düzenlemedir.

Fiilen birlikte yaşayan kişilerin birlikteliğinin sona ermesi halinde, yoksul duruma düşen taraf, Türk Medenî Kanunu’nun 175. maddesi kapsamında yararlanamaz; ancak 6284 sayılı “Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun” kapsamında istifade edip nafaka talebinde bulunabilir mi? 6284 sayılı Kanunun birinci maddesinde, bu Kanunun amacının, “*şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınların, çocukların, aile bireylerinin ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilerin korunması ve bu kişilere yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla alınacak tedbirlere ilişkin usul ve esasları düzenlemek*” olduğu belirtilmiştir. Kanunun beşinci maddesinde, hâkim tarafından verilecek önleyici tedbirler sıralanmıştır. Buna göre dördüncü fıkrada “*Şiddet uygulayan, aynı zamanda ailenin geçimini sağlayan yahut katkıda bulunan kişi ise 4721 sayılı Kanun hükümlerine göre nafakaya hükmedilmemiş olması kaydıyla hâkim, şiddet mağdurunun yaşam düzeyini göz önünde bulundurarak talep edilmese dahi tedbir nafakasına hükmedebilir.*” denilerek önleyici tedbir olarak tedbir nafakası düzenlenmiştir. Hükmün, yoksulluk nafakası ile ilişkili olmadığı açıktır. Ancak, fiilî birliktelik içerisinde bulunan ve özellikle ekonomik şiddete maruz kalan kadının geçimini, birlikte yaşadığı erkek sağlamakta ise, kadın lehine 6284 sayılı Kanun çerçevesinde nafakaya hükmedilmesi mümkündür. Fakat bu nafaka, Türk Medenî Kanunu’nun 175. maddesinde düzenlenen yoksulluk nafakasından farklı olan tedbir nafakası olacaktır.

II. Taraflardan Birinin Talepte Bulunması

Yoksulluk nafakasına hâkimin karar verebilmesi için, yoksulluğa düşen tarafın talepte bulunması gerekir. Talep olmazsa hâkim, kendiliğinden yoksulluk nafakasına hükmedemez³³³. Zira Türk Medenî Kanunu’nun 175. maddesinde, boşanma yüzünden

³³³ DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, s. 159; KÖSEOĞLU / KOCAĞA, s. 190; CEYLAN, Türk ve İsviçre Hukukunda, s. 107; ÖZTAN, Aile Hukuku, s. 836; AKINTÜRK / ATEŞ, s. 302; YHGK. , E. 2008/2-51, K. 2008/87, T. 30.01.2008 karar özeti: “Davacı-karşı davalı kadın, yargılamanın hiçbir aşamasında yoksulluk nafakası talebinde bulunmamış olup, talep olmadığından yoksulluk nafakasına

yoksulluğa düşen tarafın, “*nafaka isteyebileceği*” ifade edilmiştir. Madde metninde yer verilen “*isteyebilir*” ifadesi, yoksulluk nafakasının ancak talep ile hükmedilebileceğini göstermektedir.

Yoksulluk nafakası talebinin mutlaka boşanma davası sırasında ileri sürülmesi şart değildir. Dava devam ederken sözlü olarak veya boşanma davasının kesinleşmesinden sonra bağımsız bir dava ile de talep edilebilir. Yani bu talebin yazılı ya da sözlü olarak mahkemeye iletilmesi mümkündür³³⁴. Mahkeme, sözlü nafaka talebinin hukukî sonuç doğurabilmesi için, beyanda bulunan tarafın talebini duruşma tutanağına yazdırmalıdır³³⁵. Dava esnasında sözlü olarak yapılan talep, dava dilekçesinde yer almadığı gerekçesiyle reddedilemez³³⁶. Nitekim, YHGK. , 22.10.2010 tarihli verdiği kararında yoksulluk nafakası isteğinin mutlaka dava dilekçesinde bulunmasının gerekmediğini; yargılama aşamasında da bu isteğin dile getirilebileceğini hükme bağlamıştır³³⁷. Yine Yargıtay 2. Hukuk Dairesi’nin 22.09.2008 tarihinde vermiş olduğu bir kararında, “...*Davalı kadının 13.12.2006 günlü oturumda bana nafaka verilmesi halinde ancak boşanabilirim, benim hiçbir yerden gelirim yoktur...*” şeklindeki ifadesini yoksulluk nafakası istemi olarak değerlendirmiştir³³⁸. Bununla birlikte, uygulamada görülen, davanın devamı sırasında, “*tedbir nafakasının devam etmesinin istenmesi*” veya “*boşandıktan sonra nafaka bağlanmasının istenmesi*” yahut da “*boşanma davası kesinleştikten sonra tedbir nafakasının artırılması istemi*” ya da “*yaşam boyu nafaka*”, “*sürelî nafaka*” yoksulluk nafakası talebi olarak değerlendirilmektedir³³⁹. Ayrıca YHGK. , 18.09.2013 tarihli bir

hükmedilmesi mümkün değildir.” şeklindedir, <https://legalbank.net/belge/y-hgk-e-2008-2-51-k-2008-87-t-30-01-2008-kusurlu-olan-esin-nafaka-talebi/248536/> , e. t. : 02.09.2021.

³³⁴ RUHİ, Canan / RUHİ, Ahmet Cemal, s. 50; GENÇCAN, Nafaka, s. 1000; ARAS, s. 78.

³³⁵ YHGK. , E. 2013/231, K. 2013/1370, T. 18.09.2013 kararı, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/hukuk-genel-kurulu-e-2013-2-231-k-2013-1370-t-18-9-2013> , e. t. : 02.09.2021.

³³⁶ ARKAN SERİM, s. 288.

³³⁷ YHGK. , E. 2010/2-649, K. 2010/683, T. 22.12.2010 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-hgk-e-2010-2-649-k-2010-683-t-22-12-2010-kararin-tefhim-ve-teblig/908471/> , e. t. : 06.09.2021.

³³⁸ Yargıtay 2. HD. , E. 2008/12790, K.2008/12316, T. 22.09.2008 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2008-12790-k-2008-12316-t-22-09-2008/1895750/> , e. t. : 06.09.2021.

³³⁹ Yargıtay 2. HD. , E. 2010/22247, K. 2011/21758, T. 12.12.2011 kararı, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/2-hukuk-dairesi-e-2010-22247-k-2011-21758-t-12-12-2011> , e. t. : 06.09.2021; aynı yönde: Yargıtay 2. HD. , E. 2007/14073, K. 2008/1222, T. 11.02.2008 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2007-14073-k-2008-1222-t-11-02-2008/2031225/> , e. t. : 06.09.2021.

kararında da, davalının, davacıdan aylık 250 TL. nafaka talep etmesini yoksulluk nafakası olarak yorumlamıştır³⁴⁰.

Boşanma davası sırasında yoksulluk nafakası talebinde bulunan eşin, bu talebi duruşma tutanağına yazılmalı ve alt kısmı da talepte bulunana imzalatılmalıdır³⁴¹. Yoksulluk nafakası talebinde bulunan eş, nafakanın miktarını açıkça belirtmelidir. Miktar belirtilmeksizin yoksulluk nafakası istenilmiş ise, hâkim yoksulluk nafakası miktarını açıklamalı ve bu talebi dikkate alarak yoksulluk nafakasına karar vermelidir³⁴².

Her ne kadar talep olmadan yoksulluk nafakasına hükmedilemese de Yargıtay'ın bir kararında, taraflardan birinin talebi olmadığı halde, yoksulluk nafakasının reddine ilişkin bir karar verilmiş ve bu karar, hukuka aykırı sayılmıştır³⁴³.

III. Talep Eden Eşin Daha Ağır Kusurlu Olmaması

A. Türk Hukuku'nda Yoksulluk Nafakası Açısından Kusurun Rolü

1. Kusur Kavramı

Nafakanın belirlenmesi ve miktarının tespitinde kusur önem taşır. Hukuk düzeninin kınadığı davranış biçimi olan kusur, hukuka aykırı sonucu isteme veya bu sonucu istemese bile hukuka aykırı davranıştan kaçınmak için iradesini yeterli şekilde gösterememe durumudur³⁴⁴.

Kusur, insanın dış dünyaya yansıyan bir davranıştır ve bu davranışa birtakım sonuçlar bağlanmıştır. Ancak bazen insanın dışa yansıyan bir davranışı olmasa bile

³⁴⁰ YHGK. , E. 2013/2-231, K. 2013/1370, T. 18.09.2013 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-hgk-e-2013-2-231-k-2013-1370-t-18-09-2013-bosanma-tazminat-ve-nafaka-istemleri/1382800/> , e. t. : 06.09.2021.

³⁴¹ GENÇCAN, Nafaka, s. 849; TUTUMLU, s. 520.

³⁴² RUHİ, Canan / RUHİ, Ahmet Cemal, s. 51 ve s. 55; GENÇCAN, Ömer Uğur, Boşanma Usul Hukuku, 1. Cilt, Genişletilmiş, 5. B. , Yetkin Yayınları, Ankara, Ocak, 2023, s. 382, (GENÇCAN, Usul, 1. Cilt); Yargıtay 2. HD. , E. 2006/18856, K. 2007/7452, T. 07.05.2007 kararı: "...Türk Medenî Kanunu'nun 175. maddesinde ifadesini bulan yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için yargılama sırasında miktarın belirtilerek açık isteğin bulunması zorunludur..." şeklindedir, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2006-18856-k-2007-7452-t-07-05-2007/2061990/> , e. t. : 12.07.2023.

³⁴³ Yargıtay 2. HD. , E. 2012/2208, K. 2012/21949, T. 20.09.2012 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2012-2208-k-2012-21949-t-20-09-2012/1809457/> , e. t. : 06.09.2021.

³⁴⁴ EREN, s. 653; OĞUZMAN, M. Kemal / ÖZ, M. Turgut, Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, Cilt-II, Vedat Kitapçılık, İstanbul, Şubat, 2018, s. 1344-1345, (OĞUZMAN / ÖZ, Borçlar, Cilt-II).

kusurlu sayılması mümkündür. Nitekim kişinin kanundan, sözleşmeden ya da ahlâkî bir ödevden kaynaklanan yapma şeklindeki bir yükümlülüğünü ihmal etmesi sonucu halinde de durum böyledir³⁴⁵. Bilindiği üzere, evlilik birliği içerisinde, tarafların da birbirlerine karşı sadakat yükümlülüğü, ortak giderlere katılma, birbirlerine özen gösterme yükümlülüğü gibi yerine getirmeleri gereken karşılıklı yükümlülükleri bulunmaktadır (TMK. m. 185-186). Boşanmada kusur, tarafların evlilik birliğinden doğan bu yükümlülükler uymaması olarak tanımlanabilir. Her davranışın kusur oranı farklıdır. Zira kusur, tarafların sosyal ve kültürel yapılarına, değer yargılarına ve çevrelerine göre değişen, soyut ve göreceli bir kavramdır. Dolayısıyla, önceden hangi eylem ve davranışların daha ağır kusur veya daha az kusur olarak kabul edilmesi ve bu konuda değişmez, kesin, nesnel ölçütlerin konulması kanaatimizce mümkün değildir. Bu bakımdan, boşanma davasında, hangi eşin ne oranda kusurlu olduğunu belirlemek hâkimin takdirine bırakılmıştır. Sadece, evlilik birliği içerisinde tarafların tutum ve davranışları, kusurun derecesinin belirlenmesinde hâkime yardımcıdır. Bu nedenle boşanma davalarında kusur derecesi belirlenmeden yoksulluk nafakası ile ilgili karar da verilemez.

Hukukumuzda hangi hallerin kusur sayılacağını düzenleyen ve örnekseme yoluyla belirtilen kriterlerin yer aldığı bir hüküm de mevcut değildir. Bu bakımdan, yoksulluk nafakasının tespitinde Yargıtay, her somut olaya göre kusurun varlığını, kimin daha ağır ya da daha az kusurlu olduğunu ayrı ayrı tespit etmektedir. Dolayısıyla çalışmamızda, önce tam (ağır) kusurlu hallere sonra da eşit kusurlu ve kusursuz hallere örnek vermeyi uygun bulduk.

a) Tam (Ağır) Kusurlu Haller

Yargıtay tarafından tam kusurlu kabul edilen davranışlara, taraflardan birinin diğerine sevgisiz ve ilgisiz davranması³⁴⁶; bağımsız bir konut temin etmemesi³⁴⁷; taraflardan birinin ortak konuta dönmemesi³⁴⁸; eşlerden birinin üçüncü bir kişi ile ilişki

³⁴⁵ OĞUZ, Habip, “Sorumluluk Hukukunda Kusur”, TAAD. , C. 7, S. 28, Yıl: Ekim, 2016, ss. 273-286, s. 275, (OĞUZ, “Kusur”).

³⁴⁶ Yargıtay 2. HD. , E. 2016/12757, K. 2016/12447, T. 28.06.2016 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2016-12757-k-2016-12447-t-28-06-2016/2442094/> , e. t. : 15.09.2021.

³⁴⁷ Yargıtay 2. HD. , E. 2016/13242, K. 2016/12476, T. 28.06.2016 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2016-13242-k-2016-12476-t-28-06-2016/2444413/> , e. t. : 15.09.2021.

³⁴⁸ YHGK. , E. 2017/2289, K. 2020/939, T. 25.11.2020 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-hgk-e-2017-2289-k-2020-939-t-25-11-2020/4001895/terk+sebebiyle+evine+d%C3%B6nmeyen+kad%C4%B1n+kusurlu> , e. t. : 15.09.2021.

yaşamasi³⁴⁹; taraflardan birinin diğ erinin ilk evliliğ inden olan ç ocuğ unu istemeyip hakaret etmesi³⁵⁰; taraflar arasında cinsel birleş menin gerçekleş mesi³⁵¹; taraflardan birinin ç ıkan tartış malar sonucu eş ini istememesi, “git ananla yat, kardeş inle yat” şeklinde sözler söylemesi, eş inin ailesine kötü davranması, uzun süreden beri yatakları ayırması³⁵² örneklerini verebiliriz.

Yargıtay bir kararında, eş ine ş iddet uygulayan erkeğ in, ilk eş inden olan çocuklarını istemeyen, birlik görevlerini yerine getirmeyen kadından daha ağır kusurlu olduğunu kabul etmiş ³⁵³; bir başka kararında, ş iddet uygulayan kocasını affeden ve sonrasında kocasına hakaret eden kadını ise boş anmada tamamen kusurlu bulmuş tur³⁵⁴.

Davalının alkol alış kanlığ ının olması, maaşı aldığı gün pavyona, gazi noya gitmesi, davacı kadının ise başka erkekle birçok kez uzun süreli telefon görüş melerinin olması durumunda, Yargıtay, boş anmaya sebep olan olaylarda davacı kadının davalı erkeğ e nazaran ağır kusurlu olduğunu kabul etmiş tir³⁵⁵.

b) Eş it Kusurlu ve Kusursuz Haller

Yargıtay kararlarında, tarafların eş it kusurlu sayıldığı haller de bulunmaktadır. Davalı kadının eş ine ağır sözlerle hakaret etmesine karş ılık davacı kocanın, eş inin bağımsız konut isteğ ine karş ı ç ıkması³⁵⁶; davalı kadının birlik görevlerini yerine getirmemesine karş ılık davacı kocanın “*bununla yapamayacağını, alın kızınızı*

³⁴⁹ YHGK. , E. 2017/2417, K. 2019/871, T. 04.07.2019 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-hgk-e-2017-2417-k-2019-871-t-04-07-2019/3535995/bo%59fanmaya+neden+olan+olaylarda+ba%59fka+erkeklerle+ili%59fki+ku ran+kad%4b1n+kusurlu> , e. t. : 15.09.2021.

³⁵⁰ Yargıtay 2. HD. , E. 2016/11706, K. 2016/12145, T. 23.06.2016 kararı, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/2-hd-e-2016-11706-k-2016-12145-t-23-06-2016> , e. t. : 15.09.2021.

³⁵¹ YHGK. , E. 2010/2-674, K. 2010/650, T. 15.12.2010 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-hgk-e-2010-2-674-k-2010-650-t-15-12-2010-bosanmada-maddi-ve-manevi-tazminat/957647/> , e. t. : 15.09.2021.

³⁵² Yargıtay 2. HD. , E. 2017/5601, K. 2019/1168, T. 14.02.2019 kararı, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/2-hukuk-dairesi-e-2017-5601-k-2019-1168-t-14-2-2019-1> , e. t. : 16.09.2021.

³⁵³ Yargıtay 2. HD. , E. 2015/18700, K. 2016/11215, T. 07.06.2016 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2015-18700-k-2016-11215-t-07-06-2016/2418145/> , e. t. : 16.09.2021.

³⁵⁴ Yargıtay 2. HD. , E. 2016/17889, K. 2016/13836, T. 17.10.2016 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2016-17889-k-2016-13836-t-17-10-2016/2618214/> , e. t. : 16.09.2021.

³⁵⁵ Yargıtay 2. HD. , E. 2016/15985, K. 2018/4689, T. 09.04.2018 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2016-15985-k-2018-4689-t-09-04-2018/3113121/> , e. t. : 01.11.2021.

³⁵⁶ YHGK. , E. 2012/1084, K. 2013/401, T. 27.03.2013 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-hgk-e-2012-1084-k-2013-401-t-27-03-2013/1789927/> , e. t. : 16.09.2021.

götürün” şeklinde beyanda bulunarak eşini kayınpederine bırakması³⁵⁷; davalı kadının telefon mesajlarıyla davacı kocasına hakaret etmesi, buna karşılık davacı kocanın eşini istemediğini söyleyerek birlikte yaşamaktan kaçınması³⁵⁸; tarafların herhangi bir fizyolojik kusurlarının bulunmadığı halde, cinsel birleşmenin koca tarafından gerçekleştirilememesi, davalı kadının da eşine sürekli şekilde hakaret etmesi³⁵⁹ gibi birçok durum Yargıtay tarafından eşit kusurlu olarak addedilmiştir³⁶⁰.

Ancak, Yargıtay kararlarında tarafların eşit kusurlu olması halinde, yoksulluk nafakasına hükmedilmesi durumu konusunda görüş birliği mevcut değildir. Yargıtay’ın bazı kararlarında, eşlerin kusurları eşit olsa bile, hakkaniyet gereği yoksulluk nafakasına hükmedilmesi gerektiği yer alırken; bazı kararlarında ise yoksulluk nafakasına hükmedilemeyeceği yer almaktadır³⁶¹.

Yargıtay’ın tarafları eşit kusurlu kabul ettiği, tenkite açık kararları da mevcuttur. Örneğin, kocasına hakaret eden davalı kadın ile eşine boşanması için baskı yapan ve başka kadınla yurt dışına giden davacı koca eşit kusurlu sayılmıştır³⁶². Tarafların eşit kusuru halinde de Türk Medenî Kanunu’nun 175. maddesi gereğince yoksulluk nafakası talep imkânı doğabilmektedir. Ancak buradaki somut olayda, her ne kadar davalı kadın yararına yoksulluk nafakasına hükmedilse de Yargıtay’ın her iki tarafı da eşit kusurlu kabul etmesinin yerinde olmadığını düşünüyoruz. Burada eşine boşanması için baskı yapan ve başka kadınla yurt dışına giden davacı kocanın,

³⁵⁷ YHGK. , E. 2013/1590, K. 2015/1006, T. 11.03.2015 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-hgk-e-2013-1590-k-2015-1006-t-11-03-2015/2260659/> , e. t. : 16.09.2021.

³⁵⁸ YHGK. , E. 2013/2-1283, K. 2014/858, T. 05.11.2014 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-hgk-e-2013-2-1283-k-2014-858-t-05-11-2014-bosanma-ve-ferileri-davasi/1458645/> , e. t. : 16.09.2021.

³⁵⁹ Yargıtay 2. HD. , E. 2009/13754, K. 2009/17184, T. 12.10.2009 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2009-13754-k-2009-17184-t-12-10-2009/2009825/> , e. t. : 01.11.2021.

³⁶⁰ Yargıtay 2. HD. , E. 2018/3532, K. 2018/15331, T. 25.12.2018 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2018-3532-k-2018-15331-t-25-12-2018-bosanma-davasinda-esin-versiz-ekonomik-taleplerde-bulun/3359959/> , e. t. : 01.11.2021.

³⁶¹ YHGK. , E. 2005/245, K. 2005/289, T. 27.04.2005 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-hgk-e-2005-245-k-2005-289-t-27-04-2005/1929151/> , e. t. : 26.10.2021; Yargıtay 2. HD. , E. 2011/20267, K. 2012/15162, T. 05.06.2012 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2011-20267-k-2012-15162-t-05-06-2012/1816232/e%5c%9fit+kusur+halinde+yoksulluk+nafakas%4b1na+h%5c%3bckmedilmesi> , e. t. : 27.10.2021; YHGK. , E. 2011/155, K. 2011/278, T. 04.05.2011 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-hgk-e-2011-155-k-2011-278-t-04-05-2011/1850000/e%5c%9fit+kusur+halinde+yoksulluk+nafakas%4b1na+h%5c%3bckmedilmesi> , e. t. : 27.10.2021; YHGK. , E. 2001/2-468, K. 2001/502, T. 13.06.2001 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-hgk-e-2001-2-468-k-2001-502-t-13-06-2001-bosanma-davasi/110873/> , e. t. : 01.11.2021.

³⁶² Yargıtay 2. HD. , E. 2004/1776, K. 2004/2439, T. 01.03.2004 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2004-1776-k-2004-2439-t-01-03-2004-nisanlanmanin-tanimi/866360/> , e. t. : 11.10.2021.

kocasına hakaret eden davalı kadına göre daha ağır kusurlu olması gerektiği kanaatindeyiz.

Buna karşılık, nafaka yükümlüsünün kusurlu olup olmaması önem taşımaz³⁶³. Nafaka mükellefi, boşanmada kusursuz da olsa, koşulları gerçekleşmişse nafaka ödemekle yükümlü tutulur. Örneğin, akıl hastalığı sebebiyle boşanmada davalı eşin kusurundan söz edilemeyeceği ve dolayısıyla kendisinden manevî tazminat istenemeyeceği halde, şartları varsa kusuru olmayan eş yoksulluk nafakasına mahkûm edilebilecektir³⁶⁴.

Eğer her iki taraf da kusursuz ve yoksulluk nafakası talebinde bulunursa, boşanma sonrasında yoksulluğa daha çok düşme tehlikesinde olan eş lehine yoksulluk nafakasına hükmedilmelidir. Zira burada, nafaka yükümlüsünün kusurlu olması ya da olmaması bir rol oynamamaktadır³⁶⁵.

Boşanma hükmü kesinleştikten sonra bağımsız bir dava ile talep edilen yoksulluk nafakası açısından kusurun tespiti de büyük önem taşımaktadır. Hatta bu husus, 28.03.2012 tarihli Yargıtay Hukuk Genel Kurulu kararında, “*Boşanma davasıyla kesinleşen kusurluluk olayı, yoksulluk davası için de kesin hüküm ve kesin delil oluşturur.*” şeklinde ifade edilmiştir³⁶⁶. Bu bakımdan, hâkim boşanma davasıyla kesinleşen kusur tespitini, yoksulluk nafakası davası açısından da dikkate almak zorundadır.

³⁶³ DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, s. 160; GENÇCAN, Nafaka, s. 453; Yargıtay 2. HD. , E. 2012/18452, K. 2013/5570, T. 04.03.2013 kararı: “...Davacı-davalı kocanın 2004 yılında yurda kesin dönüş yaptığı anlaşılmakta ise de davacı-davalı kocanın yurda kesin dönüş hususu ile hasta ve zor durumda olduğunun davalı-davacı kadın tarafından bilinmesine rağmen, kadının kendisi ile ilgilenmediği hususları kanıtlanamamıştır. Davalı-davacı kadına bu sebeplerle kusur yüklenemez...” şeklindedir, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2012-18452-k-2013-5570-t-04-03-2013/1793494/yoksulluk+nafakasinda+akil+hastasi> , e. t. : 17.10.2021.

³⁶⁴ ÖZTAN, Aile Hukuku, s. 839; AKINTÜRK, “Boşanmanın Hukukî Sonuçları”, s. 192; AKINTÜRK / ATEŞ, s. 303; CEYLAN, Türk ve İsviçre Hukukunda, s. 110; Yargıtay 2. HD. , E. 2004/2551, K. 2004/3178, T. 15.03.2004 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2004-2551-k-2004-3178-t-15-03-2004-bosanma/107697/yoksulluk+nafakasinda+akil+hastasi> , e. t. : 17.10.2021; aynı yönde: Yargıtay 2. HD. , E. 2016/21049, K. 2018/82116, T. 27.06.2018 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2016-21049-k-2018-82116-t-27-06-2018/3178063/yoksulluk+nafakasinda+akil+hastasinin+nafaka+odemesi> , e. t. : 17.10.2021.

³⁶⁵ FEYZİOĞLU, s. 398.

³⁶⁶ YHGK. , E. 2011/2-890, K. 2012/239, T. 28.03.2012 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-hgk-e-2011-2-890-k-2012-239-t-28-03-2012/1171606/> , e. t. : 18.10.2021; aynı yönde: Adana BAM. , 2. HD. , E. 2019/2132, K. 2019/1616, T. 10.12.2019 kararı, <https://legalbank.net/belge/adana-bolge-adliye-mahkemesi-2-hd-e-2019-2132-k-2019-1616-t-10-12-2019-/4130255/yoksulluk+nafakasinda+kusur+tespiti+kesin+hukum> , e. t. : 18.10.2021.

2. Kusurun Boşanma Sebepleri Açısından İncelenmesi

Yoksulluk nafakası talep edecek tarafın, boşanma sebeplerine ve açılan boşanma davasında davacı ya da davalı olma sıfatına göre kusur durumu ayrı ayrı değerlendirilmektedir. Genel boşanma sebeplerinden olan Türk Medenî Kanunu'nun 166. maddesinin birinci fıkrasına göre açılan evlilik birliğinin sarsılması sebebiyle boşanma davasında, davacının boşanma davası kabul edilmişse ve diğer şartlar da mevcutsa yoksulluk nafakasının verilmesi gerekir³⁶⁷. Ancak yoksulluk nafakası talep eden davalı durumunda da olabilir. Örneğin evlilik birliğinin temelden sarsılması sebebiyle dava açan davacı erkek eş tarafından, -davadan hemen önce davalı kadın eş fiziksel şiddete uğramışsa- ve mahkeme tarafından davacı erkek eş de eşit kusurlu kabul edilmişse kadına yoksulluk nafakası verilebilecektir.

Türk Medenî Kanunu'nun 166. maddesinin üçüncü fıkrasına göre, anlaşmalı boşanma davalarında davacı veya davalının yoksulluk nafakası alabilmesi için tarafların bu konudaki anlaşma protokolünün hâkim tarafından onaylanması gerekir. Boşanmanın diğer sonuçlarında da anlaşmaya varılmış ve kamu düzenine de aykırı bir durum bulunmadığı takdirde hâkim, yoksulluk nafakasına ilişkin anlaşmaya geçerlik tanımak zorundadır. Ortak hayatın kurulamaması sebebiyle (TMK. m. 166/f. IV) açılan boşanma davalarında da davacının ağır kusurlu olmadığı hallerde yoksulluk nafakası mümkün olacaktır. Burada da yoksulluk nafakası talep eden davalı konumunda olabilir. Örneğin, Türk Medenî Kanunu'nun 166. maddesinin dördüncü fıkrasına göre ortak hayatın kurulamaması nedeniyle açılan boşanma davasında, fiziksel şiddete uğramış davalı eş de yoksulluğa düşecekse ve diğer yasal şartlar da mevcutsa yoksulluk nafakası alabilecektir³⁶⁸.

Özel boşanma sebeplerinden hangisine dayalı olursa olsun açılan davalarda, yoksulluk nafakası talebinde bulunan, diğer taraftan daha ağır kusurlu olmadığı sürece yoksulluk nafakası alabilecektir³⁶⁹. Türk Medenî Kanunu'nda ağır kusur kavramı tanımlanmamıştır. Ancak uygulamada, özel boşanma nedenlerinin söz konusu olduğu durumlarda, genellikle zina, hayata kast, suç işlemek, sadakat yükümlülüğüne aykırı

³⁶⁷ ZEVLİLİLER / ERTAŞ / HAVUTCU / ACABEY / GÜRPINAR, s. 299-300; KILIÇOĞLU, s. 91; DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, s. 119 ve s. 130; ÖZTAN, s. 490-494.

³⁶⁸ GENÇCAN, Nafaka, s. 449.

³⁶⁹ CEYLAN, Türk ve İsviçre Hukukunda, s. 110; ayrıca bkz. : ÖZÜĞÜR, s. 519.

davranmak, e e ya da aile üyelerinden birine karşı hukuka aykırı bir davranışta bulunmak ağır kusur olarak nitelendirilebilmektedir.

Terk sebebine dayanılarak açılan boşanma davasında, boşanmaya karar verilmesi halinde, davalı daha ağır kusurlu ise lehine yoksulluk nafakasına h kmedilemeyecektir. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi’nin bir kararında, “...evlilik birliğinden doğan y k ml l klerini yerine getirmemek maksadıyla diğerini terk eden ve usulüne uygun ihtar tebliğine rağmen ortak konuta haklı bir sebep olmaksızın dönmeyen davalıyı bo anmada tam kusurlu sayıp, yararına yoksulluk nafakası takdir edilmesini usul ve yasaya aykırı bulmuştur...”³⁷⁰.

Yine Yargıtay 2. Hukuk Dairesi bir başka kararında, “...Davalının (kadının) bir başkası ile ilişkiye girdiği ve onunla yaşadığı anla ıldı ından, kendisine tedbir ve yoksulluk nafakası takdir edilmesini usul ve yasaya aykırı bulmuştur...”³⁷¹. Başka bir kararda ise fiziksel şiddete uğrayan kadın, zina sebebiyle açılan boşanma davasında zina eylemini gerçekleştirmiş olduğundan davacı kocaya nazaran ağır kusurlu sayılmıştır ve boşanmaya kadının davranışları sebebiyet verdiğinden ağır kusurlu e  yararına yoksulluk nafakasına h kmedilmemi tir³⁷². Yani zina sebebiyle açılan boşanma davasında, yoksulluk nafakası talebinde bulunan davalı taraf, zinadan hemen önce davacı e  tarafından fiziksel şiddete u rasa da davalı e , daha ağır kusurlu olduğu için yoksulluk nafakası alamamıştır³⁷³.

Burada tartışmaya açık diğer bir konu ise, yoksulluğa d  en eşin “boşanmaya etkili olmayan” kusurunun ağır olmasının nafakada bir indirim nedeni olarak ele alınıp alınamayaca ıdır. Bu durum “yoksulluk” kavramına verilecek anlama göre elbette de i ecektir³⁷⁴. ÖZTAN’ın da görüşüne katılarak, yoksulluğun dar anlamına göre, yoksulluktan “eşin önceki yaşam biçimine oranla daha düşük bir seviyede yaşaması” anla ılacaksa, nafakayı talep eden eşin diğer e ten daha kusurlu olmaması şartıyla, ağır kusurlu olup olmaması esas alınmamalı, kusurun ağırlığı nafaka indiriminde hesaba

³⁷⁰ Yargıtay 2. HD. , E. 2012/18573, K. 2013/4746, T. 25.02.2013 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2012-18573-k-2013-4746-t-25-02-2013/1794600/> , e. t. : 01.11.2021.

³⁷¹ Yargıtay 2. HD. , E. 2004/13618, K. 2004/13028, T. 03.11.2004 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2004-13618-k-2004-13028-t-03-11-2004-yoksulluk-nafakasi/198310/> , e. t. : 01.11.2021.

³⁷² Yargıtay 2. HD. , E. 2013/23053, K. 2014/7166, T. 27.03.2014 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2013-23053-k-2014-7166-t-27-03-2014/1711502/> , e. t. : 01.11.2021.

³⁷³ GENÇCAN, Nafaka, s. 450; Türk Medenî Kanunu’nun 175. maddesinde yer alan kusur unsurunun, “hangi sebebinde” aranaca ının tespitinde, GENÇCAN, taraflar arasında meydana gelen her türlü maddî olayda değil, boşanma sebebinde aranması gerektiği görüşündedir.

³⁷⁴ Ayrıca bkz. :  kinci Bölüm /   1. IV. A. 1. a) ve b)

katılmamalıdır³⁷⁵. Diğer bir ifadeyle, boşandıktan sonra önceki hayat tarzına göre daha düşük standartta yaşayan ve nafaka talep eden eş, diğer eşten daha kusurlu olmadıkça ağır kusurlu olup olmadığı dikkate alınmamalıdır. Burada bağlanacak nafaka zaten sadece nafaka talebinde bulunan tarafın hayatını idame ettirecek miktarda olacaktır.

Buna karşılık yoksulluk nafakasının anlamı geniş olarak ele alındığında yani “eşin boşanmadan önceki hayat tarzı esas alındığında”, ÖZTAN, “Yoksulluğa düşenin kusuru ağır olmamakla birlikte diğer eşin kusuru kadar ağır değilse ve nafaka talep eden eşin kusuruyla boşanma arasında nedensellik bağı bulunmuyorsa, yine nafakaya hükmedilmesi...” gerektiği; “ancak burada nafaka talep eden eşin ağır kusuru varsa Türk Medenî Kanunu’nun 174. maddesinde olduğu gibi nafakanın indirim sebebi olarak dikkate alınması” görüşündedir³⁷⁶.

B. İsviçre Hukuku’nda Boşanma Sonrası Nafaka Açısından Kusurun Rolü

İsviçre Medenî Kanunu’nda, daha önce de belirttiğimiz gibi, 2000 yılında boşanma hukuku köklü bir revizyona tabi tutulmuş ve revizyon sonrasında yürürlüğe giren ZGB. Art. 125, tarafların boşanmaya neden olan olaylardaki kusurundan bağımsız olarak düzenlenmiştir³⁷⁷. Bu durum, İsviçre boşanma hukukunda kusur ilkesinin ortadan kalkmasının bir sonucudur³⁷⁸.

Boşanma sisteminin kusur esasına dayalı olarak düzenlenmesi hem çekişmeli davalara sebep olmakta hem de duygusal ilişkilerde davranışlara belirli anlamlar yüklemek ve kusur araştırmasına girişmek, evliliğin çözülmesinde taraflara fayda sağlamamaktadır. Boşanma sürecinin yaratmış olduğu olumsuz ortam içinde, karşı tarafa kusur isnadında bulunarak boşanmayı gerçekleştirmek veya boşanmanın kusura bağlı sonuçlarından yararlanabilmek için yapılan suçlamalar, tarafların hem karşılıklı ilişkilerini zedelemektedir zira evlilik süresince yaşanan hoş olmayan olayların ortaya dökülmesine sebebiyet vermektedir hem de varsa müşterek çocuklarının gelecekleri

³⁷⁵ ÖZTAN, Aile Hukuku, s. 837.

³⁷⁶ ÖZTAN, Aile Hukuku, s. 837-838.

³⁷⁷ ÖZLÜK, Betül, “Modern Nafaka Düzenlemeleri ve Türk Hukukunda Revizyon Gereği”, Terazi Hukuk Dergisi, C. 13, S. 147, Kasım, 2018, ss. 40-47, s. 42; ayrıca bkz. : KOÇHİSARLIOĞLU, Cengiz, “İsviçre’de Evlilik Birliği Hukuku’ndaki Son Gelişmeler”, SÜHFY. , Prof. Dr. Jale G. Akipek’e Armağan, Konya, 1991, ss. 431-452, s. 451.

³⁷⁸ KOCABAŞ, s. 370; ÖZDEMİR, Saibe Oktay, “Türk Hukukunda Boşanma Sisteminde Revizyon İhtiyacı”, Public and Private International Law Bulletin, C. 35, S. 1, 2015, ss. 29-46, s. 31, <https://cdn.istanbul.edu.tr/file/1CD58DF90A/3E27369C3DAC4FF0852BD168550EC2D0?doi> , e. t. : 26.11.2019; DEMİRBAŞ, s. 223; SCHWENZER, AJP 1999 S. 168; SCHWENZER / KELLER, s. 8; SCHWENZER / BÜCHLER, N. 109.

konusunda karar alma imkanlarını tüketmektedir³⁷⁹. Bu nedenle, İsviçre Hukuku'nda evlilik sonrası tarafların karşılıklı destek yükümlülüğü değerlendirilirken, nafaka talep eden tarafın kusurlu olup olmaması önem teşkil etmez³⁸⁰. Kusurun aksine, boşanmada esas sorumluyu aramaktan çok boşananların sosyal açıdan ayakta kalmaları daha önem taşır³⁸¹.

İsviçre kanun koyucusu, her ne kadar yoksulluk nafakası talebini kusur ilkesinden bağımsız olarak düzenlese de hakkaniyete aykırı durumların ileri sürülmesi durumunda nafaka talebinin reddedilebileceğini³⁸² veya indirilebileceğini kabul etmiştir³⁸³.

ZGB. Art. 125 Abs. 3'te bu durumlar açıkça düzenlenmiştir. Buna göre, üç durumda hakkaniyete aykırılık söz konusu olduğunda, boşanma sonrası nafaka talebi reddedilebilecektir ya da indirilebilecektir³⁸⁴.

Art. 125 Abs. 3'e göre, *“nafaka talep edenin; ailenin geçimini sağlama yükümlülüğünü ağır biçimde ihlal etmesi, muhtaçlık durumuna bilerek ve isteyerek sebep olması ve nafaka yükümlüsü ya da onun bir yakınına karşı ağır bir suç işlemesi”* durumları açıkça hakkaniyete aykırılık durumları olarak sayılmıştır. Bu üç durum, kanunda sınırlı sayıda belirtilmiştir³⁸⁵.

Art. 125 Abs. 3'de yer alan durumlardan ilki, nafaka talep eden kişinin ailenin geçimini sağlama yükümlülüğünü ihlal etmesidir. Aileye karşı yükümlülükleri, maddî ve manevî olarak değerlendirebiliriz. Hem evlilik birliğinin devamı boyunca hem de evliliğin sona ermesinden sonra tarafların aralarındaki ailevî bağ devam etmektedir.

³⁷⁹ **DURGUN ARSLAN, Çisil**, “Boşanma Sebeplerinden Kusur Esasının Kaldırılmasına İlişkin Karşılaştırmalı Hukuktaki Yaklaşımlar”, ss. 121-139, s. 125, Türk Medenî Hukuk Reformunun 95. Yılı Sempozyumu (04 Ekim 2021), Editör: Prof. Dr. Gökhan Antalya, 1. B. , Legal Yayıncılık, Mayıs, 2022; **ÖZDEMİR**, s. 33-34; **ÖZLÜK**, s. 42.

³⁸⁰ **KULAKLI**, s. 246 ve dnp. : 26.

³⁸¹ **ÖZDEMİR**, s. 33.

³⁸² Türk Medenî Kanunu'nda, yoksulluk nafakasının hangi hallerde reddedileceğine ilişkin bir hükme yer verilmemiştir.

³⁸³ 01.01.2000 tarihli revizyon ile kusur ilkesi kalksa da hakkaniyet kaydı getirildiğine dair üst mahkeme kararı için bkz. : Obergericht, Zürich, LC100083, urteil vom 17.10.2011, Ehescheidung; elterliche Sorge; Besuchsrecht; Unterhalt, Entscheide des Obergerichts des Kantons Zürich Obergericht, Familienrecht, No: 5/f, <https://www.swisslex.ch/de/doc/claw/3418fff4-4bca-46d8-b8ef-9dd46e8dac2d/search/147221676> , e. t. : 27.11.2021; Obergericht, Zürich, ZR 111/2012 S. 70, 17.10.2011, Blätter für Zürcherische Rechtsprechung (ZR), Familienrecht, ss. 70-75, ZR 111/2012 S. 70, 71, No: 3, <https://www.swisslex.ch/de/doc/claw/dfe1ecff-3345-4e2c-8a3a-b345d138b04e/search/147221676> , e. t. : 27.11.2021.

³⁸⁴ **TUOR / SCHNYDER / SCHMID / RUMO-JUNGO**, s. 257, N. 44.

³⁸⁵ **TUOR / SCHNYDER / SCHMID / RUMO-JUNGO**, s. 258, N. 46.

Çocuğun annesi yine evlilikteki anne, babası ise yine evlilikte babadır ve aile bireyleri her ne kadar bir çatı altında yaşamıyor olsa da aralarında güçlü bir bağ bulunmaktadır. Bu da ömür boyu eşlerin yükümlülüklerinin devamını gerektirir. Söz konusu bu yükümlülükleri yerine getirmeyip nafaka talebinde bulunan taraf hakkında hâkim katkı talebini kısmen veya tamamen reddedebilir³⁸⁶.

Nafaka talep edenin, ailenin bakımına katkıda bulunma görevini ağır bir şekilde ihlal etmesi durumunda, hakkaniyete aykırılık söz konusu olacaktır. Ailenin geçimini sağlama yükümlülüğü, bir yandan evin maddî olarak desteklenmesini diğer yandan ev işlerine ve müşterek çocuklara yönelik temizlik ve bakım hizmetlerini içermektedir. Ayrıca fiili ayrılık döneminde ailenin bakımı da bu kavramın içerisinde yer almaktadır³⁸⁷. Söz konusu yükümlülüğün ihlalinde, hafif ihmal yeterli olmamalıdır. Sübjektif olarak, ailenin geçimini sağlama yükümlülüğünü ihlal eden eşin en azından ağır ihmali varsayılır. Objektif açıdan bakıldığında ise, ailenin bakım yükümlülüğünün ağır ihlalinin uzun bir süre boyunca devam etmesi önemlidir. Düzenli bir biçimde geçimi sağlamaya yönelik verilmeyen yardım ve destek sebebiyle ailenin ciddi sorunlar yaşamış olması gereklidir³⁸⁸.

Art. 125 Abs. 3'te yer alan ikinci hal, nafaka talep edenin muhtaçlık durumuna bilerek ve isteyerek sebep olmasıdır. Buradaki muhtaçlık kavramı, kişinin asgari geçim seviyesine sahip olması anlamında anlaşılmamalıdır. Demek istenilen, kişinin kendi geçimini sağlama yükümlülüğünde, kendi kendine yetme kapasitesinin gerekli bakımı karşılamaya yeterli olmadığıdır³⁸⁹. Ancak bu muhtaçlığın kasıtlı olması gerekmektedir. Kendine bakma yeterliliği olan bir kişinin bilerek ve isteyerek, kendinden beklenebilir makul ve olası bir işi yerine getirmemesi de (çalışabilme gücüne ve kapasitesine ehilken çalışmaması) kasıtlı olarak yoksulluğuna sebep olması haline örnek teşkil eder³⁹⁰. Nafaka talep eden tarafın kendisini bilerek ve isteyerek muhtaç duruma düşürmesi, aslında eşlerin evlilik sonrası yardımlaşma ve dayanışma yükümlülüğünün de ihlali niteliğindedir.

³⁸⁶ ŞAHİN, s. 103.

³⁸⁷ SCHWENZER / BÜCHLER, s. 307, N. 112 ve N. 115.

³⁸⁸ SCHWENZER / BÜCHLER, s. 307, N. 116 ve N. 117.

³⁸⁹ SUTTER / FREIBURGHaus, Art. 125, s. 287, N. 110.

³⁹⁰ SUTTER / FREIBURGHaus, Art. 125, s. 287, N. 111.

Hakkaniyetin gerektirdiği hallerde, yoksulluk nafakasına hükmedilmesi, evlilik sonrası dayanışma ilkesinden kaynaklanır³⁹¹. Federal Mahkemenin içtihatlarında da tarafların geçimini kendisinin sağlaması kendisinden makul bir şekilde beklenebiliyorsa geçimini kendi sağlama ilkesinin evlilik sonrası dayanışma ilkesinden önce geldiği defalarca vurgulanmaktadır. Ayrıca bu öncelik, ZGB. Art. 125/1'den de çıkarılabilmektedir³⁹². Dolayısıyla boşandıktan sonra her iki taraf da öncelikle geçimini kendi sağlamalı ve kendine bakma yükümlülüğünü yerine getirmelidir.

Art. 125 Abs. 3'te yer alan ikinci koşul, Türk Medenî Kanunu'nun 175. maddesinde yer alan "*boşanma yüzünden yoksulluğa düşme*" şartına tekabül etmektedir. Zira hukukumuzda yoksulluğa düşmenin boşanma sebebiyle gerçekleşmesi gerekmektedir. Kendini geçindirme yeterliliğine sahip olan bir kişi, sırf nafaka almak için kendi kusurlu davranışları nedeniyle bilerek ve isteyerek yoksulluğa düşerse bu takdirde, boşanmaya ağır kusuruyla sebep de olabileceğinden, yoksulluk nafakasına hak kazanamayacaktır. İsviçre kanun koyucusu ise bu durumu hakkaniyete aykırı hallerden biri olarak düzenlemiş ve bu durumun gerçekleşmesi halinde nafaka miktarının azaltılabileceğini ya da nafaka talebinin reddedileceğini hükme bağlamıştır.

Bu hükme göre ilk ön koşul, öncelikle ailenin geçimini sağlamakla yükümlü olan kişinin muhtaçlık durumuna kendi davranışları ile bilerek ve isteyerek sebep olmasıdır. Burada kasıt ön plandadır. İsviçre Usul Hukuku'nda kasıt kavramı, "*kötü niyetle yapılan sürüncemede kalan, geciktirilen oyalayıcı davranışlar*" olarak anlaşılmaktadır³⁹³. Örneğin, boşanma sonrası nafaka hakkına sahip olan kişinin kendi isteğiyle işinden ayrılması, kendisine bırakılan mal ve gelirleri hesapsızca harcaması³⁹⁴ ya da ailenin bakımını sağlamak için ayrılan parayı uygun olmayan bir biçimde kullanması kasıtlı davranışla muhtaçlık durumuna düştüğünü göstermektedir³⁹⁵.

³⁹¹ BÜCHLER / CLAUSEN, FamPra.ch 2015, S. 1, 5; BÄHLER, FamPra.ch 2007, S. 461-462; TUOR / SCHNYDER / SCHMID / RUMO-JUNGO, s. 249.

³⁹² SCHWENZER, Ingeborg / BÜCHLER, Andrea / ZENO, Raveane, FamKomm, Scheidung Band I: ZGB. und Band II: Anhänge, Band I: ZGB / Vorbemerkungen zu Art. 125–132, Herausgeber: Roland Fankhauser, Verlag: Stämpfli Verlag AG, 4. Auflage, 2022, ss. 246-259, s. 255.

³⁹³ SCHWENZER / BÜCHLER, s. 308, N. 120.

³⁹⁴ SCHWANDER, s. 295, RZ. 15.

³⁹⁵ SCHWENZER / BÜCHLER, s. 308-309, N. 122; SCHWANDER, s. 295, RZ. 15.

İsviçre Hukuku'nda hakkaniyete aykırı sayılan üçüncü durum ise nafaka talep eden kişinin, nafaka yükümlüsü ya da onun bir yakınına karşı ağır bir suç işlemesidir.

Öncelikle cezayı gerektiren bir suç ve kusurlu davranış söz konusu olmalıdır. Failin, suç ortağı, yardım eden veya azmettiren olarak her türlü katılımı dikkate alınır. Fiilin, nafaka yükümlüsüne veya onun yakınına yönelik olması gerekir. Ağır suç işleyen kişinin sadece gerçek kişi olması gerekir. Ancak hukukî anlamda akrabalık veya kardeşlik ne gereklidir ne de yeterlidir; daha çok gerçek yakınlık önem taşır³⁹⁶.

Ağır ve ciddi bir suçun varlığı gerekmektedir. Adam öldürme, adam öldürmeye teşebbüs ve ciddi fiziksel yaralanmalar örnek verilebilir. Ancak, basit fiziksel yaralanmalar ağır suç kapsamında değildir. Yine cinsel suçlar da buraya dahil edilebilmektedir³⁹⁷.

Türk Medenî Kanunu'nda yoksulluk nafakası talebinin hangi hallerde reddedileceğine ilişkin bir hükme yer verilmemiştir. Buna karşılık ZGB. 125'te yoksulluk nafakası talebinin reddine yönelik açık bir düzenleme bulunmaktadır. Ayrıca İsviçre Hukuku'nda, Türk Hukuku'nun aksine kusura da yer verilmemiştir. Bunun yerine, Art. 125 Abs. 3'te hakkaniyete aykırı durumlar üç halde belirtilmiştir. Her üç durumda da mutlak olmasa da sıklıkla kusurlu davranış söz konusudur³⁹⁸. Bu üç durumdan biri söz konusu olduğunda, nafakaya müdahale edilebilmektedir. Bu müdahale, nafakanın azaltılması ya da tamamen reddedilmesi şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

İsviçre Medenî Kanunu'nda nafaka talebinin reddi sebebi olarak düzenlenen bu fiiller, hakkın kötüye kullanılması yasağının genel olarak görünümüdür³⁹⁹. Türk Medenî Kanunu'nda bu ret sebepleri açıkça düzenlenmese de kanaatimizce bu fiiller, *“boşanmaya ağır kusuruyla (tam kusuruyla) sebep olmak”* şeklinde ifade edilebilir. Zira Türk Medenî Kanunu'na göre, yoksulluk nafakası talep eden tarafın, boşanmada diğer taraftan daha ağır kusurlu olmaması şarttır. Bu bakımdan, İsviçre Medenî Kanunu'nda yer alan bu fiiller, Türk Hukuku bakımından da yoksulluk nafakasının reddi sebebi sayılabilir.

³⁹⁶ SCHWENZER / BÜCHLER, s. 309, N. 124.

³⁹⁷ SCHWENZER / BÜCHLER, s. 309, N. 125.

³⁹⁸ TUOR / SCHNYDER / SCHMID / RUMO-JUNGO, s. 258.

³⁹⁹ SUTTER / FREIBURGHaus, Art. 125, s. 285, N. 103.

Ancak kanaatimizce, hakkaniyete aykırılık hallerini üç durum ile sınırlamak yerinde değildir. Maddede yer almayan hakkaniyete aykırılığı gerektiren durumlar söz konusu ise kusurun derecesine göre hâkim, nafaka talebini indirebilmeli veya reddedebilmelidir.

C. Alman Hukuku’nda Boşanma Sonrası Nafaka Açısından Kusurun Rolü

Almanya’da, 14 Haziran 1976 tarihinde yayımlanan ve 1 Temmuz 1977 tarihinde yürürlüğe giren Evlilik ve Aile Hukuku reformu ile boşanma hukukunda büyük yenilikler getirilmiştir⁴⁰⁰. Getirilen yeniliklerden bir tanesi ise, kusur ilkesinin terk edilmiş olmasıdır⁴⁰¹. Boşanma, çok nedenlilikten çıkarılmış ve bir tek genel boşanma nedeni olarak “*evliliğin başarısızlığı*” kabul edilmiştir⁴⁰². Alman Medenî Kanunu’nun 1565. maddesinde, “*bir evliliğin başarısızlığa uğramış olması halinde tarafların boşanabileceği ve eşlerin yaşam ortaklığının artık mevcut olmadığına ve eşlerden bu ortaklığı yeniden kurmaları beklenemediğinde evliliğin başarısız olduğu*” düzenlenmiştir.

1977 reformundan sonraki en kapsamlı değişim ise Ocak 2008’de yeni Alman nafaka yasasının yürürlüğe girmesiyle gerçekleşmiştir⁴⁰³. Reformdan önce 2008 yılına kadar eski eş, reşit olmayan çocuklarla nafaka talep sırasında eşit konumda iken, reform sonrasında eski eşlerin hakları azaldı; çocuklar nafaka alacağında çok daha fazla öncelikli hale geldi ve nafaka talep sıralamasında ilk sıraya yerleştirildi. Bu

⁴⁰⁰ BURCUOĞLU, s. 113.

⁴⁰¹ BREDTMANN, Julia / VONNAHME, Christina, “Less Alimony after Divorce: Spouses’ Behavioral Response to the 2008 Alimony Reform in Germany”, IZA Institute of Labor Economics, Discussion Paper Series, IZA DP No: 10864, June, 2017, ss. 1-31, s. 4, <https://docs.iza.org/dp10864.pdf>, e. t. : 29.11.2021; SCHWENZER / KELLER, s. 8; MARTINY / SCHWAB, s. 22; HAUSHEER, Heinz / WOLF, Stephan, “Grounds For Divorce and Maintenance Between Former Spouses”, Switzerland, September, 2002, ss. 1-51, s. 2, <http://ceflonline.net/wp-content/uploads/Switzerland-Divorce.pdf>, e. t. : 06.12.2021; ZGB. Art. 125 Abs. 3’te belirtilen sebeplerin sınırlı sayıda olmadığı, sadece yol gösterici nitelikte olduğu ancak düzenlemenin kusur ilkesini tekrardan getirmek amacıyla kullanılamayacağı yönünde: BGer 5C.238/2000 vom 08.12.2000, E. 2, https://www.bger.ch/ext/eurospider/live/de/php/aza/http/index.php?highlight_docid=aza%3A%2F%2F08-12-2000-5C-238-2000&lang=de&type=show_document&zoom=YES&, e. t. : 06.12.2021; BGer 5C.238/2000 vom 08.12.2000, E. 2a, https://www.bger.ch/ext/eurospider/live/de/php/aza/http/index.php?highlight_docid=aza%3A%2F%2F08-12-2000-5C-238-2000&lang=de&type=show_document&zoom=YES&, e. t. : 06.12.2021; BGer 5C.238/2000 vom 08.12.2000, E. 2a, “...Parlamento da ZGB. Art. 125 Abs. 3 hükmünün kusur ilkesini yeniden canlandırmaya hizmet edemeyeceği yorumunu yaptı...”, https://www.bger.ch/ext/eurospider/live/de/php/aza/http/index.php?highlight_docid=aza%3A%2F%2F08-12-2000-5C-238-2000&lang=de&type=show_document&zoom=YES&, e. t. : 06.12.2021.

⁴⁰² MARTINY / SCHWAB, s. 3; BURCUOĞLU, s. 114; BURCUOĞLU, s. 114; WÖRZ, s. 10.

⁴⁰³ WÖRZ, s. 10-11.

değişikliğin yapılması; çocukların refahını güçlendirme, evlilik sonrası öz sorumluluğu vurgulama, nafaka yasasını basitleştirme amacına hizmet etmiştir⁴⁰⁴.

2008 reformu ile kendinden sorumlu olma ilkesi (*Grundsatz der Eigenverantwortung*), Alman boşanma hukukuna girmiştir. Böylece evlilik sonrası nafaka, reformdan önce kural iken; reformdan sonra, kendinden sorumlu olma ilkesinin (*Grundsatz der Eigenverantwortung*) etkisi ile bu kuralın istisnası haline gelmiştir⁴⁰⁵.

IV. Talep Eden Eşin Boşanma Sebebiyle Yoksulluğa Düşmesi

A. Boşanma Yüzünden Yoksulluğa Düşme Şartı

1. Yoksulluk Kavramı

a) Genel Olarak

Geçmişten günümüze kadar yaşanan ve hemen her toplumda görülen yoksulluk kavramı, sosyolojik bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Genel anlamda temel ihtiyaçların karşılanamaması olarak tanımlanan bu kavram, aynı zamanda sahip olamama ve istediğini alamama anlamlarını da içermektedir⁴⁰⁶.

Etimolojik anlamda yoksulluk kavramına baktığımızda, “yok” sözcüğünden ve “+sıl” son ekiyle türetildiğini görebiliriz⁴⁰⁷. Türk Dil Kurumu ise, yoksulluk kelimesinin anlamını, “*yoksul olma durumu, yoksuzluk, variyetsizlik, sefillik, sefalet, fakirlik*” olarak tanımlamıştır⁴⁰⁸. Ancak net bir tanım ortaya konulamamıştır. Zira yoksulluk, açıklanması ve ölçülmesi zor olan bir kavramdır. Zorluk, toplumların, insanların, kültürlerin, değer yargılarının, mekanların ve zamanın değişkenliğinden kaynaklanmaktadır⁴⁰⁹.

⁴⁰⁴ BREDTMANN / VONNAHME, s. 4-5.

⁴⁰⁵ WÖRZ, s. 10-11; BREDTMANN / VONNAHME, s. 4-5; ayrıca bkz. : Birinci Bölüm / § 2. IV. A. 2.

⁴⁰⁶ YUSUFOĞLU, Ömer Şükrü, “*Kadın Yoksulluğu Olgusuna Sosyolojik Bir Yaklaşım: Elazığ Örneği*”, Fırat Üniversitesi, İİBF. , Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, C. I, S. 2, Y. 2017, ss. 99-126, s. 102.

⁴⁰⁷ Bkz. : <https://www.etimolojiurkce.com/kelime/yoksul> , e. t. : 09.11.2020; http://web.boun.edu.tr/ergiydir/eklerin_kokenleri.htm , e. t. : 09.11.2020.

⁴⁰⁸ Bkz. : <http://www.tdk.gov.tr> , e. t. : 09.11.2020; <https://sozluk.gov.tr> , e. t. : 09.11.2020.

⁴⁰⁹ ŞENER, Ülker, “*Kadın Yoksulluğu*”, Mülkiye Dergisi, 36(4), 2012, ss. 51-67, s. 51, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/6> , e. t. : 23.07.2020; ŞENER, Ülker, “*Kadın Yoksulluğu*” Tepav Değerlendirme Notu, Tepav Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı, Eylül,

Günümüzde yoksulluk, gelir ve tüketim yoksunluğu ile sağlık, gıda, eğitim, boş zaman vb. ihtiyaçların yoksunluğu bakımından mutlak ve göreceli yoksunluk şeklinde iki kategoriye ayrılmaktadır. Mutlak yoksunluk (uluslararası yoksunluk düzeyi), bir insanın hayatını sürdürebilmesi için gerekli temel besin maddelerini tüketememesidir; göreceli yoksunluk (ulusal yoksulluk düzeyi) ise, bir toplumda kabul edilebilir tüketim düzeyinin altında kalmaktır⁴¹⁰. Diğer bir ifadeyle, mutlak yoksulluk, hane halkı ya da bireyin yaşamını sürdürebilecek asgari bir gelire sahip olmaması; temel ihtiyaçlarını karşılayacak yeterli mal ve hizmetten yararlanamaması ya da asgari tüketim düzeyinden mahrum kalması durumudur. Göreceli yoksulluk ise, bireylerin toplumun ortalama refah düzeyinin altında kalması ya da diğer bireylere göre ortalamanın altında bir gelire sahip olması durumuyla açıklanabilir. Göreceli yoksulluk, herhangi bir bireyin belirli bir yaşam düzeyine sahip olarak yaşamını sürdürebilmesi için gerekli toplu taşıma, içme suyu, sağlık, eğitim ve kültürel etkinlikler gibi mal ve hizmetleri karşılayacak gelir düzeyinin altında gelire sahip olması durumunda, üstündekilere göre yoksul kabul edilmesi şeklinde de tarif edilebilir⁴¹¹.

Ekonomideki büyüme hızı, büyüme sürecinde gelir dağılımının adaletsiz bir şekilde gerçekleşmesi, nüfus artışı, hane halkı büyüklüğü, kırdan kente göç, işsizlik, ayrımcılık, toplumsal dışlama gibi pek çok unsurun neden olduğu yoksulluğu ölçmek oldukça zordur⁴¹².

Yoksulluğu ölçmek için geliştirilmiş çeşitli yöntemler⁴¹³ ve birtakım endeksler⁴¹⁴ bulunmaktadır. Ancak ilk önce “yoksul kimdir?” ya da “kime yoksul denilecektir?” soruları üzerinde durmak gerekir. Bu sorulara cevap verilebilmesi için

2009, ss. 1-11, s. 1, https://www.tepav.org.tr/upload/files/1271312994r5658.Kadin_Yoksullugu.pdf, e. t. : 23.07.2020, (ŞENER, Tepav).

⁴¹⁰ ŞENER, Tepav, s. 1; ayrıca bkz. : DİNÇOFLAZ, N. Janset, “Kentteki Kadının Yoksulluğu ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü’nün Kadın Yoksulluğuyla Mücadele Politikaları”, T. C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi, Ankara, Mayıs, 2009, s. 17 vd. , <https://ailevecalisma.gov.tr/uploads/sygm/uploads/pages/uzmanlik-tezleri/16-kentteki-kadinin-yoksullugu-ve-sosyal-yardimlasma-ve-dayanisma-genel-mudurlugu-nun-kadin-yoksulluguyla-mucadele-politikalari-n-janset-dincoflaz.pdf>, e. t. : 09.11.2020.

⁴¹¹ AK, Muammer, “Toplumsal Bir Olgu Olarak Yoksulluk”, Akademik Barış Dergisi, S. 54, Yıl: Mart-Nisan, 2016, ss. 296-306, s. 302.

⁴¹² YAŞAR, Sema / TAŞAR OKAN, Mehmet, “Kavramsal Olarak Yoksulluk ve Türkiye’de Yoksullukla Mücadele Politikalarının Etkileri”, Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi, Cilt: 19, S. 38, Yıl: Ekim, 2019, ss. 118-144, s. 120.

⁴¹³ Açlık sınırı yaklaşımı, temel ihtiyaçlar yaklaşımı, gıda oranı yaklaşımı, medyan gelir yaklaşımı, öznel yaklaşım.

⁴¹⁴ Kafa sayım oranı endeksi, yoksulluk açığı endeksi, FGT endeksi, Sen endeksi ve daha ayrıntılı bilgi için bkz. : DOĞAN, Eda, “Türkiye’de Yoksulluğun Ölçülmesi”, Uzmanlık Tezi, Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü, Nisan, 2014, s. 13 vd. , (DOĞAN, “Yoksulluk”).

asgari bir sınırın çizilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu sınır da yoksulluk sınırı ya da fakirlik sınırı denilen sınırdır⁴¹⁵. Yoksulluğu ölçme yöntemlerinin çoğunda da öncelikle bir yoksulluk sınırı belirlenir. Yoksulluk sınırı, fert ya da hane halkının gıda ve gıda dışındaki temel ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla ihtiyaç duyduğu tüketimin minimum maliyetini ifade etmektedir⁴¹⁶. Bu sınır, bir toplumda yoksul olanlarla yoksul olmayanları birbirinden ayırmak için çeşitli tanımlamalar ve kriterler çerçevesinde oluşturulmuş bir çizgidir. Bu çizginin altında kalanlar yoksul olarak tanımlanırlar. Ancak bu yoksulluk sınırı değişmez bir sınır değildir, zaman ilerledikçe ve yoksulların yaşadığı bölge değiştikçe sınırın değişmesi de kaçınılmazdır.

Türkiye’de yoksulluk ölçümleri, birçok ülkede olduğu gibi, gelir ya da harcama bazlı yapılmakta olup yoksulluk sınır ve oranlarının hesaplanması çalışmaları, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından yürütülmektedir. Yoksulluk ile ilgili çalışmaların en temel veri kaynağı, hane halklarının gelir, harcama ve sosyal durumlarıyla ilgili bilgilerin derlendiği hane halkı gelir ve tüketim harcamaları araştırmalarıdır⁴¹⁷.

Yoksulluğun ölçülmesinde en sık kullanılan yöntem gelir ya da harcamaya dayalı yetersizlik yöntemidir. Buna göre geliri ya da harcaması, önceden belirlenmiş yoksulluk sınırının altında kalan hane halkları yoksul kabul edilmektedir. Yoksulluk sınırının belirlenmesinde ise mutlak ve göreceli yoksulluk tanımlarına bağlı farklı yaklaşımlar da vardır. Mutlak yoksulluk sınırı kişi başına tüketilen kalori miktarına bağlı olup hane ya da kişilerin ihtiyaç duydukları asgari gelir ya da harcama düzeyine göre hesaplanmakta iken göreceli yoksullukta yoksulluk sınırı, ortalama gelir ya da harcama düzeyinin belirli bir oranı olarak tanımlanmaktadır⁴¹⁸. Göreceli yoksulluk sınırı belirlenirken en çok kullanılan yöntem medyan veya ortalama gelirin belirli bir yüzdesinin yoksulluk sınırı olarak alınmasıdır. Yine bu sınırın altında kalan bireyler göreceli yoksul olarak tanımlanırlar⁴¹⁹.

⁴¹⁵ **DUMANLI, Recep**, “Yoksulluk ve Türkiye’deki Boyutları”, Uzmanlık Tezi, Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü, Haziran, 1996, s. 10.

⁴¹⁶ **TAPŞIN, Gülçin**, “Gelir Dağılımında En Yoksul %5’lik Dilim”, İstanbul Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2007, s. 5; **DUMANLI**, s. 10.

⁴¹⁷ **DOĞAN**, “Yoksulluk”, s. 30.

⁴¹⁸ **ARPACIOĞLU, Özge / YILDIRIM, Metin**, “Dünyada ve Türkiye’de Yoksulluğun Analizi”, Niğde Üniversitesi, İİBFD. , Cilt: 4, S. 2, Yıl: 2011, ss. 60-76, s. 62-63.

⁴¹⁹ **DOĞAN**, “Yoksulluk”, s. 35.

Türkiye’de yoksulluk sınırının altında olmak veya endekslere göre belirlenen aylık hane halkı gelirinden yoksun olmak, yoksulluğun belirlenmesinde dikkate alınması gereken ölçütler midir? Aslında yoksulluk sınırının altında bir gelir ya da tüketim seviyesine sahip olan kişi veya hane halkı zaten yoksul olarak adlandırılmıştır⁴²⁰.

Kanaatimizce, endekslerle belirlenen aylık hane halkı gelirinden kişinin yoksun olması, yoksulluğun tespitinde tek başına, mutlak ve kesin bir ölçüt olarak yeterli değildir. Yoksulluk çok boyutlu bir niteliğe sahiptir. Öncelikle sadece insanların aç kalması, yeterli beslenebilecek gıda maddelerine ulaşamaması, gelir yoksunluğu ile yoksulluğu tanımlamak yetersiz ve eksiktir⁴²¹.

Gelir yoksunluğunun yanı sıra eğitim, sağlık, barınma, güvenlik, toplumsal katılım gibi çok boyutlu göstergeler çerçevesinde yoksulluk objektif olarak ele alınmalıdır⁴²².

Yoksulluğu sadece maddî kriterler çerçevesinde açlık ya da yoksulluk sınırının altında sürdürülen bir hayat olarak da algılamamak gerekmektedir. Her ne kadar yoksulluğun tanımlanmasına ilişkin temel yaklaşım, gelir düzeyinin yetersizliğini esas alsada yoksulluk hem geliri hem de gelir dışı faktörleri içinde barındırmaktadır⁴²³.

Geniş anlamda düşünüldüğünde yoksulluk; kişi başına düşen milli gelirin azlığının yanında, ortalama ömür ve okuma yazma oranı da dikkate alındığında, beslenme, sağlık hizmetlerinden yararlanma ve temiz içme suyundan mahrum olma gibi birçok faktöre göre değişkenlik gösterebilir. Bu durumlar da yoksulluğu belirlerken birer ölçüt olarak göz önünde tutulmalıdır⁴²⁴.

b) Doktrin ve Uygulama

Ülkelerin gelişmişlik düzeylerine paralel olarak yoksulluk kavramı değişse de hatta yoksullukta cinsiyet ayrımı olmasa da ulusal ve uluslararası istatistikler yoksulluğun erkeklere oranla kadınları daha yoğun ve şiddetli bir şekilde etkilediğini

⁴²⁰ TAPŞIN, s. 9.

⁴²¹ YAŞAR / TAŞAR OKAN, s. 120.

⁴²² ÇETİN, İrem, “Yoksulluk ve Yoksulluk Göstergeleri: Türkiye ve OECD Ülkeleri Üzerine Bir Karşılaştırma”, AHBVÜ. , İİBFD. , 22/2, Yıl: 2020, ss. 510-532, s. 514.

⁴²³ ÇETİN, s. 524.

⁴²⁴ AK, s. 296-297.

ortaya koymaktadır⁴²⁵. Nitekim 2011/136 Esas sayılı, 2012/72 Karar sayılı, 17.05.2012 tarihli Anayasa Mahkemesi kararında da benzer ifadelere yer verildiği görülmektedir: ... *“Lehine nafaka hükmedilecek kişinin erkek veya kadın olması konusunda bir ayırım yok ise de uygulamada bu nafaka genellikle kadınlar lehine hükmedilmektedir. Biz yaklaşık 11 yıllık hâkimliğimizde erkek lehine nafakaya hükmedilen bir dava ile karşılaşmadık”* ...⁴²⁶. Ancak Yargıtay 2. Hukuk Dairesi’nin E. 2016/6525, K. 2016/16201, 20.12.2016 tarihli kararında ise erkek lehine aylık 250 TL. yoksulluk nafakasına hükmettiği görülmektedir⁴²⁷.

Doktrinde ise, yoksulluk kavramının kişinin kendi mal varlığı veya geliri ile ihtiyaçlarını karşılayamaması, geçimini temin edememesi olarak ifade edildiği görülmektedir⁴²⁸. Şöyle ki:

SAYMEN / ELBİR’e göre, *“çalışması veya servet vaziyeti sayesinde, hayatı müddetince nafakasını temin edecek durumda olmayan eş yoksuldur”*⁴²⁹.

ÖZTAN ise, yoksulluğun, *“kişinin kendi mal varlığıyla veya onun geliriyle yahut çalışmasıyla geçimini karşılayamaması halinde söz konusu olacağını”* savunmaktadır⁴³⁰.

KILIÇOĞLU da boşanma yüzünden yoksulluğun, *“barınma, geçimini temin etme konusunda çaresizliği ifade ettiğini”* belirtmektedir⁴³¹.

⁴²⁵ DİNÇOFLAZ, s. 13.

⁴²⁶ 2011/136 Esas sayılı, 2012/72 Karar sayılı, 17.05.2012 tarihli Anayasa Mahkemesi Kararı, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/06/20120626-25.htm> , e. t. : 09.11.2020.

⁴²⁷ Yargıtay 2. HD. , E. 2016/6525, K. 2016/16201, T. 20.12.2016 kararı: *“Yapılan yargılama ve toplanan delillerden, davacı-karşı davalı kadının doktor olarak çalıştığı aylık 9 bin TL. geliri, evi ve arabası olduğu, davalı-karşı davacı erkeğin ise herhangi bir işinin, gelirinin ve mal varlığının bulunmadığı anlaşılmaktadır. Buna göre davacı-karşı davalı erkek lehine takdir edilen yoksulluk nafakası azdır.”* şeklindedir, <https://www.lexpera.com.tr> , e. t. : 09.11.2020.

⁴²⁸ ÖZTAN, Aile Hukuku, s. 843; ZEVLİLİLER / ERTAŞ / HAVUTCU / ACABEY / GÜRPINAR, s. 323; KILIÇOĞLU, s. 134; DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, s. 160.

⁴²⁹ SAYMEN / ELBİR, s. 280; aynı görüşte: ŞAHİN, s. 81, yazar, *“boşanma sonrasında geçimini kendi malî imkanları ve çalışma gücüyle sağlama imkanından yoksun olan tarafın yoksulluğa düşeceğini kabul etmektedir.”*; YILDIRIM, s. 68, yazara göre, *“sahip olduğu mal varlığı ile çalışma gücü ve olanağı dikkate alındığında zorunlu ihtiyaçlarını (asgari yaşam giderlerini) nafaka olmadan karşılamayacak durumda olan kişi yoksulluğa düşme tehlikesiyle karşı karşıya kabul edilmektedir.”*; DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, s. 160, yazarlara göre, *“nafaka isteyen eş, çalışma gücünden yoksunsa ve başka bir geliri ya da serveti de yoksa yoksulluk nafakasına hak kazanır.”* şeklindedir.

⁴³⁰ ÖZTAN, Aile Hukuku, s. 843; aynı görüşte: OĞUZMAN / DURAL, s. 146, yazarlara göre, *“yoksulluğa düşmekten maksat, kendi malî kaynakları veya çalışma gücü ile geçimini sağlamaktan yoksun bulunmaktır.”*; ARKAN SERİM, s. 289-290; BOZOVALI, s. 69; KÖPRÜLÜ / KANETİ, s. 195.

⁴³¹ KILIÇOĞLU, s. 134; aynı görüşte: ZEVLİLİLER / ERTAŞ / HAVUTCU / ACABEY / GÜRPINAR, s. 323, yazarlara göre, *“yoksulluğa düşmüş olma, evlilik birliğinin sona ermesiyle,*

Doktrinde yer alan tanımlamalarla birlikte uygulamada ise yoksulluğun tanımı Yargıtay Hukuk Genel Kurulu’nun 1998/2–656 Esas, 1998/688 Karar ve 07.10.1998 tarihli kararında, “*yeme, giyinme, barınma, sağlık, ulaşım, kültür gibi bireyin maddî varlığını geliştirmek için zorunlu ve gerekli görülen harcamaları karşılayacak düzeyde geliri olmayanları yoksul kabul etmek yerinde olur.*” şeklindedir⁴³².

Öğretideki baskın görüşe ve uygulamaya göre, yoksulluk nafakası, tarafların evliliklerinin öncesindeki yaşam standartlarını devam ettirmeyi değil; boşanma sebebiyle yoksulluğunun ortadan kaldırılmasını ve zorunlu ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlamayı amaçlanmaktadır⁴³³. Nitekim, boşandıktan sonra nafaka talep eden tarafın, boşanmadan önceki refah seviyesinde hayat sürememesi, yoksulluğa düşme olarak değerlendirilememelidir⁴³⁴. Kaldı ki bu durum yoksulluk nafakasının amacına da aykırı düşecektir.

2. Yoksulluk Şartının Türk, İsviçre ve Alman Hukuku Açısından Değerlendirilmesi

Türk Hukuku’nda, yoksulluk terimine 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu’nun 175. maddesinde değinilmiştir. Buna göre, taraflardan birinin yoksulluk nafakası talep edebilmesi için boşanma yüzünden yoksulluğa düşmüş olması gerekir. Madde metninden de anlaşılacağı üzere, kanunun 175. maddesinde, boşanma yüzünden “*yoksulluğa düşecek taraf*” tan söz etmektedir. Devamındaki maddelerde ise hangi durumlarda yoksulluk nafakasına hükmedilmesi gerektiği düzenlenmiş olup “*yoksulluk*” kelimesinin tanımına ise yer verilmemiştir. Kanun koyucu, söz konusu maddede, yoksulluk kavramının ne anlama geldiğine ilişkin bir bilgiye yer vermediğinden burada kural içi boşluk söz konusu olup bir tanımlama boşluğundan

yaşama olanaklarını yitiren veya yitirecek olan, malı mülkü ve geçinecek parası olmadığı için muhtaç duruma düşen eşin durumudur.” şeklinde ifade edilmektedir.

⁴³² YHGK. , 1998/2–656 Esas, 1998/688 Karar ve 07.10.1998 tarihli kararı, <http://www.kazanci.com> , e. t. : 30.11.2020.

⁴³³ YAGCI, s. 324; DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, s. 160-161; ARKAN SERİM, s. 285; ŞAHİN, 81; CEYLAN, s. 15; KULAKLI, s. 247-248.

⁴³⁴ FEYZİOĞLU, s. 397; BOZOVALI, s. 69-70; ARKAN SERİM, s. 290; TUNCAY, s. 201; ŞAHİN, s. 81; CEYLAN, Türk ve İsviçre Hukukunda, s. 108; KULAKLI, s. 249; ARBEK, s. 142; ERSÖZ, s. 471; aksi görüşte: ÖZTAN, Aile Hukuku, s. 839, yazar, “*eşin boşanmadan önceki hayat tarzına oranla düşük ekonomik şartlarda yaşaması yoksulluğa düşme sayılmalıdır; çünkü evlilik devam ederken eşler anlaşarak içlerinden birinin ev işlerini yapmasını (görev taksimi) kararlaştırmış olabilirler. O halde, bu kararın getirdiği olumsuz sonuçlara her iki eş birlikte katlanmalıdır. Bu durum Aile Hukukunun kabul ettiği ilkeye “emeğin değerlendirilmesi ilkesine” de uygun düşer.*” görüşündedir.

söz etmek mümkündür⁴³⁵. Kanun koyucu, belli meselelere, belli hukukî sonuçlar bağlamıştır; ancak kanun yapma tekniği icabı, kuralları soyut olarak düzenlediğinden bazen istemese de boşluk ortaya çıkabilmektedir. İşte burada da kural içi boşluk çeşitlerinden tanımlama boşluğu ile karşılaşmaktayız. Tanımlama boşluğunda kanun koyucu, hukukî meseleyi tam olarak düzenlemek istemiştir; fakat maddenin yorumu yapılırken belirlilik ortaya çıkmamıştır⁴³⁶.

Türk Medenî Kanunu’nun 175. maddesinde düzenlenen yoksulluk nafakası, mehzaz kanun olan İsviçre Medenî Kanunu’nda ZGB. Art. 125’te “*Boşanma sonrası katkı (Nachehelicher Unterhalt)*” başlığı altında düzenlenmiştir⁴³⁷. İsviçre kanun koyucusu, “yoksulluk” terimine maddede yer vermemiştir. Federal Mahkeme kararlarında da yoksulluk yerine “*kendi geçimini sağlayabilme*” kavramı kullanılmıştır⁴³⁸.

Alman Hukuku’nda ise konunun Alman Medenî Kanunu’nun BGB. § 1569. maddesinde “*Grundsatz der Eigenverantwortung*” başlığı altında düzenlendiğini görmekteyiz⁴³⁹. Alman Medenî Kanunu’nun § 1569. maddesinin başlığında da tıpkı İsviçre Medenî Kanunu’nda olduğu gibi “yoksulluk” kavramına hiç değinilmemiştir. Bunun yerine “*kendinden sorumlu olma ilkesine (Grundsatz der Eigenverantwortung)*” yer verilmiştir.

Türk Hukuku’ndan farklı olarak, İsviçre ve Alman Hukuku’nda pozitif düzenlemede, “yoksulluk” kavramına yer verilmemiştir. Ancak yoksulluğun tespitinde, her somut olay açısından hâkim tarafından inceleme yapılması gerekmektedir. Türk Hukuku’nda da bu bakımdan bir fark bulunmamaktadır.

⁴³⁵ ÖZTAN, s. 153 vd. ; Kural içi boşluk, hüküm içi boşluk olarak da adlandırılır. Bkz. : PULAŞLI, Hasan / KORKUT, Ömer, Temel Hukuk, 18. B. , Karahan Kitabevi, Adana, Ekim, 2017, s. 51; Hüküm içi (intra legem) boşlukta, kanunda bir hüküm bulunmaktadır; ancak hüküm bu haliyle uygulanabilir değildir, tamamlanması gerekir. Bkz. : DURAL / SARI, s. 138-139; OĞUZMAN, M. Kemal / BARLAS, Nami, Medenî Hukuk, Giriş-Kaynaklar-Temel Kavramlar, 27. B. , On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, Eylül, 2021, s. 92.

⁴³⁶ ÖZTAN, s. 154-145.

⁴³⁷ Bkz. : Birinci Bölüm / § 2. IV. A. 1.

⁴³⁸ BGE 134 III 145 S. 146, E. 4, http://relevancy.bger.ch/php/clir/http/index.php?highlight_docid=atf%3A%2F%2F134-III-145%3Ade&lang=de&type=show_document , e. t. : 15.12.2021; BGE 141 III 465 S. 468, BGE 141 III 465 S. 469, http://relevancy.bger.ch/php/clir/http/index.php?highlight_docid=atf%3A%2F%2F141-III-465%3Ait&lang=it&type=show_document , e. t. : 15.12.2021; BGER 5A_177/2010 vom 08.06.2010, E. 8.2.2. , “...Federal Yüksek Mahkemenin içtihadına göre, kendi kendine yeterlilik ilkesinin öncelikli olduğu...”, https://www.servat.unibe.ch/dfr/bger/2010/100608_5A_177-2010.html , e. t. : 15.12.2021

⁴³⁹ Bkz. : Birinci Bölüm / § 2. IV. A. 2.

3. Yoksulluğun Boşanma Nedeniyle Ortaya Çıkması

Yoksulluk nafakası talep eden tarafın, mahkeme tarafından bu talebinin kabul edilebilmesi için, Türk Medenî Kanunu'nun 175. maddesine göre, “*boşanmadan sonra yoksulluğa düşecek*” olması gerekmektedir.

İsviçre Hukuku'nda ise ZGB. Art. 125/1'de, “boşanma sonucunda geçimini sağlayamayacak duruma düşen eşe, diğer eş tarafından uygun bir katkı” sağlanacağına yer verilmiştir. Alman Hukuku'nda da boşanmadan sonra tarafların kendi geçimlerinden sorumlu oldukları; kendi geçimini sağlayamayan tarafın kanunda belirtilen şartlar kapsamında, diğer taraftan nafaka talebinde bulunabileceği madde hükmünde ifade edilmektedir (BGB. § 1569).

Aslında Türk Hukuku'nda yer alan düzenleme, İsviçre ve Alman Hukuku'ndaki düzenlemelere kıyasen daha geniş yorumlanabilir. Türk Hukuku'nda yoksulluğun boşanma yüzünden ortaya çıkması aranmaktadır; oysa İsviçre ve Alman Hukuku'nda evlilik sonrası katkının (nafakanın), boşanmanın nedeni olarak değil sonucu olarak geçimini sağlayamayan tarafa bağlanması gerekmektedir. Zira yoksulluk, evlilik sonrası katkıyı da içine alabilecek bir kavramdır⁴⁴⁰.

Genel olarak değerlendirdiğimizde, burada dikkat edilmesi gereken önemli nokta, yoksulluk nafakasına hükmedilmesi için eşin boşanma nedeniyle yoksulluğa düşmüş olması gerektiğidir. Yani yoksulluk ile boşanma arasında uygun bir illiyet bağı bulunmalıdır⁴⁴¹. Eşlerden biri boşanma sonrasında yaş, sağlık gibi zorunlu nedenlerle çalışma imkanını kaybetmişse veya mevcut mal varlığı zorunlu ihtiyaçlarını karşılamıyor ya da yetmiyorsa nedensellik bağının gerçekleştiği; dolayısıyla eşin boşanma nedeniyle yoksulluğa düştüğü kabul edilir. Ancak yoksulluğa kendi tembelliği ile düşmüşse örneğin çalışma imkânı ve gücü varken kendi isteği (iradesi)

⁴⁴⁰ Bkz. : İkinci Bölüm / § 1. IV. A. 1. a)

⁴⁴¹ ÖZTAN, Aile Hukuku, s. 842; BOZOVALI, s. 69; ARKAN SERİM, s. 290; KARAOSMANOĞLU OKYAR, s. 426; CEYLAN, s. 17; CEYLAN, Türk ve İsviçre Hukukunda, s. 108; ERSÖZ, s. 472; KULAKLI, s. 249; ÇİTAK, s. 244; TUNCAY, s. 201; TUTUMLU, s. 521.

ile işinden ayrılan⁴⁴², sürekli kumar alışkanlığı olan⁴⁴³ ya da kendi kabahatleri dolayısıyla dolandırılan veya iflas eden taraf, yoksulluk nafakasına hak kazanamaz⁴⁴⁴. Bunun nedeni, kişinin yoksulluğunun boşanma nedenine dayanmamasıdır. Nedensellik bağı gereği, boşanan eşin yoksulluğa düşmesinin, boşanmadan başka sebeplere dayanmaması gerekir. Ayrıca kendi tembelliği sebebiyle yoksulluğa düşen eşin yoksulluk nafakası alabilmesi, ahlaki düşünceye uygun olmayıp hakkın kötüye kullanılması sonucunu da doğurmaktadır⁴⁴⁵.

B. Yargıtay İçtihatları Işığında Boşanma Nedeniyle Yoksulluğa Düşme Koşulunun Farklı Açılardan Değerlendirilmesi

Yoksulluk nafakası talep eden kişinin boşanma yüzünden yoksulluğa düşüp düşmediğinin tespiti gerekmektedir. Bunun için tarafların ekonomik ve sosyal durumları tespit edilmelidir. Bu bakımdan tarafların gelir durumu, mesleği, mal varlıkları, tazminat ya da mesleğinin getirisi dışında düzenli gelirinin olması (örneğin, emekli maaşı, dul veya yetim aylığı) gibi hususların incelenmesi önem arz eder.

1. Gelir Durumu Açısından

Yoksulluk nafakası talep eden tarafın, “boşanma yüzünden yoksulluğa düşme” koşulunun gerçekleşip gerçekleşmediğinin tespiti için öncelikle gelir durumu incelenmelidir⁴⁴⁶. Tarafların gelir durumlarının tespit edildiğini gösteren Yargıtay’ın 19.03.2012 tarihli kararı: “...davacı kadının düzenli ve yeterli gelirinin⁴⁴⁷ bulunduğu

⁴⁴² Yargıtay 2. HD. , E. 2013/25786, K. 2014/14717, T. 27.06.2014 kararı: “...Davacı kendi isteği ile işten ayrıldığına göre, Türk Medenî Kanunu’nun 175. madde koşulları davacı kadın lehine gerçekleşmemiştir...” şeklindedir, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2013-25786-k-2014-14717-t-27-06-2014/1653382/> , e. t. : 15.12.2021; aynı yönde: Yargıtay 2. HD. , E. 2021/2619, K. 2021/3368, T. 26.04.2021 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2021-2619-k-2021-3368-t-26-04-2021/4097846/kendi+iste+c4%9fiyle+i+c5%9finden+ayr+c4%b1ana+yoksulluk+nafakas+c4%b1> , e. t. : 15.12.2021.

⁴⁴³ Yargıtay 2. HD. , E. 2008/1858, K. 2008/4419, T. 31.03.2008 kararı: “...Toplanan delillerden, davalı kocanın zaruret içinde olmadığı, sürekli kumar oynadığı anlaşılmaktadır. Bu durumda davalı koca yararına yoksulluk nafakasına hükmedilemez...” şeklindedir, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2008-1858-k-2008-4419-t-31-03-2008/1900462/> , e. t. : 15.12.2021.

⁴⁴⁴ FEYZİOĞLU, s. 397; VELİDEDEOĞLU, s. 261; BOZOVALI, s. 69; ARKAN SERİM, s. 290; ERSÖZ, s. 472; ÇİTAK, s. 244.

⁴⁴⁵ ÇİTAK, s. 244.

⁴⁴⁶ Yargıtay 2. HD. , E. 2017/245, K. 2018/12822, T. 12.11.2018 kararı: “...Kolluk araştırma tutanağında ev hanımı olduğu düzenli bir geliri ve mal varlığı bulunmadığı bildirilen davacı kadının dosya kapsamında dinlenen tanığı kadının çalıştığını beyan etmiştir. Mahkemece bu konuda bir araştırma yapılmamıştır...” şeklindedir, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2017-245-k-2018-12822-t-12-11-2018-yoksulluk-nafakasi-istemi-bosanan-es-yararına-yoksulluk-/3283881/s+c3%bcrekli+ve+d+c3%bczenli+gelir+olmayan+kad+c4%b1ana+yoksulluk+nafakas+c4%b1> , e. t. : 21.12.2021.

⁴⁴⁷ Bkz. : İkinci Bölüm / § 1. IV. B. 1. a)

tarafların gelir durumunun birbirine yakın olduğu ve kadının boşanmayla yoksulluğa düşmeyeceği anlaşılmaktadır. Türk Medenî Kanunu’nun 175. maddesinde belirtilen koşullar oluşmadığı halde davacı kadın lehine yoksulluk nafakasına hükmedilmesi isabetsiz olup, bozmayı gerektirmiştir...” şeklindedir⁴⁴⁸. Bununla birlikte Yargıtay 19.09.2005 ve 20.06.2006 tarihli kararlarında, tarafların malvarlıklarının bulunduğunu tespit etmekle yetinmiş; ancak bu malvarlıklarının gelir sağlayıp sağlamadıkları durumuna ilişkin bir değerlendirme yapmadan hüküm vermiştir⁴⁴⁹.

a) Düzenli, Yeterli ve Sürekli Gelire Sahip Meslek Açısından Değerlendirme

aa) Genel Olarak

Yoksulluk nafakası talep eden tarafın, bir mesleğe sahip olup olmadığının; meslek sahibi ise sürekli ve düzenli olarak bir işte çalışıp çalışmadığının da tespiti gerekmektedir⁴⁵⁰. Burada önemli diğer bir nokta da kişinin çalışma gücünün iradi nedenlerle mi yoksa zorunlu nedenlerle mi imkansızlaştığıdır. İlk durumda nafaka talep eden taraf, belli bir mesleğe sahip olmamakla birlikte, çalışma imkânı ve gücü varken tembelliğe ve dolayısıyla yoksulluğa bilerek ve isteyerek düştüyse yoksulluk nafakasına hak kazanamayacaktır⁴⁵¹. Aynı şekilde yoksulluk nafakası talebinde bulunanın, belli bir meslek sahibi olması halinde, yoksulluğunu ortadan kaldıracak şekilde iş bulma imkânı olmasına rağmen çalışmayı reddetmesi de Türk Medenî Kanunu’nun ikinci maddesi uyarınca dürüstlük kuralı ile bağdaşmayacağından lehine yoksulluk nafakasına hükmedilmemelidir. İkinci durumda ise nafaka talep eden taraf, boşanma sonrasında yaş, sağlık (bedensel ve zihinsel hastalık) gibi zorunlu nedenlerle çalışma imkanını kaybetmişse, diğer şartların da varlığı halinde, yoksulluk nafakasına

⁴⁴⁸ Yargıtay 2. HD. , E. 2011/8423, K. 2012/86240, T. 19.03.2012, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2011-8423-k-2012-6240-t-19-03-2012/1825969/yoksulluk+nafakası+için+gelir+tespiti> , e. t. : 20.12.2021.

⁴⁴⁹ Yargıtay 3. HD. , E. 2005/9791, K. 2005/8748, T. 19.09.2005 kararı: “...Yapılan sosyal ve ekonomik durum araştırmasında; davalının, Bağ-Kur emeklisi olup aylık gelirin ortalama 300.000.000 TL. olduğu, oturduğu eve kira verdiği, kendisine ait bir adet Ford Transit marka aracının bulunduğu tespit edilmiş, davacının ise; ev hanımı olup, geçimini 80 milyon lira nafaka parası ile temin ettiği belirtilmiştir...Zabita araştırmasında, Ford Transit aracı bulunduğu belirtilmiş olmasına göre bu araç vasıtasıyla gelir sağlayıp sağlamadığının araştırılması gerekmektedir...” şeklindedir, <https://legalbank.net/belge/y-3-hd-e-2005-9791-k-2005-8748-t-19-09-2005-yoksulluk-nafakasinin-arttirilmesi/483979/yoksulluk+nafakası+için+gelir+tespiti> , e. t. : 20.12.2021.

⁴⁵⁰ Yargıtay 3. HD. , E. 2016/7845, K. 2016/11005, T. 20.09.2016 kararı: “...Mahkemece, davalının sigortalı bir işte çalıştığı, bu işin sabit ve güvenceli bir iş olmadığı da dikkate alınmak suretiyle elde ettiği gelirin yoksulluk durumunu ortadan kaldırmayacağı değerlendirilerek sonucuna uygun bir karar verilmesi gerekirken...” şeklindedir, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/3-hukuk-dairesi-e-2016-7845-k-2016-11005-t-20-9-2016> , e. t. : 21.12.2021.

⁴⁵¹ FEYZİOĞLU, s. 397; VELİDEDEOĞLU, s. 261; BOZOVALI, s. 69; ARKAN SERİM, s. 290; ERSÖZ, s. 472; ÇİTAK, s. 244.

hak kazanabilecektir⁴⁵². Bu durum, nafaka yükümlüsü açısından da değerlendirilmelidir. Nafaka ile yükümlü tarafın, çalışma imkânı ve gücü varken sırf nafaka ödememek için bilerek ve isteyerek çalışmaması, diğer tarafın lehine nafakaya hükmedilmesine engel değildir. Ancak nafaka yükümlüsünün çalışma gücü ve imkânı zorunlu nedenlere dayalı olarak imkansızlaşmışsa bu durumda kendisinden nafaka ödemesi beklenmemelidir; dolayısıyla nafakaya hükmedilmemesi gerekir; ancak bedensel veya zihinsel bir hastalığı nedeniyle çalışmasına engel bir durum bulunmadıkça nafaka yükümlülüğü devam eder⁴⁵³.

bb) Düzenli ve Sürekli Gelirin Varlığı Halinde

Yargıtay bir kararında, *“davacı kadının sürekli bir işi ve kendisini yoksulluktan kurtaracak düzenli bir gelirin olmadığı ve boşanmakla yoksulluğa düşeceği gerekçesiyle”* yoksulluk nafakası alabileceğine hükmetmiştir⁴⁵⁴. Yine, ev hanımı olan, sürekli ve düzenli gelire sahip olmayan kadının da yoksulluk nafakası alabileceğini kabul etmiştir⁴⁵⁵.

Bunun dışında Yargıtay, evlere temizliğe giden kadının, ayrıca ölen babasından eline yetim aylığı da geçse belirttiği zorunlu ve gerekli görülen harcamaları karşılaması beklenemeyeceğinden ve kendisini yoksulluktan kurtaramayacağından yoksulluk nafakasına hükmetmiştir⁴⁵⁶.

Bir kararında ise, *“...yoksulluk nafakası talep eden kadının çalıştığı, düzenli ve sürekli gelirin bulunduğu, kadın yararına yoksulluk nafakası koşullarının oluşmadığından yoksulluk nafakası talebinin reddine...”* karar vermiştir⁴⁵⁷.

⁴⁵² ARKAN SERİM, s. 290; ÇİTAK, s. 246.

⁴⁵³ ÇİTAK, s. 246; Yargıtay 3. HD. , E. 2012/19128, K. 2012/24135, T. 22.11.2012 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-3-hd-e-2012-19128-k-2012-24135-t-22-11-2012/3714264/> , e. t. : 15.09.2023.

⁴⁵⁴ Yargıtay 2. HD. , E. 2021/1117, K. 2021/2484, T. 22.03.2021 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2021-1117-k-2021-2484-t-22-03-2021-dava-dilekcesinde-nafaka-talebi-oldugunun-belirtilmesini/4049784/s%c3%bcrekli+ve+d%c3%bczenli+gelir+olmayan+kad%c4%b1na+yoksulluk+nafakas%c4%b1> , e. t. : 21.12.2021.

⁴⁵⁵ Yargıtay 2. HD. , E. 2022/8236, K. 2022/10601, T. 20.12.2022 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2022-8236-k-2022-10601-t-20-12-2022/4815511/ev+hanımı+olan+yoksulluk+nafakası> , e. t. : 10.04.2023.

⁴⁵⁶ Yargıtay 3. HD. , E. 2016/5924, K. 2016/9679, T. 22.06.2016 kararı: *“...Davalının eline geçen yetim aylığı miktarı, onu yoksulluktan kurtaracak mahiyette değildir. Davalının ölen babasından dolayı aldığı maaş nafakanın azaltılmasına etki edecek olgulardandır...”* şeklindedir, <https://legalbank.net/belge/y-3-hd-e-2016-5924-k-2016-9679-t-22-06-2016/2484443/> , e. t. : 22.12.2021.

⁴⁵⁷ Yargıtay 2. HD. , E. 2018/6586, K. 2018/12209, T. 31.10.2018 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2018-6586-k-2018-12209-t-31-10-2018-yoksulluk-nafakasi-istemi-davaci-kadinin-calistigi>

Davalı erkeğin kendisini yoksulluktan kurtaracak derecede düzenli ve sürekli geliri bulunmadığından, kadın lehine yoksulluk nafakası ödemekle yükümlü tutulamayacağına⁴⁵⁸, kadının düzenli ve sürekli bir gelirin bulunmadığına ve bu sebeple kendi yoksul olan kişinin nafaka ile yükümlü tutulamayacağına ilişkin Yargıtay'ın kararları da mevcuttur⁴⁵⁹. Bu kriterler hem nafaka talep eden hem de nafaka yükümlüsü açısından önemlidir. Zira gelirin belirlenmesi neticesinde, kendi yoksul olan, diğer tarafa nafaka veremeyecek; dolayısıyla talepte bulunan da nafaka alamayacaktır.

cc) Yeterli Gelirin Varlığı Halinde

Düzenli ve sürekli gelirin yanında, çalışmasının karşılığı olan ücretin kendi geçimini sağlayabilmesi için yeterli bir miktar olması gerekmektedir⁴⁶⁰. Eğer kişinin geçimi için yeterli bir geliri yoksa bu durumda da yoksulluğa düştüğü kabul edilebilir. Yoksulluk nafakası talep eden tarafın mesleğinin olması değil; sürekli, düzenli ve yeterli miktarda gelir getiren bir işinin olması önem taşır.

Yeterli gelir ile anlaşılması gereken, kişinin temel ihtiyaçlarının sağlanabileceği, asgari geçim giderlerini karşılamaya uygun gelirin varlığıdır. Bu durumda asgari ücret ile çalışan bir kişinin, yeterli gelire sahip olup olmadığı ve dolayısıyla yoksulluk nafakası alıp alamayacağına ilişkin hususun açıklığa

[duze/3284070/s%3%bcrekli+ve+d%3%bczenli+gelir+olmayan+kad%4%b1na+yoksulluk+nafakas%4%b1](https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2016-12929-k-2018-2752-t-28-02-2018-yoksulluk-nafakasi-istemi-kendisi-yoksul-olan-esin-yoks/3053969/s%3%bcrekli+ve+d%3%bczenli+gelir+olmayan+kad%4%b1na+yoksulluk+nafakas%4%b1), e. t. : 21.12.2021.

⁴⁵⁸ Yargıtay 2. HD. , E. 2016/12929, K. 2018/2752, T. 28.02.2018 kararı: “...Kendisi yoksul olan eş yoksulluk nafakası ödemekle sorumlu tutulamaz...” şeklindedir, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2016-12929-k-2018-2752-t-28-02-2018-yoksulluk-nafakasi-istemi-kendisi-yoksul-olan-esin-yoks/3053969/s%3%bcrekli+ve+d%3%bczenli+gelir+olmayan+kad%4%b1na+yoksulluk+nafakas%4%b1>, e. t. : 21.12.2021.

⁴⁵⁹ Yargıtay 2. HD. , E. 2015/26226, K. 2017/4275, T. 17.04.2017 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2015-26226-k-2017-4275-t-17-04-2017-istirak-nafakasi-yukumlusu-velayeti-kendisine-verilmeye/2733915/s%3%bcrekli+ve+d%3%bczenli+gelir+olmayan+kad%4%b1na+yoksulluk+nafakas%4%b1>, e. t. : 21.12.2021.

⁴⁶⁰ Yargıtay 2. HD. , E. 2016/13334, K. 2016/13491, T. 03.10.2016 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2016-13334-k-2016-13491-t-03-10-2016/2472411/>, e. t. : 28.12.2021; Yargıtay 3. HD. , E. 2016/7945, K. 2016/8591, T. 31.05.2016 kararı: “...Mahkemece; davalının mevcut gelirin resmi olarak belirlenen asgari ücret düzeyinin üzerinde olduğu, rahat bir yaşam sürmesi için yeterli olmasa da temel gereksinim niteliğindeki barınma, beslenme, giyinme, kültürel ve sosyal faaliyetlere katılma gibi ihtiyaçlarını karşılamaya yeterli olduğu...” şeklindedir, <https://legalbank.net/belge/y-3-hd-e-2016-7945-k-2016-8591-t-31-05-2016/2498673/yeterli+miktarda+geliri+olan+yoksulluk+nafakas%4%b1>, e. t. : 28.12.2021; Yargıtay 2. HD. , E. 2013/10294, K. 2013/24150, T. 24.10.2013 kararı: “...Mahkemece, kadının elde ettiği bu gelirin düzenli ve onu yoksulluktan kurtaracak yeterlilikte olup olmadığı konusunda taraflardan açıklama istenerek ve gerektiğinde inceleme yapılarak...” şeklindedir, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2013-10294-k-2013-24150-t-24-10-2013-yoksulluk-nafakasi/1385097/yeterli+miktarda+geliri+olan+yoksulluk+nafakas%4%b1>, e. t. : 28.12.2021.

kavuşturulması gerekmektedir. Yargıtay'ın yerleşik kararlarında “*asgari ücret seviyesinde gelire sahip olunması*” yoksulluk nafakasının bağlanmasını olanaksız kılan bir olgu olarak kabul edilmemektedir⁴⁶¹. Hatta, asgari ücretin biraz üzerinde gelire sahip olunması dahi yoksulluk nafakasının bağlanmasını imkânsız kılmamakta; sadece yoksulluk nafakası miktarının tespitinde ve indirilmesinde önem taşımaktadır. Ancak her iki tarafın da asgari ücretle geçinmesi durumunda, Yargıtay tarafların gelirleri birbirine denk olduğundan, yoksulluk nafakası talebini reddetmektedir⁴⁶².

Düzenli, yeterli ve sürekli gelire sahip olan bir kişinin herhangi bir sebep yokken kendi isteği ile -gerekçe göstermeksizin- işinden ayrılması yoksulluk nafakası almasına engel teşkil eder. Bu durum eşin kendi kusuru ile yoksulluğa düşmesine sebeptir. Nafaka talebinde bulunan, yoksulluğunu ortadan kaldıran bir işte çalışırken sırf yoksulluk nafakası alabilmek için işinden ayrılırsa bu durum Türk Medenî Kanunu'nun ikinci maddesinde düzenlenen dürüstlük kuralıyla bağdaşmaz. Aynı şekilde nafaka yükümlüsünün de sırf nafaka borcunu ödememek için çalışmaması ya da sadece kendi zaruri ihtiyaçlarına ancak yetecek bir maaş ile çalışması da dürüstlük kuralına aykırıdır ve bu durumu hukuk düzeni korumaz. Bununla birlikte, borçlunun çalışmaması, haklı bir nedene dayanıyor ise, örneğin borçlunun eğitime devam etmesi nedeniyle çalışmasının mümkün olmaması durumunda, borçlunun kötü niyetinden söz edilemeyeceğinden, hâkim bu hususu dikkate almalı ve borçlunun haklı nedenle çalışamayacağı dönem için nafakaya hükmetmemelidir; burada ancak haklı nedenin ortadan kalktığı dönemden sonrası için nafaka takdiri söz konusu olabilir⁴⁶³.

Bölge Adliye Mahkemesi kararında, çalışırken ve yeterli gelire de sahipken dava sırasında, kendi isteğiyle işinden ayrılan davacı yararına yoksulluk nafakasına hükmedilemeyeceğini vurgulamaktadır⁴⁶⁴. Fakat Yargıtay 2. Hukuk Dairesi,

⁴⁶¹ Yargıtay 3. HD. , E. 2004/5161, K. 2004/5218, T. 17.05.2004 kararı: “*Yerleşik Yargıtay uygulamasına göre, asgari ücretin yoksulluğu ortadan kaldırmadığı ilke olarak kabul edildiğinden davalı asgari ücretle çalışsa bile yoksulluğunun ortadan kalkmayacağı sadece nafakanın miktarının tayininde rol oynayacağı...*” şeklindedir, <https://legalbank.net/belge/y-3-hd-e-2004-5161-k-2004-5218-t-17-05-2004-bosanmada-tazminat-ve-nafakanin-odeme-bicimi/568488/> , e. t. : 18.08.2022.

⁴⁶² Yargıtay 2. HD. , E. 2015/18663, K. 2016/10813, T. 01.06.2016 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2015-18663-k-2016-10813-t-01-06-2016-sigortali-iste-calisan-yararına-yoksulluk-nafakası-tay/2385762/her+iki+taraf+asgari+ücret+alıyorsa+yoksulluk+nafakasına> , e. t. : 29.01.2022.

⁴⁶³ ÇİTAK, s. 247.

⁴⁶⁴ Yargıtay 2. HD. , E. 2021/2619, K. 2021/3388, T. 26.04.2021 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2021-2619-k-2021-3388-t-26-04-2021/4097846/kendi+isteğiyle+işinden+ayrılan+nafaka> , e. t. : 24.01.2022; Yargıtay 2. HD. , E. 2021/4045, K. 2021/5789, T. 05.07.2021 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2021-4045-k-2021-5789-t-05-07-2021/4161230/kendi+isteğiyle+işinden+ayrılan+nafaka> , e. t. : 24.01.2022.

09.11.2021 tarihli kararında, “...davacı kadının SGK’lı çalışmaları düzenli olmadığı gibi çalıştığı işinden istifa etmemiş olsaydı dahi almış olduğu asgari ücret düzeyindeki gelirin kendisini yoksulluktan kurtarmayacağı gözetildiğinde, kadın yararına uygun miktarda yoksulluk nafakası takdiri gerektiğini...” belirtmiştir⁴⁶⁵.

Ancak kişinin işten kendi isteği ile değil de işten çıkarılmış olması ya da zorunlu bir neden ile işten ayrılması durumunda, yoksulluk nafakasına hükmedilebilecektir. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi’nin kararında, “işveren tarafından kendi kusurundan kaynaklanmayan nedenle iş sözleşmesinin feshedilerek işçinin işten çıkarılması durumunda yoksulluk nafakasına hükmedileceğine” yer verilmiştir⁴⁶⁶. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, kişinin mevcut “panik atak” hastalığı nedeniyle bir gün sonra işten ayrılmak zorunda kalması durumunda da koşullar gerçekleşmişse yoksulluk nafakasına hükmedilmesi gerektiği görüşündedir⁴⁶⁷.

Yoksulluk nafakasına hükmedilirken, tarafların gelir durumlarının tespiti de önem taşımaktadır. Bunun için öncelikle, kişinin gelirinin, onu yoksulluktan kurtarıp kurtarmayacağı yönünden bir araştırma yapılması gerekmektedir⁴⁶⁸. Bu araştırma, kişinin çalıştığı işyerinden ya da kurumundan yapılabilir⁴⁶⁹. Yargıtay kararında, “...davacının boşanma davasının açılmasından önce ve dava sırasında çalışıp çalışmadığı; çalıştıysa hangi dönemlerde çalıştığı; net geliri; işten ayrılış nedenleri ve sonucunda kendisine işveren tarafından tazminat ödenip ödenmediği hususlarının ayrıntılı bir şekilde incelenmesi ve varsa bu gelirlerin onu boşanmakla yoksulluktan

⁴⁶⁵ Yargıtay 2. HD. , E. 2021/7187, K. 2021/8366, T. 09.11.2021 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2021-7187-k-2021-8366-t-09-11-2021-yoksulluk-nafakasi/4221165/calisip+calismadigi+arastirmasi> , e. t. : 26.01.2022.

⁴⁶⁶ Yargıtay 2. HD. , E. 2009/3950, K. 2009/7095, T. 13.04.2009 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2009-3950-k-2009-7095-t-13-04-2009/2004749/is+carikilan+nafaka> , e. t. : 25.01.2022.

⁴⁶⁷ YHGK. , E. 2011/2-156, K. 2011/274, T. 04.05.2011 kararı: “...Davalı-karşılık davacının yargılama sırasında işe girdiği, ancak kendisinde mevcut “panik atak” hastalığı nedeniyle bir gün sonra işten ayrılmak zorunda kaldığı anlaşılmaktadır...Boşanmaya sebep olan olaylarda davalı-karşılık davacı kadının daha ağır kusurlu olmadığı, herhangi bir geliri ve mal varlığının bulunmadığı, boşanma yüzünden yoksulluğa düşeceği gerçekleşmiştir...” şeklindedir, <https://legalbank.net/belge/y-hgk-e-2011-2-156-k-2011-274-t-04-05-2011-yeni-bir-hukum-olusturan-direnme-karari/866391/girdigi+isten+ayrilan> , e. t. : 25.01.2022.

⁴⁶⁸ Yargıtay 2. HD. , E. 2017/4672, K. 2018/12229, T. 31.10.2018 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2017-4672-k-2018-12229-t-31-10-2018-yoksulluk-nafakasi-talebi-yoksulluk-nafakasi-isteginin-/3284090/calisip+calismadigi+arastirmasi> , e. t. : 26.01.2022; Yargıtay 2. HD. , E. 2007/4261, K. 2008/1013, T. 06.02.2008 kararı: “...Zabıta araştırması sonucu tespit edilen tarafların mali durum raporundaki ve inceleme raporundaki açıklamaların kurumlarından sorulup belgelendirilerek sonucu uyarınca nafakalar hususunda hüküm tesisi gerekirken...” şeklindedir, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2007-4261-k-2008-1013-t-06-02-2008-nafaka-miktarinin-belirlenmesi/648735/> , e. t. : 26.01.2022.

⁴⁶⁹ Yargıtay 2. HD. , E. 2018/6613, K. 2018/15137, T. 24.12.2018 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2018-6613-k-2018-15137-t-24-12-2018-yoksulluk-nafakasi-isteginin-kabul-edilebilmesi-icin-na/3360258/calisip+calismadigi+arastirmasi> , e. t. : 26.01.2022.

kurtarıp kurtarmayacağı yönünden araştırma yapılarak yoksulluk nafakası konusunda karar verilmesi...” gerektiğini belirterek gelir durumunun tespitinde araştırmanın nasıl yapılacağını ifade etmiştir⁴⁷⁰.

Yine yoksulluk nafakası talep eden taraf hakkında, çalışma durumu tespitinde tanık da dinlenebilir⁴⁷¹; SGK’dan aldığı emekli maaşı sorgulanabilir, şirket ortağı olup olmadığı Ticaret Sicil Müdürlüğü’nden araştırılabilir⁴⁷²; vergi mükellefi olup olmadığı hususları dikkate alınabilir⁴⁷³.

b) Diğer Durumların Varlığı Halinde

Yargıtay kararları ışığında, boşanma yüzünden yoksulluğa düşme şartının değerlendirilmesinde, işyerinden alınan sabit, düzenli ve yeterli gelir getiren maaş dışında, kişinin başka düzenli ve sürekli getirisinin var olup olmadığı da araştırılmaktadır. Aylığı olan, işsizlik parası alan, kira geliri alan, sosyal yardım geliri alan kişiler bu duruma örnek olarak verilebilir.

Yoksulluk nafakası talebinde bulunan tarafın yetim aylığı, Emekli Sandığı’ndan emekli aylığı, SSK’dan emekli aylığı, BAĞ-KUR’dan emekli aylığı, yaşlılık aylığı veya özürlülük aylığı olabilir⁴⁷⁴.

Yoksulluk nafakası isteyen yetim aylığının olması, kural olarak kişinin yoksulluğunun ortadan kalktığını kesin olarak göstermez. Yargıtay kararında, “...davalının eline geçen yetim aylığı miktarının, onu yoksulluktan kurtaracak

⁴⁷⁰ Yargıtay 2. HD. , E. 2007/2508, K. 2007/4044, T. 07.03.2007 kararı, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/2-hukuk-dairesi-e-2007-2508-k-2007-4044-t-7-3-2007> , e. t. : 26.01.2022.

⁴⁷¹ Yargıtay 2. HD. , E. 2018/6836, K. 2019/7645, T. 24.06.2019 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2018-6836-k-2019-7645-t-24-06-2019-kendi-istegi-ile-isten-ayilan-es-lehine-yoksulluk-nafaka/3541853/kadinin+calistigi+tanik+beyani> , e. t. : 26.01.2022; Yargıtay 2. HD. , E. 2017/245, K. 2018/12822, T. 12.11.2018 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2017-245-k-2018-12822-t-12-11-2018-yoksulluk-nafakasi-istemi-bosanan-es-yararina-yoksulluk-3283881/kadinin+calistigi+tanik+beyani> , e. t. : 26.01.2022.

⁴⁷² Yargıtay 2. HD. , E. 2012/5323, K. 2012/24974, T. 17.10.2012 kararı: “...Davacının Sosyal Güvenlik Kurumu’ndan aldığı emekli maaşının sorulması, şirket ortağı olup olmadığının şirketin yerleşim yerinin bulunduğu Ticaret Sicil Müdürlüğü’nden araştırılması gerekirken...” şeklindedir, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2012-5323-k-2012-24974-t-17-10-2012/1807003/> , e. t. : 26.01.2022.

⁴⁷³ Yargıtay 3. HD. , E. 2016/17282, K. 2017/6464, T. 03.05.2017 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-3-hd-e-2016-17282-k-2017-6464-t-03-05-2017/2914662/> , e. t. : 26.01.2022.

⁴⁷⁴ GENÇCAN, Nafaka, s. 445.

mahiyette olmadığını; davalının ölen babasından dolayı aldığı maaşın, nafakanın kaldırılmasına değil, azaltılmasına etki edecek bir olgu...” olduğunu belirtmiştir⁴⁷⁵.

Yargıtay, kararlarında emekli olup Sosyal Güvenlik Kurumu’ndan emekli aylığı alan kişinin gelirinin sabit olmasından dolayı yoksulluğa düşmeyeceğini kabul etmiştir⁴⁷⁶. Yine Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, “...kadının emekli olduğu, sürekli ve düzenli gelirinin ve taşınmazının bulunduğu; bu nedenle Türk Medenî Kanunu’nun 175. maddesinin koşulları oluşmadığından yoksulluk nafakasına hükmedilmemesi gerektiğine...” karar vermiştir⁴⁷⁷.

Ancak Yargıtay, şehit olan çocuğu sebebiyle Emekli Sandığı’ndan alınan aylığın, kişiyi yoksulluğa düşmekten kurtarmayacağına ve bu nedenle yoksulluk nafakasının takdirine karar vermiştir⁴⁷⁸. 2013 tarihli bir kararında ise Yargıtay, “...nafakanın kaldırılması isteminin, azaltılması istemini de kapsadığını gözeterek, davalının emekli olmasının onun yoksulluğunu ortadan kaldırmaya bile malî durumunun olumlu yönde değiştiğini dikkate alarak, nafakada hakkaniyete uygun bir oranda indirim yapılması gerektiğine...” karar vermiştir⁴⁷⁹. O halde, emekli maaşının kişiye yeterli bir gelir sağlayıp sağlamadığı, kişiyi yoksulluktan kurtarıp kurtarmadığı değerlendirilerek yoksulluk nafakası takdir edilmelidir. Bununla birlikte, Yargıtay 13.10.2021 tarihli kararında, tarafların her ikisinin de emekli olması durumunda, gelirlerinin birbirine yakın olması nedeniyle, yoksulluk nafakasının koşullarının

⁴⁷⁵ Yargıtay 3. HD. , E. 2016/5924, K. 2016/9679, T. 22.06.2016 kararı: “...Nafaka alacaklısı kadının aldığı maaşın, zorunlu ve gerekli görülen harcamaları karşılaması beklenemez. Başka bir anlatımla, davalının eline geçen yetim aylığı miktarı, onu yoksulluktan kurtaracak mahiyette değildir...” şeklindedir, <https://legalbank.net/belge/y-3-hd-e-2016-5924-k-2016-9679-t-22-06-2016/2484443/>, e. t. : 27.01.2022; aynı yönde: Sakarya BAM. , 2. HD. , E. 2020/782, K. 2020/770, T. 21.10.2020 kararı, <https://legalbank.net/belge/sakarya-bolge-adliye-mahkemesi-2-hd-e-2020-782-k-2020-770-t-21-10-2020-nafakanin-kaldirilmesi-talepl/4157846/dul+ve+yetim+ayligi+>, e. t. : 27.01.2022.

⁴⁷⁶ Yargıtay 2. HD. , E. 2005/1494, K. 2005/3329, T. 07.03.2005 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2005-1494-k-2005-3329-t-07-03-2005-yoksulluk-nafakasi/476119/>, e. t. : 28.01.2022; aynı yönde: Yargıtay 2. HD. , E. 2007/2649, K. 2007/16827, T. 03.12.2007 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2007-2649-k-2007-16827-t-03-12-2007/2351680/>, e. t. : 28.01.2022.

⁴⁷⁷ YHGK. , E. 2017/1893, K. 2019/546, T. 09.05.2019 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-hgk-e-2017-1893-k-2019-546-t-09-05-2019/3561636/kira+geliri+yoksulluktan+kurtarmaz>, e. t. : 29.01.2022.

⁴⁷⁸ Yargıtay 2. HD. , E. 2007/3742, K. 2007/17638, T. 17.12.2007 kararı: “...Davacı kadının şehit olan oğlu nedeniyle Emekli Sandığı’ndan üç ayda bir 700 YTL. şehit maaşı aldığı, bunun dışında bir geliri ve mal varlığının bulunmadığı, ev hanımı olduğu anlaşılmıştır. Elde ettiği gelirin davacıyı yoksulluğa düşmekten kurtarmayacağını anlaşılmış bulunmasına göre davacı kadın yararına yoksulluk nafakası takdiri gerekirken...” şeklindedir, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2007-3742-k-2007-17638-t-17-12-2007/1947509/>, e. t. : 28.01.2022.

⁴⁷⁹ Yargıtay 3. HD. , E. 2013/15973, K. 2014/831, T. 23.01.2014 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-3-hd-e-2013-15973-k-2014-831-t-23-01-2014/1752940/emekli+maaşı+alana+nafaka>, e. t. : 28.01.2022.

oluşmadığından bahisle kadın yararına yoksulluk nafakasına hükmedilmesini doğru bulmamıştır⁴⁸⁰.

Yargıtay, Emekli Sandığı dışında, SSK'dan ya da BAĞ-KUR'dan emekli aylığı alan, yaşlılık aylığı veyahut kendisine özürllülük aylığı bağlanan kişinin de kural olarak yoksulluğa düşmeyeceği düşüncesindedir⁴⁸¹. Ancak bu düşünce, elbette ki mutlak bir sonuca bağlanamaz. Yargıtay, aylık bağlanan kişinin yeterli bir gelire sahip olup olmadığını, bağlanan aylığın kişinin kendisini yoksulluktan kurtaracak düzeyde olup olmadığını, asgari geçim ihtiyaçlarını karşılamaya yeterli olup olmadığını araştırarak ve aylık miktarını resmî kurumlardan sorgulatarak, yoksulluk nafakasına hükmedip hükmetmeyeceğine karar verecektir⁴⁸². Ayrıca, tarafların gelirlerinin yanında yaşadıkları lokasyon da kanaatimizce burada önem arz eder. Büyük şehirde yaşayan birinin ödeyeceği kira bedeli, kültür ve eğitim harcamalarına ayırdığı bütçe ile kırsal kesimde yaşayan bir kişinin yaşam şartları ve giderleri aynı olmayacaktır. Örneğin büyükşehirde yaşayan ve ünlü bir iş adamından boşanan kişinin başka bir geliri olmadan sadece memur olarak ve hayatına kırsal bir kesimde kira ödeyerek devam etmesi halinde, şartlar farklı olacağından hâkimin bu açıdan da tarafların sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarını dikkate alması uygun olacaktır⁴⁸³.

Yurtdışından işsizlik parası alanlar da Yargıtay'a göre kural olarak yoksul kabul edilmemektedir. Şöyle ki: Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, "...davacı kadının Alman vatandaşı olması nedeniyle aylık 700 Euro işsizlik parası aldığını ve kadın yararına Türk Medenî Kanunu'nun 175. maddesi koşulları oluşmadığı halde lehine yoksulluk nafakası takdirinin doğru olmadığını..." kararında belirtmiştir⁴⁸⁴. Yoksulluk nafakası

⁴⁸⁰ Yargıtay 2. HD. , E. 2021/5236, K. 2021/7193, T. 13.10.2021 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2021-5236-k-2021-7193-t-13-10-2021/4216941/emekli+olana+nafaka> , e. t. : 29.01.2022.

⁴⁸¹ GENÇCAN, Nafaka, s. 457 vd. ; Yargıtay 2. HD. , E. 2005/135, K. 2005/23, T. 17.02.2005 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2005-135-k-2005-2316-t-17-02-2005-bosanma-davasi/475913/> , e. t. : 28.01.2022; Yargıtay 2. HD. , E. 2005/4125, K. 2005/6578, T. 21.04.2005 kararı: "...Davacı kadının BAĞ-KUR emeklisi olduğu, bunun dışında taşınmazları ve kira gelirinin bulunduğu anlaşılmıştır. Türk Medenî Kanunu'nun 175. maddesinin koşulları gerçekleşmemiştir..." şeklindedir, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2005-4125-k-2005-6578-t-21-04-2005-yoksulluk-nafakasi/108117/> , e. t. : 28.01.2022; Yargıtay 2. HD. , 12155/13489, T. 11.11.2004 kararı: "...Davacının çalışmadığı, sakatlık aylığı dışında geliri bulunmadığı tespit edilmiştir. Kendisi yoksul olan kişi de yoksulluk nafakası ile yükümlü kılınmaz..." şeklindedir, karar için bkz. : GENÇCAN, Nafaka, s. 445.

⁴⁸² Yargıtay 2. HD. , E. 2021/1325, K. 2021/2740, T. 06.04.2021 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2021-1325-k-2021-2740-t-06-04-2021/4083438/emekli+olana+nafaka> , e. t. : 28.01.2022; TUTUMLU, s. 523-524.

⁴⁸³ ÇİTAK, s. 245-246.

⁴⁸⁴ Yargıtay 2. HD. , E. 2007/19574, K. 2009/344, T. 20.01.2009 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2007-19574-k-2009-344-t-20-01-2009/1896932/> , e. t. : 28.01.2022.

talep edenin aldığı işsizlik parası, yeterli ise kendisine yoksulluk nafakası verilmemelidir⁴⁸⁵. Bununla birlikte, bu işsizlik maaşının kişinin yoksulluğunu ortadan kaldırıp kaldırmadığı ilgili kurumdan araştırılarak değerlendirme yapılmalıdır⁴⁸⁶.

Kira gelirleri açısından da Yargıtay, yeterli bir gelirin varlığını araştırmaktadır⁴⁸⁷. Zira her kira geliri, kişiyi yoksulluktan kurtaracak düzeyde olmayabilir. Yoksulluk nafakası isteyen yeterli kira geliri varsa kendisine yoksulluk nafakası verilmemesi gerektiği⁴⁸⁸; kira geliri yeterli düzeyde değilse yoksulluk nafakası verilmesi gerektiği Yargıtay'ın kararlarında mevcuttur⁴⁸⁹. Kira geliri yetersiz olsa dahi kişinin başka mal varlığının bulunması durumunda ise yoksulluğa düşeceği kabul edilmemektedir⁴⁹⁰.

Burada nafaka yükümlüsünün ve nafaka alacaklısının sahip olduğu mal varlığının gelir getirmemesi hususuna da değinmek isteriz. Kanaatimizce, düzenli ve sürekli bir geliri olmayan nafaka alacaklısının sadece mal varlığının olması, kendisinin nafakaya ihtiyacı olup olmaması açısından değerlendirilmelidir. Buna karşın nafaka alacaklısı yine de yoksulluk nafakası talebinde bulunmuş ise, gelir getirmiyor olsa da mal varlığının mevcudiyeti, nafaka miktarının tayininde hâkim tarafından dikkate alınmalıdır; nafakaya hükmedilecekse de hâkimin takdirine göre nafaka miktarının azaltılması yoluna gidilebilecektir.

⁴⁸⁵ GENÇCAN, Nafaka, s. 462.

⁴⁸⁶ Yargıtay 3. HD. , E. 2014/14503, K. 2015/763, T. 15.01.2015 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-3-hd-e-2014-14503-k-2015-763-t-15-01-2015/2290637/> , e. t. : 28.01.2022.

⁴⁸⁷ Yargıtay 2. HD. , E. 2017/6824, K. 2018/12103, T. 30.10.2018 kararı: "...Mahkemece kadının bankada mevduatının bulunup bulunmadığı, adına kayıtlı dairesinin olup olmadığı ve kira gelirinin bulunup bulunmadığı, varsa bu gelirlerin düzenli olup olmadığı ve boşanma halinde kendisini yoksulluktan kurtarıp kurtarmayacağı hususları araştırılarak sonucuna göre yoksulluk nafakası hakkında hüküm tesisi gerekmektedir..." şeklindedir, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2017-6824-k-2018-12103-t-30-10-2018-yoksulluk-nafakasi-sartlari-bosanan-es-yararina-yoksull/3284122/kira+geliri> , e. t. : 29.01.2022.

⁴⁸⁸ Yargıtay 2. HD. , E. 2015/12502, K. 2015/13440, T. 25.06.2015 kararı: "...Davalı-karşı davacı kadının üç adet meskenin 1/2'ser hissesine sahip olduğu anlaşılmaktadır. Mahkemece davalı-karşı davacı kadının hissedarı olduğu taşınmazların değeri, varsa kira gelirinin tespit edilip, davalı-karşı davacı kadını yoksulluğa düşmekten kurtarıp kurtarmayacağı araştırılarak karar verilmesi gerekirken..." şeklindedir, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2015-12502-k-2015-13440-t-25-06-2015/3083947/kira+geliri+ve+sahibi+oldugu+tasinmazlari+degeri+nazara+alindi+inda+yoksullu+g+duismeyecegi> , e. t. : 29.01.2022.

⁴⁸⁹ Yargıtay 2. HD. , E. 2018/4896, K. 2018/15335, T. 25.12.2018 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2018-4896-k-2018-15335-t-25-12-2018/3359963/kira+geliri+yoksulluktan+kurtarmaz> , e. t. : 29.01.2022.

⁴⁹⁰ Yargıtay 2. HD. , E. 2006/2077, K. 2006/10737, T. 04.07.2006 kararı: "...Davalının Sosyal Sigortalar Kurumu'ndan emekli olduğu, kira geliri ile otomobilinin bulunduğu, kendi evinde oturduğu anlaşılmaktadır. Bu mal varlığı ve gelire sahip kadının boşanma sonucu yoksulluğa düşeceği kabul edilemez..." şeklindedir, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2006-2077-k-2006-10737-t-04-07-2006/2352859/> , e. t. : 29.01.2022.

Nafaka yükümlüsü için de mal varlığının gelir getirmemesinin nedenleri incelenmelidir. Örneğin yüksek standartta yaşayan bir kişi sırf geliri olmadığını gerekçe gösterememelidir.

Kanaatimizce, nafaka yükümlüsünün söz konusu mal varlığı bir değer ifade ediyorsa hükmedilen nafaka miktarını ödeyebilmesi için taşınmazını satması ya da kiraya vermesi kendi tercihindedir. Hâkim, her iki tarafın durumlarının araştırılması sonucunda yapılan hesaplama göre nafaka yükümlüsünün belirli bir miktarda nafaka ödemesine karar verir yoksa gelir getirmediği için mal varlığının satılmasına ya da kiraya verilmesine karar vermez⁴⁹¹; ancak sattığında ya da kiraya verdiğinde bu durum takip edilebilir. Mahkeme kararı neticesinde hükmedilen nafakayı ödeyebilmek için nafaka yükümlüsünün yazlık evi ya da arsasını satması ya da kiraya vermesi kendi takdirindedir. Zira nafaka borcunu ödeyemediği takdirde icra takibi ile karşılaşacaktır.

Yoksulluk nafakası talep edenin sadece oturduğu taşınmazı varsa, kendi oturduğu ev, onun sosyal seviyesinin üstünde lüks bir konut olarak belirlenmemişse nafaka talebinde bulunan taraf, diğer şartların da varlığı halinde yoksulluk nafakası alabilmelidir⁴⁹².

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu ise, sosyal durumuna uygun bir evde oturmakta olan birinin evini satarak daha mütevazı bir evde oturmasının istenemeyeceği görüşündedir⁴⁹³.

Sürekli ve düzenli olabilecek bir diğer örnek de sosyal yardım gelirleridir. Yargıtay, kararında, “...*davalı-davacı kadının aylık 800 Euro sosyal yardım gelirinin olduğu ve bu durumun dikkate alınmaksızın yoksulluk nafakasına hükmedilmesinin doğru görülmediğini...*”; başka bir kararında yine “...*davacının Almanya’da sürekli ve düzenli sosyal yardım aldığını; iki arsasının olduğunu ve boşanma yüzünden*

⁴⁹¹ Yargıtay’ın çok eski tarihli bir kararı için bkz. : GENÇCAN, Nafaka, s. 471, Yargıtay 2. HD. , 12480-539, T. 21.01.1994 kararı: “...*Hâkim, söz konusu evin tapu kaydını getirtmeli, mahkeme tarafından evin değeri ve getireceği gelir belirlenmelidir; bundan sonra sosyal seviyesinin üstünde olup olmadığı ve onun bu evi satarak yoksulluktan kurtulup kurtulmayacağı hakkında bir karar verilmesi gerektiği...*” şeklindedir.

⁴⁹² GENÇCAN, Nafaka, s. 471.

⁴⁹³ YHGK. , E. 1196/2-448, K. 1996/684, T. 16.10.1996 kararı: “...*Davacının haliyle mütenasip olduğunu ve onun fakri zaruret içinde bulunduğunu kabul etmek mümkün değildir. İstanbul’da iki milyar değerinde ev ve arabası olan bir kişinin yoksul sayılması düşünülemez. Tarafların sosyal durumu daha mütevazı bir yerde oturmaya elverişlidir. Taşınmazın paraya çevrilmesi halinde, sosyal durumuna uygun bir ev ve artanın nemasından da insanca yaşamayı sağlayacak gelir mümkündür...*” şeklindedir, <https://legalbank.net/belge/y-hgk-e-1996-2-448-k-1996-684-t-16-10-1996-kocanın-maddi-durumu/432260/> , e. t. : 21.09.2023.

yoksulluğa düşmeyeceğini...” belirtmektedir⁴⁹⁴. Burada da kişinin yeterli sosyal yardım geliri alıp almadığının ilgili kurumdan yapılacak bir araştırma ile tespit edilmesi sonucu yoksulluk nafakası talebi hakkında müspet ya da menfi bir karar verilmelidir⁴⁹⁵.

Sonuç olarak, “geliri yetersiz olan⁴⁹⁶, işten kendi isteği ile ayrılmamış olan, ev hanımı olan, kendisine henüz maaş bağlanmayan⁴⁹⁷, yurtdışı geliri olup da yetersiz olan⁴⁹⁸, asgari ücret alan, ailesi zengin olup da kendi geliri bulunmayan⁴⁹⁹, geçici-sezonluk işte çalışan” kişiler, kural olarak yoksulluk nafakası alabileceklerdir⁵⁰⁰.

“Aylığı olan, yeteneğine rağmen isteyerek çalışmayan⁵⁰¹, işten kendi isteği ile ayrılan, işsizlik parası alan, yeterli kira geliri alan, mesleği (işçi/memur/serbest çalışan) ve maaşı olan, sigortalı olan, bir işte çalışan, yeterli sosyal yardım geliri alan, yabancı ülkeden yeterli geliri⁵⁰² olan, yeterli gayrimenkulü olan⁵⁰³, geliri nafaka talep

⁴⁹⁴ Kararlar için bkz. : GENÇCAN, Nafaka, s. 459 ve s. 958, Yargıtay 2. HD. , 6142/8338, T. 30.05.2005; Yargıtay 2. HD. , 2900/3669, T. 15.03.2002.

⁴⁹⁵ Yargıtay 2. HD. , E. 2006/12568, K. 2007/193, T. 22.01.2007 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2006-12568-k-2007-193-t-22-01-2007/1916885/> , e. t. : 29.01.2022.

⁴⁹⁶ Yargıtay 3. HD. , E. 2017/14999, K. 2017/14891, T. 30.10.2017 kararı: “...Mahkemece, davacının geliri bulunmadığı ve ailesinin yardımı ile geçindiği, kızına ait evde kızı ile birlikte yaşadığı tespit edilmiştir. Buna göre, tarafların sosyal ve ekonomik durumları, nafakanın niteliği, yıllık ... artış oranı, günün ekonomik koşulları ve davacı kadının zorunlu ihtiyaçları da dikkate alındığında takdir edilen nafakanın bir miktar az olduğu açıktır...” şeklindedir, <https://legalbank.net/belge/y-3-hd-e-2017-14999-k-2017-14891-t-30-10-2017-yoksulluk-nafakasi-talebi-bosanma-yuzunden-yoksulluga-2945571/kendisi+yoksul+olandan+nafaka+istenemeyecegi> , e. t. : 29.01.2022.

⁴⁹⁷ Yargıtay 2. HD. , E. 2007/6718, K. 2008/4615, T. 03.04.2008 kararı: “...Davacının evlenmekle ölen babasından aldığı maaşının kesildiği ileri sürülmüş, mahkemece bu konuda araştırma yapılmamıştır. Ayrıca geleceğe yönelik olarak ileride “maaş alacaktır” gerekçesi ile de hüküm kurulamaz...” şeklindedir, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2007-6718-k-2008-4615-t-03-04-2008/2350341/> , e. t. : 29.01.2022.

⁴⁹⁸ Karar için bkz. : GENÇCAN, Nafaka, s. 443, Yargıtay 2. HD. , 1359/2000, T. 15.02.2002 kararı: “...Davacı kadının aldığı aylık 59 milyon lira yardım miktarı davacıyı yoksulluktan kurtarmaz. Davacının aldığı bu miktarda nazara alınarak uygun miktarda yoksulluk nafakası takdir edilmesi gerekirken...” şeklindedir.

⁴⁹⁹ Yargıtay 2. HD. , E. 2006/6266, K. 2006/13104, T. 04.10.2006 kararı: “...Dosya kapsamından davacı-karşı davalı kadının ev hanımı olduğu, boşanma ile yoksulluğa düşeceği anlaşılmaktadır...” şeklindedir, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2006-6266-k-2006-13104-t-04-10-2006/2354669/> , e. t. : 29.01.2022.

⁵⁰⁰ GENÇCAN, Nafaka, s. 444.

⁵⁰¹ Yargıtay 2. HD. , E. 2007/21217, K. 2006/1592, T. 05.02.2009 kararı: “...Herhangi bir engeli bulunmayan davalı kocanın çalışmaması, kendisini nafaka yükümlülüğünden kurtarmaz...” şeklindedir, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2007-21217-k-2009-1592-t-05-02-2009/2348549/> , e. t. : 29.01.2022.

⁵⁰² Yeterli gelir ile anlaşılması gereken, kişinin temel ihtiyaçlarının sağlanabileceği, asgari geçim giderlerini karşılamaya uygun gelirin varlığıdır.

⁵⁰³ Yargıtay 2. HD. , E. 2008/1527, K. 2009/3614, T. 02.03.2009 kararı: “...Davalının beş katlı binasının olduğu, kendine ait evde oturduğu kira gelirinin bulunduğu ve yurtdışından maaş aldığı anlaşılmaktadır. Bu durumda davalının boşanma yüzünden yoksulluğa düşeceği kabul edilemez...” şeklindedir, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2008-1527-k-2009-3614-t-02-03-2009/2348415/> , e. t. : 29.01.2022; Yeterli gayrimenkulden kasıt, nafaka talep edenin birden fazla taşınmazının bulunması halidir.

ettiği eşine denk olan⁵⁰⁴, sürekli kumar oynayan⁵⁰⁵ kişiler ise kural olarak yoksulluk nafakası alamayacaklardır⁵⁰⁶.

Burada “yeterli” kelimesinden kastedilen, hükmedilen nafakanın miktar itibariyle nafaka alacaklısının yoksulluğunu ortadan kaldırmasıdır. Kanaatimizce, hâkim tarafından hükmedilen nafaka miktarı, nafaka alacaklısının yoksulluğunu ortadan kaldırmakta ise gelir yeterlidir. Yani nafaka talep edenin aylığının, kira gelirinin, maaşının veya taşınır ya da taşınmazlarının olması, kişinin temel ihtiyaçlarını, asgari geçim giderlerini sağlamaya elverişli değilse muhtaçlığı devam ediyorsa yeterli bir gelire sahip değildir. Yoksulluk nafakası talep edenin kendisini yoksulluktan kurtaracak taşınır ya da taşınmazlarından söz edebilmek için sahip olduğu taşınır ya da taşınmazlarının değerinin belirlenmiş hatta varsa gelirlerinin tespit edilmiş olması gerekir⁵⁰⁷.

Dolayısıyla her davada yoksulluk nafakası talebinde bulunan kişinin geliri, mal varlığı tespit edilmeli; yoksulluk nafakasının koşullarının var olup olmadığına göre karar verilmelidir. Yargıtay ve yerel mahkemeler, her somut olay açısından tüm durumları bir arada değerlendirerek yoksulluk olgusunun varlığını belirlemelidir.

2. Mal Varlığı Açısından

Yoksulluk nafakası talep eden tarafın, boşanma yüzünden yoksul olup olmadığının tespiti için mal varlığının da araştırılması gerekmektedir. Kişinin mal varlığı, öncelikle üzerine kayıtlı taşınır ve taşınmaz mallar açısından incelenmelidir. Antalya Bölge Adliye Mahkemesi kararında, “...kadına ait altı taşınmazın bulunduğunu; taşınmazların değerleri ve kira getirisinin bulunup bulunmadığını; gelir getiriyorsa kadını yoksulluktan kurtarıp kurtarmayacağını belirlenmesini ve sonuca

⁵⁰⁴ Yargıtay 2. HD. , E. 2008/4035, K. 2009/6431, T. 06.04.2009 kararı: “...Davacı sigortalı olarak işe girdiğini ve asgari ücret aldığını beyan etmiştir. Tarafların gelirleri birbirine denktir. Koşullar oluşmadığı halde Türk Medenî Kanunu’nun 175. maddesi uyarınca yoksulluk nafakası verilmesi doğru değildir...” şeklindedir, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2008-4035-k-2009-6431-t-06-04-2009-tedbir-ve-yoksulluk-nafakasi-talebi/1423203/> , e. t. : 29.01.2022.

⁵⁰⁵ Yargıtay 2. HD. , E. 2008/1858, K. 2008/4419, T. 31.03.2008 kararı: “...Toplanan delillerden, davalı kocanın zaruret içinde olmadığı, sürekli kumar oynadığı anlaşılmaktadır. Bu durumda davalı koca yararına yoksulluk nafakasına hükmedilemez...” şeklindedir, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2008-1858-k-2008-4419-t-31-03-2008/1900462/surekli+kumar+oynayana+nafaka> , e. t. : 29.01.2022.

⁵⁰⁶ ERDEM / MAKARACI BAŞAK, s. 202-203; GENÇCAN, Nafaka, s. 457-475.

⁵⁰⁷ GENÇCAN, Nafaka, s. 459-460; s. 470-472.

göre kadının yoksulluk nafakası talebi hakkında karar verilmesi gerektiğini...” belirtmiştir⁵⁰⁸.

Yargıtay da kararında, “...yoksulluk nafakası talep eden tarafın, üzerine kayıtlı taşınmazının olup olmadığının araştırılması ve taşınmazın varlığının tespiti halinde, bu taşınmazın değerinin ve herhangi bir gelir getirip getirmediği konusunda araştırma yapılmadan yoksulluk nafakasına hükmedilmemesi gerektiğine...” kanaat getirmiştir⁵⁰⁹. Bununla birlikte, yoksulluk nafakası talep eden tarafın çok sayıda taşınmazda pay sahibi olması halinde, taşınmaza ilişkin pay hisselerinin de hesaplanarak ortaya çıkan meblağın kişiyi yoksulluğa düşürmekten kurtarıp kurtarmayacağı neticesinde bir karar verilmelidir⁵¹⁰. Taşınmazın miras yoluyla geçişi halinde ise veraset ilamı istenerek ve yine taşınmazdaki payın değeri araştırılarak karar verilmesi gerekir⁵¹¹.

Yoksulluk nafakası talep eden tarafın, taşınmazlarının olması halinde, örneğin arabasının, bankada birikiminin de kontrol edilmesi gerekir⁵¹². Yargıtay, davalının evi ve bankada birikimi bulunduğu, yoksulluk durumu oluşmadığı anlaşıldığından yoksulluk nafakası talebinin reddine karar vermiştir⁵¹³. Yine, bir kararında, “...Mahkemece davacı kadının evi, arabası, tarlası ve dükkânı bulunduğu gerekçesiyle yoksulluğa düşmeyeceğinden yoksulluk nafakası talebi reddedilmiş ise de mahkemece

⁵⁰⁸ Antalya BAM. , 2. HD. , E. 2019/118, K. 2020/44, T. 20.01.2020 kararı, <https://legalbank.net/belge/antalya-bam-2-hukuk-dairesi-kararlari-e-2019-118-k-2020-44-t-20-01-2020/3930125/kadina+ait+tasinmazların+değeri+ve+herhangi+bir+gelir+getirip+getirmediği+konusu+nda+bir+araştırma+yapılmadan%2c+kadının+gelirinin+bulunmadığı+gerekçesiyle+yoksulluk+nafaka+sına+hükmedilmiştir++> , e. t. : 29.01.2022.

⁵⁰⁹ Yargıtay 2. HD. , E. 2015/1774, K. 2017/886, T. 26.01.2017 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2015-21774-k-2017-886-t-26-01-2017/2699059/> , e. t. : 29.01.2020.

⁵¹⁰ Yargıtay 2. HD. , E. 2015/6259, K. 2015/21043, T. 11.11.2015 kararı: “...Davacı karşı davalı kadının, çok sayıda taşınmazda pay sahibi olduğu anlaşılmaktadır. Mahkemece davacı karşı davalı kadının hissedarı olduğu taşınmazların değeri, varsa kira gelirinin tespit edilip, bu gelirin davacı karşı davalı kadını yoksulluğa düşmekten kurtarıp kurtarmayacağı araştırılıp karar verilmesi gerekirken...” şeklindedir, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2015-6259-k-2015-21043-t-11-11-2015/1585766/> , e. t. : 29.01.2022.

⁵¹¹ Yargıtay 2. HD. , E. 2016/18654, K. 2016/15739, T. 08.12.2016 kararı: “...Davacının babasına ait veraset ilamı istenilerek söz konusu taşınmazlardaki davacı payının değerinin araştırılarak boşanma yüzünden yoksulluğa düşüp düşmeyeceğinin tespiti ile sonucu uyarınca yoksulluk nafakası konusunda bir karar verilmesi gerekirken...” şeklindedir, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2016-18654-k-2016-15739-t-08-12-2016/2628891/> , e. t. : 29.01.2022.

⁵¹² Yargıtay 3. HD. , E. 2014/12256, K. 2015/836, T. 15.01.2015 kararı: “...Mahkemece, tarafların ekonomik ve sosyal durumları yeterince araştırılmamış, her iki tarafın şirket ortaklığına ilişkin resmî kayıtlar ve belgeler getirilmek, adlarına kayıtlı taşınmaz bulunup bulunmadığı, banka hesapları vb. araştırılmak suretiyle karar verilmesi gerekirken...” şeklindedir, <https://legalbank.net/belge/y-3-hd-e-2014-12256-k-2015-836-t-15-01-2015/2291617/> , e. t. : 30.01.2022.

⁵¹³ Yargıtay 2. HD. , E. 2010/19954, K. 2010/21075, T. 14.12.2010 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2010-19954-k-2010-21075-t-14-12-2010-bosanmada-manevi-tazminata-hukmedilebilmesinin-sartlar/796583/> , e. t. : 30.01.2020.

belirtilen menkul ve gayrimenkullerin değeri, gelir getirip getirmediği ve gelir getiriyorsa bu gelirin kadını yoksulluktan kurtarıp kurtarmayacağı araştırılarak bir karar verilmesi gerektiğini...” belirtmiştir⁵¹⁴.

3. Katılma Alacağının Yoksulluk Nafakasına Etkisi

Kişinin ekonomik durumunun tespiti açısından, evlilik birliğinin tabi olduğu mal rejiminin tasfiyesi sonucunda ortaya çıkacak katılma alacağının, yoksulluk nafakasına etkisi de tartışmasız büyük rol oynamaktadır⁵¹⁵. 22.11.2001 kabul tarihli ve 01.01.2002’de yürürlüğe giren Türk Medenî Kanunu ile getirilen yasal mal rejimi olan “*edinilmiş mallara katılma rejimi*” ile yoksulluk nafakası arasındaki ilişki yönünden bir değerlendirme yapmak gerekir. Yasal mal rejimi tasfiyesi sonucunda, bir tasfiye alacağı ortaya çıkması halinde, evlilik birliği içinde edinilen mallardan payını alan eşin, yoksulluğu ortadan kalkıyorsa yoksulluk nafakasına hükmedilmemesi gerekir⁵¹⁶. Ancak bu konuda Yargıtay Hukuk Genel Kurulu’nun aksi yönde kararı mevcuttur. Kişinin yoksulluğunu ortadan kaldıracak miktarda katılma alacaklısı olan taraf lehine yoksulluk nafakasına hükmeden Yargıtay Hukuk Genel Kurulu’nun vermiş olduğu karara katılmak mümkün değildir⁵¹⁷. Bu karara katılmayan üyenin karşı oy yazısında ise şu ifadeler dikkati çekmektedir: “...kendisine 300 milyar lira tazminat verilen, SSK aylığı bulunan, şirket hissesi olan ve üstelik 30 trilyon liralık mal varlığında katılma alacağı bulunan bir kadına yoksul demek toplumdaki yoksulluk anlayışına uygun düşmeyecektir...”⁵¹⁸. Bu kararda, kanaatimizce, ülkemiz şartlarında, o yıl için kadının sadece 30 trilyon liralık katılma alacağına sahip olması bile yoksulluğunu ortadan kaldırmaya yetebilecektir. Ancak katılma alacağı bulunan kişinin alacak hakkını elde edememesi halinde de kişi yoksul değildir ya da kişinin

⁵¹⁴ Yargıtay 2. HD. , E. 2016/3480, K. 2016/3640, T. 29.02.2016 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2016-3480-k-2016-3640-t-29-02-2016/2402146/> , e. t. : 30.01.2022.

⁵¹⁵ TOSUN, s. 65; ARKAN SERİM, s. 300; ÖZTAN, Aile Hukuku, s. 843; KULAKLI, s. 248; ÇİTAK, “Nafaka Yükümlülüğü”, s. 34.

⁵¹⁶ ERDEM / MAKARACI BAŞAK, s. 204; ARKAN SERİM, s. 300; ÖZTAN, Aile Hukuku, s. 843-844; TOSUN, s. 65.

⁵¹⁷ YHGK. , E. 2007/2-275, K. 2007/275, T. 16.05.2007 kararı: “Her ne kadar davacının asgari ücret düzeyinde bir geliri olduğu, SSK’dan 469 milyon TL. yaşlılık aylığı aldığı ve bu nedenle yoksulluğa düşeceğinin kabul edilemeyeceği ileri sürülmüşse de davacının davalıya ait evde oturması, davacının her an onu evden çıkarabilecek olması, davacının gelir durumu ile davalının geliri arasında anormal sayılacak bir farkın bulunması, davacının aldığı aylık 469 milyon TL. yaşlılık aylığının davalıyı yoksulluktan kurtarmasının mümkün görünmemesi karşısında, davacıya makul bir miktarda yoksulluk nafakası verilmesi gerekmektedir.” şeklindedir, <https://legalbank.net/belge/y-hgk-e-2007-2-275-k-2007-275-t-16-05-2007-yoksulluk-nafakasi/355918/> , e. t. : 30.01.2022.

⁵¹⁸ YHGK. , E. 2007/2-275, K. 2007/275, T. 16.05.2007 kararı, karşı oy görüşü, <https://legalbank.net/belge/y-hgk-e-2007-2-275-k-2007-275-t-16-05-2007-yoksulluk-nafakasi/355918/> , e. t. : 30.01.2022.

yoksulluğu ortadan kalkmıştır denilebilir mi? Burada, önemli olan kişinin elde edeceği alacak hakkının meblağıdır ve bu meblağ, yoksulluğun ölçütünde belirleyicidir. Fakat yasal mal rejiminin tasfiyesi sonucunda ortaya çıkan katılma alacağı, kişinin yoksulluğunu ortadan kaldıracak tutarda bile olsa kişinin alacağını elde edememesi halinde, hak kaybının da yaşanmaması adına, yoksulluğunun devam ettiği kabul edilmeli ve yoksulluk nafakasına hükmedilmelidir. Bizce, alacak hakkına sahip olan kişi, alacağını elde edemiyorsa ve buna bağlı olarak zorunlu temel ihtiyaçlarını karşılayamıyorsa yoksuldur⁵¹⁹.

Mal rejiminin tasfiyesinde, bir tasfiye alacağı söz konusu olduğunda, her somut olayda, edinilen mallardan payını alan eşin yoksulluğunun ortadan kalkıp kalmadığının da tespiti gerekmektedir. Tasfiye payına rağmen eşin yoksulluğu hâlâ devam ediyorsa yoksulluk nafakası talep edilebilir; ancak tasfiye sonucunda yoksulluk ortadan kalkarsa, yoksulluk nafakası talebi reddedilmelidir.

Boşanma halinde, Türk Medenî Kanunu madde 179, mal rejiminin tasfiyesinde, eşlerin bağlı olduğu rejime ilişkin hükümlerin uygulanacağını öngörmektedir. 01.01.2002 tarihinden sonraki evliliklerde, kanunda yer alan herhangi bir mal rejimine tabi olmayı seçmeyen taraflar arasında, yasal mal rejimi olan edinilmiş mallara katılma rejimi geçerli olur. Boşanma halinde, edinilmiş mallara katılma rejimi, boşanma davasının açıldığı tarihten itibaren sona erer (TMK. m. 225/f. II). Diğer bir ifadeyle, boşanma davasının açıldığı tarih, eşler arasındaki edinilmiş mallara katılma rejiminin sona erdiği tarihtir. O halde, boşanma davasının açıldığı anda sona eren mal rejiminin tasfiyesinin ne zaman başlayarak ne zamana kadar istenebileceği temel sorundur. İsviçre Hukuku'nda, 01.01.2000 tarihinden önce yürürlükte olan hatta bu tarihten sonra yürürlüğe giren boşanma hükümleri bakımından Federal Mahkeme ve doktrin tarafından kabul edilen görüş, “*boşanma kararının birliği*” ilkesidir⁵²⁰. Bu ilkenin anlamı İsviçre Federal Mahkeme kararında

⁵¹⁹ Kişinin kendi mal varlığıyla veya onun geliriyle ya da çalışmasıyla geçimini sağlayamaması halinde de yoksulluğun söz konusu olacağı hakkında ayrıca bkz. : ÖZTAN, Aile Hukuku, s. 843.

⁵²⁰ BGE 113 II 97 S. 98'de, “*Federal Yüksek Mahkeme'nin yerleşik içtihadına göre, boşanma kararının bütünlüğüne ve birliğine ilişkin federal hukuk ilkesi geçerlidir.*” , http://relevancy.bger.ch/php/clir/http/index.php?highlight_docid=atf%3A%2F%2F113-II-97%3Ade&lang=de&type=show_document , e. t. : 30.01.2022; Bu ilke, İsviçre Medenî Kanunu için ilk olarak BGE 77 II seite:19'da belirtilmiştir, <https://entscheide.weblaw.ch/cache.php?link=BGE-77-II-18> , e. t. : 30.01.2022; GÜMÜŞ, Mustafa Alper, “*Türk Hukukunda Yasal Mal Rejimi Olan Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi Çerçevesinde Boşanma Davası; İştirak Nafakası; “Maddî Tazminat ve Yoksulluk Nafakası” ve/veya Manevî Tazminat Talepleri ile Mal Rejiminin Tasfiyesi Talebi Arasındaki İlişki*”, EBYÜHFD. , C. IX, S. 3-4, Yıl: 2005, ss. 383-402, s. 385,

(BGE 113 II 97 S. 98 ve S. 99) açıklanmaktadır: “Boşanma kararı veren hâkim, ilgili kararda, özellikle çocukların eğitim nafakasına ve boşanma hukukuna ilişkin haklara (katkı veya nafaka) karar vermelidir. Federal Mahkeme ve İsviçre hukuk öğretisi boşanmanın birliği ilkesine, mal rejiminin tasfiyesinin boşanma davası sonrası açılacak ayrı bir dava ile istenebilmesi noktasında tek bir istisna hâl öngörmektedir: Buna göre eğer boşanmanın yan sonuçları, mal rejiminin tasfiyesinin sonucuna bağlı değilse, hakiminin re’sen vereceği karar ile mal rejiminin tasfiyesi ayrı bir yargılama ile yapılabilir”⁵²¹.

İsviçre Hukuku’nda, hâkim boşanma kararı verirken re’sen boşanmanın çocuğa ilişkin sonuçlarını düzenlemekte ve mal rejiminin tasfiyesini yapmakta ve ayrıca istek üzerine de eşlerin maddî-manevî tazminat ve/veya yoksulluk nafakasına ilişkin taleplerine yanıt vermektedir.

Doktrinde, mal rejiminin tasfiyesi sonucunda, katılma alacaklısı eşin tayin edilmesinden önce, eşlerin gerçek ekonomik durumları belirli olmayacağından yoksulluk nafakası açısından da yoksulluk şartının gerçekleşip gerçekleşmeyeceğinin tespitin mümkün olmayacağı savunulmaktadır⁵²². Bu nedenle, İsviçre Federal Mahkemesi, mal rejimi tasfiyesinin ayrılarak ayrı bir yargılama ile yapılmasını ancak ve sadece boşanmanın yan sonuçlarının tasfiye sonucuna bağlı olmadığı hallerde (örneğin, tazminat veya nafaka alacaklarının doğmamış olması) olanaklı görmektedir⁵²³.

Bizce de öncelikle mal rejiminin tasfiyesinin yapılması (yani yasal mal rejimi olan edinilmiş mallara katılma rejimi bakımından hangi eşin katılma alacağına sahip olduğunun tespiti), “yoksulluk nafakasının varlık ve tutarının” tespiti için bir ön şart olarak zorunluluk arz etmektedir. Çünkü yasal mal rejimi olan edinilmiş mallara katılma rejiminde katılma alacağı, ancak tasfiye anında doğar ve muaccel olur⁵²⁴. Mal rejiminin tasfiyesi yapılmadan yoksulluğun gerçekleşip gerçekleşmediğinin tespiti

<https://asosindex.com.tr/index.jsp?modul=articles-page&journal-id=2934&article-id=657679> , e. t. : 30.01.2022, (GÜMÜŞ, “Türk Hukukunda Yasal Mal Rejimi”).

⁵²¹ BGE 113 II 97 S. 99, http://relevancy.bger.ch/php/clir/http/index.php?highlight_docid=atf%3A%2F%2F113-II-97%3Ade&lang=de&type=show_document , e. t. : 30.01.2022.

⁵²² “İsviçre Federal Mahkemesi’nin ilk olarak mal rejimi tasfiyesinin yapılması ve sonrasında mesleki bakım ve evlilik sonrası katkıya (yoksulluk nafakası) karar verilmesi gerektiği” görüşündedir; GÜMÜŞ, “Türk Hukukunda Yasal Mal Rejimi”, s. 387-392; aynı görüşte: TOSUN, s. 65-66.

⁵²³ GÜMÜŞ, “Türk Hukukunda Yasal Mal Rejimi”, s. 392.

⁵²⁴ HELVACI / ERLÜLE, s. 187.

mümkün değildir. Kanaatimizce, bu yolun izlenmesi, yoksulluk nafakasında hakkaniyete aykırı sonuçların önüne geçilmesi için önemli olacaktır.

4. Maddî ve Manevî Tazminatın Varlığı Halinde Yoksulluk Durumunun Tespiti

Türk Medenî Kanunu'nun 174. maddesinin ilk fıkrasında maddî tazminat; ikinci fıkrasında ise manevî tazminat düzenlenmiştir. Yoksulluk nafakası ise, maddî ve manevî tazminattan ayrı bir maddede (TMK. m. 175'te) ele alınmıştır.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu kararında maddî ve manevî tazminat ile yoksulluk nafakasının hukuksal dayanaklarının birbirinden farklı olduğu; biri diğerinin yerine ikame edilemeyeceği gibi, birini alanın diğerini alamayacağını ileri sürülmesinin de yasal mevzuat karşısında mümkün görülmediği belirtilmiştir⁵²⁵.

Her ne kadar hukuksal dayanakları birbirinden farklı olsa da biri diğerinin yerine ikame edilemese de tazminat ile yoksulluk nafakasının bir arada talep edilmesine de hukuken bir engel yoktur. Yargıtay kararlarında, birçok yerde maddî ve manevî tazminata hükmedildiği durumlarda, kişinin yoksulluk durumu ortadan kalkmamışsa yoksulluk nafakasına da hükmedildiği görülmektedir⁵²⁶.

Doktrinde de boşanma sonucu talep edilebilecek tazminat ile yoksulluk nafakasının bir arada istenmesine bir engel bulunmadığı, lehine hükmedilen tazminat miktarı, eşin yoksulluğa düşmesini engelleyecek ise bu durumda yoksulluk şartı gerçekleşmeyeceğinden yoksulluk nafakasına hükmedilmesinin de gerekli ve mümkün olmayacağı konusunda görüşler bulunmaktadır⁵²⁷.

Uygulamada, Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 16.05.2007 tarihli, tartışmaya açık bir kararı mevcuttur⁵²⁸. 150.000 YTL. maddî tazminat, 150.000 YTL. manevî tazminat verilmiş olan bir davada, bu miktar davacı kadın tarafından yeterli bulunarak hatta temyiz dahi edilmeyerek kesinleşmiştir. Davacı kadının bir gıda ve temizlik ambalaj ve inşaat sanayi ticaret A.Ş.'de küçük hissesi vardır. Ve kocasının 30

⁵²⁵ YHGK. , E. 2009/2-500, K. 2009/557, T. 25.11.2009 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-hgk-e-2009-2-500-k-2009-557-t-25-11-2009-yeni-bir-hukum-olusturan-direnme-karari/741506/> , e. t. : 31.01.2022.

⁵²⁶ Yargıtay 2. HD. , E. 2017/4534, K. 2017/9946, T. 25.09.2017 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2017-4534-k-2017-9946-t-25-09-2017/2949363/> , e. t. : 31.01.2022.

⁵²⁷ Bu konuda yaptığımız açıklamalar için bkz. : Birinci Bölüm / § 1. V. ; **ARKAN SERİM**, s. 291; **OĞUZMAN / DURAL**, s. 146-147; **AKINTÜRK / ATEŞ**, s. 304; **ÖZTAN**, Aile Hukuku, s. 844; **CEYLAN**, Türk ve İsviçre Hukukunda, s. 111-112; **RUHİ, Canan / RUHİ, Ahmet Cemal**, s. 46.

⁵²⁸ Karar metni için ayrıca bkz. : Yukarıda 517 nolu dipnot.

Trilyon mal varlığı karşısında en azından yoksulluğunu ortadan kaldıracak miktarda katılma alacaklısı (TMK. m. 231) olduğu da resmî kayıtlarla (tapu kaydı ve dosyada mevcut diğer belgeler) sabittir. Böyle bir durumda kişi yoksulluğa düşmüş olabilir mi? Üyelerden biri karşı oy yazısında, tazminat miktarlarının çok yüksek olduğunu, nafaka talep eden kadının yoksulluk durumunu ortadan kaldırdığını ifade etmiştir⁵²⁹.

C. Nafaka Yükümlüsünün Malî Gücü ile Orantılı Olması

Türk Medenî Kanunu’nun 175. maddesinin birinci fıkrasında, “...*diğer taraftan malî gücü oranında...*” nafaka istenebileceğine yer verilmiştir. Buna göre, kusuru daha ağır olmayan eş veya eşit kusurlu yahut kusursuz olan eş, boşanma sonucunda yoksulluğa düşmesi veya düşecek olması halinde, geçimini temin için diğer taraftan onun malî gücü oranında, süresiz olarak yoksulluk nafakası isteyebilir.

Türk Medenî Kanunu’nun 175. maddesi, yoksulluk nafakası miktarına ilişkin en önemli kriterdir. Kanuna göre hâkim, yoksulluk nafakasının miktarını belirlerken sadece nafaka yükümlüsünün ödeme gücünü dikkate almaktadır. Dolayısıyla, “malî gücü oranında olması” şartı, yoksulluk nafakasının miktarını tespit etmek için kullanılan bir unsurdur. Oysa “malî gücün olması”, kanaatimizce, nafakanın takdirinde belirleyicidir.

“Malî güç” aslında iki tarafı da ilgilendirmektedir. Zira yoksulluk nafakasında sadece tek bir taraf yoktur. Dolayısıyla yoksulluk nafakasının miktarının belirlenmesinde, iki tarafın da içinde bulunduğu koşulların değerlendirilmesi hakkaniyete daha uygun düşecektir⁵³⁰. Hatta nafaka miktarında değişiklik yapılmasına ilişkin Türk Medenî Kanunu’nun 176. maddesinin dördüncü fıkrasında da “*Tarafların malî durumlarının değişmesi...*” diyerek yoksulluk nafakasının miktarının sonradan belirlenmesinde, her iki tarafın da malî durumlarının dikkate alınmasının gerektiği belirtilmiştir.

Yoksulluk nafakasına karar verilmesi, nafaka yükümlüsünün malî gücünün olması ile doğru orantılıdır. Hâkimin hükmedeceği nafaka miktarı, nafaka talebinde bulunan tarafı yoksulluktan kurtarıken; nafaka yükümlüsünün de malî gücünü açacak

⁵²⁹ Karşı oy görüşüne dair karar metni için ayrıca bkz. : Yukarıda 518 nolu dipnot; ayrıca görüşümüz için bkz. : İkinci Bölüm / § 1. IV. B. 3.

⁵³⁰ ARBEK, s. 143; Nitekim İsviçre’de Türk Hukuku’ndan farklı olarak, nafaka miktarını belirlerken her iki taraf için de dikkate alınması gereken koşullar yasal düzenlemede açıkça ifade edilmiştir (ZGB. Art. 125/II).

boyutta olmamalıdır. Takdir edilecek nafakanın, nafaka yükümlüsünün malî gücü ile orantılı ve kendisini zarurete düşürmeyecek bir miktarda, dengeli olması gerekir⁵³¹.

Nafaka talebinde bulunan taraf, geçimini kendi sağlayabilecek yeterliliğe sahipse zaten yoksulluk nafakasına hükmedilmez. Nafaka alacaklısının talep edebileceği yoksulluk nafakasının sınırını, nafaka yükümlüsünün ödeme gücü belirler. Nafaka yükümlüsünün malî açıdan ödeme gücü yoksa, yani malî gücü sadece kendi temel ihtiyaçlarını, asgari geçim giderlerini sağlamaya yetiyorsa nafakaya hükmedilmeyecektir⁵³².

Hâkim tarafından hükmedilecek yoksulluk nafakasının, talepte bulunan eşin zorunlu ihtiyaçlarını karşılayacak yani yoksulluğunu gidermeye yönelik olması gerekir⁵³³. Hâkim, yoksulluk nafakasının miktarını belirlerken nafaka yükümlüsünün “malî gücü ve olanakları” ile diğer tarafın “zorunlu ihtiyacı” arasında bir denge kurmaya çalışacaktır⁵³⁴. Yani, nafaka borçlusu ne derece zengin olursa olsun yoksulluk nafakası, ancak talepte bulunanın zaruri ihtiyaçlarını karşılayacak miktarda olmalıdır. Diğer bir deyişle, nafaka yükümlüsünün varlıklı olması, nafaka talebinde bulunan eşin zaruri geçim ihtiyaçlarından fazla miktarda bir nafaka ödemesini gerektirmez⁵³⁵. Zira, amaç nafaka alacaklısının boşanma yüzünden yoksulluğa düşmesini önlemektir.⁵³⁶

Bu bakımdan yoksulluk nafakasına karar verilmeden önce tarafların malî durumlarının mahkemece tespiti gerekir. Malî gücün tespitinde, nafaka yükümlüsünün ve nafaka talebinde bulunan tarafın mal varlığı, gelir durumu, yaşları, evlilik süresi, çalışıp çalışmadıkları yanında bakmakla yükümlü olduğu kişilerin ihtiyaçları hatta kanaatimizce, gerçek gelirin belirlenememesi ya da tarafların çalışabilme yeteneğine

⁵³¹ ÇİTAK, s. 246.

⁵³² ODABAŞI, s. 59; OĞUZ, s. 9.

⁵³³ ÖZTAN, Aile Hukuku, s. 840.

⁵³⁴ Yargıtay 3. HD. , E. 2014/3096, K. 2014/4000, T. 13.03.2014 kararı: “Hâkim, yoksulluk nafakasının takdirinde, nafaka alacaklısı kadının ihtiyaçları ile nafaka yükümlüsü kocanın gelir durumu arasında bir oranlama yaparak, taraflar arasında sağlanan dengeyi koruyarak bir karar vermelidir.” şeklindedir, <https://legalbank.net/belge/y-3-hd-e-2014-3096-k-2014-4000-t-13-03-2014-yoksulluk-nafkasinin-artirimi-davasinda-hakkaniyet-ilkes/1413064/nafaka+y%C3%bck%C3%bcml%C3%bcs%C3%bc+yoksul> , e. t. : 02.02.2022;

⁵³⁵ FEYZİOĞLU, s. 398; ARKAN SERİM, s. 293; CEYLAN, Türk ve İsviçre Hukukunda, s. 111; TEKİNAY, s. 275; KÖPRÜLÜ / KANETİ, s. 195.

⁵³⁵ FEYZİOĞLU, s. 398; TUNCAY, s. 207; OĞUZMAN / DURAL, s. 147; ARKAN SERİM, s. 293; aksi görüşte: ÖZTAN, Aile Hukuku, s. 841.

⁵³⁶ ARKAN SERİM, s. 293.

sahip olmasına rağmen dürüstlük kuralına aykırı davranarak çalışmaktan kaçınması hallerinde “farazi gelir” hesabı da göz önünde bulundurulmalıdır⁵³⁷.

Nafaka yükümlüsü tarafın gerçekten yoksul olması veya malî gücünün yoksulluk nafakası ödeyemeye yetmemesi halinde, yoksulluk nafakasına karar verilemez⁵³⁸. Örneğin, hiçbir geliri bulunmayan, askerde olan eş aleyhine askerde olduğu süre içinde yoksulluk nafakasına karar verilemez. Yine Yargıtay, kendisi yoksul olan taraf aleyhine yoksulluk nafakasının takdir edilmesini doğru bulmamıştır⁵³⁹.

§ 2. TARAFLARIN YOKSULLUK NAFAKASI KONUSUNDA ANLAŞMALARI

I. Genel Olarak

Boşanmanın fer’î sonuçlarını kural olarak boşanmaya karar veren hâkim belirler. Ancak tarafların boşanmanın fer’î sonuçlarına ilişkin anlaşma yapmalarına da bir engel yoktur.

Yoksulluk nafakasının anlaşmayla belirlenmesi, özellikle tarafların anlaşmalı boşanma yoluna başvurarak evliliği sona erdirmelerinde görülmektedir. Ancak çekişmeli boşanma hallerinde de tarafların yoksulluk nafakasını anlaşmayla belirlemeleri mümkündür⁵⁴⁰. Taraflar, aralarındaki anlaşmayı boşanma davasını açmadan önce veya dava sırasında ya da boşanma davası sona erdikten sonra da yapabilirler⁵⁴¹.

⁵³⁷ ODABAŞI, s. 60-61; ÖZTAN, Aile Hukuku, s. 843; “farazi gelir” hakkında açıklama için bkz. : İkinci Bölüm / § 3. I. B. 5.

⁵³⁸ DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, s. 160; ÖZTAN, Aile Hukuku, s. 840; ARKAN SERİM, s. 292-293.

⁵³⁹ Yargıtay 2. HD. , E. 2013/10050, K. 2013/23834, T. 22.10.2013 kararı: “Davacı kadının çalışmadığı, herhangi bir geliri ve mal varlığının bulunmadığı görülmektedir...Kendisi yoksul olan davalı kadın, tedbir ve iştirak nafakasından sorumlu tutulamaz...” şeklindedir, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2013-10050-k-2013-23834-t-22-10-2013-velayetin-kullanilmasi-kendisine-verilmeyen-esin-cocug/1432400/mali+g%C3%bcc%C3%bc> , e. t. : 02.02.2022.

⁵⁴⁰ KALENDER, s. 254.

⁵⁴¹ GRASSINGER, Gülçin Elçin, “Boşanma Davasında Eşlerin Boşanmanın Tali Sonuçlarına İlişkin Konularda Anlaşma Yapmaları ve Konu ile İlgili İsviçre Federal Mahkemesi Kararı”, İHFM. , C. LV, S. 3, Yıl: 1997, ss. 235-242, s. 235; ESENER, Turhan, “Boşanmanın Fer’i Neticelerine Dair Mukaveleler”, AÜHFD. , S. 3-4, Yıl: 1951, ss. 610-628, s. 610 vd.

Türk Hukuku'nda, tarafların boşanmanın fer'î sonuçlarına ilişkin konularda anlaşma yapmaları iki şekilde incelenebilir:

- İlki, Türk Medenî Kanunu'nun 166. maddesinin üçüncü fıkrasında, düzenlenen anlaşmalı boşanma halinde tarafların boşanmanın yan sonuçları üzerinde anlaşma yapmaları;

- İkincisi, anlaşmalı boşanma sebebi dışındaki bir sebeple boşanma davasında tarafların boşanmanın yan sonuçlarına dair anlaşmalarıdır (TMK. m. 184/b. V)⁵⁴².

A. Anlaşmalı Boşanma Halinde

Tarafların boşanmanın fer'î sonuçlarına ilişkin anlaşması, diğer boşanma sebeplerinin aksine, anlaşmaya dayalı boşanmanın zorunlu bir unsurudur⁵⁴³.

Anlaşmalı boşanma tarafların rızasına dayanmaktadır. Bu bakımdan, anlaşmalı boşanmada tarafların kusurlu olup olmadıkları göz önünde tutulmaz; yani hâkim tarafından kusur incelemesi yapılmaz⁵⁴⁴.

Anlaşmalı boşanma kavramı, Türk Medenî Kanunu'nda belirtilen bir ifade değildir. Eşlerden birinin açtığı boşanma davasının diğer eş tarafından kabul edilmesi ya da her iki eşin de birlikte başvurusu üzerine, evliliğin mahkeme kararıyla sona erdirilmesi, anlaşmalı boşanma olarak ifade edilmektedir⁵⁴⁵.

Türk Medenî Kanunu'nun 166. maddesinin üçüncü fıkrasına göre, “malî konular ve çocukların durumu” tarafların anlaşmasının zorunlu içeriğini oluşturmaktadır. Buna göre, anlaşmalı boşanmada, hâkimin boşanmaya karar verebilmesi için, kanunda öngörülen şartların gerçekleşmiş olmasının dışında tarafların boşanmanın malî sonuçları ile çocukların boşanmadan sonraki durumlarının ne olacağı konusunda anlaşmış olmaları ve hâkimin de bu anlaşmayı uygun bulmuş olması gerekir⁵⁴⁶. Burada hâkimin anlaşmaya müdahalesinin amacı, tarafların,

⁵⁴² GRASSINGER, s. 235.

⁵⁴³ CEYLAN, Türk ve İsviçre Hukukunda, s. 126.

⁵⁴⁴ KALENDER, s. 184; ARAS, Bahattin, “Anlaşmalı Boşanma Davalarında Tarafların Tazminat ve Nafaka Taleplerinin Karara Bağlanması”, Terazi Hukuk Dergisi, S. 47, Yıl: Temmuz, 2010, ss. 73-87, s. 74; CEYLAN, Türk ve İsviçre Hukukunda, s. 128.

⁵⁴⁵ ARAS, s. 74.

⁵⁴⁶ Yargıtay 2. HD. , E. 2007/16484, K. 2008/16564, T. 03.12.2008 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2007-16484-k-2008-16564-t-03-12-2008-anlasmali-bosanma-kosullari/470320/> , e. t. : 06.02.2022.

kendilerinin ve çocuklarının menfaatlerini düşünmeden hareket etmelerinin önüne geçmek ve adaletsiz, haksız sonuçların doğmasına engel olmaktır.

Hâkimin anlaşmayı uygun bulmayıp onaylamaması durumunda ise boşanma talebi reddedilecektir⁵⁴⁷. Bu durumda yargılamaya Türk Medenî Kanunu’nun 166. maddesinin birinci ve ikinci fıkralarına göre devam edilebilir. Yargıtay’ın da tarafların boşanmanın yan sonuçları hakkında anlaşamamaları halinde, Türk Medenî Kanunu’nun 166. maddesinin üçüncü fıkrasına göre değil eğer şartları varsa diğer boşanma sebeplerinden birine göre boşanabilme imkânını tanıma eğilimde olduğu görülmektedir⁵⁴⁸.

B. Anlaşmalı Boşanma Sebebi Dışındaki Bir Sebebin Varlığı Halinde

Boşanma davasında taraflar, anlaşmalı boşanma dışındaki bir sebep ile boşanmanın malî sonuçlarına ilişkin bir anlaşma düzenleyebilirler. Tarafların boşanmanın fer’î sonuçlarına ilişkin anlaşmaları, anlaşmaya dayanan boşanma dışındaki diğer hallerde zorunlu değildir.

“Boşanma veya ayrılığın fer’î sonuçlarına ilişkin anlaşmalar, hâkim tarafından onaylanmadıkça geçerli olmaz” (TMK. m. 184/b. 5). Bu hükümde, boşanmanın veya ayrılığın fer’î sonuçlarına ilişkin anlaşmalar ile anlaşmaya dayanan boşanma dışındaki diğer boşanma hallerinde tarafların talebine bağlı olarak karar verilecek hususları yani maddî, manevî tazminat ve yoksulluk nafakası taleplerini anlaşmayla düzenleyebilecekleri belirtilmektedir⁵⁴⁹.

Türk Medenî Kanunu’nun 184. maddesinin beşinci bendine göre, onaya tabi bir anlaşmanın varlığı için, boşanma davasının mevcudiyeti, boşanmanın sonuçları ve fer’î niteliğindeki haklar yönünden bir anlaşmanın yapılması, anlaşmanın boşanma davası süreci içinde gerçekleşmesi ve davanın boşanmayla sonuçlanmış olması gerekir. Ancak tarafların anlaşma yapmaları zorunlu bir husus olmadığı için, taraflar

⁵⁴⁷ GRASSINGER, s. 237; ÖNCÜ, Özge, “Eşlerin “Anlaşmalı Boşanma” Çerçevesinde Mal Rejiminin Tasfiyesine Yönelik Olarak Yaptıkları Anlaşmalar ve Bu Anlaşmaların Uygulamada Doğurduğu Sorunlar”, DEÜHFD. , Prof. Dr. Şeref ERTAŞ’a Armağan, C. 19, Özel Sayı, Yıl: 2017, ss. 793-835, s. 798.

⁵⁴⁸ Yargıtay 2. HD. , E. 2017/1179, K. 2017/2064, T. 28.02.2017 kararı: “...Bu halde anlaşmalı boşanma davasının “çekışmeli boşanma” (TMK. m. 166/f. 1-2) olarak görülmesi gerekir...” şeklindedir, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2017-1179-k-2017-2064-t-28-02-2017/2740486/>, e. t. : 06.02.2022.

⁵⁴⁹ DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, s. 155; HATEMİ / SEROZAN, s. 260.

anlaşma yapmamış olsalar bile hâkim, dava ispatlanmış olmak kaydıyla re'sen boşanmanın fer'î sonuçlarını düzenleyecektir⁵⁵⁰.

II. Anlaşmanın Geçerlik Koşulları

Taraflar, sözleşme serbestisi ilkesi gereğince, özgür iradeleriyle ve kanunda öngörülen sınırlar içerisinde kalarak kendi aralarında yapacakları bir anlaşma ile nafakanın miktarını belirleyebilirler (TBK. m. 26). Tarafların kendi aralarında anlaşma konusu yapabilecekleri noktalar, bizzat hâkimin düzenlemesine tabi olmayan yani tarafların özgür iradeleriyle düzenleyebilecekleri hususlardır⁵⁵¹. O halde, emredici hukuk kuralları, kamu düzeni ve ahlaka aykırı olmadığı sürece tarafların özgür iradeleriyle oluşturduğu sözleşmelerin, hâkim onayından geçmesi önünde bir engel bulunmamaktadır⁵⁵².

A. Anlaşmanın İçeriği, Onayı ve Geçerliliği

1. Anlaşmanın İçeriği

Türk Medenî Kanunu'nda, boşanmanın malî sonuçlarına ilişkin konularda, anlaşmanın nasıl yapılacağından bahsedilmemektedir⁵⁵³. Daha önce de belirttiğimiz üzere, taraflar arasında yapılan yoksulluk nafakasının miktarına ilişkin anlaşmanın şekli, dilekçe ile yazılı veya duruşma tutanağına geçirilmek suretiyle sözlü olabilir⁵⁵⁴. Ayrıca, taraflar arasında yapılan ve hâkimin onayladığı anlaşma (protokol) hükümlerinin, boşanma kararının hüküm kısmında gösterilmesi gerekir⁵⁵⁵.

Ancak, anlaşmalı boşanma davasında, yoksulluk nafakası istemeyen veya istemediğini açıkça beyan eden eş, koşulları oluşsa dahi daha sonradan yoksulluk nafakası talep edebilecek midir?⁵⁵⁶ Taraflar boşanma davası sırasında yoksulluk

⁵⁵⁰ CEYLAN, Türk ve İsviçre Hukukunda, s. 132.

⁵⁵¹ GRASSINGER, s. 236.

⁵⁵² DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, s. 161; ARBEK, s. 145.

⁵⁵³ GRASSINGER, s. 237.

⁵⁵⁴ GENÇCAN, Nafaka, s. 1000; RUHİ, Canan / RUHİ, Ahmet Cemal, s. 50; ARAS, s. 78.

⁵⁵⁵ ARAS, s. 78; Yargıtay 2. HD. , E. 2009/17648, K. 2010/19842, T. 29.11.2010 kararı: "...Taraflar, 29.06.2009 tarihli protokolü duruşmada tekrar etmişler ve bu protokol uyarınca boşanmaya karar verilmesini talep etmişlerdir. Protokolün mahkemece de uygun görüldüğü ve tasdik edildiği verilen ara kararlar zapta geçirilmiştir. Anlaşmalı boşanmaya karar verilirken, protokolün (anlaşma) tasdiki hükmü yanında, protokol hükümlerinin de hüküm fıkrasına geçirilmesi gerekir..." şeklindedir, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2009-17648-k-2010-19842-t-29-11-2010-evlilik-birliginin-sarsilmasi-nedeniyle-bosanma/771120/> , e. t. : 06.02.2022.

⁵⁵⁶ Yargıtay 3. HD. , E. 2004/889, K. 2004/1319, T. 26.02.2004 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-3-hd-e-2004-889-k-2004-1319-t-26-02-2004-bosanma-sebebiyle-yoksulluk/108667/> , e. t. : 06.09.2021;

nafakası talebine dair bir beyanda bulunmamışlar ve protokolde yoksulluk nafakasına hiç değinmemişlerse boşanma kararının kesinleşmesinden sonra yeni bir dava açarak yoksulluk nafakası talebinde bulunup bulunamayacağı hususu doktrin ve uygulamada tartışmalıdır. Yargıtay, anlaşmalı boşanma protokolünde yoksulluk nafakası talep edilmemiş ve nihai kararda yoksulluk nafakasına hükmedilmemişse sonradan yoksulluk nafakası talep edilemeyeceği görüşündedir⁵⁵⁷. Fakat anlaşmalı boşanma davasında, taraflar arasında yapılan anlaşmada yoksulluk nafakası talep etme hakkı açıkça saklı tutulmuş ise daha sonra yoksulluk nafakası istenebilmektedir⁵⁵⁸. Ayrıca YHGK. , çok eski tarihli bir kararında ise, boşanma davasında, yoksulluk nafakası ile ilgili olumlu ya da olumsuz bir kararın mevcut olmadığı durumda, ayrı bir dava ile yoksulluk nafakası istenebilmesine yer vermiştir⁵⁵⁹.

Doktrinde, anlaşmalı boşanma protokolünde, hak sahibi olan tarafın yoksulluk nafakasından açıkça feragati kesin hüküm niteliğinde olup daha sonradan nafaka isteyemeyeceği; geleceğe yönelik taleplerinden vazgeçmiş sayılacağı hususunda görüş birliği mevcuttur⁵⁶⁰.

Yoksulluk nafakasına anlaşma protokolünde yer verilmemişse, hiç değinilmemişse bu hususta görüş ayrılığı ortaya çıkmaktadır. ÖZTAN, *“anlaşmalı boşanmada, eşin yoksulluk nafakasına ilişkin hakkını kullanmamasını, yoksulluğa düşmemiş olduğu yolunda bir karine olarak görmektedir. Ancak bunun kesin karine olmadığını; boşanma nedeniyle yoksulluğa düşen eşin, yoksulluğa düştüğünü*

YHGK. , E. 2012/3-836, K. 2013/306, T. 06.03.2013 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-hgk-e-2012-3-836-k-2013-306-t-06-03-2013/1304860/> , e. t. : 07.09.2021; GENÇCAN, Nafaka, s. 449 ve s. 491-493.

⁵⁵⁷ Yargıtay 3. HD. , E. 2004/8440, K. 2004/9335, T. 20.09.2004 kararı: *“...Anlaşmalı boşanma esnasında yoksulluk nafakası talep edilmemişse ve karar yoksulluk nafakasını içermiyorsa, taraflar açısından kesin hüküm olduğundan sonradan yoksulluk nafakası istenemez...”* şeklindedir, <https://legalbank.net/belge/y-3-hd-e-2004-8440-k-2004-9335-t-20-09-2004-anlasmali-bosanma/108861/> , e. t. : 06.09.2021.

⁵⁵⁸ Yargıtay 3. HD. , E. 2004/8712, K. 2004/9486, T. 21.09.2004 kararı: *“...Somut olayda; tarafların boşanmasına ilişkin dava dosyasında nafaka isteminden açıkça vazgeçildiği yönünde bir dilekçe veya tutanağa aktarılmış usulüne uygun feragat bulunmamaktadır. Buna karşın boşanma hükmüne esas alınan protokolün 2. maddesinde “...her iki tarafın da nafaka ve tazminat hakları boşanma kararında saklı tutulacaktır...” yönünde sözleşme bulunmaktadır...”* şeklindedir, <https://legalbank.net/belge/y-3-hd-e-2004-8712-k-2004-9486-t-21-09-2004-yoksulluk-nafakasi/108865/> , e. t. : 06.09.2021.

⁵⁵⁹ YHGK. , E. 1993/2-107, K. 1993/205, T. 26.05.1993 kararı: *“...Boşanma davasında, davacının yoksulluk nafakası talebi hakkında hüküm kurulmamıştır. Buna göre ayrı bir dava ile yoksulluk nafakası istenmesinde yasal bir engel yoktur...”* şeklindedir, <https://legalbank.net/belge/y-hgk-e-1993-2-107-k-1993-205-t-26-05-1993-bosanma-davasi/228026/> , e. t. : 06.09.2021.

⁵⁶⁰ ÖZTAN, Aile Hukuku, s. 837; RUHİ, Canan / RUHİ, Ahmet Cemal, s. 51; AKSİN ATAR, s. 258; UZUN, Mine, *“Türk Medenî Kanunu ve Yargıtay Kararları Kapsamında Yoksulluk Nafakası”*, T. C. İstanbul Bilgi Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, s. 66, İstanbul, 2013, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> , e. t. : 26.11.2019; KARAOSMANOĞLU OKYAR, s. 425; TUNCAY, s. 199.

sonradan ispat etmek suretiyle, yoksulluk nafakasına hak kazanacağını ve boşanma kararının kesinleşmesini takip eden bir yıl içinde talepte bulunabileceğini ifade etmektedir.”⁵⁶¹.

RUHİ’ye göre, “*anlaşmalı boşanma davasında yoksulluk nafakası verileceğine dair bir anlaşma yoksa, yani yoksulluk nafakası talep edilmedikçe boşanma kararının kesinleşmesi ile bu karar, boşanma ve boşanmanın fer’î sonuçları hakkında kesin hüküm teşkil edeceğinden daha sonrasında da yoksulluk nafakası istenemeyecektir. Fakat anlaşmalı boşanma davasında, taraflar arasında yapılan anlaşmada yoksulluk nafakası talep etme hakkı, açıkça saklı tutulmuş ise daha sonra yoksulluk nafakası istenebilir*”⁵⁶².

YÜCEL ise, “*anlaşmalı boşanmada yoksulluk nafakasının, anlaşma içinde veya kararın şekli olarak kesinleşmesinden sonra talep edilmesinde ihmalin olması durumunda kesinleşmeden itibaren bir yıl süreyle istenebileceği görüşündedir*”⁵⁶³.

Kanaatimizce, anlaşmalı boşanma protokolünde, yoksulluk nafakasına ilişkin açıkça yer verilen feragat hükmü kesin hüküm niteliğindedir. Daha sonradan taraflarca nafaka istenemeyeceği; tarafların geleceğe yönelik nafaka taleplerinden de vazgeçmiş sayılacağı hususunda doktrindeki görüş birliğine katılıyoruz. Ancak protokolde, yoksulluk nafakasına hiç değinilmemişse veya zorunlu malî konuların ihmal edilmesi sonucu (boşanma davasında gündeme gelmemiş, hâkim tarafından da sorgulanmamışsa) bir düzenleme yer almadıysa yoksulluk nafakasının sosyal amacının bir gereği olarak, yoksulluğa düşen eşin bu durumunu ispat etmek kaydıyla diğer şartların da oluşması ve yasal talep süresi kapsamında yoksulluk nafakası

⁵⁶¹ ÖZTAN, Aile Hukuku, s. 837; aynı görüşte: UZUN, s. 68. Yazar şöyle ifade etmiştir: “Taraflar, anlaşmalı boşanma protokolüne, yoksulluk nafakası talep etmedikleri konusunda özel bir hüküm eklememiş ve bu haklarından açıkça feragat etmemişlerse, yapılan anlaşmada, yoksulluk nafakası konusuna değinilmemiş olması, -şartların oluşması durumunda ve yasal talep süresi kapsamında- yoksulluk nafakasının sonradan talebine engel oluşturmamalıdır”.

⁵⁶² RUHİ, Canan / RUHİ, Ahmet Cemal, s. 51; aynı görüşte: ÖZUĞUR, s. 445; ARBEK, s. 145., Yazar, “anlaşmalı boşanmanın metninde, yoksulluk nafakasına ilişkin olarak herhangi bir hüküm yoksa, boşanma sonucunda yoksulluğa düşen herhangi bir taraf da yoktur. Ayrıca, taraflarca yapılan bu anlaşma, hâkim onayından ve Yargıtay denetiminden geçtiği için boşanan taraflar bakımından hâkimin yapmış olduğu işlemler, usul hukuku hükümleri gereğince de kesin hüküm teşkil eder.” görüşündedir. ; Yargıtay 2. HD. , E. 1997/1032, K. 1997/2584, T. 07.03.1997 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-1997-1032-k-1997-2584-t-07-03-1997-anlasimali-bosanma-esnasinda-yoksulluk-nafakasi-talebi/403821/>, e. t. : 07.09.2021.

⁵⁶³ YÜCEL, s. 248-249; İhmal durumunda aksi yönde görüş: “Boşanma yargılaması sırasında boşanmanın zorunlu şartının gözden kaçmış olmasından dolayı boşanmaya karar verilmiş ve karar kesinleşmişse, eşlerin daha sonradan malî talepler ileri sürmesi durumunda, maddî-manevî tazminat ve yoksulluk nafakası taleplerine izin verilmemelidir.”, CEYLAN, Türk ve İsviçre Hukukunda, s. 127-128.

isteminde bulunabileceğini kabul etmek gerektiği düşüncesindeyiz. Bununla birlikte, anlaşmalı boşanma davasında, taraflar arasında yapılan anlaşmada yoksulluk nafakası talep etme hakkı açıkça saklı tutulmuş ise daha sonra elbette ki yoksulluk nafakası istenebilmelidir.

2. Anlaşmanın Onayı ve Geçerliliği

Türk Medenî Kanunu'nda, boşanmanın malî sonuçlarına ilişkin konularda, anlaşmanın ne şekilde onaylanacağı da kanunda düzenlenmemiştir. Ancak kanunun 166. maddenin üçüncü fıkrası, hâkimin izleyeceği yolu göstermektedir. Buna göre, hâkim anlaşmayı uygun bulduysa olduğu gibi onaylayacaktır ya da uygun bulmadıysa taraflara değişiklik önererek onaylayacaktır. Eğer hâkim, taraflara herhangi bir değişiklik önerisinde bulunmamışsa ya da değişikliği, tarafların bilgisine sunmamışsa tarafların getirdiği düzenleme doğrultusunda karar vermiş ve anlaşmalarını zaten onaylamıştır⁵⁶⁴. Türk Medenî Kanunu'nun 184. maddesinin beşinci bendi, boşanma ve fer'ilerine ilişkin anlaşmaların geçerliliğini, hâkimin onayına bağlamaktadır. Diğer bir ifadeyle, tamamlayıcı unsur olan hâkimin onayının bulunması, sözleşmenin geçerlilik ön şartıdır⁵⁶⁵. Aksi takdirde anlaşma hükümsüzdür⁵⁶⁶.

Yoksulluk nafakası anlaşmasında, taraflardan birisi, daha sonradan anlaşmanın hükümleriyle bağlı kalmak istemediğini gerekçeleri ile belirterek hâkimden anlaşmayı onaylamamasını isteyebilir⁵⁶⁷. Ancak Türk Hukuku'nda bir görüş, anlaşmada hâkimin değişiklik yapma imkânının olmadığını; anlaşmanın ya onaylanması ya da reddedilmesi gerektiğini savunmaktadır⁵⁶⁸. Diğer bir görüş ise, hâkim tarafından reddedilen bu kısım olmasa da tarafların anlaşmayı yapacakları kabul ediliyorsa anlaşmanın bu haliyle kısmen onaylanmasının mümkün olduğunun ileri sürmektedir⁵⁶⁹.

Hâkim, anlaşmayı emredici kanun hükümleri, hukuk, ahlak, kişilik hakları, kamu düzeni ve irade sakatlığı halleri açısından incelemek zorundadır⁵⁷⁰.

⁵⁶⁴ CEYLAN, Türk ve İsviçre Hukukunda, s. 129.

⁵⁶⁵ HATEMİ / SEROZAN, s. 260; ESENER, s. 614.

⁵⁶⁶ VELİDEDEOĞLU, s. 245.

⁵⁶⁷ CEYLAN, Türk ve İsviçre Hukukunda, s. 134.

⁵⁶⁸ BELGESAY, Mustafa Reşit, Türk Kanunu Medenisi Şerhi, Aile Hukuku, C. II, Hısımlar-Velayet-Vesayet, İstanbul, 1952, s. 107; ESENER, s. 619-620.

⁵⁶⁹ TEKİNAY, s. 289.

⁵⁷⁰ VELİDEDEOĞLU, s. 245.

Anlaşmanın kısmi olarak onaylanıp onaylanmayacağı konusu da yine doktrinde tartışmalıdır. Bir görüş, anlaşmanın bir bütün olarak onaylanması gerektiğini ileri sürmektedir. Bu görüşe göre, hâkim reddi gerektiren durumları taraflara açıklayarak değiştirmeleri için teklifte bulunur; teklife rağmen tarafların anlaşmayı değiştirmemeleri durumunda, hâkim anlaşmayı reddedip re'sen karar verir⁵⁷¹. Diğer bir görüşe göre ise, hâkim anlaşmanın bir kısmını onaylayıp bir kısmını reddedebilir⁵⁷². Biz de ikinci görüşe katılarak, hâkim tarafından reddedilen kısım olmasaydı da tarafların yine de anlaşmayı yapacakları kabul ediliyorsa anlaşma kısmen onaylanmalıdır.

Hâkimin anlaşmayı onaylamaması durumunda ortaya çıkan sonuçlar dışında, onaylamaktan çekinmesi durumunda meydana gelebilecek değişikliklere de İsviçre Hukuku'ndaki hâkim görüş doğrultusunda değinmek isteriz⁵⁷³. Eğer, taraflarca oluşturulan anlaşmada, kanuna aykırılık var ise; anlaşmada yer alan hükümler belirsiz ise ve anlaşma yapıldıktan sonra tarafların durumunda değişiklik olmuş ise hâkimin anlaşmayı onaylamaktan kaçınması gerekecektir⁵⁷⁴. Boşanmaya dair kurallardan biri, hâkim tarafından onaylanmayacak nitelikte olup taraflar, hâkimin onaylamayacağı kural olmasaydı dahi bu anlaşmayı yapacak idi iseler, hâkim anlaşmayı kısmen onaylayabilecektir (TBK. m. 27/f. II Kısmi hükümsüzlük).

B. Anlaşmanın Konusu

Yoksulluk nafakası anlaşmasının konusu, Türk Medenî Kanunu'nun 175. maddesinde düzenlenen nafaka alacağıdır. Bu anlaşmanın konusu, nafaka alacaklısına irat şeklinde veya toptan ödenecek olan bir miktar para, taşınır veya taşınmaz mal ya da bir hakkın devri olabilir⁵⁷⁵.

Taraflar, aralarında yapacakları anlaşma ile nafaka miktarını belirleyebilirler. Örneğin, taraflar çocukların bakımının sona ermesinden sonra nafakanın miktarının

⁵⁷¹ ESENER, s. 620.

⁵⁷² TEKİNAY, s. 289.

⁵⁷³ GRASSINGER, s. 238.

⁵⁷⁴ Taraflarca oluşturulan anlaşmada, kanuna aykırılık var ise yani: “Anlaşmanın şartları bir taraf için haksız ise (malî açıdan sömürülme, kullanılma gibi); taraflardan birinin kanunda yer alan düzenlemeden ayrılarak yeni bir anlaşma yapması için makul sebep yok ise; hakkaniyet prensibi gereği taraflardan birinin kanundaki düzenlemeden ayrılması adaletsiz sonuçlara götürüyor ise...” ; Anlaşmada yer alan hükümler belirsiz ise yani: “Ne anlama geldiği anlaşılacak şekilde, sebep belirtilmeden bir taraf ödeme vaaide bulunmuşsa...”, GRASSINGER, s. 238; CEYLAN, Türk ve İsviçre Hukukunda, s. 135.

⁵⁷⁵ KALENDER, s. 256.

azaltılabileceğini öngörebilecekleri gibi; nafaka miktarını, eşin ihtiyaçlarını karşılayabilecek duruma gelmesi haline de bağlayabilirler⁵⁷⁶. Yargıtay da kararında, *“kamu düzenine, ahlaka ve emredici hukuk kurallarına aykırı olmaması şartıyla, tarafların nafaka miktarını istedikleri gibi hatta yabancı para olarak bile kararlaştırabileceklerini”* belirtmiştir⁵⁷⁷.

Taraflar, anlaşmayla yoksulluk nafakasının miktarı yanında ifa süresini de kararlaştırabilirler. Nafaka yükümlülüğü, boşanma kararının kesinleşmesiyle başlar. Taraflar ise nafaka yükümlülüğünün daha sonraki bir tarihte başlayacağı konusunda anlaşabilirler⁵⁷⁸.

Türk Medenî Kanunu’nun 176. maddesinin birinci fıkrasında, yoksulluk nafakasının toptan veya durumun gereklerine göre irat biçiminde ödenebileceğine karar verilebileceği düzenlenmiştir. Ancak tarafların da bu konuda anlaşmalarına herhangi bir engel yoktur. Bu anlaşmanın da hukuki sonuç doğurması, yine hâkim tarafından onaylanmasına bağlıdır. Taraflar aralarında bir anlaşma yapmamışlarsa veya anlaşma hâkim tarafından onaylanmamışsa, hâkim, her somut olayda tarafların ekonomik ve sosyal durumlarını, hakkaniyet ilkesi çerçevesinde değerlendirerek yoksulluk nafakasının ödeneceği miktarı ve şekli belirler⁵⁷⁹.

İsviçre ve Türk Hukuk doktrinde ileri sürülen görüşe göre, *“yoksulluk nafakasına irat şeklinde mi yoksa toptan mı ödeneceğine hâkim karar verir. Tarafların bu hususa ilişkin herhangi bir talepte bulunmalarına imkân yoktur ve takdir yetkisi hâkimdedir”*⁵⁸⁰. Bu görüşün, Türk Medenî Kanunu’nun 175. maddesinde düzenlenen yoksulluk nafakasının amacına uygun olmadığı kanaatindeyiz. Eğer yoksulluk nafakasının ödeme biçimi konusunda toptan ödemeye ilişkin bir talep varsa hâkim, herhangi bir gerekçe göstermeden irat (dönemsel) biçiminde ödemeye karar veremeyeceği gibi yoksulluk nafakasının irat biçimde ödenmesi konusunda bir talep varken de gerekçesini ve geciktirici sebepleri göstermeden toptan ödemeye de

⁵⁷⁶ ÖZTAN, Aile Hukuku, s. 835.

⁵⁷⁷ Yargıtay 3. HD. , E. 2003/1941, K. 2003/2097, T. 04.03.2003 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-3-hd-e-2003-1941-k-2003-2097-t-04-03-2003-nafakanin-artirilmasi/108556/> , e. t. : 04.02.2022; DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, s. 161.

⁵⁷⁸ SUTTER, Thomas / FREIBURGHaus, Dieter, Kommentar zum neuen Scheidungsrecht, Art. 126, 1999, ss. 292-302, s. 295, N. 11-2, (SUTTER / FREIBURGHaus, Art. 126); ÖZTAN, Aile Hukuku, s. 845.

⁵⁷⁹ RUHİ, Canan / RUHİ, Ahmet Cemal, s. 59; CEYLAN, Türk ve İsviçre Hukukunda, s. 117; ÖZUGUR, Güncellenmiş, s. 503-504.

⁵⁸⁰ SUTTER / FREIBURGHaus, Art. 126, s. 293, N. 1; ÖZTAN, Aile Hukuku, s. 846-847.

hükmedemeyecektir. Ancak, Yargıtay kararlarında, yoksulluk nafakasının ödenme şeklinin belirlenmesinde, tarafların talepleriyle bağlı kalmayıp somut olayın koşulları doğrultusunda ödeme biçimine karar verdiği görülmektedir⁵⁸¹.

Taleple bağıllık ilkesi⁵⁸² gereğince, nafakanın ödenme şeklinde, kanaatimizce, tarafların menfaatlerine ve isteklerine uygun çözüm yolu tercih edilmelidir⁵⁸³. Nafaka alacaklısı irat şeklinde yoksulluk nafakası talebinde bulunmuş ise hâkim, nafakanın toptan ödenmesine karar veremeyeceği gibi nafaka alacaklısının toptan şekilde yoksulluk nafakası isteğinin yerine de irat şeklinde ödenmesine karar vermemelidir.

Türk Hukuku'nda olduğu gibi, İsviçre Hukuku'nda da ZGB. Art. 126/1 ve 2'ye göre hâkim, boşanma sonrası katkının ödenme biçimini irat veya toptan olarak belirleyebilir⁵⁸⁴. Ancak hukukumuzda da olduğu gibi irat biçiminde ödeme uygulamada daha sık tercih edilerek kural halini almıştır⁵⁸⁵.

İsviçre Hukuku'nda tarafların menfaatleri gerektirdiği takdirde boşanma sonrası katkının bir kısmının toptan bir kısmının irat biçiminde ödenebileceği kabul edilmektedir⁵⁸⁶. Hukukumuzda, İsviçre Hukuku'nda kabul gören anlayışı uygun bulan ÖZTAN, yoksulluk nafakasının bir kısmının toptan, bir kısmının ise irat şeklinde ödenmesine karar verilmesinin mümkün olduğunu; her ne kadar kanunda karma

⁵⁸¹ Yargıtay 2. HD. , E. 2013/22680, K. 2014/6372, T. 20.03.2014 kararı: "...Davacı-davalı (kadın) aylık irat şeklinde 1000 TL. yoksulluk nafakası talebinde bulunmuştur. Mahkemece kadın lehine toptan 5000 TL. yoksulluk nafakasına hükmedilmiştir..." şeklindedir, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2013-22680-k-2014-6372-t-20-03-2014/1716702/> , e. t. : 21.03.2022; Yargıtay 2. HD. , E. 2005/3639, K. 2005/5458, T. 05.04.2005 kararı: "...Davacı, aylık irat biçiminde yoksulluk nafakası istemiş, mahkeme yoksulluk nafakasının toptan ödenmesine karar vermiştir. Gereçesi ve gerektirici sebepleri gösterilmeden yoksulluk nafakasının toptan ödenmesine karar verilmesi de doğru görülmemiştir..." şeklindedir, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2005-3639-k-2005-5458-t-05-04-2005-bosanmada-maddi-ve-manevi-tazminat/425808/> , e. t. : 21.03.2022.

⁵⁸² "Zira, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 26. maddesinde de belirtildiği üzere Türk Hukuk sistemimizde "taleple bağıllık ilkesi" geçerlidir. Bu ilkeye göre, hâkimin talepten fazlasına hüküm vermesi yasak olduğu gibi, talepten başka bir şeye hüküm vermesi de yasaktır. Ancak duruma göre talep sonucundan daha azına karar verebilir.", bkz. : PEKCANITEZ / ATALAY / ÖZEKES, s. 185; KURU / AYDIN, Usul, s. 358-359; Yargıtay 3. HD. , E. 2015/11886, K. 2015/19198, T. 30.11.2015 kararı, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/3-hukuk-dairesi-e-2015-11886-k-2015-19198-t-30-11-2015> , e. t. : 02.09.2021.

⁵⁸³ GENÇCAN, Nafaka, s. 1348; YHGK. , E. 2017/1894, K. 2019/918, T. 10.09.2019 kararı: "Hâkim, tarafların talep sonuçlarıyla bağlıdır. Fazlasına veya başka bir şeye karar veremez (HMK. m. 26/1)." şeklindedir, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/hukuk-genel-kurulu-e-2017-1894-k-2019-918-t-19-9-2019> , e. t. : 02.09.2021.

⁵⁸⁴ Taraflardan birinin başvurusu üzerine karar verilebileceği; re'sen toplu ödeme yapılmasına karar verilmesinin mümkün olmayacağı hakkında bkz. : SCHWENZER / BÜCHLER, s. 318, N. 6.

⁵⁸⁵ SCHWENZER / BÜCHLER, s. 316, N. 2; SUTTER / FREIBURGHaus, Art. 126, s. 295, N. 9-10; ÖZTAN, Aile Hukuku, s. 846; DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, s. 163; ARBEK, s. 146; OĞUZMAN / DURAL, s. 147; TOSUN, s. 69.

⁵⁸⁶ SCHWENZER / BÜCHLER, s. 319, N. 11; SUTTER / FREIBURGHaus, Art. 126, s. 297, N. 18.

formdan söz edilmemişse de böyle bir ödeme şeklini kabul etmemek için bir neden olmadığını ifade etmiştir⁵⁸⁷.

İsviçre Hukuku'nda, boşanma sonrası katkının toptan ödenmesine karar verildiğinde, ifanın nakit olarak gerçekleştirilmesi kural kabul edilmektedir. Ayın şeklinde ödeme yapma yükümlülüğü ise istisnai olarak (taşınır ve taşınmaz malların devri vb.) özel nedenlerle haklı gösterilebilmektedir⁵⁸⁸. Hukukumuzda da yoksulluk nafakası ayın ya da nakit olarak (Türk parası, yabancı para, kıymetli evrak, taşınmaz mal vs.) ödenebilmektedir⁵⁸⁹.

Ülkemizde nafakanın ödenmemesi ya da geciktirilmesi gibi durumlarla sıklıkla karşılaşıldığından taraflar, sürekli kopmayan bir bağ içinde tekrar tekrar bir araya gelmekte ve çeşitli sıkıntılar yaşamaktadırlar. Kanaatimizce, toplumda yer alan azınlık kesim dahi olsa eğer nafaka yükümlüsünün malî durumu elverişli ise, hâkimin şu anki uygulamanın aksine, toptan biçimde nafakaya hükmetmesi, boşanma sonrası tarafların problemleri ile sürekli bir araya gelmelerinin bir nebze önüne geçebilecektir.

Taraflar, yoksulluk nafakasının belli bir süre için ödeneceğini de aralarında kararlaştırabilirler. Eğer yoksulluğun belirli bir süre devam edeceği anlaşılıyorsa nafaka belli bir süre için öngörülebilir. Bazı şartların ortaya çıkması halinde de (örneğin nafaka yükümlüsünün emeklilik yaşına ulaşması gibi) taraflar, yoksulluk nafakasının kesileceğini ya da duruma rağmen devam edebileceğini kararlaştırabilirler⁵⁹⁰.

Bununla birlikte taraflar yoksulluk nafakasının ömür boyu, süresiz ödenmesini de kararlaştırabilirler. Nafaka yükümlüsünün ödeme gücünün bulunması, buna karşın nafaka talep edenin engelli olması veya yaşı ya da sağlığı gereği çalışamayacak olması nedeniyle, kendi ekonomik bağımsızlığını sağlamasının kendisinden beklenememesi halinde, yoksulluk nafakasına süresiz hükmedilmesi mümkün görülebilmelidir.

⁵⁸⁷ ÖZTAN, Aile Hukuku, s. 847; SCHWENZER / BÜCHLER, s. 319, N. 11; SUTTER / FREIBURGHANUS, Art. 126, s. 297, N. 18; BÜHLER, Walter / SPÜHLER, Karl, Die Ehescheidung, Art. 137-158 ZGB. Schweizerisches Zivilgesetzbuch, Das Familienrecht, Das Ehe recht, Reihe: BK - Berner Kommentar, Art. 151 / I. - III. , Auflage: Dritte, völlig neu bearbeitete Auflage des von Prof. Dr. Max Gmür begründeten Kommentars zum Ehe recht, Jahr: 1980, ss. 427-449, s. 443, N. 44.

⁵⁸⁸ SCHWENZER / BÜCHLER, s. 318, N. 7.

⁵⁸⁹ GENÇCAN, Nafaka, s. 529; ÖZTAN, Aile Hukuku, s. 846; Yargıtay 2. HD. , E. 2005/1256, K. 2005/3166, T. 03.03.2005 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2005-1256-k-2005-3166-t-03-03-2005-nafakanin-turk-parasi-olarak-odenmesi/198101/> , e. t. : 21.03.2022.

⁵⁹⁰ ÖZTAN, Aile Hukuku, s. 855.

Yoksulluk nafakasında, taraflar yapacakları bir anlaşma ile öngörülen miktarın değiştirilemeyeceğini de Türk Medenî Kanunu'nun 2. /f. II ve 23/f. II hükümlerine aykırı olmadığı sürece kararlaştırabilirler⁵⁹¹. Buna karşın, Yargıtay, önüne gelen bir uyuşmazlıkta, nafaka iradının, tarafların yaptıkları sözleşmeye dayansa bile indirilebileceğini hatta tamamen kaldırılabilirliğini; ancak sözleşme ile kararlaştırılmış ve hâkim tarafından onaylanmış olan iradın, kanunda aranan şartlar gerçekleşmeden tamamen kaldırılmasını ya da indirilmesini istemenin hakkın kötüye kullanılması sayılacağını ifade etmiştir⁵⁹². İsviçre Federal Mahkemesi de sözleşmesel yükümlülüklerin devamı ve bağlayıcılığı açısından, söz konusu yükümlülükler kişilik haklarını ihlal ediyorsa ve hakkaniyete aykırı ise ilgili anlaşmaların geçersiz veya kısmi geçersiz olduğunu kabul etmiştir⁵⁹³.

Tarafların yapacakları bir anlaşma ile yoksulluk nafakası ve devamı konusunda özel bir hüküm (örneğin kanunda yer alan sona erme sebeplerinden biri gerçekleştiği halde) getirebilmelerinin mümkün olup olmadığı ve söz konusu anlaşmanın geçerliliği hakkında ise doktrinde farklı görüşler bulunmaktadır.

Bir görüş, kanunda yer alan sona erme sebepleri ortaya çıksa bile tarafların imzalamış oldukları anlaşmanın (sözleşmenin) geçerliliğini savunmaktadır⁵⁹⁴.

ÖZÜĞÜR, bu konuya şöyle yaklaşmaktadır: Evlenme, haysiyetsiz yaşam, evlilik dışı yaşam, nafaka alacaklısının yoksulluktan kurtulması gibi hallerde de sözleşme ile tarafların yoksulluk nafakasının devamını kararlaştırabilecekleri; her ne

⁵⁹¹ ÖZTAN, Aile Hukuku, s. 851; “Buna karşın, anlaşmayı hâkim onaylamasa bile borçlar hukuku anlamında sözleşme niteliğindeki anlaşmayı taraflar, kendi isteklerine göre de uygulayabilirler; hatta boşanma kararı kesinleştikten sonra da önceden yapmış oldukları anlaşmayı değiştirebilirler. Zira taraflar, boşanma hükmünden sonra da sözleşme serbestisi ilkesi gereğince, serbest iradeleriyle, düzenleyebilecekleri konularda, anlaşmanın içeriğini düzenleyebilirler. Çünkü artık burada, boşanmayı sağlamak için bir tarafın haksız isteklere boyun eğme tehlikesi kalmamıştır. Söz konusu anlaşma, bir borç akdi olarak geçerli olur ve hâkimin onayına tabi değildir.” görüşü için bkz. : OĞUZMAN / DURAL, s. 149; GRASSINGER, s. 238.

⁵⁹² Yargıtay 3. HD. , E. 2016/11042, K. 2016/11889, T. 20.10.2016 kararı: “...Sırf boşanmayı sağlayabilmek için, bilerek ve isteyerek malî gücünün üzerinde bir yükümlülüğü üstlenen ya da karşı tarafın malî durumunun iyi olduğunu ve geçinmek için nafakaya ihtiyacı olmadığını bilen kişinin, sonradan bu yükümlülüğün kaldırılması veya azaltılması yönünde talepte bulunması da iyi niyet ve sözleşmeye bağlılık ilkeleri ile bağdaşmaz...” şeklindedir, <https://legalbank.net/belge/y-3-hd-e-2016-11042-k-2016-11889-t-20-10-2016/2635752/> , e. t. : 01.05.2022; aynı yönde: YHGK. , E. 2017/1532, K. 2017/1465, T. 29.11.2017 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-hgk-e-2017-1532-k-2017-1465-t-29-11-2017/2978780/> , e. t. : 18.08.2022.

⁵⁹³ BGE 122 III 97, BGE 122 III 97 S. 98 ve BGE 122 III 97 S. 99, http://relevancy.bger.ch/php/clir/http/index.php?highlight_docid=atf%3A%2F%2F122-III-97%3Ade&lang=de&type=show_document , e. t. : 28.03.2022.

⁵⁹⁴ ÖZTAN, Aile Hukuku, s. 851 ve 853; ÖZÜĞÜR, Güncellenmiş, s. 505.

kadar yasada açıklık yok ise de Borçlar Kanunu'nun genel hükümlerine göre sözleşmeye değer verilmesinin esas olduğu görüşündedir⁵⁹⁵.

ÖZTAN ise, Türk Medenî Kanunu'nun 176. maddesinin emredici bir hüküm olmadığını; tamamlayıcı bir kural olduğunu; bu nedenle tarafların sözleşme yapma serbestisi içerisinde kanundaki düzenlemeden farklı olarak bir düzenleme yapabileceklerini ifade etmektedir⁵⁹⁶.

Aksi görüşte olan yazarlar ise, kanunda yer alan durumlardan biri gerçekleştiğinde, tarafların sözleşme ile aksini kararlaştırmalarının mümkün olmadığını savunurlar⁵⁹⁷.

Kanaatimizce, anlaşma ile nafaka alacağının, Türk Medenî Kanunu'nun 176. maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan düzenlemenin aksine devam edeceğinin hükmüne bağlanmasının, yoksulluk nafakasının ahlaki bir yükümlülük niteliği taşıması ve nafaka ile ilgili hükümlerin kamu düzenini ilgilendirmesi dolayısıyla geçerli olmaması gerektiği görüşündeyiz. Zira nafaka hukuku, toplumun ve ailenin ahlak ve kamu düzenini yakından ilgilendirmektedir; ayrıca toplumun menfaatlerini koruyan, kamu menfaatini ilgilendiren alanlarda yapılan düzenlemelere daha hassas yaklaşılması düşüncesindeyiz. Sonuç olarak, kanun hükümlerine ve ahlaka aykırı sözleşmelerin geçersizliği halinde, taraf iradeleri doğrultusunda yapılan sözleşmeye değer verilmemesi gerektiği ve söz konusu hallerde yoksulluk nafakasına hükmedilmesinin hukuka uygun olmayacağı kanaatindeyiz.

III. Yoksulluk Nafakası Anlaşmasının Hukukî Niteliği

Yoksulluk nafakası anlaşması, Türk Medenî Kanunu'nda ve Türk Borçlar Kanunu'nda düzenlenmemiştir. Ancak taraflar sözleşme serbestisi ilkesi gereğince, kanunda düzenlenmeyen bir sözleşme yapabilirler.

⁵⁹⁵ ÖZÜĞÜR, Güncellenmiş, s. 505.

⁵⁹⁶ ÖZTAN, Aile Hukuku, s. 853.

⁵⁹⁷ RUHİ, Canan / RUHİ, Ahmet Cemal, s. 61, yazarlar, çünkü sözleşmelerin kanunun emredici hükümlerine aykırı olamayacağı görüşündedir; BOZDAĞ, s. 84-85, yazar ise nafaka hukukunun kamu düzenini ilgilendirdiğini; dolayısıyla, kamu menfaatini ilgilendiren alanlarda yapılan düzenlemelere daha hassas yaklaşılması gerektiğini ifade etmektedir; DEMİR, s. 229, yazar, yoksulluk nafakasının devamının taraflarca sözleşme ile kararlaştırılabileceği düşüncesine, aile hukuku ilişkilerini düzenleyen kuralların çoğunun emredici nitelik taşıması, ailenin ahlak ve kamu düzenini yakından ilgilendirmesi dolayısıyla katılmamaktadır.

Türk Hukuku'nda doktrinde, boşanmanın fer'î sonuçlarına ilişkin anlaşmanın hukukî niteliği tartışmalıdır.

Hâkimin onayından önce, boşanmanın fer'î sonuçlarına ilişkin anlaşmanın hukukî niteliği konusundaki görüşler, bu anlaşmanın “*tarafaların birlikte ileri sürebilecekleri bir talep olduğu*” veya “*sulh sözleşmesine benzer bir özel hukuk sözleşmesi olduğu*” yönünde iki grupta toplanmaktadır. Hâkimin onayından sonra, boşanmanın fer'î sonuçlarına ilişkin anlaşmanın hukukî niteliği konusundaki görüşler de “*sözleşmenin hâkimin onayına rağmen bir özel hukuk sözleşmesi niteliğini koruduğu*” veya “*onayla birlikte özel hukuk sözleşmesi olma niteliğini kaybettiği ve boşanma hükmünün bir kısmını teşkil ettiği*” yönünde yine iki grupta toplanmaktadır⁵⁹⁸.

Türk Hukuku'nda baskın görüş, anlaşmanın “*hâkimin onayı şartına bağlı bir özel hukuk sözleşmesi olduğu*” yönündedir⁵⁹⁹.

Zira, yoksulluk nafakası sözleşmesinde, taraflardan biri diğerine belirli bir miktarda para borcu ödemeyi veya mal varlığını ya da bir hakkı devretmeyi yüklenir⁶⁰⁰. Bu niteliğinden dolayı yoksulluk nafakası anlaşması, borçlandırııcı bir hukukî işlemdir ve bize göre de anlaşma hükümleri, sözleşme niteliğindedir⁶⁰¹. Bu sözleşmede, nafaka yükümlüsü, nafaka alacaklısına karşı nafaka borcunu ödeme yükümlülüğündedir. Nafaka talep eden taraf ise sözleşmeden doğan alacak hakkına sahip olmaktadır. Nafaka alacaklısı, nafaka yükümlüsüne karşı herhangi bir borç ve yükümlülük altına girmemektedir. Bu bakımdan, kanaatimizce, yoksulluk nafakası anlaşmasını “*hâkimin onayına bağlı, tek tarafa borç yükleyen bir özel hukuk sözleşmesi*” olarak değerlendirebiliriz.

⁵⁹⁸ DEMİR, Nurten, “Boşanmanın Feri Sonuçlarına İlişkin Sözleşmeler”, T. C. İstanbul Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1994, s. 8 vd. , (DEMİR, “Feri Sonuçlar”); GRASSİNGER, s. 239; ESENER, s. 615 vd.

⁵⁹⁹ ESENER, s. 612; VELİDEDEOĞLU, s. 244-245; TEKİNAY, s. 287; KÖPRÜLÜ / KANETİ, s. 185; DEMİR, “Feri Sonuçlar”, s. 101; CEYLAN, Türk ve İsviçre Hukukunda, s. 133; farklı görüşte olanlar: “Hâkimin onaylaması taliki şartına bağlı mahkeme içi sulh” görüşü için bkz. : GRASSİNGER, s. 239; “Yoksulluk nafakasının anlaşma ile belirlenmesi halinde dahi taraflara irade serbestisi tam olarak tanınmamış hatta her zaman tarafların yapmış oldukları bu konudaki anlaşmalar, hâkimin onayına tabi tutulmuştur. Bu durumun sonucu olarak taraflar aralarında yoksulluk nafakasına ilişkin sözleşme düzenlemiş olsalar bile yoksulluk nafakası, kanunda öngörülen şartların gerçekleşmesi ile kendiliğinden doğacaktır; taraflar arasında yapılan sözleşme ise akdi bir yükümlülük niteliği kazanamayacaktır.” görüşü için bkz. : BOZDAĞ, s. 7-9.

⁶⁰⁰ KALENDER, s. 256; GENÇCAN, Nafaka, s. 529; ÖZTAN, Aile Hukuku, s. 846.

⁶⁰¹ ESENER, s. 614-615; GRASSİNGER, s. 237-238.

§ 3. YOKSULLUK NAFAKASININ HÂKİM TARAFINDAN BELİRLENMESİ

I. Miktarın Belirlenmesi

A. Türk Hukuku'nda

Tarafların yoksulluk nafakasının miktarı hakkında anlaşmaya varamamış olmaları ya da yapılan anlaşmanın hâkim onayından geçemediği hallerde, yoksulluk nafakası miktarına hâkim tarafından karar verilmektedir. Hâkim, nafaka miktarını, nafaka talep eden tarafın zaruri ihtiyaçlarını; nafaka ödeyecek olan tarafın kendi giderlerini, ihtiyaçlarını ve ödeme gücünü dikkate alarak belirler⁶⁰². Miktarın belirlenebilmesi için ilk yapılması gereken, hâkim tarafından gerekli ve yeterli araştırma ile nafaka talep eden tarafın yoksulluğunun tespit edilmesidir⁶⁰³. Hâkim, nafaka yükümlüsünün de sosyal ve ekonomik durumunu araştırmalı; taraflarca ileri sürülen delilleri değerlendirmeli ve hakkaniyete uygun şekilde takdir yetkisini kullanarak nafaka miktarını belirlemelidir.

4787 sayılı ve 09.01.2003 kabul tarihli Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun'un "Uzmanlardan Yararlanma" kenar başlıklı, beşinci maddesine göre, aile mahkemesi hâkimi, gerektiğinde sosyal çalışmacılardan, tarafların ekonomik durumunu tespit ettirebilir. Bu şekilde yapılacak tespit hem daha ayrıntılı hem de daha sağlıklı olacaktır.

Uygulamada, tarafların sosyal ve malî durum araştırması, taraflar belediye sınırları içerisinde ikamet etmekteyse Cumhuriyet Başsavcılığı aracılığıyla emniyet müdürlüğüne bağlı polis memurları tarafından; taraflar kırsal bölgede ikamet etmekteyse Cumhuriyet Başsavcılığı aracılığıyla jandarma komutanlığına bağlı jandarmalar tarafından yapılmaktadır⁶⁰⁴.

Yoksulluk nafakası talep eden tarafın istekte bulunmasına rağmen nafaka miktarını belirtmemiş olması halinde, hâkim miktarın açıklanması için tarafı aydınlatma ödevi içindedir. Dolayısıyla nafaka miktarını tarafa açıklattırmadan hâkim,

⁶⁰² CEYLAN, Türk ve İsviçre Hukukunda, s. 111; TUTUMLU, s. 527; SAYMEN / ELBİR, s. 283-284.

⁶⁰³ Yoksulluğun tespit edilmesine ilişkin ayrıntılı açıklamalar için ayrıca bkz. : İkinci Bölüm / § 1. IV.

⁶⁰⁴ RUHİ, Canan / RUHİ, Ahmet Cemal, s. 55.

re'sen bir miktara hükmedemez⁶⁰⁵. Hatta, yoksulluk nafakası talebinde bulunan tarafın talep ettiği miktardan fazlasına da karar veremez. Yargılama devam ederken, nafaka isteminde bulunan tarafın, yoksulluk nafakası miktarını artırması ise ancak karşı tarafın muvafakati ile mümkündür (HMK. m. 141).

B. İsviçre Hukuku'nda Nafaka Miktarını Belirleyen Ölçütler ve Bu Ölçütlerin Türk Hukuku Açısından Değerlendirilmesi

İsviçre Medenî Kanunu'nun Art. 125/2 hükmünde, yoksulluk nafakasının miktarının belirlenmesi ve süresinin tespit edilmesinde birtakım kriterlere yer verilmiştir. Maddeye göre, hâkim, bir katkının yapılıp yapılmayacağına ve yapılacaksa ne miktarda ve ne kadar süreyle sağlanacağına karar verirken, kanun koyucunun metinde yer verdiği “*insbesondere*” ibaresi ile “*özellikle*” belirtilen ölçütleri dikkate almalıdır⁶⁰⁶. Söz konusu Federal Mahkeme kararları neticesinde oluşan bu kriterler, sınırlı sayı (numerus clausus) ilkesine tabi olmayıp örnekseyici niteliktedir⁶⁰⁷. Kanunda yer verilen bu kriterlerin sıralamada herhangi bir önceliği bulunmamaktadır; sadece kronolojik bir listeyi temsil etmektedir⁶⁰⁸. Hukukumuzda ise bu kriterlere Türk Medenî Kanunu'nda yer verilmediği; ancak uygulamada Yargıtay kararları incelendiğinde birtakım kriterlerin dikkate alındığı da görülmektedir. Söz konusu durumu, ayrı alt başlıklar altında, İsviçre Hukuku'nda getirilen her kriter eşliğinde, değerlendirmeyi uygun buluyoruz.

1. Evlilik Süresince Eşlerin Görev Dağılımı (ZGB. Art. 125/2 Ziffer:1)

İsviçre Medenî Kanunu'nda, evlilik birliğinin sona ermesine bağlı olarak, geçimini sağlaması kendisinden beklenemeyecek durumda olan tarafa, yapılacak katkının miktarının belirlenmesinde ilk kriter, 125. maddenin ikinci fıkrasının birinci bendinde yer alan evlilik süresince eşlerin görev dağılımıdır.

ZGB. Art. 163/1 (TMK. m. 186/f. 3) gereğince, eşler evlilik birliğinin giderlerine güçleri oranında emek ve mal varlıkları ile katılırlar. Söz konusu katkı, giderleri karşılamaya yönelik para sağlanması yoluyla gerçekleştirilebileceği gibi ev

⁶⁰⁵ TUTUMLU, s. 526-527; CEYLAN, Türk ve İsviçre Hukukunda, s. 111; DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, s. 159; RUHİ, Canan / RUHİ, Ahmet Cemal, s. 51.

⁶⁰⁶ TUOR / SCHNYDER / SCHMID / RUMO-JUNGO, s. 253, N. 40.

⁶⁰⁷ SCHWENZER / BÜCHLER, s. 256, N. 1; s. 280, N. 55; SCHWANDER, s. 292; SUTTER / FREIBURGHaus, Art. 125, s. 256; KOCABAŞ, s. 374; TOSUN, s. 58.

⁶⁰⁸ TUOR / SCHNYDER / SCHMID / RUMO-JUNGO, s. 254.

işlerinin yapılması, çocuk bakımı ya da diğer eşin meslek ve iş hayatında desteklenmesi yoluyla da gerçekleşebilir (ZGB. Art. 163/2).

Evliliğin sona ermesiyle birlikte taraflar, kural olarak kendi geçinmelerini kendileri sağlamakla yükümlüdürler (ZGB. Art. 125/1). Kendi geçimini sağlama yeteneği bulunmayan tarafın ileri süreceği katkı talebi değerlendirilirken de evlilik sırasında eşlerin görev paylaşımı dikkate alınır (ZGB. Art. 125/2 Ziffer:1). Ancak söz konusu kriterin değerlendirilmesi pek de kolay değildir. Şöyle ki: Bir boşanma durumunda, başlangıçta karşılıklı olarak üzerinde anlaşmaya varılan görev bölümünün, evliliğin sona ermesi ile birlikte, eşlerden birinin nafakaya diğerinden daha fazla katkıda bulunduğu düşüncesi yaygınlaşmakta ve bu durum adil olmayan sonuçlara dönüşebilmektedir. Ayrıca, evlilik birliği giderlerine parayla katılan taraf ile ev işlerini ve çocuk bakımını üstlenen taraf karşılaştırıldığında, parayla ölçülebilen nafaka katkısının daha ağır bir yükümlülük olduğu; ev işlerini yapan eşin emeğinin daha kıymetsiz olduğu da tartışmaları beraberinde getirebilmektedir⁶⁰⁹. Bu tür tartışmaları ve eşitsizliği ortadan kaldırmak için, Federal Yüksek Mahkeme'nin içtihat hukuku ve öğretideki hâkim görüş ile İsviçre BASS⁶¹⁰ çalışması tarafından geliştirilmiş farklı evlilik modelleri, konuya ışık tutarak isabetli sonuçlar elde edilmesini sağlayabilecektir⁶¹¹. Buna göre en yaygın üç model şunlardır⁶¹²: Çifte Gelirli (Modern) Evlilik Modeli, Geleneksel Evlilik Modeli, Ek Gelirli Evlilik Modeli.

a) Çifte Gelirli (Modern) Evlilik Modeli

Çifte gelirli evlilik modelini kendi içinde, “çocuksuz çifte gelirli evlilik” ve “çocuklu çifte gelirli evlilik” olmak üzere iki aşamalı incelememiz daha uygun olacaktır⁶¹³.

Her iki tarafın da düzenli bir gelire sahip olduğu çifte gelirli evlilik modelinde, kural olarak boşanmaya bağlı herhangi bir dezavantaj yani ekonomik anlamda bir olumsuzluk söz konusu olmaz. Bu nedenle, çifte gelirli evliliklerde geçimini kendi sağlama ilkesi daha fazla uygulanır. Uzun ya da kısa süren bu tür evliliklerde, taraflardan biri müşterek çocuğun bakımı nedeniyle çalışma hayatından yoksun

⁶⁰⁹ EGLİ, s. 29.

⁶¹⁰ BASS: BASS AG Çalışma ve Sosyo-Politik Çalışmalar Ofisi, (Büro für arbeits und sozialpolitische Studien BASS AG).

⁶¹¹ SCHWENZER / BÜCHLER, s. 281-284, N. 57-62; EGLİ, s. 27-30.

⁶¹² EGLİ, s. 30-33.

⁶¹³ SCHWENZER / BÜCHLER, s. 281, N. 58 ve s. 282, N. 59; EGLİ, s. 29.

kalmışsa ve yoksulluk nafakasının diğer koşulları da gerçekleşmişse evlilik sonrası dayanışma ilkesinin uygulanması kaçınılmazdır⁶¹⁴. Zira böyle bir durumda, çocuğun bakımı nedeniyle gelirinde azalma olan tarafın menfaatleri ön planda tutulmalıdır.

Çocuksuz çifte gelirli evliliklerde, her iki taraf da evlilik boyunca çalışma hayatının içinde yer aldığı için, diğer bir ifadeyle evlilik süresince profesyonel kariyerini sürdürdüğü için, eşlerden hiçbiri, boşanma sonucu evlilikle ilgili olarak bir ekonomik olumsuzlukla karşılaşmaz⁶¹⁵. Bu evlilik modelinde, evlilik sonrası katkıya sadece istisnai durumlarda, özellikle uzun süreli bir evlilik söz konusu olduğunda ve ekonomik açıdan daha zayıf durumda olan tarafın boşanmadan sonraki ekonomik hayatında düşüş gerçekleştiğinde imkân tanınır. Bu tür evlilik modeli, genellikle geçimini kendi sağlama ilkesine uygundur⁶¹⁶.

Çocuklu çifte gelirli evlilik türünde ise belirleyici faktör, eşlerin ev yönetimini ve çocuk bakımını gerçekten ortak olarak paylaşp paylaşmadıkları veya bir eşin tam zamanlı istihdamının yanında ev ve çocuklarla ilgilenip ilgilenmediğidir⁶¹⁷. Bu tür evlilik modelinde, çocuğun bakım yükümlülüğüne bağlı olarak boşanmanın olumsuz ekonomik etkileriyle karşılaşılması olasılığı daha yüksektir⁶¹⁸. İlk durumda (eşler ev işlerini ve çocuk bakımını paylaşmışlarsa), her iki eş de boşanmanın olumsuz sonuçlarına aynı ölçüde katlanır. Örneğin eşlerin kısmen veya tam zamanlı olarak evlerinde ya da teknolojik iletişim araçları ile işyerleri dışında iş görme edimlerini yerine getirmesi (uzaktan çalışması) mümkün olabilir. İster işyerinden ister evden çalışan eşlerin evlilik sonrası nafaka talebi, kural olarak, müşterek çocuğun bakımı nedeniyle -kazanç getiren bir istihdam yeterli değilse- değerlendirilmelidir⁶¹⁹. Çocuğa yönelik bakım yükümlülüğü, evlilik sonrası ekonomik durumda dengesizliklere de yol açabileceğinden bu durumda geçimini kendi sağlama ilkesinden uzaklaşarak, evlilik sonrası dayanışma ilkesinin uygulanması ve yoksulluk nafakası talebine daha ılımlı yaklaşılması uygun olacaktır.

Evlilik sırasında, eşlerden birinin ailenin geçimine katkıda bulunduğu ikinci durumda ise (tam zamanlı çalışmasına ek olarak bir eş aynı zamanda evi yönetiyor ve

⁶¹⁴ KOCABAŞ, s. 384-385; EGLİ, s. 30; SCHWENZER / BÜCHLER, s. 283, N. 61; VETTERLİ, AJP 2009 s. 575, 576.

⁶¹⁵ SCHWENZER / BÜCHLER, s. 283, N. 61; EGLİ, s. 30.

⁶¹⁶ EGLİ, s. 31; SCHWENZER / BÜCHLER, s. 283, N. 61.

⁶¹⁷ SCHWENZER / BÜCHLER, s. 283, N. 60.

⁶¹⁸ KOCABAŞ, s. 385; EGLİ, s. 31.

⁶¹⁹ SCHWENZER / BÜCHLER, s. 283, N. 60.

çocuklara da bakıyorsa), evlilik sonrası nafaka dikkate alınıp değerlendirilmelidir⁶²⁰. Örneğin eşlerden biri tam zamanlı bir şekilde evden çalışmasının yanında aynı zamanda çocuk bakım yükümlülüğünü de üstlenmiştir. Diğer eş de tam zamanlı bir şekilde işyerinde çalışıyordur ve aralarında herhangi bir görev paylaşımı bulunmamaktadır. Bu tür evliliklerde de her ne kadar her iki taraf da iş hayatı içinde yer alsın da çocuklu bir aile söz konusu olduğu için, çocuğun bakım yükümlülüğüne bağlı olarak ve boşanmanın olumsuz anlamda ekonomik etkileriyle karşılaşılacağından yine evlilik sonrası dayanışma ilkesinin uygulanması gerekir.

Çoğu zaman, çocuklu çifte gelirli evlilikler, aynı zamanda “çok aşamalı” evlilikler olarak adlandırılmaktadır; bunlar başlangıçta ev sahibi evlilikleri (çocuklu evlilik) olarak yaşanır ve daha sonra ek gelir evliliği yoluyla çifte gelirli bir evliliğe (yetişkin çocuklara) yol açar⁶²¹. Çocuk doğmadan önce geleneksel bir şekilde yaşanan, daha sonra ek gelire dönüşen ve sonrasında çifte gelirli bir evliliğe dönüşen çok aşamalı evliliklerde, çocuk bakımı için zorunlu ise geçici ek nafaka ödenebilmektedir⁶²².

Bunlara ek olarak özel bir durum olan eğitim evliliğinde ise, her iki eş de evlilik süresince eğitim görmüşse “çifte gelirli evlilik” gibi işleme tabi olmaktadır. Ancak, eşlerden biri, diğer eşin eğitimini kendi geliri ile sağlıyorsa ve bunun yanında ev yönetimi ile birlikte çocuklara da bakıyorsa boşanma halinde, bu durum nafaka açısından dikkate alınmalıdır. Ayrıca, diğer eşin mesleki ve kariyer imkanlarına destek olmak, boşandıktan sonra da bu eşi, bakıma muhtaç hale getirmekten kurtarabilir⁶²³. Gelir sağlayan eşin çalışmaya devam etmesi makul değilse nafaka talep edebilir; ancak evlilik süresince çalışmış ve çalışmaya da devam ederse, gelir sağlayan eşin kendi ihtiyaçlarını karşılayabileceği kabul edilir. Bununla birlikte, nafaka talebi kabul edilen diğer eşe, daha yüksek kariyer fırsatları için belirli bir miktarda katkı süreyle sınırlı olarak verilebilir⁶²⁴. Örneğin evlilik birliği devam ederken ev işleri nedeniyle, mesleki eğitiminden (kariyer açısından) ya da normal eğitiminden (üniversite gibi) vazgeçmek zorunda kalan taraf, evlilik birliğinin sona ermesi halinde, yeniden bu eğitime

⁶²⁰ EGLİ, s. 31.

⁶²¹ EGLİ, s. 31.

⁶²² SCHWENZER / BÜCHLER, s. 283.

⁶²³ SUTTER / FREIBURGHaus, Art. 125, s. 283, N. 81.

⁶²⁴ SCHWENZER / BÜCHLER, s. 284, N. 62.

katılmak ya da kaldığı yerden devam etmek isterse yoksulluk nafakası talebi kural olarak, eğitimin kapsamı ve süresiyle sınırlı olarak ileri sürülebilir⁶²⁵.

b) Geleneksel Evlilik Modeli

Geleneksel evlilik modeli, diğer bir ifadeyle “ev sahibi evliliği”, çifte gelirli evliliğin gerçek bir antitezidir. Bu tür evliliklerde, boşanmaya bağlı ekonomik olumsuzluklar tam anlamıyla yoğun bir şekilde gerçekleşir⁶²⁶. Ayrıca bu durum, genellikle uzun süreli evliliklerde söz konusu olur⁶²⁷. Çoğunlukla, kadının çocukların bakımı ve ev işleriyle uğraştığı, erkeğin ise tam zamanlı olarak çalışarak ailenin geçimini üstlendiği geleneksel evlilik modelinde, boşanma sırasında çocuklar henüz reşit değilse, eşlerden birinin genellikle kadının, boşanmadan sonra çocuklara bakmaya devam etmesi, yeniden gelir getiren bir işe başlamasına engel olmaktadır⁶²⁸. Bu nedenle, böyle evliliklerde, evlilik sonrası dayanışma ilkesinin uygulanması, hakkaniyete uygun sonuçların doğmasını sağlayacaktır⁶²⁹.

Evlilik süresince, eşler görev paylaşımını müştereken belirler. Dolayısıyla, görev dağılımının tek taraflı olarak yapılmasına kural olarak imkân bulunmamaktadır. Eşlerden birinin diğer eşe yetki vermesi halinde görev dağılımı diğer eşin rızasına bağlı olmak koşuluyla eşlerden biri tarafından yapılabilir⁶³⁰. Ancak taraflardan birinin ya da ailesinin baskısıyla görev paylaşımı da yapılmış olabilir. Örneğin evlilik birliğinden önce çalışmakta olan eşin, diğer eş tarafından evlendikten sonra çalışmamasının, sadece ev ve çocuk bakımıyla ilgilenmesinin istenmesi de söz konusu olabilir. Bu durum, boşandıktan sonra eşin tekrardan işe girememesine hatta uzun süren bir evlilik sonucu ise iş yaşamından oldukça uzak kaldığı için belki de hiçbir işte çalışamamasına sebep olabilecektir. Kanaatimizce, diğer eş tarafından, iradesi dışında mesleki imkanlarından ve gelir getirici bir işinden yoksun bırakılan eş, evlilik birliğinin sona ermesiyle, aslında bir bakıma muhtaç hale getirilmiş olmaktadır. Bunun sonucu olarak da bu tür evliliklerde de evlilik sonrası dayanışma ilkesinin uygulanması mümkün olmalıdır.

⁶²⁵ SUTTER / FREIBURGHaus, Art. 125, s. 280.

⁶²⁶ EGLİ, s. 32; SCHWENZER / BÜCHLER, s. 281, N. 58.

⁶²⁷ SCHWENZER / BÜCHLER, s. 281, N. 58.

⁶²⁸ EGLİ, s. 32.

⁶²⁹ KOCABAŞ, s. 385.

⁶³⁰ KALENDER, s. 270.

c) Ek Gelirli Evlilik Modeli

aa) % 50 ile % 90

Ek gelirli evlilik modelinde, eşlerden biri genellikle erkek % 100 tam zamanlı olarak çalışmakta; diğer eş ise genellikle kadın % 50 ile % 90 oranında yarı zamanlı çalışıp ev işlerini de üstlenmektedir. Bu tür evlilik modelinde, boşanma sonrası dezavantajların olup olmadığını değerlendirmek daha zordur; bu durum her somut olaya göre incelenmelidir⁶³¹.

Çifte gelirli evlilik ve geleneksel evlilik modeli ile karşılaştırıldığında, ek gelirli evlilik modelinin daha çok çifte gelirli evlilik modeline benzer olduğu söylenebilir⁶³².

bb) % 50'den az

Eşlerden birinin genellikle kocanın tam zamanlı olarak çalıştığı; diğer eşin genellikle kadının ise % 50'den az çalışma oranına sahip olduğu ek gelirli evlilik modelinde, % 50'den az çalışma oranına sahip olan eşin, aslında bir mesleği olmadığından, boşanma sonrası bu oranı % 100'e çıkarmak çoğu zaman mümkün değildir. Bu bakımdan mahkemelerin değerlendirmesi en zor olan evlilik modelidir. Bu tür evlilik modeli ise geleneksel evlilik modeline daha yakındır⁶³³.

Her somut olayda, eşin gerçekte ne ölçüde istihdam edildiği ve bu faaliyetinin daha çok bir hobi olarak mı yoksa kendi uzmanlık alanı ile ilgili olarak kendi kariyerinin ciddi bir arayışı olarak mı görüleceği net olarak belirlenmelidir⁶³⁴.

İsviçre Hukuku açısından yapılan bu değerlendirmelerin, öncelikle, gelişmiş Avrupa ülkelerinde uygulanması mümkündür. Çünkü bu ülkelerde hemen hemen her

⁶³¹ EGLİ, s. 32; “Ek gelirli evliliklerin artmasıyla uygulamada mahkemeler genellikle kadınların kırk beş yıldan daha uzun bir süre çalışmasını beklemektedir. Bir çocuk çok kısa süren bir evlilik içinde doğarsa ve hemen boşanma gerçekleşirse eşlerin görev paylaşımı üzerinde anlaşıp anlaşmadıklarına bakılır. Eşler, çocukların bakımı için gelir getiren bir işten vazgeçecekleri konusunda müştereken karar vermemişlerse, bu evliliğin devamı konusunda objektif olarak haklı bir güven ilişkisi söz konusu olmaz. Bu evlilikte, evlilik sonrası dayanışma ilkesinin uygulanması, haksız sonuçlar doğurabileceğinden, geçimini kendi sağlama ilkesinin uygulanması kanaatimizce daha kabul edilebilir. İsviçre doktrininde de belirtildiği gibi eğer eş, çocuklarına bakmak için işini kendi isteğiyle bırakmayı kabul ederse, bu kararının sonuçlarına kendisi katlanmak durumundadır.”, daha detaylı bilgi için bkz. : SCHWENZER / BÜCHLER, s. 281, N. 58 ve s. 282.

⁶³² EGLİ, s. 32; KOCABAŞ, s. 386.

⁶³³ KOCABAŞ, s. 386; EGLİ, s. 33.

⁶³⁴ EGLİ, s. 33.

iki eş de çoğu zaman tam zamanlı olarak çalışmaktadır. Bu evliliklerde her iki eş de evlilik birliğine benzer katkı ve sorumluluklarda bulundukları için, evliliğin sona ermesiyle birlikte, boşanmanın psikolojik etkileri dışında eşlerin tek başlarına yaşamlarına ekonomik açıdan uyum sağlamaları da daha kolay olmaktadır⁶³⁵. Bu tür evliliklerde, geçimini kendi sağlama ilkesinin etkileri daha yoğun görülebilecektir.

Hukumumuzdaki mevcut düzenlemede (TMK. m. 175) evlilik süresince eşlerin görev paylaşımı, nafaka miktarını belirlemede herhangi bir etkiye sahip değildir.

Ülkemizde, genellikle erkek eşin tam zamanlı olarak çalıştığı; kadın eşin ise ev işi ve çocuk bakımı ile ilgilendiği hatta neredeyse ev işi ve çocuk bakımı dışında hiçbir işte dahi çalışmadığı daha yoğun bir şekilde gözlenebilmektedir. Buna rağmen, kadın eş, evlilik birliğine ev işi ve çocuk bakımı dışında, kırsal kesimde tarlada çalışarak da katkıda bulunabilir. Burada önemli olan eşin evlilik birliğine katkısı, geçimini temin edici bir işe sahip olması ve evlilik birliğinin sona ermesi halinde ise kendi ayakları üzerinde durabilmesidir. Yoksa eşlerin mutlaka kariyer oluşturup gelir temin edici bir işe sahip olması gerekmez. Zira Türk Medenî Kanunu'nda da ev işi yapmak veya dışarda gelir getirici bir işte çalışıp evlilik birliğine parasal katkıda bulunmak açısından herhangi bir ayırım yapılmamıştır.

Kanaatimize göre, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ortadan kaldırılmasına yönelik en büyük adımlardan biri olan kadın emeğinin (ev işi, çocuk bakımı, engelli bakımı gibi) görünür kılınması için, Anayasa'da ve Türk Medenî Kanunu'nda gerekli yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

Ataerkil toplum yapısının etkisiyle, neredeyse hayatı boyunca ev işi ve çocuk bakımı yapmak dışında, kadınların istihdama katılmaması ya da katılamaması ya erkek eşin baskısı ya da bizzat kadın eşin kendi tercihi sonucudur. Bu tür evliliklerin son bulması halinde, hele ki ailesinin desteği de olmayan kadın eş, büyük bir boşluğa düşmekle kalmaz aynı zamanda ekonomik açıdan da hayata hemen uyum sağlayamaz. Söz konusu evlilik uzun süreli bir evlilik ise iş hayatına dönüş de oldukça güç olacaktır. Zira, özellikle yaş sınırı kriteri olan iş başvurularını da ailesinin desteği olmayan kadın eş, çoktan kaçırmış olabilecektir. Bu durumda, geçimini kendi sağlama ilkesinin mutlak bir şekilde uygulanmasını söylemek elbette imkansızdır. Hatta

⁶³⁵ YAĞCI, s. 349; ŞAHİN, s. 93.

yoksulluğa düşecek tarafın asgari düzeyde yaşam standardı sağlanıncaya kadar diğer eşin ödeyeceği katkıya devam edilmesi evlilik sonrası dayanışma ilkesinin gereği ve sonucudur⁶³⁶.

Her iki eşin de düzenli gelire sahip olduğu bir evlilikte eşler, evlilik birliğine çalışarak beraber katkıda bulunmaktadır. Evliliğin sona ermesi halinde, İsviçre Hukuku'nda, kural eşlerin kendi geçimlerini kendilerinin sağlamasıdır. Türk Hukuku'nda ise düzenli gelire sahip bir evlilikte, evlilik birliği sona erdiğinde, tarafların aylık gelirleri kendi geçimlerini idame ettirmeye yetmiyorsa her iki taraf da yoksulluk nafakası isteyemez; iki taraf maaş alsa da evlilik birliği sona erdiğinde, ancak ekonomik anlamda daha fazla ihtiyaca sahip olan yoksulluk nafakası alabilmektedir.

Kanaatimizce, bu durumlar dışında kalan diğer haller için ise hâkim, İsviçre'de getirilen bu evlilik modellerinden hangisine daha yaklaşması gerektiğine ve buna bağlı olarak hangi ilkenin uygulanacağına her somut olay açısından değerlendirme yaparak karar vermelidir.

2. Evliliğin Süresi (ZGB. Art. 125/2 Ziffer:2)

Evlilik sırasındaki görev paylaşımına ek olarak, “evliliğin süresi” kendi geçimini sağlama yeteneğini etkileyen kilit bir faktördür ve bununla yakından ilişkilidir. Evlilik ne kadar uzun sürerse üzerinde anlaşılan iş bölümü o kadar etkili ve kalıcıdır. Bu bakımdan evlilik süresi faktörü, İsviçre Hukuku'nda, nafakanın belirlenmesinde kaleme alınmış önemli kriterlerden biridir⁶³⁷. Hatta Alman Hukuku'nda da evliliğin süresi, nafakanın belirlenmesinde dikkate alınmaktadır⁶³⁸.

Her iki tarafın da gelir getiren bir işe sahip olduğu, ev işlerinin ve varsa müşterek çocuklarının bakım yükümlülüklerini her zaman paylaştığı durumlarda evlilik süresi ölçütü, nafaka talebinin değerlendirilmesinde talî yani ikincil bir rol oynamaktadır⁶³⁹. Bununla birlikte evlenmeden önce gelir getirici bir işte çalışan eşin, evlendikten sonra iradesiyle ya da iradesi dışında çalışmayı bırakması durumunda ise evlilik süresi, yoksulluk nafakasını belirleyici bir ölçüt olarak asli işleve sahip

⁶³⁶ ŞAHİN, s. 93-94.

⁶³⁷ EGLİ, s. 35; SCHWENZER / BÜCHLER, s. 284, N. 63.

⁶³⁸ Bkz. : BGB. § 1570, BGB. § 1574/2, BGB. § 1578b.

⁶³⁹ SUTTER / FREIBURGHaus, Art. 125, s. 280, N. 81.

olacaktır. Zira taraflardan birinin çalışmadığı; çocukların bakımı ve ev işiyle ilgilendiği durumda, evlilik süresi boyunca çalışmayan tarafın boşanma sonrasında kendi geçimini sağlama yeteneği, evlilik süresi uzadıkça istikrarlı bir şekilde azalmaktadır. Çalışma hayatından uzak kalınan süre ile ekonomik özgürlüğe geçiş için harcanan emek ve yaşanan zorluk doğru orantılıdır. Dolayısıyla bu hallerde, evliliğin süresi hem nafaka talebinin varlığı hem de miktarı ve süresi açısından asli öneme sahiptir⁶⁴⁰. Ancak evlenmeden önce eşin zaten gelir getirici bir işi yoksa, hiç çalışmıyorsa, bu durumda kanaatimize göre, evliliğin süresi, yoksulluk nafakasında asli değil ikincil ölçüt olarak değerlendirilmeli ve evlilik sonrası dayanışma ilkesi uygulanmalıdır.

Bir evliliğin süre bakımından kısa veya uzun olarak kabul edilmesinde kesin sınırlar konulamaz; burada belirleyici olan, evlilik süresince yaşanan ilişkinin yoğunluğudur⁶⁴¹. Daha önce de belirttiğimiz üzere⁶⁴², İsviçre Hukuku'nda doktrin ve uygulama, beş yıla kadar olan evlilikleri kısa süreli; on yılın üzerindeki evlilikleri ise uzun süreli evlilikler olarak değerlendirmektedir. Evliliğin beş ile on yıl arasında sürmesi halinde ise, somut olayın koşullarına göre evliliğin yaşam biçimine kalıcı etkisinin olup olmadığına bakılmaktadır⁶⁴³. Buna göre, beş yıla kadar olan kısa süreli evliliklerde, tarafların boşanma sonrasında hayatlarına bir etkisinin olmayacağı yönünde bir karine (negatif karine) söz konusudur⁶⁴⁴. Bu tür evlilikler genellikle ve kural olarak hayat biçimlendirici etkiden uzak oldukları için geçimini kendi sağlama ilkesinin uygulanmasına daha elverişlidir⁶⁴⁵.

On yılın üzerindeki uzun süreli evliliklerde ise evliliğin boşanma sonrasına olan etkisinin kuvvetli olacağı yönünde bir karine (pozitif karine) söz konusudur. Bu evliliklerde ise evlilik sonrası dayanışma ilkesinin izleri daha etkili olmaktadır⁶⁴⁶.

⁶⁴⁰ SUTTER / FREIBURGHHAUS, Art. 125, s. 280, N. 81.

⁶⁴¹ SCHWENZER / BÜCHLER, s. 284, N. 63-64; EGLİ, s. 36; TUOR / SCHNYDER / SCHMID / RUMO-JUNGO, s. 254, N. 41; SUTTER / FREIBURGHHAUS, Art. 125, s. 263, N. 30.

⁶⁴² Bkz. : Birinci Bölüm / § 2. IV. B.

⁶⁴³ TUOR / SCHNYDER / SCHMID / RUMO-JUNGO, s. 254, N. 41; SCHWENZER / BÜCHLER, s. 284-285, N. 63-64; SUTTER / FREIBURGHHAUS, Art. 125, s. 263, N. 30; EGLİ, s. 36-37; SCHWANDER, s. 293, N. 8; BÜCHLER / CLAUSEN, FamPra.ch 2015 S. 1, 9 ve FamPra.ch 2015 S. 1, 10; VETTERLİ, AJP 2009 s. 575, 576.

⁶⁴⁴ YAĞCI, s. 350; KOCABAŞ, s. 383; TOSUN, s. 67; TUOR / SCHNYDER / SCHMID / RUMO-JUNGO, s. 254, N. 41.

⁶⁴⁵ KOCABAŞ, s. 383; YAĞCI, s. 350.

⁶⁴⁶ TOSUN, s. 67; TUOR / SCHNYDER / SCHMID / RUMO-JUNGO, s. 254, N. 41; KOCABAŞ, s. 383; YAĞCI, s. 350.

Beş ile on yıl arasındaki evliliklerde ise evliliğin yaşam biçimine etkisinin olup olmadığına bakılacağından herhangi bir karine söz konusu değildir. Somut olayın koşullarına göre, tarafların yaşam koşulları üzerinde hayat biçimlendirici etki oluşmuşsa bu etki, nafaka talebinin değerlendirilmesinde dikkate alınacaktır⁶⁴⁷.

Süre sınırları genel kural niteliğinde olduğundan bu karinelerin aksi söz konusu olabilmektedir. Yani kısa süreli bir evlilik hayat biçimlendirici bir etkiye sahip olabileceği gibi; uzun süreli bir evlilik de hayat biçimlendirici bir etki taşımayabilir⁶⁴⁸. Örneğin beş yıldan az sürmüş bir evlilikte müşterek çocuk varsa, çocuk on yaşına gelene kadar velayeti alan tarafın çalışmayabileceği, çocuk on altı yaşına gelene kadar da yarı zamanlı çalışabileceği kabul edilir⁶⁴⁹. Birden fazla çocuk veya engelli çocuğun varlığı halinde ise çalışamama durumunda evliliğin süresinin tek başına dikkate alınamaması gerekecektir⁶⁵⁰. Bu nedenle, süre sınırlarını yol gösterici olarak kabul etmek ve her somut olayı kendi şartları içerisinde değerlendirmek gerekir⁶⁵¹.

Türk Medenî Kanunu'nun 175. maddesinde ise, süreye ilişkin bir hüküm bulunmaktadır; ancak bu hüküm, evliliğin süresine ilişkin değil nafakanın ne kadar süreyle verileceğine dairdir. Diğer bir deyişle, Türk Medenî Kanunu'nda boşanan tarafa verilecek katkıda evliliğin ne kadar sürdüğü bir kriter olarak belirlenmemiştir. Kanunun lafzi yorumu ile sadece değerlendirme yapılacak olsa, bir yıl süren bir evlilikte de kırk yıl süren bir evlilik de boşanma sonrası yoksulluğa düşen tarafa yapılacak katkıda farklılık olmayacaktır⁶⁵².

⁶⁴⁷ Hayat biçimlendirici evlilik kavramı için ayrıca bkz. : Birinci Bölüm / § 2. IV. B. ; **KOCABAŞ**, s. 383; “Geçimini sağlama yeteneği bakımından yapılan değerlendirmede, müspet bir sonuca ulaşılması halinde, “geçimini kendi sağlama ilkesi” uygulama bulacağından, nafaka talebi reddedilecekken; menfi bir sonuca ulaşılmasında ise, yaşam biçimlendirici evlilikler bakımından kural olarak “evlilik sonrası dayanışma ilkesi” uygulanacak ve yoksulluk nafakasına hükmedilecektir. Yaşam biçimlendirici etkiye sahip olmayan evlilikler bakımından ise, istisnai olarak evlilik sonrası dayanışma ilkesi uygulanacak ve yoksulluk nafakasına hükmedilecektir.”, daha detaylı bilgi için bkz. : **STECK, Daniel / GLOOR, Urs**, “Rückblick auf 10 Jahre neues Scheidungsrecht”, FamPra.ch 2010 S. 1, ss. 1-17, FamPra.ch 2010 S. 1, 9 ve FamPra.ch 2010 S. 1, 10; **HAUSHEER / SPYCHER**, s. 314, N.05.151, s. 315, N.05.152, N.05.153, N.05.155, N.05.156, s. 318, N.05.158; **MARTI**, FamPra.ch 2010 S. 497, 502; **WIDMER, Carmen Ladina**, “Gestaltungsmöglichkeiten von Eheverträgen und Scheidungskonventionen”, Herausgeber: Jörg Schmid, Frédéric Krauskopf, ZBJV 145/2009 S. 419, 2008, ss. 419-458, ZBJV 145/2009 S. 419, 429; **KOCABAŞ**, s. 369.

⁶⁴⁸ Federal Mahkeme kararlarına ilişkin örnekler için ayrıca bkz. : Birinci Bölüm / § 2. IV. B.

⁶⁴⁹ **VETTERLİ**, AJP 2009 s. 575, 577; **TOSUN**, s. 67-68; **YAĞCI**, s. 350.

⁶⁵⁰ **YAĞCI**, s. 350; **TOSUN**, s. 67-68.

⁶⁵¹ **KOCABAŞ**, s. 384.

⁶⁵² **ŞAHİN**, s. 94.

İsviçre Medenî Kanunu'nda boşanma sonucu tarafa yapılacak katkının belirlenmesinde, evliliğin süresinin bir kriter olarak yer alması oldukça yerinde bir düzenlemedir.

Sonuç olarak, çok kısa süren bir evlilik ile ömrünü birlikte geçirmeye adanmış çiftlerin evliliğin sona ermesinden sonra birbirlerine yapması gereken katkı miktarı, bir olmamalıdır. Hâkim, evliliğin ne kadar sürdüğüne bakmalı ve özellikle uzun süren evliliklerde, evlilik sonrası dayanışma ilkesine göre karar vermelidir. Özellikle eşlerden birinin çalışma hayatında yer almaması durumunda ise katkı belirlenirken evliliğin süresi de dikkate alınarak evlilik sonrası dayanışma ilkesi daha ön plana çıkarılmalıdır. Ancak kısa süren evliliklerde, katkının süresiz şekilde verilmesi hem katkı talep eden tarafın çalışma hayatına geri dönmesini ve dolayısıyla ekonomik özgürlüğüne ulaşmasını geciktirebilecektir hem de adaletsiz sonuçlar doğurabilecektir. Buna rağmen kısa süreli bir evlilikte, tarafların mevcut çalışma ve sosyal hayatına dönmesi de oldukça zor olabilecektir. Bu durumda da kanaatimizce, sadece evliliğin süresi kriter olarak değerlendirilip bir katkı belirlemesi yapılmamalıdır; diğer ölçütler de dikkate alınmalıdır.

İsviçre Medenî Kanunu'nda (ZGB. Art. 125) tüm kriterler birbiriyle güçlü bir bağ içindedir ve bir bütünlük arz etmektedir. Hâkim, nafakanın miktarını belirlerken, tıpkı İsviçre Hukuku'nda olduğu gibi tüm ölçütleri bir arada değerlendirerek yapılacak katkının miktarını tespit etmelidir.

3. Evliliğin Devamı Sırasındaki Yaşam Standardı (ZGB. Art. 125/2 Ziffer:3)

Evlilik süresince eşlerin hangi standartta yaşam sürdükleri, nafaka miktarının ve süresinin belirlenmesinde önemli rol oynamaktadır⁶⁵³. Hatta İsviçre Hukuku'nda evlilik sırasındaki yaşam standardı, nafakanın tayininde üst sınır olarak kabul edilmektedir⁶⁵⁴. Evlilik süresince eşlerin yaşam standardı, evlilik sırasında eşlerin karşılıklı olarak anlaşmaya vardıkları fiili yaşam düzeyini ifade eder⁶⁵⁵. Fiili yaşam düzeyi ise mevcut mal varlığı ile fiili veya varsayımsal gelir durumuna göre belirlenecektir⁶⁵⁶. Bu durumda, ÖZTAN'a göre, evlilik sırasındaki yaşam standardı ile boşanma sonrasında meydana gelecek yaşam standardı karşılaştırılarak, nafaka

⁶⁵³ SCHWENZER / BÜCHLER, s. 287, N. 68.

⁶⁵⁴ SUTTER / FREIBURGHaus, Art. 125, s. 280, N. 82 ve s. 281.

⁶⁵⁵ SUTTER / FREIBURGHaus, Art. 125, s. 281; EGLİ, s. 43; SCHWANDER, s. 294, RZ. 9.

⁶⁵⁶ KOCABAŞ, s. 379.

talebinde bulunanın boşanma nedeniyle önceki hayat tarzına oranla düşük ekonomik şartlarda yaşayıp yaşamadığı değerlendirilir⁶⁵⁷. Boşanma kararının kesinleşmesinden sonra tarafların mal varlığı ya da gelir durumlarında meydana gelen değişiklikler ise dikkate alınmaz⁶⁵⁸.

Öğretideki baskın görüşe ve uygulamaya göre, yoksulluk nafakası, tarafların evliliklerinin öncesindeki yaşam standartlarını devam ettirmeyi değil; boşanma sebebiyle yoksulluğunun ortadan kaldırılmasını ve zorunlu ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlamayı amaçlanmaktadır⁶⁵⁹. Nitekim, boşandıktan sonra nafaka talep eden tarafın, boşanmadan önceki refah seviyesinin altında hayat sürmesi kanaatimize göre, yoksulluğa düşme olarak değerlendirilememelidir⁶⁶⁰. Evlilik birliğinde sürdürülen yaşam tarzı, her zaman ekonomik duruma bağlı olarak değişebilir. Ayrıca evlilik, bir yaşam standardı üzerine kurularak yapılamaz; diğer bir deyişle evlilik birliğinin sona ermesi halinde, taraflardan evliliğin devamı sırasındaki yaşam düzeyini sağlamasını beklemek, yoksulluk nafakasının amacına aykırı düşecektir. Bununla birlikte eğer taraflar, boşanmadan önceki refah seviyesinde hayat sürmek istiyorlarsa şartları varsa Türk Medenî Kanunu'nun 174. maddesine göre tazminat talep edebilirler. Zira Türk Medenî Kanunu'nun 174. maddesinden doğan tazminatın amacı, malî gücü olmayan eşe, evlilikteki yaşam standardını boşanmadan sonra da sağlamaktır⁶⁶¹.

Evlilik sırasındaki yaşam standardı, özellikle uzun süreli evlilikler bakımından belirleyici bir kriterdir. Uzun süreli evliliklerin tarafların hayatını biçimlendirici etkisi dikkate alındığında, evlilik süresince var olan yaşam standardına güven duyulduğu gibi devam edeceğine yönelik haklı güven, evlilik sonrasında da korunmaya değer

⁶⁵⁷ Boşanma nedeniyle evlilik sırasındaki yaşam düzeyinin altına düşülmesini yoksulluk olarak değerlendiren görüş için bkz. : **ÖZTAN**, Aile Hukuku, s. 841; evliliğin devamı sırasındaki yaşam düzeyinin sağlanması gerektiği hakkında bkz. : **KOCABAŞ**, s. 380; YHGK. , E. 2009/2-73, K. 2009/118, T. 11.03.2009 kararı: "...Yoksulluk durumu; günün ekonomik koşulları ile birlikte tarafların sosyal ve ekonomik durumları, yaşam tarzları, evlilik süreleri, evlilik boyunca ve boşanma sonrası oluşacak yaşam düzeyleri birlikte değerlendirilerek takdir edilmelidir..." şeklindedir, <https://legalbank.net/belge/y-hgk-e-2009-2-73-k-2009-118-t-11-03-2009-bosanmada-maddi-ve-manevi-tazminat/551071/> , e. t. : 28.02.2022.

⁶⁵⁸ **KOCABAŞ**, s. 380.

⁶⁵⁹ **YAĞCI**, s. 351; **DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ**, s. 160-161; **ARKAN SERİM**, s. 285; **ŞAHİN**, 81; **CEYLAN**, s. 15; **KULAKLI**, s. 247-248.

⁶⁶⁰ **FEYZİOĞLU**, s. 397; **BOZOVALI**, s. 69-70; **ARKAN SERİM**, s. 290; **TUNCAY**, s. 201; **ŞAHİN**, s. 81; **CEYLAN**, Türk ve İsviçre Hukukunda, s. 108; **KULAKLI**, s. 249; **ARBEK**, s. 142; **ERSÖZ**, s. 471; aksi görüşte: **ÖZTAN**, Aile Hukuku, s. 839, yazarın görüşü için bkz. : dñn. : 434.

⁶⁶¹ **ÖĞÜZ**, s. 5 ve s. 9.

görülür⁶⁶². Hayat biçimlendirici evliliklerin boşanma yoluyla sona ermesi durumunda, evlilik süresince çalışma hayatından uzak kalan ya da hiç iş hayatına atılmamış tarafın yeniden çalışma hayatına uyumu ya da kaldığı yerden devam etmesi oldukça zordur. Bu tür evliliklerin sona ermesiyle eşler, evlilik birliğinden kaynaklanan ve güven duydukları mevcut menfaatlerini ve birbirlerinin desteğini kaybederler. Eşlerin evlilik birliğinin devamı sırasında sürdürdükleri yaşam standardı, sahip oldukları imkânları boşanmayla birlikte ortadan kalkar. Bu evliliklerde, haklı güven ilişkisini kusuruyla ortadan kaldıran taraf, kusursuz veya daha az kusurlu tarafa boşanma sonrasında tazminat ödemekle yükümlüdür (TMK. m. 174/f. I). Dolayısıyla haklı güven ilişkisi oluşturan evliliklerde, evlilik sırasındaki yaşam standardının boşanmadan sonra da devamının sağlanması, boşanma sonrasında elde edilebilecek tazminat ile giderilmeye çalışılabilecektir⁶⁶³.

Türk Hukuku'nda doktrindeki baskın görüş doğrultusunda, yoksulluk nafakasının, evliliğin devamı sırasındaki yaşam standardını sağlama amacı taşımadığı; yaşam için zorunlu ve asgari geçim giderlerini karşılamayı hedeflediği kabul edilmektedir⁶⁶⁴.

4. Eşlerin Yaş ve Sağlık Durumları (ZGB. Art. 125/2 Ziffer:4)

İsviçre Hukuku'nda hem nafaka alacaklısının hem de nafaka yükümlüsünün yaş ve sağlık durumları, çalışma ve gelir elde etme yeteneği bakımından özellikle nafaka talep edebilme hususunda belirleyici olup nafaka süresinin ve nafaka miktarının tayininde önemli rol oynamaktadır⁶⁶⁵. Söz konusu ölçüte yer verilirken kanun koyucunun nafaka alacaklısı ya da nafaka yükümlüsü ayrımı yapmadığı görülmektedir. Boşanma durumunda, nafaka alacaklısının ileri yaşta olması ya da çalışma gücünü olumsuz etkileyecek şekilde sağlık sorunlarının bulunması, evlilik sonrası yardım ve dayanışma ilkesini ön plana getirecektir⁶⁶⁶. Her iki durum (yaş ve sağlık) da her bir somut olayda farklı ihtimalleri meydana getirebilecektir. Bir kimse, genç olup sağlık sorunları yaşıyor olabileceği gibi yaşlı olup herhangi bir sağlık sorunu

⁶⁶² HAUSHEER / SPYCHER, s. 323, RZ. 05.163.

⁶⁶³ Farklı görüş için bkz. : KOCABAŞ, s. 380; ayrıca bkz. : Birinci Bölüm / § 1. V.

⁶⁶⁴ DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, s. 160-161; FEYZİOĞLU, s. 398; YAĞCI, s. 324 ve s. 351; ARKAN SERİM, s. 285; ŞAHİN, 81; CEYLAN, s. 15; KULAKLI, s. 247-248.

⁶⁶⁵ SCHWENZER / BÜCHLER, s. 288, N. 69; HAUSHEER / SPYCHER, s. 324, RZ. 05.164; SUTTER / FREIBURGHaus, Art. 125, s. 281, N. 84; EGLİ, s. 45; SCHWANDER, s. 294, RZ. 10; BÜCHLER / CLAUSEN, FamPra.ch 2015 S. 1, 21 vd. ; YAĞCI, s. 351.

⁶⁶⁶ YAĞCI, s. 351.

çekmiyor olabilir veya hem yaşlı hem de sağlık sorunları yaşayabileceği gibi hem genç hem de sağlık sorunları bulunmayabilir ve hatta çok kısa süre içerisinde çalışma hayatına başlayabilecek de olabilir. Bu ihtimallerin her birini hâkim, nafaka alacaklısı ve nafaka yükümlüsü açısından değerlendirmelidir⁶⁶⁷. Yine her iki tarafın yaş ve sağlık durumlarına göre devlet tarafından bağlanan ya da bağlanması beklenen sosyal yardımları olabilir. Bu yardımların da miktarının ve süresinin hesaplanarak yoksulluk nafakasına karar verilirken esas alınması gerekir.⁶⁶⁸

Kişilerin çalışma hayatlarına uyum sağlayabilmesi ve dönebilmesi için sağlık ve yaş durumları önemli bir kriterdir. Yaş ilerledikçe çalışma hayatındaki istihdam oranları da düşmektedir. Genç yaşta verimin yüksek olması işverenleri de belirli yaş aralığına yönlendirmektedir. İsviçre boşanma hukuku, eşlerin yaşına özel bir önem vermiştir⁶⁶⁹. Mahkeme içtihatları, uzun süreli bir evlilikten sonra boşanma anında, kırk beş yaşını dolduran ve gelir getirici bir işten vazgeçen eşin artık çalışma hayatına devamının beklenemeyeceğini varsaymıştır⁶⁷⁰. Ancak kişi, bu yaştan önce boşanmışsa ve sağlık durumu da çalışmaya elverişli değilse, yalnızca süreli bir nafakaya hak kazanır. Ama, kırk beş yıl kuralı, münferit durumların dışına çıkılamayacak katı bir

⁶⁶⁷ ŞAHİN, s. 97.

⁶⁶⁸ KOCABAŞ, s. 381.

⁶⁶⁹ “Yaş kriteri, evlilik süresi ile yakından ilgilidir. Uzun süreli evliliklerde kadınlar, boşanma anında daha yaşlıdır; kısa süreli evliliklerde ise kadınlar çoğunlukla gençtir. İsviçre Federal Mahkemesi’nin uygulamasında kırk beş yıl şartı bir faktördür. Ancak evlilik hayat biçimlendirici ve geleneksel evlilik ise bu şart kullanılır. Bu nedenle, Federal Yüksek Mahkeme’nin kırk beş yıllık yaş sınırı, çok özel bir evlilik türüne atıfta bulunur.”, EGLİ, s. 45.

⁶⁷⁰ BGE 115 II 6 S. 11, E. 5a, http://relevancy.bger.ch/php/clir/http/index.php?highlight_docid=atf%3A%2F%2F115-II-6%3Ade&lang=de&type=show_document , e. t. : 02.03.2022; BGE 114 II 9 S. 11, 7b, https://www.bger.ch/ext/eurospider/live/de/php/clir/http/index.php?highlight_docid=atf%3A%2F%2F114-II-9%3Ade&lang=de&zoom=&type=show_document , e. t. : 02.03.2022; BGE 147 III 308 S. 313, E. 5. 1, https://www.bger.ch/ext/eurospider/live/de/php/aza/http/index.php?lang=de&type=highlight_simple_similar_documents&page=4&from_date=&to_date=&sort=relevance&insertion_date=&top_subcollection_aza=all&docid=aza%3A%2F%2F22-05-2019-5A_743-2017&highlight_docid=atf%3A%2F%2F147-III-308%3Ade&azaclir=aza , e. t. : 02.03.2022; BÜCHLER / CLAUSEN, FamPra.ch 2015 S. 1, 22; ayrıca bkz. : SCHWANDER, s. 294, RZ. 10; SUTTER / FREIBURGHaus, Art. 125, s. 281, N. 84.

kural değildir⁶⁷¹. Hatta Federal Mahkeme'nin son dönem kararlarında bu yaş sınırının elliye de yükseldiği görülmektedir⁶⁷².

Yaş ve sağlık durumu ne kadar elverişsiz olursa olsun geçimini sağlama yeteneği ile malî güç dikkate alınmadan yalnızca yaş ve sağlık durumuna göre nafaka takdir edilemez⁶⁷³. İleri yaş ve sağlık durumunun kötü olması, süresiz nafaka bağlanması için tek başına haklı neden sayılmamaktadır; aksine bu koşulların evlilikten kaynaklanan olumsuzluklarla bağlantılı olarak değerlendirilmesi gerekir. Evlenmeden önce istihdamı kısıtlayan veya engelleyen bir hastalık mevcutsa veya evlilikten doğan yükümlülüklerin paylaşılması ile hastalık arasında bir bağlantı yoksa bu durumda nafaka bakımından evliliğin süresi dikkate alınır⁶⁷⁴.

Türk Hukuku'nda yoksulluk nafakasının miktarının, tarafların yaş ve sağlık durumlarına göre takdir edilmediği Yargıtay'ın bir kararında görülmektedir. Buna göre, Yargıtay kararında, davalı vekilinin iddiasını “*davacı tarafın sağlıklı ve çalışabilecek durumda olduğunu*” değerlendirmeyerek davacının ev hanımı olması sebebiyle yoksulluk nafakasına hükmedilmesi gerektiğine karar vermiştir⁶⁷⁵.

⁶⁷¹ BGE 115 II 6 S. 11, E. 5a, http://relevancy.bger.ch/php/clir/http/index.php?highlight_docid=atf%3A%2F%2F115-II-6%3Ade&lang=de&type=show_document , e. t. : 02.03.2022; BGE 114 II 9 S. 11, 7b, https://www.bger.ch/ext/eurospider/live/de/php/clir/http/index.php?highlight_docid=atf%3A%2F%2F114-II-9%3Ade&lang=de&zoom=&type=show_document , e. t. : 02.03.2022; BGE 147 III 308 S. 313, E. 5. 1, https://www.bger.ch/ext/eurospider/live/de/php/aza/http/index.php?lang=de&type=highlight_simple_similar_documents&page=4&from_date=&to_date=&sort=relevance&insertion_date=&top_subcollection_aza=all&docid=aza%3A%2F%2F22-05-2019-5A_743-2017&highlight_docid=atf%3A%2F%2F147-III-308%3Ade&azaclir=aza , e. t. : 02.03.2022; BGE 137 III 102 S. 109, http://relevancy.bger.ch/php/clir/http/index.php?highlight_docid=atf%3A%2F%2F137-III-102%3Ade&lang=de&type=show_document , e. t. : 02.03.2022; BGE 5A_206/2010 vom 21.06.2010, E. 5. 3, E. 5. 3. 2, https://www.bger.ch/ext/eurospider/live/de/php/aza/http/index.php?highlight_docid=aza%3A%2F%2F21-06-2010-5A_206-2010&lang=de&type=show_document&zoom=YES& , e. t. : 02.03.2022.

⁶⁷² BGE 137 III 102 S. 109, http://relevancy.bger.ch/php/clir/http/index.php?highlight_docid=atf%3A%2F%2F137-III-102%3Ade&lang=de&type=show_document , e. t. : 02.03.2022; BGE 5A_71/2013 vom 28.03.2013, E. 3, https://www.bger.ch/ext/eurospider/live/de/php/aza/http/index.php?highlight_docid=aza%3A%2F%2F28-03-2013-5A_71-2013&lang=de&type=show_document&zoom=YES& , e. t. : 02.03.2022; EĞLİ, s. 156.

⁶⁷³ SCHWENZER / BÜCHLER, s. 288, N. 69; SUTTER / FREIBURGHaus, Art. 125, s. 281, N. 84.

⁶⁷⁴ HAUSHEER / SPYCHER, s. 324, RZ. 05.164; “Evlenmeden önce var olan psikolojik veya bedensel rahatsızlıklar için evlilik sonrası dayanışmaya dayalı olarak evliliğin süresine göre nafaka katkısı belirlenir.”, EĞLİ, s. 47; SCHWENZER / BÜCHLER, s. 289, N. 73.

⁶⁷⁵ Yargıtay 3. HD. , E. 2016/17410, K. 2017/6907, T. 10.05.2017 kararı: “...Davalı vekili, davacının, sağlıklı ve genç bir insan olup çalışabilecek ve gelir elde edebilecek bir durumda olduğunu ileri sürerek

Kanaatimizce, Türk Hukuku'nda da hâkim katkının miktarını belirlerken, tarafların yaş ve sağlık durumlarını göz önünde bulundurarak ve ayrıca tüm kriterleri birlikte değerlendirerek karar vermelidir.

5. Eşlerin Gelir ve Mal Varlığı Durumu (ZGB. Art. 125/2 Ziffer:5)

Eşlerin gelir ve mal varlıkları, bir yandan evlilik sırasındaki yaşam koşullarının diğer yandan da ihtiyaçların ve ödeme gücünün belirlenmesinde önemli faktörlerdir⁶⁷⁶. Bu kriter, “*katkıya ihtiyaç duyulacak düzeyde gelir ve mal varlığı*” olarak düşünülmelidir⁶⁷⁷. Yoksulluk nafakası talebi, Türk Medenî Kanunu'nun 175. maddesinde “malî güç” unsuruna göre düzenlenmiştir. Malî güç, nafaka yükümlüsü bakımından ifa edilecek nafaka miktarını belirlerken; nafaka alacaklısı bakımından nafaka talebinin hem bir şartı hem de sınırı niteliğindedir. Zira nafaka alacaklısının mal varlığı ve geliri, evlilik birliği sona erdikten sonra geçimini kendi sağlayamayacak durumda ise önem taşır; bu durumda nafaka alacaklısı yoksulluk nafakası talep edebilir. Bu talep, nafaka yükümlüsünün mal varlığı ve geliri göz önünde bulundurularak kabul veya reddedilir. Türk Medenî Kanunu'nda malî güç olarak yer verilen bu unsur, İsviçre Medenî Kanunu'nun 125. maddesinde yoksulluk nafakasını etkileyen bir ölçüt olarak düzenlenmiştir⁶⁷⁸.

Bu kriter, tarafların kişisel mal varlığı ve gelir durumlarını dikkate almaktadır. Gelir kavramı “*toplam gelir*” olarak anlaşılmaktadır ve geniş kapsamlı yorumlanmalıdır⁶⁷⁹. Sadece çalışma karşılığı elde edilen ücret, bütünün sadece bir parçasıdır. Talepte bulunan tarafın herhangi bir şekilde elde ettiği tüm ekonomik faaliyetler bu kriter kapsamında değerlendirilir⁶⁸⁰. Dolayısıyla, gelir ve mal varlığının kapsamına net kazanç, ücret ya da maaş, ticari hayattan elde edilen gelir, ek gelir, sigorta tazminatı, mal varlığı getirileri (kira geliri gibi), mal varlığının yerine elde edilen ikame değerler girer⁶⁸¹.

davanın reddine karar verilmesini istemiştir...” şeklindedir, <https://legalbank.net/belge/y-3-hd-e-2016-17410-k-2017-6907-t-10-05-2017/2921847/>, e. t. : 03.03.2022.

⁶⁷⁶ SCHWENZER / BÜCHLER, s. 290, N. 74; BÜCHLER / CLAUSEN, FamPra.ch 2015 S. 1, 35; HAUSHEER / SPYCHER, s. 324, RZ. 05.165; SUTTER / FREIBURGHaus, Art. 125, s. 281, N. 86; EGLİ, s. 50.

⁶⁷⁷ ŞAHİN, s. 98.

⁶⁷⁸ KALENDER, s. 278.

⁶⁷⁹ SUTTER / FREIBURGHaus, Art. 125, s. 282; EGLİ, s. 50.

⁶⁸⁰ KOCABAŞ, s. 376.

⁶⁸¹ YAĞCI, s. 352.

Eşlerin mal varlığı durumu, mal rejimi kuralları çerçevesinde gerçekleşecek tasfiye sonucunda kesin ve net olarak ortaya çıkacağından daha doğru bir değerlendirme için tasfiye sonucunun beklenmesi ve bu sonuca göre hâkimin katkı miktarını belirlemesi yanlış sonuçlara ulaşılmasının da önüne geçecektir⁶⁸².

Eşlerin gelir durumunun belirlenmesi ise, mal varlığının tespitine nazaran daha güçtür. Talepte bulunanın çalışma imkanının bulunmasına rağmen çalışmaması ya da gelir durumu açısından resmî rakamlarla gerçek rakamların uyuşmaması halinde söz konusu güçlük daha net bir şekilde ortaya çıkar. Bu güçlüğü aşılması için fiili gelirin yanında çalışma imkânı bulunan tarafın dürüstlük kuralı doğrultusunda elde edebileceği varsayımsal geliri de dikkate alınır⁶⁸³. İsviçre Federal Mahkemesi, malî gücü tespit edebilmek için “varsayımsal gelir” kavramını belirlemiştir. Nafaka yükümlüsünün göstermiş olduğu çaba ile mahkemeye sunmuş olduğu gelir arasında önemli bir fark olması halinde, dürüstlük kuralı çerçevesinde yükümlüden beklenen kazanç varsayımsal gelir olarak dikkate alınır. Belirleyici ölçüt dürüstlük kuralı olduğundan varsayımsal gelir hesabına her durumda başvurulması mümkün değildir. Özellikle nafaka talep eden tarafın kötü niyetli olarak kendisine teklif edilen işi reddetmesi veya nafaka alabilmek için çalıştığı işten haklı bir sebep olmaksızın kendi isteği ile ayrılması durumunda, varsayımsal gelir hesabı göz önünde bulundurulabilir⁶⁸⁴. Hukukumuzda, varsayımsal gelire ilişkin örnek Yargıtay kararlarına rastlanmaktadır⁶⁸⁵. Bununla birlikte, yoksulluk nafakasının miktarının,

⁶⁸² SCHWENZER / BÜCHLER, s. 290, N. 75; ŞAHİN, s. 98; ÖZTAN, Aile Hukuku, s. 843; GÜMÜŞ, “Türk Hukuku’nda Yasal Mal Rejimi Olan Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi Çerçevesinde Boşanma Davası”, s. 399.

⁶⁸³ SUTTER / FREIBURGHaus, Art. 125, s. 281, N. 86; BÄHLER, FamPra.ch 2007 S. 461, 474; POHLMANN, Jörg, “Mankoteilung - Möglichkeiten eines Ausgleichs zwischen den Ehegatten”, FamPra.ch 2007 S. 526, 2009, ss. 526-542, FamPra.ch 2007 s. 526, 534; STECK / GLOOR, FamPra.ch 2010 S. 1, 10; HAUSHEER / SPYCHER, s. 324, RZ. 05.165; YAĞCI, s. 352; KOCABAŞ, s. 376.

⁶⁸⁴ SCHWENZER / BÜCHLER, s. 264, N. 22; ayrıca bkz. : BGE 128 III 65 S. 67, E. 4, http://relevancy.bger.ch/php/clir/http/index.php?highlight_docid=atf%3A%2F%2F128-III-65%3Ade&lang=de&type=show_document , e. t. : 08.03.2022; BGE 119 II 314 S. 316, E. 4a, http://relevancy.bger.ch/php/clir/http/index.php?highlight_docid=atf%3A%2F%2F119-II-314%3Ade&lang=de&type=show_document , e. t. : 08.03.2022; BGE 127 III 136 S. 141, E. 3b, http://relevancy.bger.ch/php/clir/http/index.php?highlight_docid=atf%3A%2F%2F127-III-136%3Ade&lang=de&type=show_document , e. t. : 08.03.2022; BGer 5C.258/2004 vom 28.02.2005, E. 2, https://www.bger.ch/ext/eurospider/live/it/php/aza/http/index.php?lang=it&type=highlight_simple_similar_documents&page=1&from_date=&to_date=&sort=relevance&insertion_date=&top_subcollecti on_aza=all&docid=aza%3A%2F%2F28-02-2005-5C-258-2004&rank=1&azaclir=aza&highlight_docid=aza%3A%2F%2F28-02-2005-5C-258-2004&number_of_ranks=7316 , e. t. : 08.03.2022.

⁶⁸⁵ Yargıtay 2. HD. , E. 1993/5344, K. 1993/5953, T. 10.06.1993 kararı: “...Davalı bütün gayreti göstermesine rağmen konumuna uygun iş bulamadığını ve başka gelir elde etmediğini ispat edemediğine göre, nafaka yükümlüsünün tahmin edilebilir (varsayımsal) gelirine göre nafaka takdir

tarafların gelir ve mal varlığı durumlarına göre değerlendirildiğine ilişkin de uygulamada birçok Yargıtay kararı görülmektedir⁶⁸⁶.

Eşlerin gelir ve mal varlığı durumu, Türk Hukuku'nda hem yoksulluk şartının hem de nafaka miktarının belirlenmesinde asli bir işleve sahiptir. Yoksulluk nafakası talebinin dayanağı ile nafakanın miktarının ve süresinin değerlendirilmesi tarafların mal varlığı ve gelir durumları dikkate alınarak gerçekleşir⁶⁸⁷. Her iki eşin de çalıştığı bir evlilikte, boşanma sonrasında yoksulluğa düşen eşin bu durumundan kurtulması daha kısa sürede gerçekleşebilir. Evlilik birliği süresince, bir tarafın hiç çalışmaması halinde ya da evlilik birliği sırasında veya boşandıktan sonra çocuğun bakımı ile ilgilenmesi gereken hallerde, bu eşin iş hayatına uyumu daha zor olabilecektir ve destek ihtiyacı da şüphesiz daha uzun süreli olabilecektir⁶⁸⁸.

6. Müşterek Çocukların Bakımının Kapsamı ve Süresi (ZGB. Art. 125/2 Ziffer:6)

ZGB. Art. 125/2 Ziffer:6'da, müşterek çocukların bakımının kapsamı ve süresi yoksulluk nafakasının belirlenmesinde kriter olarak yer almaktadır⁶⁸⁹.

Boşanma sonrasında, taraflardan biri çocukların bakımı ile ilgileniyorsa kendi hayat standartlarını sağlaması ve kazanç getirici bir işte çalışması diğer tarafa nazaran daha zor olabilmektedir⁶⁹⁰. İsviçre Medenî Kanunu'nda getirilen bu kriter, çocuk için bağlanacak iştirak nafakası dışında, bakım yükümlülüğü üzerinde olan taraf lehine verilen katkının ayrı bir katkı türü olduğunu göstermektedir⁶⁹¹. Bu kriter, günlük yaşam gerekliliklerine bağlı olarak "müşterek çocuğun varlığının" nafaka alacaklısı tarafta oluşturacağı sorumluluklar dolayısıyla katkının miktarının belirlenmesinde önem taşır⁶⁹². Çocuğu için katkı belirlenmiş olsa dahi bakımı kendisine bırakılan tarafın, çocuğuyla ilgilenmek zorunda olması nedeniyle kendisi de ekonomik hayatta

edilmesi gerekir..." şeklindedir, <https://lib.kazanci.com.tr/kho3/ibb/files/2hd-1993-5344.htm> , e. t. : 08.03.2022.

⁶⁸⁶ Ayrıca bkz. : İkinci Bölüm / § 1. IV. B. 1. ve 2. ; Yargıtay 2. HD. , E. 2011/8423, K. 2012/6240, T. 19.03.2012 kararı: "...Davacı kadının düzenli ve yeterli gelirin bulunduğu tarafların gelir durumunun birbirine yakın olduğu ve kadının boşanmayla yoksulluğa düşmeyeceğı anlaşılmaktadır..." şeklindedir, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2011-8423-k-2012-6240-t-19-03-2012/1825969/> , e. t. : 08.03.2022.

⁶⁸⁷ KOCABAŞ, s. 375.

⁶⁸⁸ YAĞCI, s. 352; KOCABAŞ, s. 385.

⁶⁸⁹ SUTTER / FREIBURGHaus, Art. 125, s. 261, N. 21.

⁶⁹⁰ ŞAHİN, s. 99; KOCABAŞ, s. 378; YAĞCI, s. 352.

⁶⁹¹ Müşterek çocuğun bakım yükümü ve süresinin bir kriter olarak yoksulluk nafakasında dikkate alınması karşısında iştirak nafakası ile yoksulluk nafakasının birbiriyle ilişkisi ve farklılaştığı noktalar hakkında detaylı bilgi için bkz. : SCHWENZER / BÜCHLER, s. 290-292, N. 76-79.

⁶⁹² ŞAHİN, s. 99.

bakım yükümlülüğünü üstlenen tarafın yarı zamanlı bir işte çalışma olasılığı % 50 iken; iki çocuk için bu oran % 30 olarak kabul edilmektedir. Bununla birlikte, on altı yaşından küçük ikiden fazla çocuk söz konusu ise, kural olarak ve genellikle yarı zamanlı çalışma makul kabul edilmez⁶⁹⁹. Hasta veya engelli bir çocuk için artan bakım ihtiyacı söz konusu ise, uzun süreli ve düzenli olarak tam zamanlı bir işte çalışma mantıklı bulunmamaktadır⁷⁰⁰. Yine çocukların bakıcısının olması veya çocuklara bakan tarafın zaten evliyken de çalışıyor olması durumunda, eşlerin iş yaşamı olumsuz etkilenmemişse, nafakanın miktar ve süresi bakımından belirtilen söz konusu ilkeler uygulanmaz⁷⁰¹.

Görüldüğü üzere, İsviçre Hukuk doktrini ve uygulamasında, müşterek çocuğun bakımını üstlenen taraf için, çocuğun yaşı baz alınarak birtakım kurallar getirilmiştir. Ancak bu kurallar emredici nitelikte olmayıp her somut olaya uygun düştüğü ölçüde uygulama alanı bulacaktır.

Çocuğun velayetinin eşlere birlikte verilmesi halinde dahi aslında çocuğun bakımı, fiilen eşlerden biri tarafından gerçekleştirilecektir. Eğer eşler, çocuğun bakım yükümlülüğünü müştereken yerine getiriyorlarsa ve çocuk her iki eşte de eşit şekilde kalıyorsa, hükmedilecek yoksulluk nafakası talebi, kanaatimize göre, daha fazla ekonomik katkıya ihtiyaç duyan taraf ölçüsünde dikkate alınmalıdır. Zira boşanma sonrası, velayetin eşlerden birine ya da her ikisine bırakılması halinde, tarafların çalışma gücü olsa bile çalışıp çalışmayacağı, bakıma muhtaç çocuk ya da çocukların bakım yükümlülüğüne göre şekillenecektir⁷⁰².

⁶⁹⁹ SCHWENZER / BÜCHLER, s. 293; BGer 5P.355/2005 vom 05.01.2006, E. 3, E. 3. 1, E. 3. 2, https://www.servat.unibe.ch/dfr/bger/2006/060105_5P-355-2005.html , e. t. : 14.03.2022; BGer 5P.169/2001 vom 28.06.2001, E. 2, https://www.bger.ch/ext/eurospider/live/de/php/aza/http/index.php?highlight_docid=aza%3A%2F%2F28-06-2001-5P-169-2001&lang=de&type=show_document&zoom=YES& , e. t. : 14.03.2022.

⁷⁰⁰ SCHWENZER / BÜCHLER, s. 293; BGer 5A_100/2007 vom 04.07.2007, E. 4, https://www.bger.ch/ext/eurospider/live/de/php/aza/http/index.php?highlight_docid=aza%3A%2F%2F04-07-2007-5A_100-2007&lang=de&type=show_document&zoom=YES& , e. t. : 14.03.2022; BGer 5C.139/2005 vom 28.07.2005, E. 2, https://www.bger.ch/ext/eurospider/live/de/php/aza/http/index.php?highlight_docid=aza%3A%2F%2F28-07-2005-5C-139-2005&lang=de&type=show_document&zoom=YES& , e. t. : 14.03.2022; BGer 5A_476/2013 vom 14.01.2014, E. 5, https://www.bger.ch/ext/eurospider/live/de/php/aza/http/index.php?highlight_docid=aza%3A%2F%2F14-01-2014-5A_476-2013&lang=de&type=show_document&zoom=YES& , e. t. : 14.03.2022; BGer 5C.171/2005 vom 14.09.2005, E. 4, https://www.bger.ch/ext/eurospider/live/de/php/aza/http/index.php?highlight_docid=aza%3A%2F%2F14-09-2005-5C-171-2005&lang=de&type=show_document&zoom=YES& , e. t. : 14.03.2022.

⁷⁰¹ YAĞCI, s. 353; SCHWENZER / BÜCHLER, s. 293.

⁷⁰² KALENDER, s. 279.

Türk Hukuku'nda ise söz konusu kritere yer verilmemiştir. Evliliğin sona ermesinden sonra, çocuğun bakımını üstlenen tarafın kendi geçimini kendisinin sağlaması oldukça zordur. Evlilik süresince hiç çalışmayan bir anne, evliliğin sona ermesinden sonra bir taraftan küçük çocuğunun bakımı ile ilgilenecek diğer taraftan da hiç bilmediği iş hayatına kısa süre içinde başlangıç yapmaya çalışacaktır⁷⁰³. Söz konusu zorluklar karşısında ayakta durmak da güçleşecektir. Bu nedenle kanunda yapılabilecek bir revizyon ile uygulamada karşılaşılabilecek bu tür güçlükler, İsviçre'de getirilen yol gösterici kurallar örnek alınarak giderilebilecektir. Kanaatimizce, hâkimin her somut olay açısından, çocuğun bakımını üstlenen tarafın, ne kadar katkıya ihtiyacı olacağını; Türkiye koşullarında çocuğun okul çağına gelmesinden sonra ne zaman iş hayatına dönebileceğini; bakım ihtiyacı doğrultusunda çocuğun ya da çocukların farklı yaş gruplarına göre çalışma hayatına etkisini hesaplaması ve bu doğrultuda nafakanın miktar ve süresini belirlemesi hakkaniyete daha uygun olacaktır.

7. Eşlerin Mesleki Eğitim ve Kariyer Beklentileri ile Çalışma Yaşamına Yeniden Uyum Sağlayabilmesi için Varsayılan (Muhtemel) Harcamalar (ZGB. Art. 125/2 Ziffer:7)

ZGB. 125/2 Ziffer:7'de, hem nafaka alacaklısının hem de nafaka yükümlüsünün ekonomik durumlarının tespiti açısından mesleki eğitim ve iş durumları ile nafakadan faydalananak eşin çalışma yaşamına yeniden entegrasyonu için yapılan masraflar kriterine yer verilmiştir. Buna göre, nafakanın miktarının tespitinde; mesleki eğitim, genel ekonomik durum ve sektöre özel işgücü piyasasına bağlı olarak kendi yeterliliği (iş tecrübesi, daha fazla eğitim) ayrıca yaş ve sağlık da belirleyici rol oynar⁷⁰⁴.

Nafaka alacaklısı olan eşin, evlilik devam ederken çalışmıyor olması ve boşanma sonrasında yeniden çalışma hayatına dönebilmesi için alması gereken mesleki eğitim ve ihtiyaç duyduğu süre de nafakanın tayin edilmesinde önem taşır⁷⁰⁵. Örneğin, mesleki eğitimi ve kariyeri bulunmayan hatta yaşadığı ülkede konuşulan dili bile bilmeyen, katkı payına karar verildiği tarihte kırk altı yaşında olan eşin, boşanma

⁷⁰³ ŞAHİN, s. 99.

⁷⁰⁴ SUTTER / FREIBURGHaus, Art. 125, s. 283, N. 92; SCHWENZER / BÜCHLER, s. 297, N. 88.

⁷⁰⁵ YAĞCI, s. 353.

sonrasında kendi geçimini sağlayabilmek için çalışma hayatına dönüp iş bulması oldukça zordur⁷⁰⁶. Bu durumda, evlilik süresince çalışma hayatından uzak kalma süresi ve yeniden iş bulma açısından sübjektif değerlendirmeler yanında çalışma hayatının objektif koşulları da katkının miktarının belirlenmesinde dikkate alınmalıdır⁷⁰⁷.

Hukukumuzda, uygulamada tarafların meslek ve iş durumları nafakanın belirlenmesinde önemli rol oynamaktadır⁷⁰⁸. Ancak İsviçre Medenî Kanunu'nun 125. maddesinin ikinci fıkrasının yedinci bendinde açıkça ve örnekseyici olarak düzenlenen ölçüt, Türk Medenî Kanunu'nun 175. maddesinde bir kriter olarak yer almamaktadır. Ülkemizde evlilik birliğinin sona ermesinden sonra, boşanmış ve ev hanımı olan eşin, kariyer anlamında Türkiye şartlarında iş hayatına girebilmesi, iş bulabilmesi oldukça güçtür⁷⁰⁹. Bununla birlikte katkı talebinde bulunan taraf, evlilik birliği devam ederken çalıştığı işine veya devam ettiği eğitimine boşanmayla birlikte son vermek zorunda kalmış olabilir⁷¹⁰. Dolayısıyla eşin yeni bir işe girebilmesi için yapacağı masraflar, nafakanın miktar ve süresinin belirlenmesinde önem taşıyacaktır. Boşanmayla birlikte her iki tarafın da benzer sorunlar yaşayabilecek olması muhtemeldir. İsviçre Hukuku'ndan farklı olarak, Türk Hukuku'nda doktrin ve Yargıtay kararlarında, nafakadan yararlanacak olan tarafın, yeniden çalışma hayatına dönüş yapabilmesi için "varsayılan masrafları"ndan bahsedilmemiştir. Uygulamada, sadece tarafların iş durumları, gelirleri ve mal varlıkları dikkate alınarak katkı miktarı tespit

⁷⁰⁶ BGer 5C.227/2003 vom 20.01.2004, E. 3. 1. 1, E. 3. 1. 2 ve E. 3. 2, https://www.bger.ch/ext/eurospider/live/de/php/aza/http/index.php?highlight_docid=aza%3A%2F%2F20-01-2004-5C-227-2003&lang=de&type=show_document&zoom=YES&e.t.:18.03.2022; BGer 5C.222/2000 vom 25.01.2004, E. 2, E. 2a ve E. 2c, https://www.bger.ch/ext/eurospider/live/it/php/aza/http/index.php?lang=it&type=highlight_simple_similar_documents&page=6&from_date=&to_date=&sort=relevance&insertion_date=&top_subcollecti_on_aza=all&docid=aza%3A%2F%2F14-09-2000-5C-85-2000&rank=55&azaclir=aza&highlight_docid=aza%3A%2F%2F25-01-2001-5C-222-2000&number_of_ranks=4535, e. t. : 18.03.2022; SCHWENZER / BÜCHLER, s. 296, N. 86; EGLİ, s. 64, N. 7. 2 ve s. 65, N. 7. 3.

⁷⁰⁷ YAĞCI, s. 353; SUTTER / FREIBURGHaus, Art. 125, s. 283, N. 92; SCHWENZER / BÜCHLER, s. 297, N. 88; KOCABAŞ, s. 377.

⁷⁰⁸ Yargıtay 2. HD. , E. 2009/12500, K. 2010/16662, T. 12.10.2010 kararı: "...Mesleğinin olması tek başına yoksulluk nafakası takdirine engel değildir. Türk Medenî Kanunu'nun 175. maddesi koşulları oluşmuştur..." şeklinde, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2009-12500-k-2010-16662-t-12-10-2010/2009264/>, e. t. : 18.03.2022; Yargıtay kararlarına ilişkin örnekler için ayrıca bkz. : İkinci Bölüm / § 1. IV. B. 1. a)

⁷⁰⁹ Yargıtay 2. HD. , E. 2003/156, K. 2003/1423, T. 03.02.2003 kararı: "...Dava dilekçesindeki "davacı ev hanımıdır, bir işi ya da yapabileceği bir mesleği yoktur." şeklindeki sözler yoksulluk nafakası talebini içermekte olup..." şeklindedir, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2003-156-k-2003-1423-t-03-02-2003-bir-iste-calismama/106899/>, e. t. : 18.03.2022.

⁷¹⁰ ŞAHİN, s. 100.

edilmektedir⁷¹¹. Kanaatimizce, nafakadan yararlanacak olan tarafın yeniden iş hayatına atılabilmesi için yapılması muhtemel masrafların hesaplanması, nafakanın süresi ve miktarının belirlenmesinde bir kriter olarak getirilmelidir. Söz konusu kriter, nafaka alacaklısını, eski eşine bağlı ve muhtaç durumunda bırakmadan, kendi ekonomik özgürlüğünü ele almaya teşvik edebilecektir.

8. Eşlere Emeklilik Maaşı, Yaşlılık Aylığı ve Ölüm Aylığı gibi Devlet ya da Özel Kurumlar Tarafından Yapılan veya Yapılması Beklenen Sosyal Yardımlar (ZGB. Art. 125/2 Ziffer:8)

ZGB. Art. 125/2 Ziffer:8’de, eşlere devlet ya da özel kurumlar tarafından sağlanan her türlü sosyal yardım ödemesi yer almaktadır⁷¹². Maddede, kanun koyucu birçok sosyal yardım türünü örnekseyici olarak saymıştır: Emeklilik maaşı, yaşlılık aylığı, ölüm aylığı, hayat sigortası ödemeleri, maddî gelir sağlayacak diğer ihtimaller gibi⁷¹³. Bu örneklerle, Türk Hukuku’nda, Türk Medenî Kanunu’nun 175. maddesinde yer verilmemiş de olsa uygulamada Yargıtay kararlarında, emekli maaşı, dul veya yetim aylığı ya da özürzlülük aylığı, işsizlik maaşı gibi ödemelerin nafaka miktarının tayini, süresi ve yoksulluğa düşme şartı açısından dikkate alındığı görülmektedir⁷¹⁴. Nafaka talebinde bulunan tarafın böyle bir sosyal yardım ödeneğinden yararlanıyor olması, tek başına istemin reddi için yeterli olmaz⁷¹⁵. Yani, alınan sosyal yardımlara rağmen nafaka talebinde bulunan taraf yoksulluğa düşmüş olabilir⁷¹⁶. Bunun yanında, sosyal yardım kuruluşlarından maaş bağlanan veya bağlanabilecek olan eşin, sırf kendisine nafaka bağlanması için, maaş bağlanması konusunda müracaat hakkını kullanmaması ise dürüstlük kuralı (TMK. m. 2) ile bağdaşmayacaktır. Bu durumda eşin davranışı iyi niyetli olmadığından, nafaka koşullarının oluşup oluşmadığının incelenmesinde muhtemel (varsayımsal) maaşı da dikkate alınmalıdır⁷¹⁷.

⁷¹¹ Ayrıca bkz. : İkinci Bölüm / § 1. IV. B. 1. ve 2.

⁷¹² Ayrıntılı bilgi için bkz. : SUTTER / FREIBURGHaus, Art. 125, s. 283, N. 94 vd. ; EGLİ, s. 66, N. 8. 1 vd. ; SCHWENZER / BÜCHLER, s. 298, N. 91-94.

⁷¹³ YAĞCI, s. 353; ŞAHİN, s. 101.

⁷¹⁴ Ayrıca bkz. : İkinci Bölüm / § 1. IV. B. 1. b)

⁷¹⁵ KOCABAŞ, s. 379.

⁷¹⁶ YHGK. , E. 2009/2-73, K. 2009/118, T. 11.03.2009 kararı: “...Davacının aldığı yaşlılık aylığı ve özel sigorta miktarının davacıyı yoksulluktan kurtarmasının mümkün görünmemesi karşısında, davacıya uygun miktarda yoksulluk nafakası verilmesi gerekmektedir...” şeklindedir, <https://legalbank.net/belge/y-hgk-e-2009-2-73-k-2009-118-t-11-03-2009-bosanmada-maddi-ve-manevi-tazminat/551071/> , e. t. : 19.03.2022.

⁷¹⁷ KOCABAŞ, s. 379; ÖZÜĞÜR, s. 313.

Gerek İsviçre Hukuku'nda gerekse Türk Hukuku'nda katkı talep eden kişinin bu tür sosyal yardım desteği alması halinde, hâkim nafakaya hükmetmek konusunda sadece bu kriter ile bağlı kalmayıp kişinin yoksulluğunun devam edip etmediğine her önüne gelen olayın özel şartları dahilinde hukuka ve hakkaniyete göre karar vermelidir (TMK. m. 4 / ZGB. Art. 4)⁷¹⁸.

II. Nafaka Miktarında Değişiklik Yapılması

Evlilik birliğinin sona ermesi ile hükmedilen yoksulluk nafakası miktarının, sosyal ve ekonomik koşulların meydana getirdiği değişiklikler sonucunda aynı kalmasını beklemek çoğu zaman adaletsiz sonuçlara sebep olabilecektir. Örneğin, nafaka miktarının, pandemi koşullarında ve enflasyon artışı kapsamında yetersiz kalması yahut da tarafların malî durumlarında artış ya da azalma meydana gelmesi halinde belirlenmiş olan nafaka tutarının değiştirilmesi gerekebilecektir.

Hukukumuzda, Türk Medenî Kanunu'nun 176. maddesinin dördüncü fıkrasına göre, *“Tarafların malî durumlarının değişmesi veya hakkaniyetin gerektirdiği hallerde iradın artırılmasına veya azaltılmasına karar verilebilir”*. Madde metninden de açıkça anlaşılacağı üzere, toptan şekilde ödenmesine karar verilmiş nafaka ya da maddî tazminatın, sonradan her ne sebeple olursa olsun artırılması ya da azaltılması istenemez. Sadece, irat şeklinde ödenecek olan nafaka ya da maddî tazminat Türk Medenî Kanunu'nun 176. maddesinin dördüncü fıkrasının kapsamına girer. İrat şeklinde ödenmesine karar verilmiş nafakanın artırılabilmesi ya da azaltılabilmesi için mahkemeden talepte bulunmak şarttır⁷¹⁹. Söz konusu talep, artırmaya yönelik ise nafaka alacaklısından; azaltmaya yönelikse nafaka yükümlüsünden gelecektir⁷²⁰.

Talep üzerine nafaka miktarının değiştirilmesine ilişkin verilen karar, değiştirici yenilik doğuran bir karardır.

⁷¹⁸ ŞAHİN, s. 102; KOCABAŞ, s. 379; Yargıtay 2. HD. , E. 2005/135, K. 2005/23, T. 17.02.2005 kararı: *“Toplanan delillerden davacının (kadının) Sosyal Sigortalar Kurumu'ndan emekli olduğu ve düzenli gelirinin bulunduğu ve boşanma nedeniyle yoksulluğa düşmeyeceği anlaşılmıştır.”* şeklindedir, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2005-135-k-2005-2316-t-17-02-2005-bosanma-davasi/475913/> , e. t. : 28.01.2022; Evlilik sonrası katkı ile ilgili olarak sosyal yardım alan kişiye hükmedilecek katkı miktarı ve süresi hakkında bkz. : BGer 5A 210/2008 vom 14.11.2008, https://www.bger.ch/ext/eurospider/live/de/php/aza/http/index.php?highlight_docid=aza%3A%2F%2F14-11-2008-5A_210-2008&lang=de&type=show_document&zoom=YES& , e. t. : 19.03.2022.

⁷¹⁹ ARBEK, s. 147.

⁷²⁰ DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, s. 163.

Bazı hallerde, hükmün verilir kesinleşmesinden sonra, hükmün verildiği sırada ona esas olan koşullar değişebilir. Bu değişiklik, önceki şartlara göre verilmiş olan hükmün de değişmesini zorunlu kılabilir. Bu durumda, maddî anlamda kesin hüküm gücünü kazanmış olan bir hüküm, tekrar gözden geçirilebilmekte ve hükmün yeni şartlara göre değiştirilmesi “*değişiklik davası*” ile sağlanabilmektedir. Değişiklik davası ancak kanunun öngördüğü hallerde açılabilir (TMK. m. 176/f. IV)⁷²¹.

Her ne kadar kanunda belirtilmemişse de boşanma kararında öngörülen ödeme gücü ve miktarı arasındaki ilişki, daha sonra açılacak değişiklik davasına temel teşkil edecektir. Eğer nafaka yükümlüsü taraf, ödemesi gerekenin üzerinde bir ödeme yapmışsa bu durum değişiklik davasında dikkate alınacaktır⁷²².

Uygulamada nafakanın değiştirilmesi için şu üç koşul aranmaktadır⁷²³: “Tarafların ekonomik durumlarında büyük bir değişikliğin ortaya çıkması; bu değişikliğin sürekli olması; ekonomik durumda böyle bir değişikliğin ortaya çıkacağına boşanma kararı verilirken öngörülmesinin mümkün olmaması”. Nafaka yükümlüsünün malî durumunun kötüleşmesi (örneğin sağlık durumunun elverişsizliği nedeniyle iş bulmada güçlük yaşaması, meslek değişikliği nedeniyle gelirin azalması, herhangi bir beklenmedik kaza sonucu sakatlığı, işsizliği, enflasyon oranında aşırı artış, tedavisi pahalı bir hastalığa yakalanması gibi) ya da nafaka yükümlüsünün yeniden evlenmesi halinde ekonomik durumunda büyük bir değişiklik meydana gelebilir⁷²⁴. Büyük bir değişiklikte kastettiğimiz, aslında beklenmedik ve öngörülemeyen durumlardır; yani tarafların durumlarındaki değişikliklerin sürekli ve önemli olmasıdır. Örneğin nafaka yükümlüsünün gelirin öngörülemeyen bir şekilde artması halinde, nafaka alacaklısı ihtiyacı doğrultusunda, geleceğe yönelik nafakanın uyarlanmasını talep edebilir. Nafaka yükümlüsünün ödeme gücü azalmışsa (beklenmedik bir kaza sonucu sakatlığı nedeniyle işsiz kalmışsa) ya da nafaka alacaklısının bir anda maddi durumu iyileştiği için ihtiyaçları azalmışsa belirli bir süre için nafaka indirilebilir veya kaldırılabilir. Nafaka yükümlüsü, kendisinin yoksulluğunu sürekli bir şekilde ortadan kaldırabilecek boyutta bir mirasa konmuşsa nafakanın kaldırılması daha uygun olacaktır⁷²⁵. Yeni yükümlülüklerin ve

⁷²¹ PEKCANITEZ / ATALAY / ÖZEKES, s. 460; ARSLAN / YILMAZ / AYVAZ TAŞPINAR / HANAĞASI, Usul, s. 702-703; KURU / AYDIN, Usul, s. 565-566.

⁷²² ÖZTAN, Aile Hukuku, s. 850.

⁷²³ CEYLAN, Türk ve İsviçre Hukukunda, s. 121; ÖZTAN, Aile Hukuku, s. 849.

⁷²⁴ ARBEK, s. 147; ARKAN SERİM, s. 295.

⁷²⁵ CEYLAN, Türk ve İsviçre Hukukunda, s. 123; ARKAN SERİM, s. 295.

değişikliklerin ortaya çıkmasına bağlı olarak nafaka yükümlüsünün talebi ile nafaka miktarı indirilebileceği gibi kaldırılabilir. Nafaka alacaklısının da ekonomik durumunda büyük bir değişiklik söz konusu olabilir. Yine bu değişikliğin de önemli ve sürekli olması beklenmektedir. Örneğin nafaka alacaklısının işlerinin birdenbire iyileşmesi, kendine miras kalması gibi durumlarda nafaka yükümlüsünün talebi üzerine, yoksulluk nafakasında ya indirim yapılabilir ya da nafaka tamamen kaldırılabilir⁷²⁶.

A. Nafaka Miktarının Artırılması

Yoksulluk nafakası miktarının artırılabilmesi için davanın açıldığı tarihte, nafaka alacaklısının yoksulluğunun devam etmesi ve koşulların da lehine değişmiş olması gerekir⁷²⁷. Koşulların nafaka alacaklısının lehine değişmesi için, artırım talebinde bulunan tarafın mal varlığının veya gelirin, bir kere kendisini yoksulluktan kurtaracak boyutta olmaması gerekir; aksi durumda yani nafaka artırım talebinde bulunan tarafın mal varlığı veya geliri, temel asgari geçiminin çok üstünde bir yaşam biçimini sağlayacak düzeyde ise nafakanın artırılmasına karar verilmez. Yoksulluk nafakası miktarının artırılması davasında karşı dava ya da istem olmaması da nafaka artırım talebinde bulunan tarafın lehindedir⁷²⁸.

Nafakanın artırımı veya azaltılmasına karar verilebilmesi için öncelikle ortada bir yoksulluk nafakası kararının bulunması gerekir. Önceden kesinleşmiş bir yoksulluk nafakası kararı olmadan artırma veya azaltma davası açılmaz⁷²⁹.

Yoksulluk nafakasının artırımı davasında, karşı dava veya istem yoksa nafakayı azaltacak şekilde karar verilemez. Yoksulluk nafakası ile ilgili dava devam etmekteyken hatta karar kesinleşmeden yoksulluk nafakasının artırılması veya

⁷²⁶ ÖZTAN, Aile Hukuku, s. 850.

⁷²⁷ Yargıtay 2. HD. , E. 2001/17680; K. 2002/1277, T. 04.02.2002 kararı: “Yoksulluk nafakasının artırılabilmesi için bu davanın açıldığı tarihte davacının yoksulluğunun devam etmesi ve şartlarının lehine değişmiş olması gerekir.” şeklindedir, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2001-17680-k-2002-1277-t-04-02-2002-yoksulluk-nafakasi/106619/> , e. t. : 30.03.2022.

⁷²⁸ CEYLAN, Türk ve İsviçre Hukukunda, s. 121-122.

⁷²⁹ RUHİ, Canan / RUHİ, Ahmet Cemal, s. 56; Yargıtay 3. HD. , E. 2003/14501, K. 2003/14405, T. 16.12.2003 kararı: “...Oysa davacı lehine kesinleşmiş bir yoksulluk nafakası kararı bulunmamaktadır. Buna göre yoksulluk nafakasının artırılması yönünde hüküm kurulması doğru değildir...” şeklindedir, <https://legalbank.net/belge/y-3-hd-e-2003-14501-k-2003-14405-t-16-12-2003-hakimin-taraflarin-iddia-ve-savunmalariyla-bagli-olmas/717312/> , e. t. : 30.03.2022.

azaltılması davası açılmış ise önceki dava bekletici sorun teşkil eder, diğer bir ifadeyle önceki davanın sonucu beklenir⁷³⁰.

Yoksulluk nafakası karara bağlandıktan sonra yoksulluk nafakasının artırılması veya azaltılması davasında yeniden kusur araştırması yapılamaz. Yoksulluk nafakasına ilişkin karar kesinleştikten sonra açılan nafakanın artırılması davasında, yoksulluk nafakasının artırımı koşullarının oluşup oluşmadığı incelenmelidir⁷³¹. Bunun için durumların değişmesi ya da hakkaniyetin artırmayı ya da azaltmayı haklı göstermesi gerekir. Örneğin, çalışma gücünün yeniden kazanılması, nafaka alacaklısının mirasa konması, nafaka yükümlüsünün ödeme gücünün önemli derecede azalması, nafaka ya da tazminatın indirilmesi talebini haklı gösteren nedenler olabilir. Nafaka alacaklısının haklı görülebilir ihtiyaçlarının artması (örneğin pahalı bir tedaviyi gerektiren hastalığının ortaya çıkması) ya da çalışma gücünün azalması, nafaka miktarının artırılmasına esas teşkil edebilir⁷³². Bununla birlikte, nafaka yükümlüsünün durumunun iyileşmesi, gelirin artması halinde, nafaka alacaklısının yoksulluk halinin, hükmedilen yoksulluk nafakasına rağmen devam etmesi halinde, ihtiyacı doğrultusunda nafaka miktarı artırılabilir⁷³³. Yoksa nafaka yükümlüsünün sırf durumunun iyileşmesi, nafaka miktarının artırılmasında bir argüman değildir.

Yoksulluk nafakasının miktarı ve artacağı oran konusunda, taraflar daha önceden, gelecek yıllar için ödenecek nafaka miktarı oranı üzerinde anlaşmış iseler bu anlaşma tarafları bağlayacaktır; ancak anlaşmada kararlaştırılan artırım oranı makul değilse taraflardan biri bu oranın değiştirilmesini isteyebilir⁷³⁴. Yargıtay da tarafların ekonomik ve sosyal durumlarında sonradan önemli bir değişiklik olduğu takdirde

⁷³⁰ GENÇCAN, Nafaka, s. 454 ve s. 1130; ÖZÜĞÜR, Güncellenmiş, s. 509.

⁷³¹ ÖZTAN, Aile Hukuku, s. 848-851.

⁷³² ÇİTAK, s. 248; ARKAN SERİM, s. 295-296; DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, s. 163-164.

⁷³³ Yargıtay 3. HD. , E. 2004/6624, K. 2004/6158, T. 07.06.2004 kararı: "...Somut olayda, yaklaşık bir buçuk yıl önceki tarih itibarıyla hükmedilen yoksulluk nafakasının paranın, yüksek enflasyon nedeniyle satın alma gücünü yitirmesi ve davacının ihtiyaçlarının doğal olarak artması sonucunda, en azından değerinin düştüğü bir gerçektir. Davalının ise, önceki boşanma davasına göre maaşı artmıştır. Nafakanın takdirinde, davalının hayat koşulları ve ödeme gücünün de dikkate alınması gerekmekte ise de bu durum, yani davalının gelir seviyesinin düşüklüğü nafakanın artırılması gerekliliğini büsbütün ortadan kaldırmaz. Hâkim, nafaka takdirinde nafaka alacaklısı kadının ihtiyaçları ile nafaka yükümlüsü davalının gelir durumu arasındaki dengeyi kurarak, hakkaniyet ölçüsünde (az da olsa) nafakayı artırmalıdır..." şeklindedir, <https://legalbank.net/belge/y-3-hd-e-2004-6624-k-2004-6158-t-07-06-2004-iradin-artirilmasi-veya-azaltilmasi/108839/> , e. t. : 01.04.2022.

⁷³⁴ RUHİ, Canan / RUHİ, Ahmet Cemal, s. 57.

nafaka artırım miktarına ilişkin kararın kesin hüküm teşkil etmeyeceğini kararında vurgulamaktadır⁷³⁵.

İrat şeklinde karara bağlanan yoksulluk nafakasının enflasyon oranında artırılması, esasen bir artırma olmayıp nafaka olarak ödenen paranın satın alma gücündeki belli bir dengenin korunmasıdır⁷³⁶. Yargıtay'ın bir kararında, taraflar nafaka miktarının her yıl % 65 oranında artacağını kararlaştırmışlardır. Taraflar arasında sözleşmelerin bağlayıcılığı ilkesi söz konusu olsa da nafakanın her yıl için % 65 oranında artırılması şartının, nafaka yükümlüsü için katlanılamaz bir yükümlülük haline gelmesi nedeniyle, Yargıtay, bu şartın her yıl TEFE oranında artış şeklinde uyarlanmasına karar vermiştir⁷³⁷. Yargıtay'ın aksi yöndeki bir kararında ise sabit oran ile nafakanın her yıl artırılmasına karar verilmesi usul ve yasaya aykırı görülmüştür⁷³⁸. Her ne kadar Yargıtay, bazı kararlarında yoksulluk nafakası miktarının TEFE oranında artışını kabul etse de TÜİK'in yayınladığı ÜFE oranına göre yapılan hesaplamaları çoğunluktadır⁷³⁹. Kanunda ve Yargıtay kararlarında ÜFE oranında düzenleme yapılması gerektiği konusunda sınırlama olmadığından, KÖSEOĞLU / KOCAAĞA'ya göre, mahkeme tarafların isteklerine uygun olmak kaydıyla, her somut olay açısından hakkaniyete göre herhangi bir artış oranı düzenleyebilmelidir⁷⁴⁰. Kanaatimizce de bu tercih yerindedir.

⁷³⁵ Yargıtay 3. HD. , E. 2008/9857, K. 2008/13986, T. 09.09.2008 kararı: "...Hükmolunan nafakaların gelecek yıllardaki artırımına ilişkin olarak kurulan ve bu konuda kesinleşen önceki hükümler, sonraki davalarda kesin hüküm teşkil etmezler. Zira, sonraki zamanlarda tarafların sosyal ve ekonomik durumlarında, ihtiyaçlarında, ülkenin ekonomik yapısında vs. hallerde önemli değişiklik olması hallerinde, önceki ilamlardaki hükmolunan gelecek yıllardaki artışa ilişkin değerler veya oranlar sonradan yetersiz kalabilir. Şartların değişmesi halinde nafaka her zaman artırılabilir..." şeklindedir, <https://legalbank.net/belge/y-3-hd-e-2008-9857-k-2008-13986-t-09-09-2008-cocuklarabaglanacak-nafaka-miktarinin-takdiri/512643/> , e. t. : 19.04.2022.

⁷³⁶ RUHİ, Canan / RUHİ, Ahmet Cemal, s. 58.

⁷³⁷ Yargıtay 2. HD. , E. 2004/6609, K. 2004/6826, T. 21.06.2004 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-3-hd-e-2004-6609-k-2004-6826-t-21-06-2004-bosanmada-tazminat-ve-nafakanin-odeme-bicimi/568476/> , e. t. : 31.03.2022.

⁷³⁸ Yargıtay 2. HD. , E. 2004/244, K. 2004/931, T. 26.01.2004 kararı: "...Kadın ve çocuk yararına takdir edilen nafakaların her yıl % 50 oranında artırılmasına karar verilmesi usul ve yasaya aykırı ise de bu yanlışlığın giderilmesi yeniden yargılamayı gerektirmez..." şeklindedir, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2004-244-k-2004-931-t-26-01-2004-bosanmada-tazminat-ve-nafakanin-odeme-bicimi/425989/> , e. t. : 31.03.2022.

⁷³⁹ Yargıtay 3. HD., E. 2017/13492, K. 2017/11890, T. 13.09.2017 kararı: "...Nafaka alacaklısı davacının ihtiyaçları ile nafaka yükümlüsü davalının gelir durumunda, nafakanın takdir edildiği tarihe göre olağanüstü bir değişiklik olmadığı takdirde; yoksulluk nafakası TÜİK'in yayınladığı ÜFE oranında artırılmalı ve böylece taraflar arasında önceki nafaka takdirinde sağlanan denge korunmalıdır..." şeklindedir, <https://legalbank.net/belge/y-3-hd-e-2017-13492-k-2017-11890-t-13-09-2017/2944813/ÜFE> , e. t. : 31.03.2022.

⁷⁴⁰ KÖSEOĞLU / KOCAAĞA, s. 234-236, "Yoksulluk nafakasında artan ihtiyaç sebebiyle nafaka artışı değil doğrudan ekonomik anlamda uyarılma nitelikli artış söz konusudur".

Yoksulluk nafakasının artırılması veya azaltılması davalarında davalıya duruşma günü tebliğ edilmeden yani savunma hakkı verilmeden karar verilemez. Her dava, açıldığı tarih dikkate alınarak incelenir. Mahkeme tarafından karar verilen yoksulluk nafakası ihtiyacı karşılıyorsa nafakanın artırılmasına karar verilemez⁷⁴¹.

Yoksulluk nafakası kesinleştikten sonra hüküm ifade etmektedir. Nafakanın uyarlanması konusunda tekrardan dava açılabilmesi için kanunda ya da Yargıtay kararlarında belli bir sürenin geçmesi şartı bulunmamaktadır. Ancak, nafakanın bağlandığı tarihten çok kısa bir zaman sonra artırılması talebiyle dava açılması durumunda, bu dönem içerisinde tarafların malî durumlarında önemli ölçüde bir değişiklik meydana gelip gelmediğinin araştırılması zorunluluk arz etmektedir⁷⁴². Kanaatimize göre, hükmedilen nafaka miktarının, pandemi koşullarında veya enflasyon artışı kapsamında yetersiz kalması ya da ortaya çıkabilecek öngörülemez durumların varlığı, nafakanın uyarlanması konusunda tekrardan dava açılabilmesi için haklı sebep sayılmalıdır ve nafakanın bağlandığı tarihten çok kısa bir süre sonra da nafakanın artırılması ya da azaltılması talebinde bulunulması mümkün kabul edilmelidir. Zira enflasyon sonucunda paranın değerinin düşmesi⁷⁴³, doğal olarak yoksulluk nafakası miktarının da gerçek değerinin düşmesine sebep olacak ve yoksulluk nafakası alacaklısı bu durumdan zarar görebilecektir⁷⁴⁴. Ancak bu durum, nafaka yükümlüsünün de ekonomisini olumsuz olarak etkileyebilecektir. Eğer nafaka yükümlüsünün geliri, sadece kendi geçimini sağlamaya yeterli olup nafaka alacaklısının ihtiyaçlarını bu koşullarda karşılamaya yetmiyorsa nafakanın artırılması talebinin reddedilmesi gerektiği düşüncesindeyiz. Sonuç olarak malî durumda değişiklik, iki tarafı da aynı ölçüde etkilemişse uyarılma talebi reddedilmelidir. Ancak sadece bir tarafı ekonomik anlamda olumsuz olacak şekilde etkilemişse nafakanın artırılması veya azaltılması kararı verilmelidir⁷⁴⁵. Buna karşın tarafların aradan çok kısa bir zaman geçtikten sonra uyarılma talep etmeleri, hakkın kötüye kullanılması

⁷⁴¹ YHGK. , E. 1994/2-367, K. 1994/617, T. 19.10.1994 kararı: “...Davacının mal varlığı geçim koşullarının çok üstünde bir yaşam biçimi sağlayacak düzeyde bulunduğundan nafakanın artırılmasına ilişkin değerlendirmede isabet görülmemiştir...” şeklindedir, <https://legalbank.net/belge/y-hgk-e-1994-2-367-k-1994-617-t-19-10-1994-yoksulluk-nafakasinin-artirilmasi/228411/> , e. t. : 30.03.2022.

⁷⁴² Yargıtay 3. HD. , E. 2004/1171, K. 2004/1078, T. 19.02.2004 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-3-hd-e-2004-1171-k-2004-1078-t-19-02-2004-yoksulluk-nafakasinin-kesinlesmesi/108864/> , e. t. : 01.04.2022.

⁷⁴³ Para değerindeki düşmelere karşı korunma için bkz. : **EREN**, s. 1107.

⁷⁴⁴ **ARBK**, s. 147.

⁷⁴⁵ **KALENDER**, s. 323.

niteliğinde ise hâkim tarafından uyarılma talebinin de reddedilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

B. Nafaka Miktarının Azaltılması

Nafaka alacaklısının ekonomik durumunun iyileşmesi, yoksulluğunun azalması ya da nafaka yükümlüsünün iş ve malî durumunun önemli derecede azalmış olması halinde, yoksulluk nafakasının azaltılması istenebilir⁷⁴⁶. Borçlunun malî gücündeki azalma, önceki Türk Kanunu Medenî'sinin 145. maddesinin dördüncü fıkrasında "...önemli ölçüde eksilirse..." şeklinde belirtilmişti. Hükme göre, "*İrat şeklinde maddî tazminat veya nafakayı gerektiren sebep ortadan kalkar ya da önemli ölçüde azalır veya borçlunun malî gücü önemli ölçüde eksilirse iradın indirilmesine veya kaldırılmasına karar verilebileceği gibi değişen durumlara göre ve hakkaniyet gerektiriyorsa iradın artırılması da istenebilir*". Malî gücün önemli derecede azalması ya da borçlunun malî gücünün iradı ödeyemeyecek derecede eksilmesi, nafaka yükümlüsünün ekonomik durumunda öngörülemeyen, kalıcı ve büyük bir değişikliğin meydana gelmesidir⁷⁴⁷.

Yürürlükteki Türk Medenî Kanunu'nda "*önemli derecede azalma*"dan bahsedilmese de nafaka borçlusunun malî durumunda önemli ölçüde bir azalmanın olması gerektiği kanaatindeyiz.

Nafaka yükümlüsü, ekonomik durumunun kötüleşmesini ileri sürerek nafaka miktarının azaltılmasını talep edebilir. Ancak bu durumun yani kötüleşmenin sürekli ve önemli olması gerekir. Geçici durum değişikliklerinde indirimle gidilmez⁷⁴⁸. Boşanma anında nafaka yükümlüsünün ekonomik durumu ile nafakanın indirilmesinin talep edildiği andaki ekonomik durumu arasında bir oran kurularak nafaka miktarında indirimle gidilmelidir. Nafaka yükümlüsünün ekonomik durumunun kötüleşmesi, kusurlu ya da kusursuz davranışı (hastalık, işsizlik) sonucu ortaya çıkmış olabilir. Nafaka yükümlüsü, kasıtlı davranışları veya ağır ihmali neticesinde malî durumunda kötüleşmeye sebebiyet vermişse nafaka miktarında yine indirimle gidilmez. Aksi durumda, nafaka yükümlüsünün iradesi dışında meydana gelen nedenler ödeme

⁷⁴⁶ CEYLAN, Türk ve İsviçre Hukukunda, s. 122-123; ÖZUĞUR, Güncellenmiş, s. 508; RUHİ, Canan / RUHİ, Ahmet Cemal, s. 56; Yargıtay 3. HD. , E. 2004/6609, K. 2004/6826, T. 21.06.2004 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-3-hd-e-2004-6609-k-2004-6826-t-21-06-2004-bosanmada-tazminat-ve-nafakanin-odeme-bicimi/568476/> , e. t. : 06.04.2022.

⁷⁴⁷ Bkz. : İkinci Bölüm / § 3. II.

⁷⁴⁸ CEYLAN, Türk ve İsviçre Hukukunda, s. 121.

gücünde azalmaya yol açmışsa (örneğin: sağlık durumunun elverişsizliği, iş bulmada güçlük yaşaması, yaşlılığı, iflası gibi) nafaka miktarının indirilmesi hatta kaldırılması yoluna gidilebilir⁷⁴⁹.

Nafaka yükümlüsü eşin evlenmesi sonucu birtakım yeni yükümlülükler ortaya çıkabilir. Bu yeni yükümlülüklerin doğması, nafaka yükümlüsünün ekonomik gücünü olumsuz anlamda etkileyebilir⁷⁵⁰. Yeniden evlenen nafaka yükümlüsünün, bu evliliğinden çocuk sahibi olması halinde, eski eşine nafaka ödemeye devam etmesi birtakım sıkıntılara sebep olabilmektedir. Ancak, Yargıtay, sadece yeni bir evlilik yapılmış olması ve evlilikten çocuk sahibi olunmasını, nafaka yükümlüsünün malî durumunun kötüleşmesini tek başına etkileyen bir sebep olarak değerlendirmemiştir⁷⁵¹.

Nafaka miktarının azalmasına neden olabilecek bir diğer durum da nafaka alacaklısının malî durumunun düzelmesidir. Nafaka alacaklısının çalışma gücünü tekrar kazanması, kendisine miras kalması ya da piyango kazanması gibi durumlarda, nafaka yükümlüsünün talebi üzerine, miktarın azaltılmasına ya da kaldırılmasına karar verilebilir⁷⁵². Nafaka alacaklısının malî durumunun iyileşmesi sonucu, ihtiyaçları azalmışsa, belirli bir süre için nafaka indirilebilir ya da söz konusu hallerde yoksulluğunun sürekli bir şekilde ortadan kalkması mümkünse o durumda da nafakanın kaldırılması daha uygun olacaktır⁷⁵³.

Ancak nafaka alacaklısının malî durumundaki düzelme de önemli ölçüde olup süreklilik arz etmelidir. Geçici değişiklikler burada da dikkate alınmaz. Ayrıca nafaka alacaklısının durumunun düzeldiğini bildirme yükümlülüğü yoktur⁷⁵⁴. Buna karşın, nafaka alacaklısının sırf çalışma imkânı var veyahut yaşı buna uygun ya da evlenme şansı var diye yoksulluk nafakasının miktarının azaltılması istenemez⁷⁵⁵.

⁷⁴⁹ ÖZTAN, Aile Hukuku, s. 849.

⁷⁵⁰ RUHİ, Ahmet Cemal, Nafaka Hukuku, Yenilenmiş 3. B. , Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2010, s. 54.

⁷⁵¹ Yargıtay 3. HD. , E. 2016/8052, K. 2016/10965, T. 19.09.2016 kararı, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/3-hukuk-dairesi-e-2016-8052-k-2016-10965-t-19-9-2016> , e. t. : 06.04.2022.

⁷⁵² FEYZİOĞLU, s. 400, yazar, “bu durumunda, “yoksulluğu zail olmuş veya hiss olunur derecede azalmış” ifadesini kullanarak nafaka yükümlüsünün talebi doğrultusunda nafaka miktarının kesileceğini ya da indirileceğini” dile getirmektedir.”; ARKAN SERİM, s. 295.

⁷⁵³ CEYLAN, Türk ve İsviçre Hukukunda, s. 123.

⁷⁵⁴ ÖZTAN, Aile Hukuku, s. 850.

⁷⁵⁵ ÖZÜĞÜR, Güncellenmiş, s. 508.

C. Nafaka Miktarının Uyarlanması

Yoksulluk nafakası miktarında değişiklik yapılması, nafaka miktarının artırılması, azaltılması veya irat biçiminde ödenmesine karar verilen nafakanın gelecek yıllarda tarafların sosyal ve ekonomik durumlarına göre uyarlanması ile mümkündür.

1. Türk Hukuku'nda Nafaka Miktarının Uyarlanması

Türk Medenî Kanunu'nun 176. maddesinin beşinci fıkrasına göre, yoksulluk nafakasının irat şeklinde ödenmesine karar verilmesi halinde, geleceğe yönelik olarak ödemelerin ne miktarda olacağının önceden belirlenmesi mümkündür. Söz konusu hükme göre, *“Hâkim, istem hâlinde, irat biçiminde ödenmesine karar verilen maddî tazminat veya nafakanın gelecek yıllarda tarafların sosyal ve ekonomik durumlarına göre ne miktarda ödeneceğini karara bağlayabilir”*. Yoksulluk nafakasının miktarının artırılması veya azaltılması için belirli bir sürenin geçmiş olması gerekmemektedir⁷⁵⁶.

Yoksulluk nafakasına hükmedildikten sonra uygulamada, her yıl yoksulluk nafakası artırım davaları açılmaktadır⁷⁵⁷. Kanun koyucu dava artırımını önlemek, fazla harcamalara engel olmak için, önceki Medenî Kanun'da yer almayan bu düzenleme ile nafaka alacaklısının her yıl dava açarak artırım yoluna gitmek için yaşayacağı mağduriyeti ortadan kaldıracağı gibi, tarafların sürekli mahkemelerde karşı karşıya gelmelerini, zaman harcamalarını önlemeye ve mahkemelerin iş yüklerinin az da olsa hafiflemesine imkân sağlamaktadır⁷⁵⁸. Bu nedenle düzenleme, usul ekonomisi ilkesi açısından da yerindedir.

Söz konusu madde kapsamında ön koşul, taraflardan birinin talepte bulunmasıdır. Aile Mahkemesi hâkimi, yoksulluk nafakasının yıllara göre ne miktarda artırılıp azaltılabileceğini tarafların ekonomik ve sosyal durumlarının gelecek yıllardaki değişim durumlarına göre belirleyecek ve yıllara göre ne miktarda yoksulluk nafakası ödeneceğini karara bağlayabilecektir⁷⁵⁹. Bu durumda, tarafların ekonomik ve

⁷⁵⁶ GENÇCAN, Nafaka, s. 533 ve s. 536.

⁷⁵⁷ Yargıtay 2. HD. , E. 2004/15334, K. 2005/586, T. 24.01.2005 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2004-15334-k-2005-586-t-24-01-2005-yoksulluk-nafakasi/108022/> , e. t. : 19.04.2022.

⁷⁵⁸ ÖZÜĞÜR, Güncellenmiş, s. 510; RUHİ, Canan / RUHİ, Ahmet Cemal, s. 59; AKINTÜRK / ATEŞ, s. 307.

⁷⁵⁹ GENÇCAN, Nafaka, s. 524; Yargıtay 2. HD. , E. 2008/3041, K. 2009/5529, T. 25.03.2009 kararı: *“...Davalı-davacı kadının, yoksulluk nafakası ve iştirak nafakalarının gelecek yıllardaki artış oranının belirlenmesi yönündeki açık talebine rağmen, aylık irat biçiminde ödenmesine karar verilen nafakaların gelecek yıllardaki artış istemi hakkında olumlu ya da olumsuz bir karar verilmemesi usul ve yasaya*

sosyal durumlarındaki değişim süreçlerini hâkim, özenle araştırarak, uzman bilgisi gereken konularda uzman görüşü alacak ve bu doğrultuda yıllara göre yoksulluk nafakasının ne miktar olacağını takdir edebilecektir. Eğer nafaka takdirine esas veriler söz konusu değilse o zaman yıllara göre nafakanın belirlenmesi istemlerini reddedecek veya belirleyebildiği yıllara göre artırıma veya azaltıma karar verebilecek ve gelecek yıllar için artırım veya azaltım oran ve miktarını karar metninde açıkça belirtecektir⁷⁶⁰.

Hâkim tarafından bu şekilde bir karar verilmesi halinde daha sonraki yıllarda yapılacak uyarılama ile ilgili olarak boşanma davası ile birlikte talep edilen yoksulluk nafakasında aynı zamanda gelecek yıllar için artış yapılması istenmiş ise artışın başlangıç tarihi olarak boşanma kararının kesinleştiği tarih; boşanma davası dışında bağımsız olarak açılan yoksulluk nafakası davasında ise yoksulluk nafakasının açıldığı tarih esas alınarak artırım yapılacaktır⁷⁶¹.

İratların önceden belirlenmiş olduğu durumlarda da edimler arasındaki dengenin büyük ölçüde bozulması ve taraflarca bunun öngörülememiş olduğu söylenebiliyorsa tarafların Türk Borçlar Kanunu'nun 138. maddesi uyarınca nafakanın uyarlanması talep etmeleri mümkündür. Bu durumun öngörülememesi ve tarafların sözleşme ile bağlı kalmasının beklenemez olması gereklidir⁷⁶². Zira bu şartlar gerçekleşmediği sürece nafakanın indirilmesi talebinin hakkın kötüye kullanılması teşkil edeceği Yargıtay kararlarında kabul edilmektedir⁷⁶³.

aykırıdır...” şeklindedir, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2008-3041-k-2009-5529-t-25-03-2009/1888802/>, e. t. : 19.04.2022.

⁷⁶⁰ ÖZÜĞÜR, Güncellenmiş, s. 510.

⁷⁶¹ RUHİ, Canan / RUHİ, Ahmet Cemal, s. 58-59; Yargıtay 3. HD. , E. 2004/13376, K. 2004/12822, T. 23.11.2004 kararı: “...Mahkemece hüküm altına alınan nafakanın dava tarihini takip eden her yıl Devlet İstatistik Enstitüsünce açıklanan Toptan Eşya Fiyat Endeksi oranında artırılmasına karar verilmesi gerekirken...” şeklindedir, <https://legalbank.net/belge/y-3-hd-e-2004-13376-k-2004-12822-t-23-11-2004-yargitay-3-hukuk-dairesi-karari/662155/>, e. t. : 19.04.2022.

⁷⁶² YÜCEDAĞ, Nafiye, “Kadının Talep Ettiği Yoksulluk Nafakası (Woman's Alimony)”, 6. Uluslararası Suç ve Ceza Film Festivali, 30 Eylül – 6 Ekim 2016, ss. 509-530, s. 520.

⁷⁶³ Yargıtay 3. HD. , E. 2016/6064, K. 2016/10176, T. 27.06.2016 kararı: “...Ancak sözleşme ile kararlaştırılmış ve hâkim tarafından onaylanmış olan iradın, yasada aranan şartlar gerçekleşmeden tamamen kaldırılmasını ya da indirilmesini istemek hakkın kötüye kullanılması mahiyetini arz eder. Bunun gibi sırf boşanmayı sağlayabilmek için, bilerek ve isteyerek malî gücünün üzerinde bir yükümlülüğü üstlenen ya da karşı tarafın malî durumunun iyi olduğunu ve geçinmek için nafakaya ihtiyacı olmadığını bilen kişinin, sonradan bu yükümlülüğün kaldırılması veya azaltılması yönünde talepte bulunması da iyi niyet, doğruluk, dürüstlük ve sözleşmeye bağlılık ilkeleri ile bağdaşmaz...” şeklindedir, <https://legalbank.net/belge/y-3-hd-e-2016-6064-k-2016-10176-t-27-06-2016/2445932/>, e. t. : 02.10.2023; benzer yönde: Yargıtay 3. HD. , E. 2016/4619, K. 2016/5479, T. 11.04.2016 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-3-hd-e-2016-4619-k-2016-5479-t-11-04-2016/2399323/>, e. t. : 02.10.2023.

Türk Borçlar Kanunu’nun 138. maddesine göre, “Sözleşmenin yapıldığı sırada taraflarca öngörülme­yen ve öngörülmesi de beklenmeyen olağanüstü bir durum, borçludan kaynaklanmayan bir sebeple ortaya çıkar ve sözleşmenin yapıldığı sırada mevcut olguları, kendisinden ifanın istenmesini dürüstlük kurallarına aykırı düşecek derecede borçlu aleyhine değiştirir ve borçlu da borcunu henüz ifa etmemiş veya ifanın aşırı ölçüde güçleşmesinden doğan haklarını saklı tutarak ifa etmiş olursa borçlu, hâkimden sözleşmenin yeni koşullara uyarlanmasını isteme, bu mümkün olmadığı takdirde sözleşmeden dönme hakkına sahiptir. Sürekli edimli sözleşmelerde borçlu, kural olarak dönme hakkının yerine fesih hakkını kullanır.

Bu madde hükmü yabancı para borçlarında da uygulanır”.

Uyarlama talebinin kabul edilmesi için, zaman içerisindeki değişimlerin sürekli ve kalıcı olması gerekecektir⁷⁶⁴.

Taraflar aralarında anlaşarak nafaka borcunun yabancı para ile ödenmesini kararlaştırabilirler. Söz konusu kararlaştırılan nafaka borcu, döviz kurunda önemli ölçüde ve öngörülemeyen bir değişiklik meydana gelmesi nedeniyle edimin aynen ifasının nafaka borçlusu yönünden katlanılmaz bir hal alması ve işlem temelini çökmüş olması durumunda, Türk Lirasına çevrilebilir veya indirilerek uyarlanabilir (TBK. m. 138/f. II).

2. İsviçre Hukuku’nda Nafaka Miktarının Uyarlanması

İsviçre Hukuku’nda ise yoksulluk nafakasının değişmesine etkili olan durumlar, nafaka yükümlüsünün veya alacaklısının koşullarında meydana gelen önemli ve kalıcı değişikliklerdir.

Nitekim İsviçre Medenî Kanunu’nun 128. maddesinde de nafaka miktarının ileriye dönük olarak artırılabilmesi ve azaltılabilmesi söz konusudur. Eşler, anlaşmalı boşanmada, boşanma protokolünde bu hususa yer verebilirler⁷⁶⁵. Yaşam şartlarında veya nafaka yükümlüsünün ödeme gücünde değişiklik nafaka miktarının artırılması veya azaltılmasında dikkate alınabilecek hususlardır⁷⁶⁶. İsviçre Medenî Kanunu’nun

⁷⁶⁴ ÇİTAK, s. 248.

⁷⁶⁵ SUTTER, Thomas / FREIBURGHaus, Dieter, Kommentar zum neuen Scheidungsrecht, Art. 128, 1999, ss. 309-317, s. 311, N. 5, (SUTTER / FREIBURGHaus, Art. 128).

⁷⁶⁶ SUTTER / FREIBURGHaus, Art. 128, s. 311, N. 5; ÖZTAN, Aile Hukuku, s. 851.

128. maddesine göre, “Mahkeme, geçim maliyetlerinde (hayat şartlarında) değişiklikler olması durumunda, nafaka katkı payının artırılmasına veya azaltılmasına karar verebilir”. Türk Medenî Kanunu’nun 176. maddesinin dördüncü fıkrasında, “Tarafların malî durumlarının değişmesi veya hakkaniyetin gerektirdiği hallerde”; Türk Medenî Kanunu’nun 176. maddesinin beşinci fıkrasında, “...tarafların sosyal ve ekonomik durumlarına göre...” nafaka miktarının artırılıp azaltılabileceği ve uyarlanabileceği düzenlenmişken; İsviçre Medenî Kanunu’nun 128. maddesinde ise “...hayat şartlarındaki belirli değişiklikler...” dikkate alınarak yoksulluk nafakasının artırılmasına ya da azaltılmasına karar verilebileceği düzenlenmiştir.

İsviçre Medenî Kanunu’nun 129. maddesinin birinci fıkrasına göre, “Tarafların koşullarında önemli ve kalıcı bir değişiklik olması⁷⁶⁷ durumunda irat, belirli bir süre için azaltılabilir; kaldırılabilir veya askıya alınabilir; alacaklının durumunda meydana gelen iyileşme, ancak boşanma kararında ödemesi gereken nafakayı karşılayan bir irat olarak belirlenebilirse dikkate alınacaktır”. Maddede, yoksulluk nafakasının belirli bir süre için kaldırılması söz konusudur. Hüküm, alacaklının gelir azalmasından kaynaklanacak haksızlıklar karşısında korunmasını amaçlamaktadır⁷⁶⁸.

İsviçre Medenî Kanunu’nun 129. maddesinin ikinci fıkrasına göre, “Nafaka alacaklısı, boşanmadan sonra nafaka borçlusunun gelirinde beklenmedik bir artış olması durumunda geleceğe yönelik nafakanın uyarlanmasını talep edebilir”. Nafaka yükümlüsünün gelirinin öngörülemeyen bir şekilde artışına, kendisine miras kalması ya da maaşının artması örnek olarak gösterilebilir.

Boşanma kararında, nafaka alacaklısına bağlanan gelirin miktarının yetersiz olduğu tespit edilmişse ve borçlunun da durumunda ödeyebileceği ölçüde bir iyileşme olmuşsa boşanmadan itibaren beş yıllık sürede nafaka alacaklısı, kendisine bir gelir bağlanmasını veya artırılmasını talep edebilmektedir⁷⁶⁹.

⁷⁶⁷ Enflasyondaki düşüş, nafaka yükümlüsünün de gelirinin azalmasına sebep olabilir. Bkz. : SUTTER / FREIBURGHaus, Art. 128, s. 315, N. 21-22-23.

⁷⁶⁸ CEYLAN, Türk ve İsviçre Hukukunda, s. 120.

⁷⁶⁹ “Mahkeme, kararında nafaka borçlusunun nafaka alacaklısına bağladığı nafaka miktarının yeterli olmadığına ve buna bağlı olarak nafaka borçlusunun malî durumunun iyileşmekte olduğuna karar verirse, boşanmadan itibaren beş yıl içinde alacaklı, kendisine bir aylık bağlanmasını veya bunun artırılmasını isteyebilir” (ZGB. Art. 129/Abs. 3).

Üçüncü Bölüm

YOKSULLUK NAFKASININ SÜRESİNİN BELİRLENMESİ VE SONA ERMESİ

§ 1. YOKSULLUK NAFKASININ SÜRESİNİN BELİRLENMESİ

Yoksulluk nafakasının süresi kavramı; nafaka yükümlüsünün, nafaka talebinde bulunan tarafa hangi süre boyunca ödeme yapacağını diğer bir ifadeyle nafaka alacağının ne kadar süreceğini belirtir⁷⁷⁰. Bu süre unsuru, yoksulluk nafakasında nafaka alacaklısının, nafaka talep hakkını ileri sürmesi durumunda hukuken anlam ifade eder. Zira nafaka alacaklısı, yoksulluk nafakası talep hakkını kullanmadığında, nafakanın süreli ya da süresizliğinden bahsedilemez.

Tasarruf ilkesi gereği, hâkim kendiliğinden yoksulluk nafakasına karar veremez⁷⁷¹. Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 24. maddesine göre, “*Hâkim, iki taraftan birinin talebi olmaksızın, kendiliğinden bir davayı inceleyemez ve karara bağlayamaz*”. Ayrıca Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 26. maddesinde, tasarruf ilkesiyle doğrudan bağlantılı olan taleple bağlılık ilkesi gereği, hâkim kural olarak tarafların talep sonuçlarıyla bağlıdır. Bu nedenle, tarafların talepleri olmadan hâkim, yoksulluk nafakasına hükmedemez; talepten fazlasına veya başka bir şeye karar veremez. Ancak duruma göre, talep sonucundan daha azına karar verebilir. Nafaka alacaklısı, nafaka talep hakkını dilerse belirli bir süreyle sınırlayabilir dilerse süresiz olarak ileri sürebilir.

I. Nafakanın Süresine İlişkin Öğretideki Görüşler

Türk Medenî Kanunu’nun 175. maddesinde yoksulluk nafakasını, nafaka alacaklısının süresiz olarak talep edebileceği öngörülmüştür. Kanunun lafzında yer alan “...süresiz olarak nafaka isteyebilir” ifadesi ve maddenin yorumu, bu konuda hâkime takdir hakkı tanınıp tanınmadığına dair doktrinde görüş ayrılıklarına neden

⁷⁷⁰ TUOR / SCHNYDER / SCHMID / RUMO-JUNGO, s. 253, N. 40.

⁷⁷¹ ARSLAN / YILMAZ / AYVAZ TAŞPINAR / HANAĞASI, Usul, s. 151.

olmuştur. Görüş ayrılığı, madde metninin emredici hukuk kuralı niteliğinde olup olmamasına dayanmaktadır.

Yoksulluk nafakasının süresine ilişkin olarak doktrinde bir görüş, yoksulluk nafakasına mutlaka üst sınır getirilmesi gerektiğini savunurken⁷⁷²; bir diğer görüş de yoksulluk nafakasının süresiz ödenmesinin doğru olduğunu savunmaktadır⁷⁷³. Üçüncü bir başka görüşe göre ise, hâkim, birtakım ölçütler getirilmesi koşuluyla her somut olayın koşullarında değerlendirme yaparak belirli bir süre ile sınırlı olarak nafaka ödenmesine karar verebilir⁷⁷⁴.

A. Yoksulluk Nafakasına Bir Üst Sınır Getirilmesi Gerektiğini Öne Süren Görüş

Yoksulluk nafakasının süresinin mutlaka sınırlandırılması, üst süre getirilmesi gerektiğini savunan yazarlardan ARBEK'e⁷⁷⁵ göre, tarafların yapmış oldukları evlilik sonucu, ömür boyu nafaka ile sorumlu tutulmaları hem insafli değil hem de hakkaniyete aykırıdır. Ayrıca yazar, zamanaşımı ve hak düşürücü süre kavramlarının kabul edildiği hukuk sisteminde, yoksulluk nafakasının sanki mülkiyet hakkıymış gibi diğer tarafı süresiz yükümlülük altına sokmasını eleştirerek; boşanan taraflardan birinin, sırf boşanma yüzünden yoksulluğa düşen diğer tarafa süresiz olarak nafaka ödemekle yükümlü kılınmasının adalet duygusunu zedelediğini dile getirmiştir. Boşanan eşlerin yaşamlarını yeniden düzenleyebilmeleri için birbirlerinden kısa sürede kopmalarının genellikle daha faydalı olduğunu belirten ARBEK, yoksulluk nafakasının irat şeklinde ödendiği sürece, boşanmış tarafların birbirleriyle olan ilişkilerinin sürekli hale gelmesinin kaçınılmaz olduğunu; nafaka yükümlüsünün de yoksulluk nafakasının kaldırılması için öngörölmüş şartların var olup olmadığını sürekli olarak araştırmak istemesini ve bu durumun yoksulluk nafakası alacaklısının özel hayatına sürekli müdahale riski taşıdığını ifade etmektedir. Bununla birlikte yazar, yoksulluğun sadece boşanan eşin davranışı olamayacağını; aynı zamanda toplumsal bir olgu olan yoksulluğun sorumluluğunu, sırf evlenip boşandı diye boşanan taraflardan birisinin aleyhine ömür boyu yüklenmesini hakkaniyete ve mantığa uygun

⁷⁷² ARBEK, s. 145-146; YILDIRIM, s. 83; GENÇCAN, Nafaka, s. 507-508; RUHİ, Canan / RUHİ, Ahmet Cemal, s. 49.

⁷⁷³ DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, s. 161-162; DEMİR, s. 246; UZUN, s. 110; ERDEM / MAKARACI BAŞAK, s. 208.

⁷⁷⁴ HAMZAÇEBİ, s. 35; KÖSEOĞLU / KOCAĞA, s. 192-193; KOCABAŞ, s. 366-367; OĞUZ, s. 33; YAĞCI, s. 340; ÖZDEMİR, "Yoksulluk Nafakası", s. 47; TOSUN, s. 67; ŞAHİN, s. 86 ve 104; DEMİRBAŞ, s. 233; KULAKLI, s. 265.

⁷⁷⁵ ARBEK, s. 145-146.

bir çözüm olarak görmemektedir. ARBEK, bu durumun nafaka alacaklısını, tembelliğe sevk edebileceğini; çalışıp kendi geçimini sağlama imkânı varken bunun yerine sürekli ödenen nafaka geliriyle geçinmeyi ve buna kanaat etmeyi tercih edebileceğini de vurgulamaktadır. Yazar, Türk Hukuku'nda yoksulluk nafakasına ilişkin olarak düzenlemede, hakkaniyet kayıtlarına yer verilmemesini de eksiklik olarak değerlendirmektedir⁷⁷⁶.

YILDIRIM da⁷⁷⁷ özellikle uzun süre devam etmiş evliliklerde, tarafların aralarında oluşmuş bakım ilişkisinin devam edeceğine güvenmekte haklı görülebileceğini; fakat çok kısa süren evliliklerde bile bir ömür boyu nafaka ödemek zorunda kalmanın hakkaniyete uygun olmadığını; bu durumun boşanmış taraflar arasında malî durumun uzamasına ve önemli problemlerin ortaya çıkmasına yol açabileceğini ifade etmektedir. Ayrıca yazar, nafakanın süresiz olmasının borçlunun sırtında ağır bir yük olduğunu ve diğer tarafın geleceğini her türlü endişeden uzak olarak belirlemeye, yeni bir hayat kurmaya engel olmaması gerektiğini belirtmektedir. Yine tarafların istemediği bir ilişkiye süresiz olarak zorlanmasının kişinin ekonomik ve kişisel geleceğini serbestçe belirleme özgürlüğünün aşırı derecede sınırlandırılması nedeniyle kişilik değerlerinin ihlali sayılacağını dile getiren yazar, yoksulluk nafakasının makul bir süre ile sınırlandırılmasının yerinde olacağı görüşündedir⁷⁷⁸. Çünkü, yazar evlilik birliğinin eşlere yüklediği karşılıklı yardım ve dayanışma yükümlüğünün evlilik sona erdikten sonra da devamının ancak makul bir süre ile sınırlandırılması halinde ölçülü olacağını vurgulamaktadır⁷⁷⁹. Bu durumda, YILDIRIM, hâkimin her somut olayda, evliliğin süresi, tarafların yaşları, çalışma yetenekleri, gelir ve sağlık durumları, çocukları üzerindeki bakım yükümlülüğünün kapsamı ve süresi ve benzeri hususları dikkate alarak nafakanın süresini takdir etmesinin hem kişilik haklarına uygun olacağını hem de sosyal hukuk devletinin gerekleriyle örtüşeceğini savunmaktadır.

RUHİ, yoksulluk nafakasının süresiz olarak ödenmesi ile ilgili düzenlemenin adaletli olmadığını ve boşanma kararının kesinleşmesinden itibaren tarafların sosyal ve ekonomik durumlarına göre hâkimin takdirine bağlı olarak ve tarafların evli

⁷⁷⁶ İsviçre kanun koyucusu, nafaka talep eden tarafın, kasıtlı olarak ihtiyaç içinde bulunma halini sürdürmesi durumunda, nafaka talebinin kısmen veya tamamen reddedilebileceğini hükme bağlamıştır (ZGB. Art. 125/Abs. 3); ARBEK, s. 146.

⁷⁷⁷ YILDIRIM, s. 82-83.

⁷⁷⁸ Aynı görüşte: ARBEK, s. 145-146.

⁷⁷⁹ Aynı görüşte: GENÇCAN, Nafaka, s. 507-508.

kaldıkları süre dikkate alınarak üç yıldan beş yıla kadar bir süre ile sınırlandırılmasının uygun olacağını ve bu yönde yasal düzenleme yapılması gerektiğini belirtmektedir⁷⁸⁰.

HATEMİ ise, sürekli nafakayı kanundan kaldırmanın doğru olmadığını savunmaktadır; yazar, erkeğin, kadından edinilmiş mallara katılma payı, maddî ve manevî tazminat ile nafaka taleplerinin kaldırılmasını; kadının da erkekten tek ve bir defa boşanma tazminatı isteyebilmesi kuralının getirilmesini önermektedir. Buna göre, yazar, 1-3 yıla kadar süren evliliklerde 1/20, 3-8 yıl süren evliliklerde 3/20, 20 yıldan fazla süren evliliklerde 4/20 oranında kadına boşanma tazminatı alacağı tanınması; katkı payı ve haksız fiil tazminatı dışında diğer taleplerinin kaldırılması gerektiği görüşündedir; ayrıca zina ve cana kast halinde kadının ancak katkı payı ve şartları varsa haksız fiil tazminatı isteyebileceğini; erkek kusursuz ve kadın da refah halinde ise kadına boşanma tazminatı ödenmemesini; kadının kusurlu sayıldığı hallerde, tazminatın 1/10 oranında azaltılmasını belirtmektedir⁷⁸¹.

B. Yoksulluk Nafakasının Süresiz Ödenmesinin Doğru Olduğunu Savunan Görüş

Yoksulluk nafakasının süresinin sınırlandırılması gerektiğini savunan görüşe karşın, yoksulluk nafakasının süresiz ödenmesinin doğru olduğunu savunan yazarlardan DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ⁷⁸² ve DEMİR⁷⁸³, Türk Medenî Kanunu'nun 176. maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan nafakanın sona erme sebeplerinin geniş içerikli olduğunu belirtmektedir⁷⁸⁴. DEMİR, “sosyal devlet ilkesinin somut bir uygulaması olan yoksulluk nafakasının ahlaki ve dayanışmacı niteliği düşünüldüğünde, yoksulluk nafakasının süresiz olmasının hukuka, vicdana ve ülke gerçeklerine uygun olduğu” görüşündedir. Ayrıca yazar, yoksulluk nafakasının süresi ile ilgili somut olay gerektirse veya haklı sebepler bulunsa bile hâkimin bunları dikkate alarak yoksulluk nafakasının süresine ilişkin takdir yetkisini kullanamayacağını belirten Yargıtay kararında isabet bulunduğunu; bununla birlikte hâkime takdir yetkisi

⁷⁸⁰ Yazar önceki basımında “... *tarafların evli kaldıkları süre dikkate alınarak bir yıldan üç yıla kadar bir süre ile sınırlandırılmasının uygun olacağını...*”, ifade etmiştir, bkz. : RUHİ, s. 46; Ancak son basımında ise yazar, “... *üç yıldan beş yıla kadar...*” süre ile sınırlandırılmasının uygun olduğunu belirtmiş fakat önerisinde ise “... *bir yıldan üç yıla kadar...*” yoksulluk nafakası ödenmesi ile ilgili yasal düzenleme yapılması gerektiğini savunmaktadır.

⁷⁸¹ HATEMİ, Aile Hukuku, s. 140.

⁷⁸² DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, s. 164-165.

⁷⁸³ DEMİR, s. 244 ve 246.

⁷⁸⁴ Aynı görüşte: UZUN, s. 110-111.

verilmeyen ve emredici kanun hükmü ile düzenlenen işbu konuda nafaka süresinin kısıtılmasının kanuna açıkça aykırı olduğunu ifade etmektedir⁷⁸⁵.

ERDEM / MAKARACI BAŞAK ise, evliliğin ne kadar sürdüğü dikkate alındıktan sonra çalışma gücüne sahip, kendisinden çalışması beklenen kişilerin dürüstlük kuralına aykırı düşmeyecek şekilde keyfi olarak çalışmaması halinde nafaka talep edemeyeceklerini ve bu doğrultuda nafakanın süresiz olarak talep edilmesinde herhangi bir sakınca bulunmadığını savunmaktadır⁷⁸⁶.

C. Yoksulluk Nafakasının Sınırlı Süreli Olması Gerekliğini Öne Süren Görüş

Üçüncü görüşe göre ise, doktrinde, yoksulluk nafakasının sınırlı süreli olarak ödenmesine karar verilmesi gerektiği ileri sürülmektedir⁷⁸⁷. HAMZAÇEBİ⁷⁸⁸ ile KÖSEOĞLU / KOCAAĞA⁷⁸⁹, yasal düzenlemede süresiz olarak düzenlenmiş olan yoksulluk nafakasının hayat boyunca ödenmesinin bazı durumlarda hakkaniyete aykırı sonuçlar doğurabileceğini; hâkimin boşanma yüzünden yoksulluğa düştüğüne kanaat getirdiği eşin yeteneklerini, iş bularak çalışabilme gücünü göz önüne alarak yoksulluk halinin ne kadar süre devam edeceğini kararında belirtip nafakayı bu süreyle sınırlayabileceği görüşündedirler.

Aynı görüşü savunan yazarlardan KOCABAŞ⁷⁹⁰, Türk Medenî Kanunu’nun 175. maddesinin birinci fıkrasında yer verilen “*süresiz olarak nafaka isteyebilir.*” ifadesinin lafzi yorumu yanıltıcı olduğundan, düzenlemenin amaca uygun bir yorumla ihtiyaç sahibi tarafın ekonomik özgürlüğüne kavuşturulması için gerekli olan zaman dilimi ile sınırlandırıldığını belirtmektedir. Ayrıca yazar, Türk Medenî Kanunu’nun 178. maddesine atıfta bulunmuştur. Evliliğin boşanma sebebiyle sona ermesinden doğan dava haklarının boşanma kararının kesinleşmesinden itibaren bir yıllık kısa zamanaşımı süresine bağlayan maddenin gerekçesinde, boşanma kararının

⁷⁸⁵ DEMİR, s. 239-240; Yargıtay 2. HD. , E. 2016/8859, K. 2017/14407, T. 12.12.2017 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2016-8859-k-2017-14407-t-12-12-2017/2996695/> , e. t. : 06.05.2022.

⁷⁸⁶ ERDEM / MAKARACI BAŞAK, s. 207-208.

⁷⁸⁷ HAMZAÇEBİ, s. 35; KÖSEOĞLU / KOCAAĞA, s. 192-193; KOCABAŞ, s. 366-367; OĞUZ, s. 33; YAĞCI, s. 340; ÖZDEMİR, “Yoksulluk Nafakası”, s. 47; TOSUN, s. 67; ŞAHİN, s. 86 ve 104; DEMİRBAŞ, s. 233.

⁷⁸⁸ HAMZAÇEBİ, s. 35.

⁷⁸⁹ KÖSEOĞLU / KOCAAĞA, s. 193.

⁷⁹⁰ KOCABAŞ, s. 366-367.

kesinleşmesinden uzun bir zaman sonra tarafların boşanmaya bağlı ekonomik nitelikli talepleri ile karşı karşıya gelmelerini engelleme amacı açıkça belirtilmiştir⁷⁹¹.

OĞUZ, kanun koyucunun maddî tazminat iradı ile yoksulluk nafakası bakımından bir süre öngörmemiş olduğunu; ancak boşanma sonrası maddî sıkıntıya veya yoksulluğa düşen eşin durumunun geçici sürede iyileşebileceği anlaşılmakta ise, bu edimlere belirli bir süre hükmedilebileceğini belirtmektedir⁷⁹².

YAĞCI, mahkemenin, tarafların ve somut olayın koşullarını dikkate alarak belirli bir süreyle sınırlı olarak nafaka ödenmesine karar vermesinin mümkün olduğunu; eğer süre ile ilgili bir kanun değişikliği söz konusu olacaksa, öncelikle “süresiz olarak” ifadesinin madde metninden çıkarılması gerektiğini ve İsviçre Hukuku’nda olduğu gibi belirli kriterlere göre nafaka ödenip ödenmeyeceğinin, ödenekse nafakanın süresinin ve miktarının mahkemece takdir edileceğinin madde metninde yer alması gerektiğini savunmaktadır⁷⁹³.

ÖZDEMİR ise⁷⁹⁴, nafaka alacaklısının ekonomik açıdan kendini idame ettirecek özgürlüğe ulaşacağı süre ile sınırlı olarak yoksulluk nafakasına hükmedilmesi gerektiğini; bu nedenle kanunda bir değişiklik yapılarak yoksulluk nafakasına süre açısından bir üst sınır getirilmesinin ve hâkimin de bu sınır kapsamında takdir yetkisini kullanmasının hakkaniyete daha uygun olacağını ve ayrıca kısa süren evliliklerde boşanma sonucu süresiz nafakaya hükmedilmesinin toplumsal adalet anlayışına aykırı olduğunu savunmaktadır.

TOSUN da İsviçre Hukuku’ndaki konuya ilişkin yaklaşımın dikkate alınmasını ve özellikle kısa sürmüş evlilikler bakımından bir zaman sınırı belirlenerek yeni bir düzenlemeye gidilmesi gerektiğini; aksi takdirde bu durumun özellikle uygulama tarafından dikkate alınmasını; çok kısa süren ve özellikle çocuksuz evlilikler açısından yoksulluk nafakasının tespit ve tayininde menfaat dengesi gereğince hareket edilmesini dile getirmektedir⁷⁹⁵.

⁷⁹¹ KOCABAŞ, s. 367; aynı yönde: DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, 166; ÖZUĞUR, Güncellenmiş, s. 511; AKINTÜRK / ATEŞ, s. 309; ARKAN SERİM, s. 298.

⁷⁹² OĞUZ, s. 33.

⁷⁹³ YAĞCI, s. 340 ve s. 354-355; aynı yönde: DEMİRBAŞ, s. 233.

⁷⁹⁴ ÖZDEMİR, “Yoksulluk Nafakası”, s. 47.

⁷⁹⁵ TOSUN, s. 67-69.

ŞAHİN, katkı borçlusu eşin katkısının diğer tarafın geçimini değil makul bir süre hayata uyumunu sağlamak amacına hizmet etmesi gerektiğini; aksi düzenlemenin katkı borçlusu eşi “sosyal devlet” yerine koyar hale getireceğini vurgulamaktadır⁷⁹⁶.

Doktrinde, yoksulluk nafakasına ilişkin mevcut düzenlemeyi ve uygulamayı yerinde bulan yazarlar ile sürenin sınırlandırılması gerektiğini savunanların yer aldığını ve bu yazarların görüşlerini belirtmiş bulunmaktayız.

Farklı bir görüş getiren YÜCEDAĞ, hâkimin nafaka miktarını süreli olarak belirlemesine bir engel olmadığını; ancak nafakanın kanunen belirli bir süreye bağlanmasının da yerinde bir çözüm getirmeyeceğini savunmaktadır. Yazar⁷⁹⁷, kanundaki süresiz ibaresinin, hâkimin nafaka miktarını süreli olarak belirlemesine engel teşkil etmediğini⁷⁹⁸; yoksulluğa düşecek eşin süresiz olarak nafaka isteyebileceğine ilişkin düzenlemenin hâkimin süresiz olarak nafakaya hükmetmesini zorunlu kılmayacağını; hâkimin somut olayın koşulları çerçevesinde, eşlerin yaşını, evliliğin süresini, evlilik süresince eşler arasında kararlaştırılmış olan iş bölümünü, eşlerin sağlık durumlarını, eşlerin bir işte çalışma imkânlarının olup olmadığını, eşlerin malî gücü gibi hususları dikkate alarak nafakanın süresine ve miktarına karar verme hususunda takdir yetkisine sahip olduğunu savunmaktadır. Ayrıca nafakanın kanunen belirli bir süreye bağlanmasının da yerinde bir çözüm olmayacağını; öncelikle kanunda bu tür belirleme yapılmasının nafakanın somut olayın koşullarına göre belirlenmesine engel teşkil edeceğini; özellikle on yılı aşkın evlilikler sona erdiği takdirde eşlerden birinin evlilik süresince ev işleri ile ilgilendiği ve çalışmadığı durumlarda yeniden iş hayatına dönme imkânının da oldukça güç olacağından, nafakanın kısa bir süreye bağlanmasının adil olmayacağını savunmaktadır. Bu türden evliliklerde somut olayın koşullarına göre ya uzun süre ile ya da süresiz olarak nafakaya karar verilebilmesi gerektiğini savunan yazar, nafaka süresinin hâkim tarafından tayin edilmesinin daha uygun olacağını belirtmektedir⁷⁹⁹.

Tamamen farklı bir bakış ve görüş getiren AKINCI da süre ile sınırlı olmayan yoksulluk nafakasının Türk toplumunun bünyesine uygun olmadığı için, yoksulluk nafakasına ilişkin düzenlemelerin kanundan tamamen çıkarılması gerektiğini

⁷⁹⁶ ŞAHİN, s. 86, s. 88 ve 104.

⁷⁹⁷ YÜCEDAĞ, s. 525-526.

⁷⁹⁸ Aynı görüşte KULAKLI, s. 265.

⁷⁹⁹ YÜCEDAĞ, s. 526.

savunmaktadır. Yazar düzenlemeye yönelik eleştirilerini şu şekilde dile getirmektedir: Boşanmakla âdeta iki yabancı haline gelen, bazen de büyük kavgalar sonucu ayrılan eşler arasında yardımlaşma ve dayanışma yükümlülüğünün devamını kabul etmenin doğru olmadığını; zira hukukumuzda, boşanan eşlerin birbirlerine karşı böyle bir yükümlülüklerinin bulunduğuna ilişkin herhangi bir düzenleme bulunmadığını ve Anayasa'nın 41. maddesi gereği, devletin bu görevi eşe yükleyemeyeceğini ifade etmektedir; ayrıca boşandıktan sonra yeni bir yuva kuran eşin, yıllarca eski eşine nafaka ödemeye devam etmesinin evlilik ilişkisini tehlikeye düşürmesine neden olabileceğini; bu nedenle eşlerden biri yoksulluğa düşecekse, nafaka yerine biraz daha yüksek bir maddî tazminata hükmedilmesini ve gerekirse bu tazminatın yoksul duruma düşecek taraf için uygun bir iş kurmaya elverişli olması gerektiğini savunmaktadır⁸⁰⁰.

II. Uygulama

A. Yoksulluk Nafakasının Süresiz Oluşu Hakkında Yargıtay Uygulaması

Türk Medenî Kanunu'nun 175. maddesinin birinci fıkrası gereğince, “Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla diğer taraftan malî gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir.” hükmünde geçen “süresiz” ifadesi, Yargıtay'ın yerleşik hale gelen kararlarında, hâkimi bağlayıcı bir zorunluluk olarak yorumlanmaktadır⁸⁰¹.

Yargıtay, aylık irat biçiminde ödeme halinde süresiz takdir edilebilecek olan yoksulluk nafakasının, toptan ödeme halinde nafaka tutarının “iki yıllık süre” nazara alınarak belirlenmesinin yasaya uygun olmadığını kararında belirtmiştir⁸⁰².

Başka bir olayda, Kadıköy 2. Aile Mahkemesi'nin E. 2011/1080, K. 2012/164 sayılı ve 15.02.2012 tarihli kararıyla yoksulluk nafakası dört yıla sınırlandırılmıştır. Yerel mahkemenin gerekçesi, “*yoksulluk nafakasının süresiz olarak tayin edilmesinin hakkaniyete uygun düşmeyeceği, tarafların yaşları da dikkate alınarak iradın dört yıla sınırlandırılmasının hak ve nesafete uygun olacağı*” şeklindedir⁸⁰³. Ancak yerel

⁸⁰⁰ AKINCI, s. 35-37.

⁸⁰¹ YAĞCI, s. 335.

⁸⁰² Yargıtay 2. HD. , E. 2010/7918, K. 2010/10493, T. 31.05.2010 kararı: “...*Toptan ödemeye ilişkin gerekçede “davacının yaşı, tarafların evlilik hayatlarının kısa süreli olması, evlenme ve iş bulma şansının yüksek olduğundan” bahisle “iki yıllık nafaka tutarının tüm yoksulluk nafakası haklarını karşılamak üzere toptan ödeme miktarının belirlendiği” açıklanmıştır...*” şeklindedir, <https://lib.kazanci.com.tr/kho3/ibb/files/2hd-2010-7918.htm> , e. t. : 13.06.2022.

⁸⁰³ DEMİR, Yoksulluk Nafakası, s. 56; YAĞCI, s. 336; GENÇCAN, Nafaka, s. 506-507.

mahkemenin bu kararı, Yargıtay 2. Hukuk Dairesi’nin E. 2012/14283, K. 2012/19487 sayılı ve 11.07.2012 tarihli kararı ile şu şekilde bozulmuştur: “...*Kanun yoksulluk nafakasının süresiyle ilgili hâkime herhangi bir takdir yetkisi tanımamış, süresini durumun gerekleri ya da haklı sebepleri göz önünde tutarak belirlemeyi de emretmemiştir. Kanun, bu nafakanın “süresiz” olmasını açıkça öngördüğüne göre, takdir hakkına sığınarak nafakayı belirli bir süreyle sınırlamak kanuna açık aykırılık oluşturur...*”⁸⁰⁴.

Yine, yürürlükten kaldırılmış olan eski Türk Medenî Kanunu’nun 144. maddesinde 3444 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle bir yıllık sürenin kaldırılarak süresiz nafaka talep edilebileceği hükmünün getirildiği döneme ait Yargıtay Hukuk Genel Kurulu’nun kararında, nafaka alacaklısı, yoksulluk nafakası istemeye hak kazanmış ve süresiz nafaka ödenmesini talep etmiştir; ancak mahkeme, altı ay süre ile yoksulluk nafakası verilmesine hükmetmiştir⁸⁰⁵.

Yargıtay, kanun koyucunun eski 743 sayılı Türk Kanunu Medenî’sinin 144. maddesinde 04.05.1998 tarihli ve 3444 sayılı Kanun ile yaptığı değişikliğin bilinçli bir değişiklik olduğu ve maddedeki bir yıllık sürenin kaldırılarak süresiz olarak nafaka istenebileceğine dair hükmün getirilmesinin, hâkime belirli süreyle sınırlı olacak şekilde nafakaya hükmedebilme konusunda takdir yetkisi vermediği görüşündedir. Yargıtay’a göre, madde metninde açıkça, durumun gerekleri ve haklı sebeplerin varlığı halinde nafakaya, sınırlı süreli olarak karar verileceğine dair bir hüküm yer almadıkça, nafakanın süresiz olarak karara bağlanması mecburidir.

Kanaatimizce, Yargıtay’ın görüşüne katılmak mümkün değildir. Türk Medenî Kanunu’nun 175. maddesinin birinci fıkrasında, yoksulluk nafakası alacaklısının süresiz olarak nafaka isteyebileceği açıkça belirtilmiştir. Ayrıca hâkimin nafakayı süresiz olarak karara bağlama zorunda olduğuna dair bir hüküm maddede yer almamaktadır. Bununla birlikte, yoksulluk nafakası alacaklısının süresiz nafaka talebine sahip olması, mutlaka mahkemenin süresiz olarak nafakaya hükmetmek zorunda olduğunu göstermez. Fakat somut olayın koşulları mevcut ise, hâkim süresiz olarak nafaka ödenmesine karar verebilir. Ama, söz konusu koşullara göre, nafaka

⁸⁰⁴ Yargıtay 2. HD. , E. 2016/24486, K. 2017/7036, T. 07.06.2017 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2016-24486-k-2017-7036-t-07-06-2017/2875002/> , e. t. : 14.06.2022.

⁸⁰⁵ YHGK. , E. 1990/2-111, K. 1990/261, T. 02.05.1990 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-hgk-e-1990-2-111-k-1990-261-t-02-05-1990-bosanma/149469/> , e. t. : 15.06.2022.

alacaklısının süresiz nafaka talebine rağmen, hâkimin gerekçesini de belirterek belirli bir süre ile sınırlı olarak nafaka ödenmesine karar vermesi mümkündür⁸⁰⁶.

Yargıtay'ın yorumu, toplumun temel ihtiyaçlarına ve değer yargısına da uygun değildir. Çünkü, kısa süreli evliliklerde (örneğin: sadece bir yıl sürmüş ve tarafların da ortak çocuklarının bulunmadığı bir evlilik modelinde) Türk Medenî Kanunu'nun 176. maddesinde yer alan nafakanın kaldırılmasına ilişkin şartlar da gerçekleşmediği takdirde, nafaka talebinde bulunan tarafa bir ömür boyu nafaka ödemek zorunda kalmak hem hakkaniyete hem de adalete uygun değildir.

B. Yoksulluk Nafakasının Süresiz Oluşu Hakkında Anayasa Mahkemesi Kararı

Kestel Asliye Hukuk Mahkemesi, Aile Mahkemesi sıfatı ile görülen bir davada Türk Medenî Kanunu'nun 175. maddesinin birinci fıkrasında yer alan “süresiz olarak” teriminin Anayasa'nın 2., 10. ve 41. maddelerine aykırı olduğu gerekçesiyle somut norm denetimi yoluyla Anayasa Mahkemesi'ne iptal için başvuruda bulunmuştur.

1. İptal Başvurusunun Gerekçeleri

Başvurunun gerekçeleri şöyledir:

İtirazda, kanun maddesinde nafakaya hangi hallerde hükmedileceği, davacı ve davalının ekonomik durumlarının ne şekilde dikkate alınacağı, tarafların yaşlarının, evli kaldıkları sürenin, çocuklarının olup olmamasının dikkate alınıp alınmayacağı, hangi koşullarda kaldırılmasının istenebileceği ayrıntılı olarak açıklanmadığı için ve bir kişinin kan bağı ile bağlı olmadığı boşandığı eşine sürekli yani ömür boyu nafaka bağlanmasının insan haklarına aykırı olduğunu, bunu hüküm altına alan Türk Medenî Kanunu'nun 175. maddesinin 2. fıkrasının Anayasa'nın 2. maddesine aykırılık teşkil ettiğini belirten mahkeme, yine bir kişinin sürekli nafaka yükümlüğü altına sokulmasının herkesin bir ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşit olduğunu açıklayan Anayasa'nın 10. maddesine de aykırılık teşkil ettiğini, ayrıca ilgili hükmün (TMK. m. 175) nafaka yükümlülerinin yeniden aile hayatı kurmasını engelleyici

⁸⁰⁶ KULAKLI, s. 265; CEYLAN, Türk ve İsviçre Hukukunda, s. 116.

mahiyette olması sebebiyle de Anayasa'nın 41. maddesine aykırılık teşkil ettiğini ileri sürmüştür⁸⁰⁷.

Sonuç olarak, mahkeme 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu'nun 175. maddesinin nafaka yükümlüğünün hangi hallerde ve ne şekilde hükmedileceğini hangi hallerde kaldırılmasının istenebileceğini, tarafların çalışmaya engel özürlerinin, malî güçlerinin, yaşlarının, evlilik süresinin etkisinin ne olacağını ayrıntılı olarak düzenlememesi sebebi ile öncelikle tümünden, bunun kabul edilmemesi halinde nafakanın sürekli olarak hükmedileceğini öngören “süresiz olarak” ibaresinin iptaline karar verilmesini talep etmiştir.

2. Anayasa Mahkemesi'nin Oy Çokluğuyla Aldığı Karar ve Gerekçeleri

Anayasa Mahkemesi, 17.05.2012 tarihli, E. 2011/136, K. 2012/72 sayılı kararında, 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu'nun 175. maddesinin birinci fıkrasında yer alan “...süresiz olarak...” ibaresinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın reddine, Hicabi DURSUN'un karşı oyu ve oy çokluğuyla karar vermiştir.

Anayasa Mahkemesi'nin ret gerekçeleri şöyledir:

“...Anayasa'nın 2. maddesinde yer alan “sosyal hukuk devleti”, vatandaşlarına asgari bir yaşama düzeyi sağlamayı kendisine görev bilen ve bu yüzden devletin sosyal ve ekonomik yaşama aktif müdahalesini meşru ve gerekli gören bir anlayışı ifade eder.

İtiraz konusu “süresiz olarak” ibaresi, nafaka alacaklısının her zaman ölünceye kadar yoksulluk nafakası alacağı anlamına gelmemektedir.

Evlilik birliğinde eşler arasında geçerli olan dayanışma ve yardımlaşma yükümlülüğünün, evlilik birliğinin sona ermesinden sonra da kısmen devamı niteliğinde olan yoksulluk nafakasının özünde, ahlâki değerler ve sosyal dayanışma düşüncesi yer almaktadır. Yoksulluk nafakasının amacı, nafaka alacaklısını zenginleştirmek değildir.

⁸⁰⁷ Gerekçenin tam metni için bkz. : 2011/136 Esas sayılı, 2012/72 Karar sayılı, 17.05.2012 tarihli Anayasa Mahkemesi Kararı, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/06/20120626-25.htm> , e. t. : 08.07.2022.

İtiraz konusu kuralda, boşanma sebebiyle yoksulluğa düşen eşi korumak için diğer eşin, koşulları bulunduğu sürece, herhangi bir süre sınırı olmaksızın yoksulluk nafakası vermesi düzenlenmiş olup bu yükümlülüğün sosyal hukuk devleti ilkesinin gereği olarak getirildiği kuşkusuzdur.

Açıklanan nedenlerle, itiraz konusu kural Anayasa'nın 2. maddesine aykırı değildir. İptal isteminin reddi gerekir.⁸⁰⁸

3. Karşı Oy Gerekçesi

Anayasa Mahkemesi üyelerinden Hicabi DURSUN karşı oy gerekçesinde özetle, hukuk devleti olmanın bir gereği olarak, kanun koyucunun hukuki düzenlemelerde kendisine tanınan takdir yetkisini anayasal sınırlar içinde adalet, hakkaniyet ve kamu yararı ölçütlerini göz önünde tutarak kullanması gerektiğini; 4721 sayılı Kanun'un 175. maddesinde evliliğin süresi, nafaka alacak eşin yaşı, çalışma gücünün niteliği gibi özel şartlar getirilmediğini; insanların boşanarak aralarındaki hukuki ilişkiyi bitirmiş olmalarına rağmen evlilik birliğinde var olan sorumluluklarının ömür boyu devam etmesinin hem insaflı olmadığını hem de hakkaniyete aykırı olduğunu; boşanmadan kaynaklanan bir nafaka alacağının varlığının belli koşullar altında, tarafların yaşamı boyunca, sanki mülkiyet hakkıymış gibi sürekli olmasının adalet duygusunu zedelediğini; süresizliğin kanunda yazılı şartları taşıyıp taşımadığını kontrol amacıyla, diğer tarafın özel hayatına müdahale anlamına gelebilecek davranışlara ve psikolojik baskı kurmasına neden olabileceğini; yine nafakayı alan tarafın, karşı tarafı ömür boyu cezalandırmak amacıyla gelir getirici bir işte çalışmama ve evlilik akdi yapmadan birlikte yaşama gibi davranışlara itebileceğini; tarihin hiçbir döneminde, hiçbir hukuk sisteminin ömür boyu sürebilecek yoksulluk nafakası yükümlülüğü öngörmediğini; Türk Medenî Kanunu'nda yardım nafakası için herhangi bir süre şartı öngörülmemişken, bakım nafakasının bir türü olan yoksulluk nafakasının kanunda belirlenen şartlar dâhilinde süresiz talep edilebileceğinin öngörülmesinin “sosyal hukuk devleti” ilkesine aykırı olduğunu; toplumsal bir olgu olan ve devletin aktif olarak mücadele etmesi gereken yoksulluğun yükümlülüğünün, boşanan taraflardan birisinin üzerine ömür boyu yüklenmesinin

⁸⁰⁸ 2011/136 Esas sayılı, 2012/72 Karar sayılı, 17.05.2012 tarihli Anayasa Mahkemesi Kararı, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/06/20120626-25.htm> , e. t. : 08.07.2022.

sosyal devlet ilkesine, hakkaniyete ve mantığa aykırı olduğunu; itiraza konu hükmün Anayasa'nın 2. maddesine aykırı olduğu için iptal edilmesi gerektiğini belirtmiştir⁸⁰⁹.

4. Anayasa Mahkemesi Kararının Değerlendirilmesi

Anayasa Mahkemesi, kararında “süresiz olarak” nafakaya hükmedilmesinin kanunun emredici bir hükmü olup olmadığı ve süre belirlenirken hâkimin takdir yetkisinin bulunup bulunmadığı hususunda açık bir sonuca varmamaktadır.

Anayasa Mahkemesi, Türk Medenî Kanunu'nun 176. maddesinin üçüncü fıkrasında sayılan nedenler ortaya çıktığında, yoksulluk nafakası sona ereceğinden, süresizliğin hakkaniyete aykırı yönünü ortadan kaldırdığı görüşündedir. Ancak, yoksulluk nafakasının sona erme sebepleri mevcut değilse mahkeme, her durumda süresiz olarak nafakaya hükmedeceğinden bu durumun toplumda yarattığı (sosyolojik, psikolojik, ekonomik) mağduriyetlerin Anayasa Mahkemesi tarafından değerlendirilmeye alınmamış olması yönünden karar eksik kalmaktadır⁸¹⁰.

Bunun yanında Anayasa Mahkemesi kararında, Türk Medenî Kanunu'nun 175. maddesinin birinci fıkrasının “sosyal hukuk devleti” ilkesinin bir gereği olduğunu ifade etmiştir⁸¹¹. Sosyal devlet, kişileri korumayı, onlarla birlikte onların huzur ve refahını sağlamayı amaç edinmekte; bunları sağlamak için de birtakım tedbirler almaktadır ki bu Anayasa'nın devlete yüklediği bir görevdir⁸¹².

Yoksulluk nafakasının amacı, boşanma yüzünden maddî desteğe ihtiyaç duyan tarafı korumak ve desteklemektir. Somut olayın koşulları dikkate alındığında bile taraflardan birisini ömür boyu nafaka ödemekle yükümlü tutmak; hakkaniyete, insan onuruna ve özel hayata müdahaleye elbette uygun değildir⁸¹³. Ayrıca nafaka borçlusunun üzerindeki bu yük, taraflar arasındaki menfaat dengesinin tek taraf aleyhine önemli derecede bozulmasına ve kişinin istemediği bir ilişkiye süresiz olarak zorlanmasına yol açabilecektir (TMK. m. 23)⁸¹⁴.

⁸⁰⁹ Karşı oy yazısının tam metni için bkz. : 2011/136 Esas sayılı, 2012/72 Karar sayılı, 17.05.2012 tarihli Anayasa Mahkemesi Kararı, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/06/20120626-25.htm> , e. t. : 08.07.2022.

⁸¹⁰ DEMİR, Yoksulluk Nafakası, s. 56; GELMEZ, s. 2149.

⁸¹¹ Bkz. : Birinci Bölüm / § 2. IV. D.

⁸¹² YILDIRIM, s. 81-82; GÖREN, “Sosyal Devlet İlkesi”, s. 96 vd.

⁸¹³ YAĞCI, s. 334.

⁸¹⁴ KÖSEOĞLU / KOCAAĞA, s. 235.

Öte yandan, kanun koyucu evliliğin boşanma sebebiyle sona ermesinden doğan dava haklarının boşanma hükmünün kesinleşmesinin üzerinden bir yıl geçmekle zamanaşımına uğrayacağını belirtmiştir (TMK. m. 178). Madde gerekçesinde de ifade edildiği üzere, bir yıllık sürenin amacı, aralarında evlilik bağı son bulmuş kişilerin tazminat veya ilk kez istenecek yoksulluk nafakası nedeniyle karşı karşıya gelmelerini engellemektir⁸¹⁵. Böyle bir durumda boşanan tarafların ömür boyu karşı karşıya gelmesinin önü açılarak çelişkili bir tutum sergilenmiş olacağı ilk bakışta düşünülebilir. Ancak Anayasa Mahkemesi kararında “süresiz” ibaresinin kaldırılmasına karar verilseydi bütün hâkimler mecburen nafakaya süreli hükmedecekti; bu durum da hak kaybına yol açacaktı. Bu açıdan bakıldığında, süreli nafaka kanuni düzenlemede yerini aldığı anda yoksulluğu devam eden taraf, geri dönüşü ve telafisi mümkün olmayan hak kaybına uğramış olacaktı. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesi’nin kararı yerindedir.

Kanaatimizce, nafaka alacaklısı öncelikle yaşama uyum sağlayana kadar desteklenmeli ve sonrasında ise nafaka alacaklısının yine de yoksulluğu ortadan kalkmamış ise, toplumun her bireyinin insan onuruna yakışır asgari yaşam seviyesinde hayatını idame ettirmesini sağlamak ve bu konuda gerekeni yapmak sosyal hukuk devletinin bir gereği olarak devlete düşmeli ve devletin malî kaynaklarının yeterliliği ölçüsünde ve belki de üstünde sosyal politikalar üreterek sorunu çözmesi beklenmelidir⁸¹⁶. Ülkemizde öncelikle sorgulanması ve devlet politikalarıyla ortadan kaldırılması gereken, kız çocuklarının eğitim sisteminden; devamında ise kadınları işgücünden ve kamusal yaşamdan dışlayan dinamiklerdir. Toplum, kadını sadece ailede anne, ev hanımı, çocuk bakımı rolünde görmemelidir. Kanaatimizce devlet; kadını, aile içi rolleri temelinde tanımlayan ve gören bakış açısından uzaklaşmalıdır⁸¹⁷. Bununla birlikte devlet tarafından verilen yardımlar da yeterli olmadığından, sosyal yardımların meblağ olarak rasyonel bir zemine oturtulması sağlanmalıdır. Çok fazla evrak işi ve bürokratik engel nedeniyle de çoğu kişi yardım talebi başvurusunda bulunmaktan vazgeçmektedir. Bu nedenle devlet, başvuru işlemlerini kolaylaştırmalı ve başvuru sürecinde sosyal yardım mekanizmaları hakkında da vatandaşını bilgilendirmelidir. Nafaka davalarında, boşanma yüzünden daha çok yoksulluğa düşen

⁸¹⁵ https://www5.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem21/yil01/ss723_Madde_Gerekceleri_1.pdf , e. t. : 11.07.2022.

⁸¹⁶ DEMİR, s. 241; GENÇCAN, Nafaka, s. 508.

⁸¹⁷ SELMAN, Adnan, “Aile-Din İlişkisi ve Aile İçi Roller”, Akademia Sosyal Bilimler Dergisi, S. 4, Yıl: 2018, ss. 13-20, s. 16; GÜLSEVEN, Ayşe Seda, “Türk Aile Hukukunda Toplumsal Cinsiyet Roller”, TBB. Dergisi, S. 132, Yıl: 2017, ss. 183-230, s. 197.

kadınların, adalete erişim hakkının sağlanması konusunda yeterince aydınlatılması ve bilgilendirilmesi yükümlülüğü de sosyal devletin üzerine düşmelidir.

Ayrıca mevcut düzenlemedeki temel sorun, Yargıtay içtihatlarında süre konusunda hâkimin takdir yetkisine sahip olmadığı yönündeki kararlarından kaynaklanmaktadır. Benimsenen görüşün aksine, ilgili maddede yapılacak değişiklik, hâkime takdir yetkisi verilmeli ve her olayın koşullarına uygun değerlendirmeler yapılarak nafakaya gerektiğinde süresiz gerektiğinde süreli hükmedilebilmelidir.

III. Meclis Araştırması Komisyonu Raporu

Yargıtay içtihatlarındaki yoksulluk nafakanın süresiz olarak karara bağlanması yönündeki yerleşmiş uygulama, toplumda önemli ve ciddi sorunları ortaya çıkarmış ve mağduriyetlere neden olmuştur. Bunun neticesinde, nafaka mağdurları tarafından, sivil toplum örgütleri oluşturulduğu; yoksulluk nafakasına süre sınırı getirilmesi gerektiği konusunda yoğun taleplerin iletildiği görülmektedir. Tüm bunların sonucunda, kanun değişikliği çözümü gündeme gelmiş ve konu Türkiye Büyük Millet Meclisi Adalet Komisyonuna iletilmiştir⁸¹⁸.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 26. yasama dönemi, 1. yasama yılı ve 399. sıra sayısı olan, 14 Mayıs 2016 tarihli Aile Bütünlüğünü Olumsuz Etkileyen Unsurlar ile Boşanma Olaylarının Araştırılması ve Aile Kurumunun Güçlendirilmesi İçin Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporunda, “çok kısa süren (birkaç gün), hatta fiili birliktelik gerçekleşmemiş ve/veya eşit kusurluluk halindeki boşanmalarda, eşlerden birinin süresiz olarak yoksulluk nafakası ödemesinin, bu nafakayı ödeyen eş için orantısız bir ceza haline geldiği” ifade edilmiştir. Yine raporda, “yoksulluk nafakasının süresiz olarak verilmesi, bir sorun olarak belirtilmiş; bunun aynı zamanda kadının güçlenmesinin önünde bir engel olduğu da” söylenmiştir. Eşlerden birinin süresiz olarak yoksulluk nafakası ödemesinin, özellikle eşit kusur ve çok kısa süreli ve/veya fiili birliktelik olmadan sona eren evliliklerde, bu nafakanın yeni bir çatışmaya yol açmaması ve hakkaniyetli bir uygulama için, yoksulluk nafakasını ödeyecek eşin yükümlülüğünün süreli olması gerektiği, farklı ülkelerde görüldüğü gibi belirli bir

⁸¹⁸ YAĞCI, s. 345; GELMEZ, s. 2151.

sürede verilmesine ve oluşturulacak bir fon üzerinden yoksulluk nafakasının ödenmesine yönelik ilgili kurumlarca çalışma yapılması önerilmektedir. Raporun devamında, “yoksulluk nafakasının eş tarafından ödendiği süre içinde nafaka alan yoksul eşin, sosyo-ekonomik açıdan güçlendirilmesi için meslek edindirme ve istihdam imkanlarından faydalanmasının sağlanması gerektiği” ifade edilmektedir. Yoksulluk nafakası alan eşin mağduriyeti tüm tedbirlere rağmen belirlenen süre sonunda hala devam ediyor ise yoksulluk nafakasının söz edilen fondan karşılanması tavsiye edilmektedir⁸¹⁹.

IV. Görüş ve Değerlendirmelerimiz

Kanaatimizce, yoksulluk nafakasının süresiz talep edilmesi halinde, hâkim nafakaya mutlaka süresiz olarak karar vermek zorunda değildir. Zira Türk Medenî Kanunu’nun 175. maddesinin birinci fıkrası, emredici bir hüküm değildir. Madde metninin lafzından da amacından da nafakaya süresiz olarak hâkimin hükmetme zorunluluğu çıkmaz.

Kanun değişikliğine ihtiyaç duyulması, “hâkimin, nafakanın süresine ilişkin takdir yetkisinin bulunmadığı yönündeki” Yargıtay’ın on yılı aşkın bir süredir uyguladığı yerleşmiş içtihat kararlarından kaynaklanmaktadır. Bu uygulama aşılamadığı için, olası bir kanun değişikliği düşünülmektedir. Bu durum, Anayasa’nın 2. maddesinde düzenlenen “sosyal hukuk devleti” ilkesi ile de bağdaşmamaktadır. Devlet, yoksul durumda olan vatandaşına el uzatmakla ve sosyal yardım imkanları sağlamakla yükümlüdür. Hâkimin, süresiz nafaka talebi halinde, nafakaya süreli olarak hükmetmek konusunda takdir yetkisine sahip olmadığını kabul etmek, yoksulluk nafakasının amacına ve hakkaniyete uygun değildir. Ancak karşı görüşte olanlar⁸²⁰, nafakanın süresiz olmadığını; yoksulluğun ortadan kalkması, taraflardan birinin evlenmesi, ölmesi ya da haysiyetsiz hayat sürmesi, fiilen evliymiş gibi yaşaması hallerinden birinin varlığı halinde nafakanın sona ereceğini ileri

⁸¹⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin 26. yasama dönemi, 1. yasama yılı ve 399. sıra sayısı olan, 14 Mayıs 2016 tarihli Aile Bütünlüğünü Olumsuz Etkileyen Unsurlar ile Boşanma Olaylarının Araştırılması ve Aile Kurumunun Güçlendirilmesi İçin Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu, ss. 1-445, s. 83, <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem26/yil01/ss399.pdf>, e. t. : 13.07.2022.

⁸²⁰ Bkz. : Anayasa Mahkemesi kararı (Üçüncü Bölüm / § 1. II. B.); Yargıtay uygulaması (Üçüncü Bölüm / § 1. II. A.); doktrinde bir kısım görüş (Üçüncü Bölüm / § 1. I.).

sürmektedirler. Ancak bu sayılan durumlardan birisi söz konusu değilse nafakanın süresiz bir şekilde hayat boyu ödenmesi söz konusu olacaktır.

Daha önce de belirttiğimiz üzere, yoksulluk nafakası, evlilik birliğinin sona ermesi halinde, yoksulluğa düşen tarafın yeniden ekonomik yaşama tutunabilmesi, kendi geçimini sağlayabilecek duruma gelebilmesi için verilen bir destektir. Bu desteğin de ne kadar süreceği, nafaka alacaklısının durumuna göre hâkim tarafından tespit edilmelidir.

Yoksulluk nafakasının miktarını ve süresini belirlemek için, madde metninde yapılacak düzenlemeye, evlilik süresi, tarafların yaş ve sağlık durumları, mesleki ve eğitim durumları, müşterek çocukların bakım ve ihtiyaçları gibi kriterlerin eklenmesi ve ayrıca bu hususta hâkime açıkça geniş bir takdir yetkisi tanınması faydalı olacaktır.

Kanaatimizce, ilgili maddede yapılacak değişikliklerle, hâkime nafakanın süresi ve miktarı konusunda takdir yetkisi açıkça tanınmalı; İsviçre Hukuku'ndaki kriterlere yer verilerek her olayın koşullarına uygun değerlendirmeler yapılmalı ve nafakaya gerektiğinde süresiz gerektiğinde süreli hükmedilebilmelidir. Sürenin sonunda yine de nafaka alacaklısı tarafın yoksulluğu devam ediyorsa bu durum tekrar revize edilerek hâkim tarafından değerlendirilmeli; hak kaybı yaşanmaması için tekrardan nafakaya hükmedilmesine imkân sağlanmalıdır.

Bunların yanında, yoksulluğu devam eden kişiye devlet yardımı sağlanmalıdır. Aynı zamanda yoksulluğa düşen tarafın topluma kazandırılması için bu yönde teşvik edilmesi gerekirse iş imkânı sağlanması sosyal devletin yükümlülüğünde olmalıdır⁸²¹. Bunun için Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde oluşturulacak bir fon üzerinden yoksulluk nafakasının ödenmesi, yoksul eşin, sosyo-ekonomik açıdan güçlendirilmesi için meslek edindirme ve istihdam imkanlarından faydalanmasının sağlanması; boşanan tarafların çalışma ve sosyal hayatlarına uyumunu ve ayrıca birbirleriyle zorunlu olan ilişkilerini sürdürmek zorunda kalmamalarını sağlamak adına da faydalı olabilecektir⁸²².

⁸²¹ GÖREN, “*Sosyal Devlet İlkesi*”, s. 96 vd. ; KULAKLI, s. 263; YILDIRIM, s. 82.

⁸²² KULAKLI, s. 264.

Öte yandan ülkemiz Türk toplumu ataerkil aile yapısında, özellikle kadınlar bakımından, kendisini eşine ve çocuklarının bakımına adanmış hatta bu nedenle sosyal hayattan bile kopmuş bir kitlenin varlığı da tartışmasız bir gerçektir.

Ülkemizde, kadınları işgücünden ve kamusal yaşamdan dışlayan faktörlerin ve toplumda kadını değersiz gören zihniyet bilincinin terk edilmesi gerekmektedir. Kanaatimize göre, öncelikle, aileden geçen ve bir türlü bırakılamayan alışılmış toplumsal kodların dışına çıkılmalıdır. Bunu yaparken temel eğitim ve öğretimin verildiği ilkokullarda “temel aile bilgisi”, “cinsiyet eşitliği” gibi derslere yer verilerek küçük yaşta toplumsal kodların yıkılması ve zihinlere cinsiyet eşitliğinin aşılması sağlanmalıdır. Bununla birlikte, hukuk fakültelerinde de “toplumsal cinsiyet eşitliği” ya da “feminist hukuk” derslerine yer verilmesi, toplumun algısının ve vazgeçilmez nitelikte görünen alışkanlıklarının değişmesine destek olabilecektir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ortadan kaldırılmasına yönelik en büyük adımlardan biri olan kadın emeğinin (ev işi, çocuk bakımı, engelli bakımı gibi) görünür kılınması için Anayasa’da ve Türk Medenî Kanunu’nda gerekli yasal düzenlemeler yapılmalıdır. Uygulamada da adalete erişim hakkının sağlanması konusunda vatandaşın yeterince aydınlatılması ve bilgilendirilmesi yükümlülüğü de sosyal devletin üzerine düşmelidir.

§ 2. YOKSULLUK NAFAKASININ SONA ERMESİ

Yoksulluk nafakasının sona ereceği durumlar Türk Medenî Kanunu’nun 176. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, “*İrat biçiminde ödenmesine karar verilen maddî tazminat veya nafaka, alacaklı tarafın yeniden evlenmesi ya da taraflardan birinin ölümü hâlinde kendiliğinden kalkar; alacaklı tarafın evlenme olmaksızın fiilen evliymiş gibi yaşaması, yoksulluğunun ortadan kalkması ya da haysiyetsiz hayat sürmesi hâlinde mahkeme kararıyla kaldırılır*”. Kanun koyucu, yoksulluk nafakasının sona ermesinde ödenme biçimine göre ikili ayrım öngörmüştür. Söz konusu düzenlemede yer alan sona erme halleri sadece yoksulluk nafakasının irat biçiminde ödenmesinde mümkün görülmektedir. Zira toptan (sermaye) biçimde ödemeye karar verilen yoksulluk nafakası bir defada ödeneceğinden kesilmesi de (hatta ödenmiş ise geri alınması da) söz konusu olmayacaktır⁸²³.

⁸²³ GENÇCAN, Nafaka, s. 528; DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, s. 163.

Türk Medenî Kanunu'nun 176. maddesine göre, nafaka, alacaklı tarafın yeniden evlenmesi ya da taraflardan birinin ölümü halinde “kendiliğinden”; alacaklı tarafın evlenme olmaksızın fiilen evliymiş gibi yaşaması, yoksulluğunun ortadan kalkması ya da haysiyetsiz hayat sürmesi hâlinde ise “mahkeme kararıyla” kaldırılmaktadır.

04.05.1988 tarihli, 3444 sayılı Kanun ile getirilen değişiklikle birlikte 743 sayılı mülga Medenî Kanun'da yer alan düzenlemede, “...aksi taraflarca kararlaştırılmadığında...” iradın kesileceği öngörülmüştü. Söz konusu düzenlemedeki tamamlayıcı hukuk kuralı, Türk Medenî Kanunu'nun 176. maddesinin üçüncü fıkrası ile emredici hukuk kuralı haline gelmiştir. Dolayısıyla madde metninde sayılan sona erme sebeplerinden biri meydana geldiği takdirde yoksulluk nafakası, -aksini tarafların kararlaştırması mümkün olmadan- ya kendiliğinden ya da mahkeme kararı ile sona erecektir. Buna karşın yoksulluk nafakası borcunun ifa yoluyla sona ermesi de mümkündür.

I. Yoksulluk Nafakası Borcunun İfayla Sona Ermesi

Diğer borçlar gibi kural olarak yoksulluk nafakası borcu da ifa ile sona erer. İfa, taraflarca anlaşmayla belirlenen veya mahkeme kararıyla hükmedilen yoksulluk nafakasının nafaka yükümlüsü veya onun yetkili kıldığı ya da üçüncü bir kişi tarafından nafaka alacaklısına tam ve eksiksiz yaptığı ödemedir.

A. Yoksulluk Nafakası Borcunun İfası

İfa kavramı, Türk Borçlar Kanunu'nda tanımlanmamıştır. Borçlanılan edimin konusu, zaman ve yer bakımından tam ve doğru bir şekilde yerine getirildiğinde ifa gerçekleşmiş olur. Nafaka borcunun ifası, borç ilişkisinin iki tarafı yönünden farklı ancak birbiriyle bağlantılı bakış açısını ifade eder. Nafaka alacaklısı yönünden, alacağın istenebilirliğini; nafaka yükümlüsü yönünden ise borcun yerine getirilebilirliğini ortaya koyar⁸²⁴.

⁸²⁴ ANTALYA, s. 43.

Yoksulluk nafakasında taraflar anlaşma kapsamında, nafaka borcunun şeklini, içeriğini; borcu ifa edecek veya borcun ifa edileceği kişiyi, borcun zamanını, yerini serbestçe belirleyebilirler.

İfanın tarafları, yoksulluk nafakası alacaklısı ve nafaka yükümlüsüdür. Yoksulluk nafakası borcunun ifasının muhatabı kural olarak nafaka yükümlüsüdür. İfayı gerçekleştirecek taraf belirlenirken önemli olan edimin niteliğidir. Zira para borçları ve maddi edimin ifası, üçüncü kişi tarafından da yerine getirilebilir⁸²⁵. O halde taraflar, nafaka borcunun nafaka yükümlüsü tarafından yerine getirilmesini kararlaştırabilecekleri gibi nafaka alacaklısının hukuken korunmaya değer bir menfaatinin bulunmaması halinde (para borçlarında) borcun üçüncü bir kişi tarafından ifa edilebileceğini de kararlaştırabilirler (TBK. m. 83). Zira nafaka borcunun üçüncü kişi tarafından ifası, anlaşmanın tarafı olan nafaka yükümlüsünün değiştiği anlamına gelmez⁸²⁶. Ancak istisnai durumlarda üçüncü şahsa yapılacak bir ifa, kural olarak nafaka yükümlüsünü borcundan kurtarmasa da borcu sona erdirebilir. Nafaka yükümlüsü, borcunu üçüncü kişiye ifa edebilmesi konusunda yükümlülük altına girmişse (sözleşme, mahkeme kararı gereği ya da nafaka alacaklısının vereceği bir talimatla) veya bu konuda yetkili kılınmışsa (nafaka alacaklısının yetkilendirmesi veya kanun gereği TBK. m. 111 gibi) nafaka yükümlüsü borcunu üçüncü kişiye yapabilir.

Yoksulluk nafakası borcunun ifa edileceği yer, taraflarca yapılacak anlaşmada açık veya örtülü olarak belirlenebilir. Bu durumda borcun öngörülen yerde ifası gerekir. Aksi takdirde nafaka alacaklısı ifayı kabul etmeyebilir⁸²⁷. Taraflarca ifa yeri belirlenmemişse ve bizzat kanunun öngördüğü bir ifa yeri de yoksa Türk Borçlar Kanunu'nun tamamlayıcı nitelik taşıyan hükümleri uygulanır. Buna göre para borçları, alacaklının ödeme zamanındaki yerleşim yerinde ifa edilir (TBK. m. 89/f. I, b. I). Yoksulluk nafakası borcu genellikle bir para alacağı olduğundan nafaka alacaklısının ödeme zamanındaki yerleşim yerinde ifası gerekir⁸²⁸. Ancak taraflar aralarında yapmış oldukları anlaşmada, yoksulluk nafakasının konusunu taşınır veya taşınmaz mal ya da bir hakkın devri olarak da belirleyebilirler. Eğer taraflar, borcun konusu olan eşyanın bireysel nitelik ve özelliklerini yeterli olarak belirlemişlerse sözleşmenin kurulduğu sırada nafaka borcunun konusunun bulunduğu yerde; bunların dışındaki bütün borçlar

⁸²⁵ OĞUZMAN / ÖZ, s. 252; ANTALYA, s. 55.

⁸²⁶ EREN, s. 1050.

⁸²⁷ ANTALYA, s. 79.

⁸²⁸ Yargıtay 13. HD. , E. 2013/2570, K. 2013/3042, T. 11.02.2013 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-13-hd-e-2013-2570-k-2013-3042-t-11-02-2013/1351215/para+borclarinda+ifa> , e. t. : 26.10.2023.

ise doğumları sırasında nafaka yükümlüsünün yerleşim yerinde ifa edilir (TBK. m. 89/f. I, b. II ve III).

Yoksulluk nafakasının tarafları, yapmış oldukları anlaşmalarında, nafaka borcunun ifa zamanını diledikleri gibi belirleyebilirler. İfanın istenebilirliğinin başlayacağı anı (vadeyi) (örneğin 12.12.2024 gibi) veya ifanın istenebileceği süre aralığını (örneğin anlaşmanın yapılmasından veya başka bir olgunun gerçekleşmesinden itibaren 30 gün içinde gibi) kararlaştırabilirler. İfa zamanı, taraflarca kararlaştırılmadıkça veya hukuki ilişkinin özelliğinden anlaşılmadıkça her borcun ifa zamanı, kanun hükümlerine göre genel kuralla gerçekleşir. Sözleşmeden, haksız fiilden ve sebepsiz zenginleşmeden doğan borçlar da dahil, her borç doğumu anında muaccel olur (TBK. m. 90). Nafaka borcunun, anlaşmanın yapılmasından başlayarak belli bir sürenin sonunda ifası gerekiyorsa ifa zamanı, kanun hükümlerine göre belirlenir (TBK. m. 92).

B. Yoksulluk Nafakası Borcunun İfa Edilmemesi ve Sonuçları

Yoksulluk nafakası borcunun ifasında, tarafların aralarında yapmış oldukları anlaşma hükümlerine uygun olacak şekilde nafaka borcunun yerine getirilmesiyle nafaka yükümlüsünün borcu sona erer. Ancak ifanın; taraf, yer, zaman ve miktar bakımından eksiksiz olarak yerine getirilemediği hallerde, borcun ifa edilememesi veya eksik ifası söz konusu olur⁸²⁹. Anlaşmayla kararlaştırılan nafaka borcunun hiç veya gereği gibi ifa edilmemesi halinde, nafaka yükümlüsü, kendisine hiçbir kusurun yüklenemediğini ispat etmedikçe, nafaka alacaklısının bundan doğan zararını gidermekle yükümlüdür. Hangi hukuki ilişkiden kaynaklanırsa kaynaklansın tüm borç ilişkilerine uygulanacak sözleşmeden doğan tazminat sorumluluğunun temel kuralı Türk Borçlar Kanunu'nun 112. maddesidir.

Borcun ifasında bütünlük ilkesini kabul eden kanun koyucu, kısmî ifanın kabulünü alacaklının iradesine bırakmıştır (TBK. m. 84/f. I)⁸³⁰. Eğer nafaka alacaklısı, kısmî ifayı kabul ederse nafaka yükümlüsü, borcun kendisi tarafından ikrar olunan kısmını ifadan kaçınamaz (TBK. m. 84/f. II). Bu nedenle nafaka alacaklısı, kısmî ifayı kabul etmezse mütemerrit duruma düşmez⁸³¹. Ayrıca kısmî ifanın reddedilmesi,

⁸²⁹ OĞUZMAN / ÖZ, s. 372.

⁸³⁰ ANTALYA, s. 45.

⁸³¹ OĞUZMAN / ÖZ, s. 278.

nafaka alacaklısı yönünden dürüstlük kuralına da aykırı değildir. Aksine kısmî ifade bulunmak isteyen nafaka borçlusunun bu teklifi nafaka alacaklısı tarafından reddedildiği takdirde, nafaka borçlusu temerrüde düşer⁸³².

Yoksulluk nafakası borcunun ifa edilmediği hallerde, Türk Borçlar Kanunu'nda öngörülen temerrüt hükümlerine de başvurulabilir⁸³³. Türk Borçlar Kanunu, para borçlarında temerrütte, gecikme tazminatını karşılamak ve tazminatın alt sınırını belirlemek üzere temerrüt faizi ödenmesini kabul etmiştir (TBK. m. 120)⁸³⁴. Zararın temerrüt faizinden fazla olması halinde alacaklı, aşan kısmın tazmin edilmesini de isteme hakkına sahiptir (TBK. m. 122).

Nafaka borcu da nafaka yükümlüsünün mahkeme kararıyla ödemesi gereken bir para borcu olduğundan, borcun zamanında ödenmemesi ve borçlunun temerrüde düşmesi halinde işlenecek faiz türü temerrüt faizidir⁸³⁵.

Türk Borçlar Kanunu'nun 117. maddesine göre, *“Muaccel bir borcun borçlusu, alacaklının ihtarıyla temerrüde düşer. Borcun ifa edileceği gün, birlikte belirlenmiş veya sözleşmede saklı tutulan bir hakka dayanarak taraflardan biri usulüne uygun bir bildirimde bulunmak suretiyle belirlemişse, bugünün geçmesiyle; haksız fiilde fiilin işlendiği, sebepsiz zenginleşmede ise zenginleşmenin gerçekleştiği tarihte borçlu temerrüde düşmüş olur. Ancak sebepsiz zenginleşenin iyiniyetli olduğu hâllerde temerrüt için bildirim şarttır.”* Hükme göre, kanun, temerrüt için “borcun muaccelliği” ve “ihtar” olmak üzere iki koşul aramaktadır.

İhtar, alacaklının borçluya borcunu ifa etmesi hususunda yönelttiği bir irade beyanıdır ve bu beyan hüküm ifade ettiği anda borçluyu temerrüde düşürür. Açılan boşanma davasında veya bağımsız nafaka davasında, nafaka talebi de ihtar niteliğindedir⁸³⁶.

Yoksulluk nafakasına ilişkin davalarda, nafakanın belirlenmesi hâkimin takdirine bağlıdır. Nafaka, dava tarihinde muayyen veya muaccel olmayabilir⁸³⁷.

⁸³² EREN, s. 1232.

⁸³³ Nafaka borcunun konusunun para borcu olduğu durumlarda, nafaka alacaklısı, üçüncü kişinin nafaka borcunu yerine getirme teklifini reddederse temerrüde düşmüş olur (TBK. m. 106/f. I).

⁸³⁴ OĞUZMAN / ÖZ, s. 491.

⁸³⁵ ÇİTAK, “Nafaka Yükümlülüğü”, s. 56-57.

⁸³⁶ OĞUZMAN / ÖZ, s. 461.

⁸³⁷ ÖCAL, Mesut, Yoksulluk Nafakasının Süresi, 1. B. , On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, Kasım, 2019, s. 83; RUHİ, s. 49; ARBEK, s. 149; Yargıtay 2. HD. , E. 2005/6390, K. 2005/8876, T. 08.06.2005

Dolayısıyla karar oluşmadan nafaka istenmesi mümkün olamayacağından, yoksulluk nafakasına dava tarihinden itibaren faiz yürütülemez⁸³⁸. Bu nedenle, yoksulluk nafakasına nihai karar tarihi itibariyle temerrüt faizi yürütülmelidir⁸³⁹. Ancak, yoksulluk nafakasına hükmedildikten sonra yoksulluk nafakasının muaccel olduğu ve nafaka borçlusunun temerrüde düştüğü tarihten itibaren talep halinde faiz yürütülebilir⁸⁴⁰.

Temerrüt faizi ödeme borcunun doğması, borçlunun kusurunun ve zararının varlığını gerektirmez. Yani borçlu, temerrüde düşmede kusuru bulunmadığını ispat ederek temerrüt faizini ödemekten kaçınamaz. Faiz veya irat borcunu ödemekte temerrüde düşen borçlu, icra takibine girişildiği veya dava açıldığı günden başlayarak, temerrüt faizi ödemekle yükümlüdür (TBK. m. 121/f. I).

Temerrüt faizi oranı, tarafların aralarında yapacakları sözleşmeyle ya da kanunen belirlenir. Türk Borçlar Kanunu'nun 120. maddesine göre, "*Uygulanacak yıllık temerrüt faizi oranı, sözleşmede kararlaştırılmamışsa, bu oran, faiz borcunun doğduğu tarihte yürürlükte olan mevzuat hükümlerine göre belirlenir*". Buna karşın, sözleşme ile kararlaştırılacak yıllık temerrüt faizi oranı ise, kanunda belirlenen oranın yüzde yüz fazlasını aşamaz (TBK. m. 120/f. II). Akdi faiz oranı kararlaştırılmakla birlikte sözleşmede temerrüt faizi kararlaştırılmamışsa ve yıllık akdi faiz oranı birinci fıkrada belirtilen kanuni faiz oranından fazla ise, temerrüt faizi oranı hakkında akdi faiz oranı geçerli olur⁸⁴¹.

Türk Medenî Kanunu'nun 166. maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca, taraflar nafaka ile nafakaya ödenecek faiz oranı konusunda anlaşmış ve bu anlaşma da hâkim tarafından onaylanmışsa, taraflarca belirlenen faiz oranı uygulanacaktır. Ancak

kararı: "...İşlemiş ve muaccel hale gelmiş nafaka olmadıkça, nafakalara faiz yürütülemez. Yoksulluk nafakasına kararın kesinleşme tarihinden itibaren faiz yürütülmesi usul ve yasaya aykırı olup bozmayı gerektirmiştir..." şeklindedir, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2005-6390-k-2005-8876-t-08-06-2005-bosanma/108136/>, e. t. : 24.08.2022.

⁸³⁸ ÖZÜĞÜR, Güncellenmiş, s. 513; ÖCAL, s. 83; RUHİ, Canan / RUHİ, Ahmet Cemal, s. 54; ARBEK, s. 149; Yargıtay 2. HD. , E. 2014/18981, K. 2015/4207, T. 10.03.2015 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2014-18981-k-2015-4207-t-10-03-2015/2260500/muaccel+nafaka>, e. t. : 24.08.2022.

⁸³⁹ Yargıtay 3. HD. , E. 2002/9516, K. 2002/10295, T. 23.09.2002 kararı, <https://lib.kazanci.com.tr/kho3/ibb/files/3hd-2002-9516.htm>, e. t. : 09.10.2023.

⁸⁴⁰ ÖZÜĞÜR, Güncellenmiş, s. 513; RUHİ, s. 49; GENÇCAN, Nafaka, s. 526; ARBEK, s. 149; Yargıtay 2. HD. , E. 2004/15162, K. 2005/265, T. 12.01.2005 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2004-15162-k-2005-265-t-12-01-2005-nafaka-alacagina-faiz-yurutulmesi/198318/muaccel+nafaka>, e. t. : 24.08.2022.

⁸⁴¹ EREN, s. 1113; OĞUZMAN / ÖZ, s. 493.

taraflar, faiz oranı konusunda herhangi bir anlaşma yapmamışlarsa 3095 sayılı Kanunî Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanun’da belirlenen temerrüt faizi oranı esas alınacaktır⁸⁴².

Taraflarca, nafaka borcunun yabancı para olarak ödenmesi belirlenmişse ve sözleşmede daha yüksek akdi veya gecikme faizi kararlaştırılmamışsa, yabancı para borçlarında temerrüt faizi oranı, 3095 sayılı Kanun’a 14.11.1990 tarihli ve 3678 sayılı Kanun’un 30. maddesiyle eklenen 4/a maddesine göre, Devlet Bankalarının o yabancı para ile açılmış bir yıl vadeli mevduat hesabına ödediği en yüksek faiz oranı kadardır⁸⁴³.

II. Yoksulluk Nafakasının Tarafların Anlaşmasıyla Sona Ermesi

Nafaka yükümlüsü ve nafaka alacaklısı aralarında yapacakları anlaşmayla yoksulluk nafakasını sona erdirmeye hakkına sahiptirler. Nafaka borcunun sona ermesine yönelik taraflar arasında yapılacak hukuki işlem, ibra sözleşmesidir⁸⁴⁴. Herhangi bir şekle bağlı olmaksızın yapılan ibra sözleşmesiyle nafaka borcu kısmen veya tamamen ortadan kaldırılabilir (TBK. m. 132).

III. Yoksulluk Nafakasının Kendiliğinden Sona Ermesi

Türk Medenî Kanunu’nun 176. maddesinin üçüncü fıkrasına göre; nafaka alacaklısının yeniden evlenmesi ya da taraflardan birinin ölmesi halinde, yoksulluk nafakası, mahkeme kararına gerek olmadan, kendiliğinden sona ermektedir.

Yoksulluk nafakasının süreli olarak talep edilmesi veya taraflar arasındaki anlaşmada nafakanın süreli olarak kararlaştırılması halinde, hâkimin onayı ile birlikte, mahkemece süreli nafakaya hükmedilmişse yoksulluk nafakası belirlenen sürenin bitiminde kendiliğinden sona erebilecektir⁸⁴⁵.

Yoksulluk nafakasının kendiliğinden sona ermesi halleri, Türk Hukuku’na benzer biçimde, İsviçre Hukuku’nda ZGB. Art. 130’da düzenlenmiştir. Buna göre, *“katkıda bulunma yükümlülüğü alacaklı veya borçlunun ölümüyle ve aksi*

⁸⁴² ANTALYA, s. 168; ÇİTAK, “Nafaka Yükümlülüğü”, s. 58.

⁸⁴³ EREN, s. 1115; ANTALYA, s. 169; OĞUZMAN / ÖZ, s. 495.

⁸⁴⁴ EREN, s. 1439.

⁸⁴⁵ ÖCAL, s. 67.

kararlaştırılmadıkça nafaka alacaklısı tarafın yeniden evlenmesi” halinde kendiliğinden ortadan kalkmaktadır. İsviçre’deki düzenlemeden farklı olarak Türk Hukuku’nda kanun koyucu, nafaka alacaklısının yeniden evlenmesi halinde, boşanan tarafların nafaka ödenmesinin devamına ilişkin bir anlaşma yapmaları durumunu düzenlememiřtir⁸⁴⁶. Ancak İsviçre Medenî Kanunu’ndaki hüküm, -tamamlayıcı bir hukuk kuralı olduğundan- boşanan tarafların bu konuda anlaşma yapmalarına imkân vermektedir.

A. Nafaka Alacaklısının Yeniden Evlenmesi

Yoksulluk nafakası, nafaka alacaklısının evlenmesi ile kendiliğinden sona erer. Dolayısıyla, evlilik sözleşmesinin kurulması ile evlilik tarihinde, bakım yükümlülüğü yeni eşe geçerek yoksulluk nafakası kendiliğinden, başka herhangi bir işlem yapılmasına gerek kalmaksızın, kalkar⁸⁴⁷.

Yoksulluk nafakası ödeyen tarafın yeniden evlenmesi halinde ise nafakanın kesileceğine ilişkin Türk Medenî Kanunu’nda bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Dolayısıyla, nafaka yükümlüsünün yeniden evlenmesi, yoksulluk nafakasının sona ermesi sebebi değıldir. Bu durum ancak Türk Medenî Kanunu’nun 176. maddesinin dördüncü fıkrasına göre bir indirim nedeni sayılabilir⁸⁴⁸.

Türk Medenî Kanunu’nun 176. maddesinin üçüncü fıkrasında, yeniden evlenmeye ilişkin düzenleme sadece nafaka alacaklısı yönünden getirilmiştir. Bu durumun gerekçesi ise, evlenen kişinin bakım yükümlülüğünün yeni eşe geçmesi; yoksulluğun devamından eski eşin sorumlu tutulmaması gerektiğidir⁸⁴⁹.

Nafaka alacaklısı taraf yeniden evlendiğinde, yoksulluk nafakası kendiliğinden sona ereceğinden, nafaka yükümlüsü tarafın bu durumu nüfus müdürlüğünden alacağı belge (nüfus aile kayıt tablosu) ile ispatlaması yeterli olacaktır⁸⁵⁰.

⁸⁴⁶ DEMİR, s. 230; ARBEK, s. 149-150.

⁸⁴⁷ RUHİ, Canan / RUHİ, Ahmet Cemal, s. 60; KILIÇOĞLU, s. 137; Ankara BAM. , 1. HD. , E. 2019/2450, K. 2020/286, T. 08.01.2020 kararı, <https://legalbank.net/belge/ankara-bam-1-hukuk-dairesi-kararlari-e-2019-2450-k-2020-286-t-08-01-2020-yoksulluk-nafakasinin-kaldi/3930378/evlenme+ile+yoksulluk+nafakasinin+kendiliginden> , e. t. : 03.08.2022.

⁸⁴⁸ DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, s. 165.

⁸⁴⁹ ÖZTAN, Aile Hukuku, s. 853; KILIÇOĞLU, s. 137.

⁸⁵⁰ KÖSEOĞLU / KOCAAĞA, s. 194.

Yeniden evlenen nafaka alacaklısının, ödemeyi kesen nafaka borçlusu aleyhine icra takibi başlatması halinde ise, nafaka yükümlüsünün nüfus aile kayıt tablosunu ilgili icra müdürlüğüne ibraz etmesi ve nafakanın yasal mevzuat gereğince sona erdiğini belirterek takibin durdurulmasını talep etmesi gerekmektedir. İcra müdürü sunulan belge ve yapılan isteme aykırı olarak icra takibini durdurmaz ise, nafaka yükümlüsünün icra dairesinin bağlı bulunduğu İcra Hukuk Mahkemesinde şikayet yoluna başvurarak icra takibinin durdurulmasını talep etmesi mümkündür⁸⁵¹.

Nafaka yükümlüsü, nafaka alacaklısının yeni bir evlilik yaptığını bilmeden nafaka ödemeye devam etmişse, söz konusu yapılan ödemeler sebepsiz zenginleşme çerçevesinde değerlendirilir ve bu ödemeler nafaka alacaklısının yapmış olduğu evlilik tarihinin nafaka yükümlüsü tarafından öğrenilmesinden başlayarak iki yıl ve her halde zenginleşmenin gerçekleştiği tarihten başlayarak on yıl içinde açılacak alacak davası ile geri istenebilir (TBK. m. 82)⁸⁵². Sebepsiz zenginleşme davası için, kanunda, biri iki yıllık kısa, sübjektif ve nisbi; diğeri de on yıllık uzun, objektif ve mutlak olmak üzere iki ayrı zamanaşımı süresi öngörülmüştür. Bu süreler içinde dava açılmadığı takdirde, sebepsiz zenginleşmeden doğan alacak hakkı, eksik borç halini alır. Zenginleşme, zenginleşenin bir alacak hakkı kazanması suretiyle gerçekleşmişse diğer taraf, talep hakkı zamanaşımına uğramış olsa bile her zaman bu borcu ifadan kaçınabilir (TBK. m. 82/f. II). Bundan sonra alacaklı, bu davayı açtığı zaman, sebepsiz zenginleşenin zamanaşımı def'i ile karşılaşabilir ve bu durumda dava zamanaşımı nedeniyle reddedilir⁸⁵³.

B. Nafaka Alacaklısının veya Nafaka Borçlusunun Ölmesi

Yoksulluk nafakası, taraflardan birinin ölümü halinde de kendiliğinden sona erer.

Nafaka alacağı, kişiye bağlı bir alacak; nafaka borcu da kişiye bağlı bir borçtur. Bu nedenle, taraflardan birinin ölümü halinde alacak ya da borç mirasçılara intikal etmez. Dolayısıyla tarafların mirasçıları, nafaka talebinde bulunamayacakları gibi nafaka ödemekle de yükümlü değildirler. Ancak Türk Medenî Kanunu'nun 176.

⁸⁵¹ RUHİ, Canan / RUHİ, Ahmet Cemal, s. 60; “Uygulamada ise yoksulluk nafakasının (evlenme veya ölüm hallerinde) kaldırılması, İcra Hukuk Mahkemesinden talep edilmektedir”.

⁸⁵² DEMİR, s. 229; ERSÖZ, s. 486; UZUN, s. 95; RUHİ, Canan / RUHİ, Ahmet Cemal, s. 561; TEKİNAY, s. 616; ANTALYA, s. 728.

⁸⁵³ EREN, s. 1028.

maddesinin üçüncü fıkrası, geleceğe yönelik talepler yönündendir. Mirasçılar, nafaka alacaklısının ölümünden sonra, henüz muaccel olmamış olan, geleceğe ait nafakanın kendilerine ödenmesini talep edemezler. Ancak kişinin ölümü halinde, ölüm anına kadar muaccel olup da ödenmemiş nafaka alacağının mirasçılar tarafından talep edilmesine bir engel bulunmamaktadır⁸⁵⁴. Zira ödenmemiş olan muaccel nafaka, bir alacak hakkıdır ve nafaka alacaklısının terekesinde yer alır. Bu durumun aksine, muaccel olup da nafaka borçlusunun mal varlığında yer alan nafaka borcu da terekede borç olarak bulunduğundan mirasçılara geçecektir; mirasçıları da söz konusu muaccel olan nafaka borcunu ödemek zorundadır. Bununla birlikte, toptan ödenmesine karar verilen ancak nafaka borçlusunun ölümüne kadar ödenmemiş olan nafaka alacağı için de aynı durum mevzubahistir. Dolayısıyla taraflardan birinin ölümü halinde, muaccel olmuş nafakanın mirasçılar tarafından talep edilmesi ya da ödenmesi söz konusudur⁸⁵⁵.

IV. Yoksulluk Nafakasının Mahkeme Kararı ile Sona Ermesi

Kanun koyucu, yoksulluk nafakasının mahkeme kararı ile sona ereceği halleri sınırlı sayı (numerus clausus) ilkesi çerçevesinde düzenlemiştir. Buna göre, yoksulluk nafakası, nafaka alacaklısının evlenme olmaksızın fiilen evliymiş gibi yaşaması, yoksulluğunun ortadan kalkması ya da haysiyetsiz hayat sürmesi halinde mahkeme kararı ile sona erecektir.

Yoksulluk nafakasının mahkeme kararı ile sona ermesi hallerinde ispat, kendiliğinden sona erme hallerine nispeten daha güçtür.

Kanunda sayılan hallerden biri mevcut ise, mahkemeye başvuru üzerine hâkim, nafakanın sona ermesine karar vermek zorundadır. Hâkimin takdir yetkisinin olmadığı, nafakanın sona ermesine karar vermek mecburiyetinde olduğu madde metnindeki “*mahkeme kararıyla kaldırılır*” ifadesinden açıkça anlaşılmaktadır.

Yoksulluk nafakasının mahkeme kararı ile sona ermesi için nafaka yükümlüsünün dava açması gerekmektedir. Söz konusu dava ile ileri sürülen şartların oluşup oluşmadığı mahkeme tarafından değerlendirecek ve gerçekleştiğine kanaat getirilirse yoksulluk nafakası sona erecektir. Bu durum, dava tarihi itibarıyla hüküm

⁸⁵⁴ AKINTÜRK / ATEŞ, s. 309; DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, s. 165; ÖZTAN, Aile Hukuku, s. 853.

⁸⁵⁵ ÖZTAN, Aile Hukuku, s. 852-853; DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, s. 165; TEKİNAY, s. 280-281.

ifade edeceğinden; nafaka yükümlüsünün dava süresi boyunca ödeme yapmaya devam etmesi ve daha sonra nafakanın kaldırılmasına karar verilmesi halinde, dava açılma tarihinden itibaren ödenen miktarlar faizi ile birlikte sebepsiz zenginleşme hükümleri doğrultusunda talep edilebilecektir⁸⁵⁶.

A. Nafaka Alacaklısının Fiilen Evliymiş gibi Yaşaması

Nafaka alacaklısının evlenme olmaksızın fiilen evliymiş gibi yaşaması, yoksulluk nafakasının mahkeme kararıyla sona erme sebebidir. Eski Medenî Kanun'un 145. maddesinde yer alan bu hüküm, Türk Medenî Kanunu'nun 176. maddesinin üçüncü fıkrasına aynen alınmıştır. Kanun koyucunun, nafaka alacaklısının fiilen evliymiş gibi yaşamasını nafaka yükümlülüğünü sona erdiren bir husus olarak düzenlemesindeki amacı, boşandığı eşinden gelen nafaka iradından mahrum kalmak istemeyen eşin evlenmek yerine evliymiş gibi fiilen birlikte yaşamasını ortadan kaldırmaktır. Sırf yoksulluk nafakası alabilmek için, nikâh olmadan başka bir erkekle veya kadınla evliymiş gibi yaşamak, hakkın kötüye kullanılmasıdır⁸⁵⁷.

Uygulamada nafaka alacaklıları, yoksulluk nafakası alabilmek için fiili birlikteliklere yanaşarak resmî nikahtan imtina etmektedirler. Ancak kanunda bu duruma bir yaptırım getirilmiştir. Türk Medenî Kanunu'nun 176. maddesinin üçüncü fıkrasına göre, nafaka yükümlüsü, nafaka alacaklısının fiilen evli gibi yaşadığını ispat ederse mahkeme tarafından yoksulluk nafakası sona erdirilebilecektir⁸⁵⁸. Fakat, resmî evlilik olmaksızın nafaka alacaklısının fiilen evli gibi yaşamasının ispatı oldukça güçtür⁸⁵⁹. Uygulamada en çok başvuru ispat aracı ise tanık beyanlarıdır⁸⁶⁰. Bunun yanında kolluk marifetiyle de araştırma yapılmaktadır⁸⁶¹.

⁸⁵⁶ BOZDAĞ, s. 83.

⁸⁵⁷ DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, s. 165; “Fiili birliktelikler, aynı zamanda haysiyetsiz hayat sürme şeklinde değerlendirilebilir”.

⁸⁵⁸ DEDE, İsmail, “Yoksulluk Nafakasının Fiili Birliktelik ve Haysiyetsiz Yaşam Sürme Sebebiyle Sona Ermesi”, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 15, S. 2-1, Temmuz-Ağustos, 2016, ss. 557-575, s. 562-563.

⁸⁵⁹ YHGK. , E. 2018/483, K. 2018/1356, T. 27.09.2018 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-hgk-e-2018-483-k-2018-1356-t-27-09-2018/3585310/fiilen+evli+gibi+yasamasi> , e. t. 13.08.2022.

⁸⁶⁰ Yargıtay 3. HD. , E. 2015/9969, K. 2015/16668, T. 26.10.2015 kararı: “...Mahkemenin de kabulünde olduğu üzere dinlenen tanık beyanları ile davalının evlenme olmaksızın fiilen başka bir erkekle yaşadığı sabit olduğu halde davanın kabulüne karar verilmesi gerekirken...” şeklindedir, <https://legalbank.net/belge/y-3-hd-e-2015-9969-k-2015-16668-t-26-10-2015/1598958/> , e. t. : 13.08.2022.

⁸⁶¹ Yargıtay 3. HD. , E. 2015/17419, K. 2016/2787, T. 26.02.2016 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-3-hd-e-2015-17419-k-2016-2787-t-29-02-2016-yoksulluk-nafakasinin-kaldirilmesi-istemi-taraflarin-bo/2142883/> , e. t. : 13.08.2022.

Nafaka alacaklısının fiilen evli gibi yaşamasının ispatına ilişkin değinilmesi gereken bir diğer husus da hukuka aykırı delillerdir. 12.01.2011 kabul tarihli, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun "*İspat hakkı*" başlığını taşıyan 189/2. maddesinde, "*Hukuka aykırı olarak elde edilmiş olan deliller mahkeme tarafından bir vakıanın ispatında dikkate alınamaz.*" hükmü ile açıkça hukuka aykırı olarak elde edilmiş delillerin ispat gücü olmayacağı kabul edilmiştir. Nafaka alacaklısının fiili birlikteliğinin en basit ispat edilebilme yöntemi ise, bu birlikteliğe ilişkin görüntülerinin elde edilmesidir. Ancak hukuka aykırılıklardan birisi de özel hayata yapılan haksız müdahalelerdir. Özel hayatın gizliliği diye ifade edilen ve sadece bireyi ilgilendiren alana hiçbir şekilde müdahale edilemez. Yine bir delilin mahkemece kabul edilmesi için, o delilin usulsüz ve hukuka aykırı olarak yaratılmamış olması ve hukuka aykırı biçimde elde edilmemesi gerekir. Ancak kişilerin fotoğraf ve videolarının çekilmesi özel hayatın gizliliği kapsamında hukuka aykırı delildir. Yargıtay, sosyal medya hesaplarında yapılan paylaşımların, ancak hesabın sahibi veya aynı paylaşım ortamında bulunan kişilerce delil olarak kullanımının mümkün olduğunu; diğer bir anlatımla, sahte profil oluşturup paylaşımlarda bulunmak veya kişi profillerinde hesap sahibinin bilgisi, muvafakati ve izni olmaksızın yapılan paylaşımların delil olarak sunulması halinde, bunların hukuka aykırı delil kabul edilmesi gerektiğini kararında ifade etmiştir⁸⁶².

Nafaka alacaklısının evlilik dışı çocuğunun olması, Yargıtay tarafından "evlilik dışı birlikte yaşama" olgusunun gerçekleştiğinin delili olarak görülmektedir. Kararda, "*Davalının nüfus kayıt örneğinden dava dışı çocuğunun olduğu, babanın çocuğu nüfusta resmî şekilde tanıdığı, aralarında bu şekilde soybağı kurulduğu tespit edilmiştir. Mahkemece, somut olayda, Türk Medenî Kanunu'nun 176. maddesinin üçüncü fıkrasında ifadesini bulan "evlilik dışı birlikte yaşama" olgusunun gerçekleştiğinin gözetilip, davanın kabulüne karar verilmesi gerekirken, yanılıklı değerlendirme sonucu yazılı şekilde hüküm tesisi usul ve yasaya aykırı olup, bozmayı gerektirmiştir.*" şeklindedir⁸⁶³.

Eve gelen tebligatı eşi olduğunu iddia ve beyan eden kişinin alması, nafaka alacaklısının fiili birlikteliğine delil oluşturabilmektedir. Yargıtay kararında, "...davacı

⁸⁶² Yargıtay 3. HD. , E. 2016/14742, K. 2017/2577, T. 07.03.2017 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-3-hd-e-2016-14742-k-2017-2577-t-07-03-2017-yoksulluk-nafakasinin-kaldirilmesi-istemi-nafaka-alacak/2738393/fiilen+evli+gibi+yasamasi> , e. t. : 13.08.2022.

⁸⁶³ Yargıtay 3. HD. , E. 2016/19650, K. 2017/8141, T. 25.05.2017 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-3-hd-e-2016-19650-k-2017-8141-t-25-05-2017-2916825/> , e. t. : 13.08.2022.

kadının ev hanımı olduğu ve yeğeni ile birlikte ikamet ettiği, geçimini yeğeninin sağladığı mahkemece tespit edilmiş, ancak yargılama sırasında davalı tarafa çıkarılan tebligatın, davalı ile aynı yerde ikamet eden ve davalının eşi olduğunu beyan eden, ...isimli şahıs tarafından tebliğ alındığı anlaşılmıştır...” şeklindedir⁸⁶⁴.

Nafaka alacaklısının fiili birlikteliğinin kısa ya da uzun sürmesi; hatta bu birlikteliğin yoğunluğu mutlak önem taşımamalıdır⁸⁶⁵. Önemli olan fiili birlikteliğe delil teşkil eden emarelerin bulunmasıdır. Örneğin tarafların birlikte aynı evde oturuyor olması, nişan yüzüğü takıyor olmaları, uzun süren nişanlılık dönemi ya da fiilen birlikte yaşama hali gibi⁸⁶⁶. Buna karşın, nafaka alacaklısının, fiilen birlikte olduğu kişiyle ayrı evde oturuyor olmaları ya da farklı şehirlerde yaşıyor olmaları halinde ise tarafların birlikte geçirdikleri süreler vs. diğer durumlar (evliymiş gibi birlikte yaşamaya karine teşkil eden haller) dikkate alınarak değerlendirme yapılması uygun olacaktır. Dolayısıyla, yoksulluk nafakasının sona ermesinde, nafaka alacaklısının fiili birlikteliğinin yoğunluğunu, her somut olayın özelliklerine göre tespit etmek yararlı olacaktır⁸⁶⁷.

B. Nafaka Alacaklısının Haysiyetsiz Hayat Sürmesi

Nafaka alacaklısının haysiyet hayat sürmesi, yoksulluk nafakasının mahkeme kararıyla kaldırılmasını meydana getiren diğer hallerden biridir. Kanun koyucu, yoksulluk nafakası alacaklısının haysiyetsiz hayat sürmesini, yoksulluk nafakasının sona erme sebebi olarak düzenlemekle hem aile hukukunun mantığına uygun hareket etmiş hem de yoksulluk nafakasına hükmedilmesindeki ahlaksal yaklaşımı korumak istemiştir⁸⁶⁸.

Haysiyetsiz hayat sürme, yoksulluk nafakasını sona erdiren bir sebep olarak Türk Medenî Kanunu’nda yer almaktadır; ancak hangi hallerin haysiyetsiz hayat

⁸⁶⁴ Yargıtay 3. HD. , E. 2016/4657, K. 2016/5487, T. 11.04.2016 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-3-hd-e-2016-4657-k-2016-5487-t-11-04-2016/2399299/> , e. t. : 13.08.2022.

⁸⁶⁵ Yargıtay 2. HD. , E. 2004/13618, K. 2004/13028, T. 03.11.2004 kararı: “Bir başkası ile ilişkiye girdiği ve onunla yaşadığı dosya kapsamında anlaşılmakta olan davalıya (kadına) tedbir ve yoksulluk nafakası takdir edilmesi usul ve yasaya aykırıdır.” şeklindedir, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2004-13618-k-2004-13028-t-03-11-2004-yoksulluk-nafakasi/198310/> , e. t. : 13.08.2022.

⁸⁶⁶ ÖZTAN, Aile Hukuku, s. 854; Yargıtay 3. HD. , E. 2009/21111, K. 2010/634, T. 22.01.2010 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-3-hd-e-2009-21111-k-2010-634-t-22-01-2010/1340284/> , e. t. : 14.08.2022; Yargıtay 3. HD. , E. 2013/19128, K. 2014/3555, T. 06.03.2014 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-3-hd-e-2013-19128-k-2014-3555-t-06-03-2014/1726464/> , e. t. : 14.08.2022.

⁸⁶⁷ DEDE, s. 560-564.

⁸⁶⁸ ARBEK, s. 150.

sürme olarak kabul edildiğine ilişkin açık bir hüküm bulunmamaktadır. Dolayısıyla Türk Medenî Kanunu’nun 176. maddesinin üçüncü fıkrasındaki hüküm içi boşluğun, doktrin ve uygulama çerçevesinde tamamlanması gerekmektedir.

Haysiyetsiz hayat sürme, Türk Medenî Kanunu’nun 163. maddesinde düzenlenen özel, kusura dayanan ve nisbi bir boşanma sebebidir. Boşanma nedeni olarak örnek teşkil eden haysiyetsiz hayat sürme halleri, yoksulluk nafakasını sona erdiren sebep olarak değerlendirilebilir.

Kanunda, genel bir kavram olarak “haysiyetsiz hayat sürme” ifadesine yer verilmiştir. Tanımı ve koşulları, doktrin ve Yargıtay kararları üzerinden açıklanmıştır.

Doktrinde hâkim görüşe göre, “*haysiyetsiz hayat sürme, ahlak anlayışına, onur, namus ve haysiyet kavramlarına aykırı bir yaşam sürdürmeyi ifade eder*”⁸⁶⁹. “*Kişinin yaptığı iş, uğraştığı meslek ve sanat ya da özel yaşamı ile bu değerlere aykırı düşüyorsa, o kişinin haysiyetsiz yaşam sürmekte olduğu kabul edilir*”. Randevu evi işletmek, genel ev patronluğu yapmak, içki bulabilmek için kötü yollara sapacak hatta suç işlemeyi göze alacak ve çevresini huzursuz edecek boyutta ayyaşlık, kumarbazlık, cinsel sapıklık örnek olarak verilebilmektedir.⁸⁷⁰

GENÇCAN’a göre, “haysiyetsiz hayat sürme, toplumdaki anlayışa göre belli bir süreden beri devamlı olarak namus, şeref ve haysiyet kavramlarıyla bağdaşmayacak şekilde yaşamaktır”⁸⁷¹.

KILIÇOĞLU, “yasa koyucunun, yoksulluk nafakasının özellikle kadınlar için söz konusu olabileceğini düşünerek sona ermesi sebepleri arasına “haysiyetsiz hayat sürme” halini koyduğunu; çünkü bu sona erme sebebinin erkekler için gerçekleşmesinin oldukça uzak bir ihtimal olduğunu” ifade etmiştir⁸⁷².

⁸⁶⁹ İNAL, s. 94-95; HELVACI / ERLÜLE, s. 171; ZEVLİLİLER, Aydın / ERTAŞ, Şeref / HAVUTCU, Ayşe / GÜRPINAR, Damla, Medenî Hukuk, 7. B. , Turhan Kitabevi, Ankara, 2012, s. 294, (ZEVLİLİLER / ERTAŞ / HAVUTCU / GÜRPINAR, Medenî Hukuk, 2012); aynı görüşte: ÖZÜĞÜR, Güncellenmiş, s. 507; RUHİ, Canan / RUHİ, Ahmet Cemal, s. 61; ÖZTAN, Aile Hukuku, s. 854; YILDIRIM, s. 77.

⁸⁷⁰ ZEVLİLİLER / ERTAŞ / HAVUTCU / GÜRPINAR, Medenî Hukuk, 2012, s. 294; Aksi görüşte: GENÇCAN, Ömer Uğur, Boşanma, Tazminat ve Nafaka Hukuku, Yargıtay Uygulaması, Bilimsel Açıklama ve En Son İçtihatlar, 7. B. , Yetkin Basımevi, Ankara, 2017, (GENÇCAN, Bilimsel Açıklama), s. 232; DEDE, s. 566.

⁸⁷¹ GENÇCAN, Bilimsel Açıklama, s. 230; bkz. aynı yönde: ZEVLİLİLER / ERTAŞ / HAVUTCU / GÜRPINAR, Medenî Hukuk, 2012, s. 294.

⁸⁷² KILIÇOĞLU, s. 138-139.

Yargıtay’a göre, “*haysiyetsiz hayat sürmenin varlığından söz edilebilmesi için eşin, sosyal hayatta toplumun genel değer yargılarıyla çatışan, olumsuz nitelikte kabul edilen davranışının süreklilik göstermesi ve bu davranışın diğer eş için birlikte yaşamayı ondan beklenemez hale getirmesi gereklidir*”⁸⁷³.

Haysiyetsiz hayat sürmenin yoksulluk nafakasını sona erdiren bir sebep olarak kabul edilmesi için, haysiyetsiz hayat sürme sayılan fiillerin, yoksulluk nafakasına hükmedildikten sonra gerçekleşmesi gerekir⁸⁷⁴. Aksi durumda, söz konusu fiiller, nafakayı sona erdiren bir sebep olarak kabul edilmez. Söz konusu fiiller, haysiyetsiz hayat sürme olarak nitelendirilse bile yoksulluk nafakasını sona erdiren bir sebep olarak kabul edilmesi gerektiği konusunda hâkim takdir yetkisine sahiptir⁸⁷⁵.

Yoksulluk nafakasını sona erdiren bir sebep olarak, “nafaka alacaklısının haysiyetsiz hayat sürmesi” davranışının bir defalık olması yeterli değildir. Türk Medenî Kanunu’nda (m. 163) “*haysiyetsiz bir hayat sürme*”den söz edilir. Dolayısıyla, nafaka alacaklısının haysiyetsiz hayat sürmesi sebebi ile nafaka hakkının sona ermesi için, davranışının az çok devamlılık göstermesi gerekir. Ayrıca bu davranışın bir yaşam biçimi olarak benimsenmiş olması aranır⁸⁷⁶. Yargıtay da süreklilik göstermeyen bir defalık bir davranışın, Türk Medenî Kanunu’nun 166. maddesindeki evlilik birliğinin temelinden sarsılması durumu için yeterli olabilse de haysiyetsiz hayat sürme sebebine dayalı boşanma kararı için yeterli olmadığını kararında belirtmektedir⁸⁷⁷. Söz konusu kriterler, yoksulluk nafakasının sona erme sebebi için de geçerli olacaktır.

Yargıtay, yaşam biçimine dönüşmeyen ve devamlılık göstermeyen bir davranış, haysiyetsiz hayat sürme olarak kabul etmemektedir⁸⁷⁸.

⁸⁷³ Yargıtay 2. HD. , E. 2011/22536, K. 2012/17686, T. 26.06.2012 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2011-22536-k-2012-17686-t-26-06-2012/1237913/> , e. t. : 17.08.2022; YHGK. , E. 1982/2-814, K. 1984/791, T. 05.10.1984 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-hgk-e-1982-2-814-k-1984-791-t-05-10-1984-haysiyetsiz-hayat-surme/113977/> , e. t. : 17.08.2022.

⁸⁷⁴ DEDE, s. 565; ERSÖZ, s. 504.

⁸⁷⁵ KALENDER, s. 343.

⁸⁷⁶ ZEVKLİLER / ERTAŞ / HAVUTCU / GÜRPINAR, Medenî Hukuk, 2012, s. 294; GENÇCAN, Bilimsel Açıklama, s. 234; KARAOSMANOĞLU OKYAR, s. 431; DEDE, s. 565.

⁸⁷⁷ Yargıtay 2. HD. , E. 2011/22536, K. 2012/17686, T. 26.06.2012 kararı: “...Davalı kadının bir başka erkekle cep telefonu ile konuştuğu ve mesajlaştığı toplanan delillerle anlaşılmaktadır. Davalı kadının gerçekleşen bu davranışı, davacı koca bakımından birlikte yaşamayı ondan beklenemez duruma getirmiş ise de sürekliliği olmadığı anlaşıldığından...” şeklindedir, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2011-22536-k-2012-17686-t-26-06-2012/1237913/> , e. t. : 17.08.2022.

⁸⁷⁸ Yargıtay 2. HD. , E. 2011/1829, K. 2011/23825, T. 28.12.2011 kararı: “...Haysiyetsiz hayatın varlığından söz edilebilmesi ve bu sebeple boşanma kararı verilebilmesi için, başkalarıyla ilişkisinin bir

Yoksulluk nafakası yükümlüsünün, nafaka alacaklısının haysiyetsiz hayat sürdüğüne dair iddiasını usulüne uygun bir dava ile mahkemeye taşıması halinde, Aile Mahkemesi hâkimi, tarafların gösterecekleri tanık dahil her türlü delilleri toplayarak özenle değerlendirecek; gerektiğinde uzman görüşü alacak; nafaka alacaklısının haysiyetsiz hayat sürdüğünü belirlerse dava tarihinden itibaren yoksulluk nafakasının kaldırılmasına karar verecek; aksine nafaka alacaklısının haysiyetsiz hayat tarzı bulunmadığını belirlediğinde ise davayı reddedecektir⁸⁷⁹.

C. Nafaka Alacaklısının Yoksulluğunun Ortadan Kalkması

Yoksulluk nafakası, nafaka alacaklısının yoksulluğunun ortadan kalkması sebebiyle de sona erer⁸⁸⁰.

Yoksulluk nafakasına hükmedildikten sonra, nafaka alacaklısının düzenli, gelir getirici bir işe girmesi, çalıştığı için yoksulluğunun ortadan kalkması, şans ve talih oyunları sonucu elde ettiği gelirle veya miras yoluyla, bağış yoluyla ya da babası veya annesinin sosyal güvenlik kuruluşu üyesi olması nedeniyle, onların ölümü halinde maaş bağlanması veya nafaka alacaklısının sigortalı olması nedeniyle kendisine emeklilik maaşı bağlanması veya buna benzer sebeplerden biriyle yoksulluğunun ortadan kalkması halinde de yoksulluk nafakası yükümlüsü, nafaka alacaklısının yerleşim yeri Aile Mahkemesinden, yoksulluk nafakasının kaldırılmasını dava yoluyla isteyebilecektir⁸⁸¹. Dolayısıyla, yoksulluğun ortadan kalkması sebebiyle yoksulluk nafakasının sona erdirilebilmesi için usulüne uygun olarak açılmış bir davanın bulunması gerekir⁸⁸². Bu durumda da hâkim, tarafların tanık dahil gösterecekleri delilleri toplayarak ve tarafların malî durumlarına dair gerekli incelemeleri yaparak, nafaka alacaklısının, yoksulluk halinin ortadan kalktığını belirlerse, dava tarihinden itibaren yoksulluk nafakasının kaldırılmasına karar verecektir. Aksi durumda, nafaka

yaşam tarzı olarak benimsenmiş ve bu şekilde yaşamının devamlılık göstermesi gerekir...” şeklindedir, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2011-1829-k-2011-23825-t-28-12-2011-suc-isleme-ve-haysiyetsiz-hayat-surme-nedeniyle-bosanma/928506/>, e. t. : 17.08.2022.

⁸⁷⁹ ÖZÜĞÜR, Güncellenmiş, s. 507-508; Yargıtay 3. HD. , E. 2004/10124, K. 2004/8558, T. 13.09.2004 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-3-hd-e-2004-10124-k-2004-8558-t-13-09-2004-hakimin-ikame-olunan-delilleri-serbestce-takdir-etmesi/566075/>, e. t. : 17.08.2022.

⁸⁸⁰ Detaylı bilgi için ayrıca bkz. : İkinci Bölüm / § 1. IV.

⁸⁸¹ ÖZÜĞÜR, Güncellenmiş, s. 506; Yargıtay 3. HD. , E. 2018/330, K. 2018/993, T. 13.02.2018 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-3-hd-e-2018-330-k-2018-993-t-13-02-2018-yetim-ayligi-almanin-yoksulluk-nafakasi-almaya-engel-olmad/3061583/>, e. t. : 18.08.2022.

⁸⁸² Yargıtay 2. HD. , E. 2004/11096, K. 2004/12351, T. 25.10.2004 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2004-11096-k-2004-12351-t-25-10-2004-yoksulluk-nafakasi/107982/usulüne+uygun+olarak+açılmış+bir+dava>, e. t. : 18.08.2022.

alacaklısının, yoksulluğunun kalktığı kanıtlanmadığı takdirde, hâkim davayı reddedecektir⁸⁸³.

Yoksulluk nafakası bağlanan taraf, yeniden evlendiğinde, ileride boşanabilir ihtimali ile nafakanın kaldırılmaması yoluna gidilemeyeceği gibi; yoksulluk nafakası bağlanmasına rağmen yoksulluktan kurtulan taraf da gelecekteki durumlar düşünülerek, ileride tekrar yoksulluğa düşebilir düşüncesi ile nafakanın indirilmesine gidilemeyecektir⁸⁸⁴.

Öte yandan, tüm bu saydığımız durumlar dışında da kusuru olmaksızın nafaka yükümlüsünün acze düşmesi, hastalığı, yaşlılığı, sakatlığı veyahut askere gitmesi halinde, bu süre boyunca nafaka kaldırılabilir⁸⁸⁵.

V. Yoksulluk Nafakasının Zamanaşımı Yoluyla Sona Ermesi

Zamanaşımı, kesin surette borcu sona erdiren bir durum olmayıp alacak hakkını zayıflatan bir etkiye sahiptir. Zira belirli bir zamanın geçmesi borcu doğrudan sona erdirmez. Ancak borçluya def'i hakkı sağlayarak alacaklının alacağını dava ve cebri icra yoluyla tahsil etmesini sınırlar. Bu nedenle zamanaşımı, borcun nisbi anlamda sona ermesidir⁸⁸⁶.

Türk Medenî Kanunu'nun 178. maddesine göre, “Evliliğin boşanma sebebiyle sona ermesinden doğan dava hakları, boşanma hükmünün kesinleşmesinin üzerinden bir yıl geçmekle zamanaşımına uğrar”. Söz konusu hüküm, maddî ve manevî tazminat talepleri ve yoksulluk nafakası için getirilmiştir. Zira, “Bu hüküm sayesinde evliliğin boşanma nedeniyle son bulmasına rağmen eşlerin yıllar sonra maddî ya da manevî tazminat ya da ilk kez istenilen yoksulluk nafakası dolayısıyla karşı karşıya gelmeleri önlenmek istenmiştir. Bütün alacak istemleri gibi boşanmadan doğan tazminat ve yoksulluk nafakası istemlerinin de bir zamanaşımı süresinin olması gerekir. Bu süre,

⁸⁸³ ÖZÜĞÜR, Güncellenmiş, s. 507; Yargıtay 3. HD. , E. 2004/6308, K. 2004/6639, T. 15.06.2004 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-3-hd-e-2004-6308-k-2004-6639-t-15-06-2004-kesin-hukum-ve-kapsami/568479/> , e. t. : 18.08.2022.

⁸⁸⁴ GENÇCAN, Bilimsel Açıklama, s. 1287; YHGK. , E. 2011/3-514, K. 2011/542, T. 21.09.2011 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-hgk-e-2011-3-514-k-2011-542-t-21-09-2011-es-lehine-bosanna-karariyla-baglanan-yoksulluk-nafakasini/1412731/> , e. t. : 18.08.2022.

⁸⁸⁵ ÇİTAK, s. 247 ve dñn. : 29; ayrıca bkz. : KÖPRÜLÜ / KANETİ, s. 196; CEYLAN, Türk ve İsviçre Hukukunda, s. 111; ARKAN SERİM, s. 292-293; Yargıtay 2. HD. , E. 2003/670, K. 2003/1770, T. 06.02.2003 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2003-670-k-2003-1770-t-06-02-2003-askerlik-nedeniyle-isten-ayrilma/106944/> , e. t. : 17.08.2022.

⁸⁸⁶ EREN, s. 1451.

evliliğin boşanma sebebiyle son bulmasına ilişkin hükmün kesinleşmesinden itibaren işlemeye başlayacaktır”⁸⁸⁷.

Türk Medenî Kanunu’nun 178. maddesinde düzenlenen bir yıllık süre, zamanaşımı olarak belirlendiği için, nafaka borçlusu tarafından zamanaşımı def’i ileri sürülmedikçe hâkim tarafından bir yıllık süre, re’sen dikkate alınamayacaktır⁸⁸⁸.

Zamanaşımına uğramış bir alacak, borçlu tarafından yerine getirilebilir. Borçlu zamanaşımına uğramış olan borcu yerine getirmezse, alacaklı tarafından borcun yerine getirilmesi için açılan davaya karşı isterse cevap süresi içerisinde zamanaşımı def’ini ileri sürebilir⁸⁸⁹. Borçlu, bu süre içerisinde zamanaşımı def’ini ileri sürerse hâkim davayı reddeder. Bu def’inin kullanılıp kullanılmaması, borçlunun takdirindedir; zira hâkim, zamanaşımını kendiliğinden dikkate almaz (TBK. m. 161).

Boşanma davası içinde yoksulluk nafakası istenmemişse, yoksulluk nafakası, boşanma hükmünün kesinleşmesi tarihinden itibaren bir yıl içinde istenebilecek ve yine yoksulluk nafakası koşullarının oluşup oluşmadığı boşanma hükmünün kesinleştiği tarihe göre belirlenecektir⁸⁹⁰. Eğer boşanma hükmünün kesinleştiği tarihten itibaren bir yıl geçtikten sonra yoksulluk nafakası istenmişse, nafaka borçlusunun zamanaşımı savunması varsa, talep reddedilecektir⁸⁹¹.

Yoksulluk nafakasına mahkeme tarafından hükmedilmişse ilamda belirtilen nafaka alacağının kanunda düzenlenen zamanaşımı süresinde talep edilmesi gerekir (TBK. m. 156/f. II). Bu hükme göre, borç bir mahkeme kararına bağlanmışsa zamanaşımı süresi on yıldır⁸⁹². İcra ve İflas Kanunu’nun 39. maddesinin birinci fıkrasına göre de ilama müstenit takip, son muamele üzerinden on yıl geçmekle zamanaşımına uğrar. Bu nedenle, yoksulluk nafakasına mahkeme tarafından toptan

⁸⁸⁷ https://www5.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem21/yil01/ss723_Madde_Gerekceleri_1.pdf , e. t. : 21.08.2022.

⁸⁸⁸ Yargıtay 2. HD. , E. 2007/21667, K. 2008/2029, T. 21.02.2008 kararı: “...*Dermeyan edilmediği surette hâkim, zamanaşımını kendiliğinden nazara alamaz...*” şeklindedir, <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-2007-21667-k-2008-2029-t-21-02-2008/1904994/> , e. t. : 21.08.2022.

⁸⁸⁹ “*Yoksulluk nafakası davası, basit yargılama usulüne tabi davalardandır; bu sebeple zamanaşımı def’inin cevap dilekçesi ile verilmesi gerekir.*”, GENÇCAN, Nafaka, s. 496; Yargıtay 3. HD. , E. 2016/22425, K. 2017/10410, T. 19.06.2017 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-3-hd-e-2016-22425-k-2017-10410-t-19-06-2017/2883669/> , e. t. : 09.08.2023.

⁸⁹⁰ KÖSEOĞLU / KOCAĞA, s. 191; ÖZÜĞÜR, Güncellenmiş, s. 511-512.

⁸⁹¹ ÖZÜĞÜR, Güncellenmiş, s. 512; ÖCAL, s. 81; Yargıtay 3. HD. , E. 2016/8267, K. 2016/10171, T. 27.06.2016 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-3-hd-e-2016-8267-k-2016-10171-t-27-06-2016-yoksulluk-nafakasi-istemi-yoksulluk-nafakasi-isteme-hak/2445916/> , e. t. : 21.08.2022.

⁸⁹² KURU / AYDIN, s. 291; BULUR, s. 141-142; MUŞUL, s. 638; ARSLAN / YILMAZ / AYVAZ TAŞPINAR / HANAĞASI, s. 490; ÖZTAN, Aile Hukuku, s. 855.

veya irat şeklinde hükmedildiğinde, nafaka alacağı on yıllık zamanaşımı süresine tabi olacaktır.

Taraflar arasında yapılan sözleşmenin hâkim tarafından onaylanması halinde, nafaka alacağı sözleşmeden doğan bir alacak niteliğinde sayılır⁸⁹³. Türk Borçlar Kanunu'nun 147. maddesinin birinci bendine göre, "kira bedelleri, anapara faizleri ve ücret gibi diğer dönemsel edimler" beş yıllık zamanaşımı süresine tabidir. Bu bakımdan, ilâm sayılan belgelerde (İİK. m. 38) kararlaştırılan yoksulluk nafakalarında her ay için tahakkuk eden nafaka, tahakkuk eden aydan itibaren beş senelik zamanaşımına tabidir. Buna karşın taraflar arasında sözleşmeyle belirlenen yoksulluk nafakasının toptan, tek bir seferde ödenmesi kararlaştırılmışsa nafaka alacağının on yıllık zamanaşımı süresine bağlı olduğunu da belirtmek isteriz.

Zamanaşımı süresi, gerek toptan ödenmesine karar verilen yoksulluk nafakası alacağında gerek irat şeklinde ödenmesine karar verilen alacakta alacağın muaccel olduğu andan itibaren işlemeye başlar⁸⁹⁴.

Nafakaya ilişkin ilamlar, bir borcun veya bir hakkın varlığını belirten ilamlar gibi değildir; bu nedenle nafaka alacağı zaman geçtikçe borçlunun zimmetinde tahakkuk edeceğinden takip gününden geriye doğru on yıldan önce işlemiş olan nafaka alacağı zamanaşımına uğrayacaktır⁸⁹⁵. Buna karşın, nafakanın artırılması, azaltılması veya kaldırılmasına ilişkin açılacak olan uyarılama davalarında, herhangi bir zamanaşımı süresi bulunmamaktadır; dava şartları gerçekleştiği takdirde, taraflar diledikleri her zaman bu davayı açabilecektir⁸⁹⁶.

⁸⁹³ OĞUZMAN / DURAL, s. 149; VELİDEDEOĞLU, s. 245.

⁸⁹⁴ ÖZTAN, Aile Hukuku, s. 855; RUHİ, Canan / RUHİ, Ahmet Cemal, s. 117; ERSÖZ, s. 475-476.

⁸⁹⁵ GENÇCAN, Nafaka, s. 184; Yargıtay 8. HD. , E. 2015/16185, K. 2017/17265, T. 20.12.2017 kararı, <https://legalbank.net/belge/y-8-hd-e-2015-16185-k-2017-17265-t-20-12-2017/3012563/> , e. t. : 09.08.2023.

⁸⁹⁶ ÖZÜĞÜR, Güncellenmiş, s. 511; KESKİN, s. 183; KILIÇOĞLU, s. 142.

SONUÇ

Aile hukukunda nafaka kavramına, Türk Medenî Kanunu'nun ilgili maddelerinde yer verilmiştir. Evlenmenin butlanında (m. 158/f. II), evlilik birliğinin boşanma nedeniyle sona ermesinde (m. 175), çocukların bakım ve eğitim giderlerinin karşılanmasında (m. 327-328), üstsoy, altsoy ile kardeşler arasında (m. 364) nafaka yükümlülüğü söz konusudur.

Soybağı ilişkisinden kaynaklanan nafaka yükümlülüğünün ilki, Türk Medenî Kanunu'nun 327. ve 328. maddelerinde düzenlenen iştirak nafakasıdır. Çocuk ergin oluncaya kadar veya eğitimi devam ettiği sürece anne ve babanın bakım yükümlülüğü devam eder. Üstsoy, altsoy ve kardeşler arasında öngörülen yardım nafakasısı ise Türk Medenî Kanunu'nun 364. maddesinde düzenlenen ve soybağı ilişkisine dayanan ikinci nafaka türüdür. Hükme göre, herkes yardım etmediği takdirde, yoksulluğa düşecek olan üstsoyu ve altsoyu ile kardeşlerine nafaka vermekle yükümlüdür. Kardeşlerin nafaka yükümlülükleri ise refah içinde bulunmalarına bağlıdır. Altsoy ve üstsoyun nafaka talep edebilmesi için kendisine yardım edilmediği takdirde yoksulluğa düşecek olması yeterliyken; kardeşin yardım nafakasısı talep edebilmesi için yoksulluğa düşmesi ve nafaka talep edilen kardeşin refah içinde yaşaması gereklidir.

Taraflar arasında kurulan evlilik birliğinde, birlikte yaşamaya ara verilmesi veya evlilik birliğinin sona ermesi halinde, eşler arasında nafaka yükümlülüğü doğmaktadır. Evlilik birliği devam ederken, kanunda öngörülen sebeplerden birine bağlı olarak, eşlerden birinin boşanma davası açmak yerine birlikte yaşamaya ara verilmesini talep etmesi halinde, hükmedilen parasal katkı, uygulamada bağımsız tedbir nafakasısı (TMK. m. 197/f. II) olarak ifade edilmektedir. Bununla birlikte, Türk Medenî Kanunu'nun 169. maddesinde yer alan geçici tedbir nafakasısı ise, evliliğin iptali, boşanma veya ayrılık davası açıldığı hallerde, taleple bağlı olmaksızın hâkim tarafından re'sen hükmedilen bir nafaka türüdür. Bu iki nafaka arasındaki en temel farklardan biri, geçici tedbir nafakasının açılacak bir dava süreci içinde talep edilebilmesi; ikincisi ise bu nafaka türüne mahkemenin re'sen hükmedebilmesidir. Eşler arasındaki evliliğin mutlak butlan ya da nisbi butlan sebeplerinden birine dayanarak iptal yoluyla ya da boşanma sebeplerinden birine dayanarak boşanma yoluyla sona ermesi halinde ise yoksulluk nafakasısı (TMK. m. 175) yükümlülüğü doğar. Kanun koyucu ahlaki ve sosyal düşüncelerin etkisiyle, taraflar arasındaki bu yükümlülüğün, boşanma gerçekleştikten sonra da devam edebileceğini öngörmüştür.

Taraflar arasındaki evliliğin anlaşmalı boşanmayla sona ermesi halinde ya da Türk Medenî Kanunu'nda düzenlenen genel veya özel boşanma sebeplerine dayanarak açılan boşanma davası sonucunda yoksulluk nafakası talep edilebilir. Ancak yoksulluk nafakası talep eden taraf, evliliğin iptali veya boşanma sebeplerinde diğer taraftan daha ağır kusurlu olmamalıdır. Kanuna göre yoksulluk nafakasının istenebilmesi için, nafaka talebinde bulunan tarafın, boşanma nedeniyle yoksulluğa düşmesi ve boşanmada diğer tarafa nazaran daha az kusurlu veya eşit kusurlu olması gerekir. Nafaka yükümlüsünün ise kusuru aranmamaktadır.

Türk Medenî Kanunu'nun 175. maddesinde, yoksulluk nafakasının talep edilebilmesinin temel şartlarından biri, nafaka talebinde bulunan tarafın, boşanma yüzünden yoksulluğa düşmesidir. İsviçre Medenî Kanunu'nda (Art. 125), Türk Medenî Kanunu'ndan (m. 175) farklı olarak nafaka talebinde, yoksulluğa düşme şartı aranmamaktadır. Bunun yerine, İsviçre Medenî Kanunu'nda, “evlilik sonrası katkı” ifadesine yer verilmiştir. Taraflardan birinin kendi geçimini sağlayamaması halinde, diğer taraftan uygun bir katkı (evlilik sonrası katkı) talebinde bulunabileceği kanunda yer almaktadır (ZGB. Art. 125). Kanaatimizce, İsviçre Hukuku'nda olduğu gibi Türk Hukuku'nda da nafaka, “yoksulluk” kavramından arındırılmalı ve evlilik birliğinin sona ermesi sonucu, diğer tarafın desteğini ifade eden “boşanma sonrası katkı” veya “evlilik sonrası katkı” olarak adlandırılmalıdır.

Yoksulluk nafakasına hükmolunabilmesi için diğer bir koşul da nafaka talep eden eşin boşanmaya neden olan olaylarda diğer eşe göre daha ağır kusurlu olmamasıdır. Ancak ağır kusur kavramı, Türk Medenî Kanunu'nda tanımlanmamıştır. Fakat doktrin ve uygulamada, taraflardan birinin kişilik haklarına saldırıda bulunması veya evlilik birliğinden doğan sadakat yükümlülüğünü ihlal etmesi veyahut eşine ya da yakınlarına karşı hukuka aykırı bir davranışta bulunması ağır kusurlu haller olarak kabul görmektedir. Buna göre yoksulluk nafakası talebinde bulunan taraf, ağır kusurluysa nafakaya hükmedilemeyecektir.

Maddî tazminat ve mal rejiminin tasfiyesi gibi yoksulluk nafakası da evliliğin sona ermesinin mali sonuçlarından biridir. Taraflar arasındaki evlilik birliği, butlan ya da boşanma yoluyla sona erdiğinde, tazminat ve yoksulluk nafakası birlikte istenebilir. Tazminat talebinde bulunan tarafın kusursuz veya daha az kusurlu olması gerekirken; yoksulluk nafakası talebinde bulunanın, diğer tarafa göre daha ağır kusurlu olmaması yeterlidir. Ayrıca yoksulluk nafakasında nafaka yükümlüsünün kusurlu olması

gerekmez. Tazminatta, uğranılan zararların giderilmesi; yoksulluk nafakasında ise, boşanma yüzünden yoksulluğa düşen tarafın sosyal dayanışma ve ahlaksal değerler gereğince asgari temel ihtiyaçlarının karşılanması esastır. Yoksulluk nafakası talep eden taraf lehine yüklü bir miktarda tazminata hükmedilmesi, yoksulluk nafakasını etkiler. Tazminat, yoksulluk nafakası miktarını azaltabileceği gibi nafaka talebinde bulunan tarafın yoksulluğunun ortadan kalkması halinde, talep edilen yoksulluk nafakasının reddine de sebep olabilmelidir.

Yoksulluk nafakası, taraflar arasında kurulan evlilik ilişkisine dayanır. Nafaka talep hakkının doğumu ise, evlilik birliğinin sona ermesine bağlıdır. Yoksulluk nafakası alacağı, Türk Medenî Kanunu'nun 175. maddesinde belirtilen şartların gerçekleşmesiyle doğrudan kanundan doğan bir borç niteliğindedir. Hukukî niteliği açısından, yoksulluk nafakası, kanun hükümlerinden doğan bir bakım nafakası olsa da evlilik ilişkisine dayalı, boşanma kararının kesinleşmesi ile hüküm doğuran, aile hukukuna özgü bir talep hakkıdır. Bu hak, aynı zamanda kişiye sıkı biçimde bağlı bir alacak hakkıdır.

Yoksulluk nafakasına hâkim olan birtakım ilkeler bulunmaktadır. Türk, İsviçre ve Alman Hukuku'nda yoksulluk nafakası, evlilik sonrası dayanışma ilkesi (Das Prinzip der nachhehlichen Solidarität), geçimini kendi sağlama ilkesi (Clean Break Prinzip) ile kendinden sorumlu olma (Grundsatz der Eigenverantwortung) ilkeleri ışığında değerlendirilebilir. Evlilik sonrası dayanışma ilkesi, evlilik birliği içindeki dayanışma ve yardımlaşmanın boşandıktan sonra da devam ettiğini belirtir. Geçimini kendi sağlama ilkesi, İsviçre Aile Hukuku'nda, İsviçre Medenî Kanunu'nun 125. maddesinde yoksulluk nafakasına hâkim olan bir ilkedir. Bu ilke, hukukî terim olarak Alman Hukuku'nda kabul edilen ve BGB. § 1569'da düzenlenen kendinden sorumlu olma ilkesi ile aynı hukukî sonucu ifade etmektedir. Her iki ilke de boşanma sonrasında tarafların kendi geçimlerini kendilerinin sağlaması, yani ekonomik anlamda sorumluluklarını üstlenmeleri düşüncesine dayanır. Evlilik sonrası dayanışma ilkesi, yoksulluk nafakasının uygulamasını genişletici etkiye sahipken; geçimini kendi sağlama ilkesi, daraltıcı niteliktedir. Geçimini kendi sağlama ilkesinin tek başına kullanılması, evlilik sonrası dayanışma ilkesinin uygulama alanını daraltacağından tek bir ilkenin Türk Hukuk sistemimizde yer alması, evlilik hukukunun karakterine de uygun düşmeyecektir. Bu nedenle, İsviçre ve Alman

Hukuku'nda olduğu gibi Türk Hukuku'nda da her iki ilkenin birlikte kullanılması gerektiği düşüncesindeyiz.

Türk Medenî Kanunu'nda her ne kadar düzenlenmemiş de olsa yoksulluk nafakası talebi, taraflar arasındaki mal rejiminin tasfiyesine bağlıdır. Zira kişinin ekonomik durumunun tespiti açısından, evlilik birliğinin tabi olduğu mal rejiminin tasfiyesi sonucunda ortaya çıkacak katılma alacağının, yoksulluk nafakasına etkisi büyük rol oynamaktadır. Yoksulluk nafakasının varlık ve tutarının tespiti için, mal rejiminin tasfiyesinin yapılması ve sonrasında nafaka talebinde bulunan tarafın yoksulluğunun devam edip etmediğinin tespit edilmesi gerekir. Tasfiye payına rağmen eşin yoksulluğu hâlâ devam ediyorsa yoksulluk nafakası talep edilebilir; ancak tasfiye sonucunda yoksulluk ortadan kalkarsa, yoksulluk nafakası talebi reddedilmelidir.

Boşanma halinde, edinilmiş mallara katılma rejimi, boşanma davasının açıldığı tarihten itibaren sona erer (TMK. m. 225/f. II). Burada temel sorun, boşanma davasının açıldığı anda sona eren mal rejiminin tasfiyesinin ne zaman başlayarak ne zamana kadar istenebileceğidir. İsviçre Hukuku'nda, Federal Mahkeme ve doktrin tarafından kabul edilen boşanma kararının birliği ilkesi gereğince, nafaka alacağı dava ile talep edildiğinde, bu davada mal rejiminin tasfiyesi, tazminat ve yoksulluk nafakası alacağı talepleri birlikte hükme bağlanır. Boşanma kararının birliği ilkesinin, Türk Hukuku'nda da nafaka, tazminat ve boşanma davalarında birlikte uygulanması gerektiği düşüncesindeyiz.

İsviçre Hukuku'nda boşanma ve yoksulluk nafakası talebi açısından kusur ilkesi önemini kaybetmiştir; ancak Türk Hukuku'nda kusurun işlevi ve önemi devam etmektedir. Türk Medenî Kanunu'nun 175. maddesine göre, kusursuz veya eşit kusurlu olan taraf, yoksulluk nafakası talep edebilmektedir.

Boşanmanın fer'î sonuçlarını kural olarak boşanmaya karar veren hâkim belirler. Ancak taraflar, boşanmanın fer'î sonuçlarına ilişkin anlaşma yapabilirler. Yoksulluk nafakasının anlaşmayla belirlenmesi, özellikle tarafların anlaşmalı boşanma (TMK. m. 166/f. III) yoluna başvurarak evliliği sona erdirmelerinde görülmektedir. Anlaşmalı boşanmada tarafların kusurlu olup olmadıkları göz önünde tutulmaz; yani hâkim tarafından kusur incelemesi yapılmaz. Ancak anlaşmalı boşanma sebebi dışındaki bir sebeple de boşanma davasında, tarafların boşanmanın yan sonuçlarına dair anlaşmaları (TMK. m. 184/b. V) mümkündür. Taraflar, aralarındaki

anlaşmayı boşanma davasını açmadan önce veya dava sırasında ya da boşanma davası sona erdikten sonra da yapabilirler.

Anlaşma ile nafaka alacağının, Türk Medenî Kanunu'nun 176. maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan düzenlemenin aksine devam etmesinin, yoksulluk nafakasının ahlaki bir yükümlülük niteliği taşıması ve nafaka ile ilgili hükümlerin kamu düzenini ilgilendirmesi sebebiyle uygun olmadığı görüşündeyiz. Ayrıca, tarafların haysiyetsiz hayat sürmesi, evlilik dışı yaşaması, yoksulluktan kurtulması veya evlenmesi gibi hallerde de yoksulluk nafakasının devamının taraflarca sözleşme ile kararlaştırılması, kanun hükümlerine ve ahlaka aykırıdır. Bu nedenle söz konusu hallerde, yoksulluk nafakasına hükmedilmesinin hukuka uygun olmayacağı kanaatindeyiz.

Boşanma davalarında yargılama usulünü düzenleyen Türk Medenî Kanunu'nun 184. maddesinin beşinci bendi, boşanma ve fer'îlerine ilişkin anlaşmaların geçerliliğini, hâkimin onayına bağlamaktadır. Tamamlayıcı unsur olan hâkimin onayının bulunması, sözleşmenin geçerlilik ön şartıdır. Aksi takdirde anlaşma hükümsüzdür.

Yoksulluk nafakası anlaşmasında, taraflardan biri diğerine belirli bir miktarda para borcu ödemeyi veya mal varlığını ya da bir hakkı devretmeyi yüklediğinden dolayı yoksulluk nafakası anlaşması, borçlandırııcı bir hukukî işlemdir ve anlaşma hükümleri, sözleşme niteliğindedir. Bu sözleşmede, nafaka yükümlüsü, nafaka alacaklısına karşı nafaka borcunu ödeme yükümlülüğündedir. Nafaka talep eden taraf ise sözleşmeden doğan alacak hakkına sahip olmaktadır. Bu bakımdan, yoksulluk nafakası anlaşmasını hâkimin onayına bağlı, tek tarafa borç yükleyen bir özel hukuk sözleşmesi olarak değerlendirebiliriz.

Yoksulluk nafakası anlaşmasının konusu, Türk Medenî Kanunu'nun 175. maddesinde düzenlenen nafaka alacağıdır. Nafaka alacağı ayın veya nakit olarak belirlenebilir. Nakit ödeme söz konusu ise toptan, irat ya da karma ödeme yöntemi seçilebilir. İsviçre Hukuku'nda tarafların menfaatleri gerektirdiği takdirde yoksulluk nafakasının bir kısmının toptan bir kısmının irat biçiminde ödenebileceği kabul edilmektedir. Türk Medenî Kanunu'nda, her ne kadar karma formdan söz edilmemişse de taleple bağlılık ilkesi gereğince, nafakanın ödenme şeklinde, kanaatimizce,

tarafların menfaatlerine ve isteklerine uygun olarak her üç ödeme yöntemi de tercih edilebilmelidir.

Yoksulluk nafakasının belirlenmesinde, İsviçre Hukuku'nda belirli kriterler bulunmaktadır. İsviçre Medenî Kanunu'nun 125. maddesinde yer verilen, eşlerin evlilikteki görev paylaşımı, evliliğin süresi, evlilik süresi boyunca tarafların hayat standardı, tarafların yaş ve sağlık durumları, meslekleri, gelir ve mal varlıkları, müşterek çocuk sayısı, müşterek çocukların bakım yükümlülüğü ve süresi, tarafların kendi geçimlerini sağlayabilmek namına yapacakları masraflar gibi vb. kriterler yoksulluk nafakasının belirlenmesinde uygulanan ölçütlerdir. Bu ölçütlerin de Türk Hukuku bakımından kanunî düzenlemede yerini alması gerektiği görüşündeyiz. Ayrıca, hâkimin geniş bir takdir yetkisine sahip olduğu, kanunda yapılacak değişiklik ile net bir şekilde ifade edilmelidir.

Nafakanın belirlenmesinde bir diğer önemli husus ise taraflar arasındaki evlilik modelidir. Federal Yüksek Mahkeme'nin içtihat hukuku ve öğretideki hâkim görüş ile İsviçre BASS çalışması tarafından geliştirilmiş en yaygın üç evlilik modeli, çifte gelirli (modern) evlilik modeli, geleneksel evlilik modeli ve ek gelirli evlilik modelidir. Özellikle geleneksel evlilik modelinin söz konusu olduğu durumlarda, evlilik sonrası dayanışma ilkesi esas alınarak yoksulluk nafakası taleplerinin kabul edilmesi gerekir.

Yoksulluk nafakasının süresi ve süresizliği ise kamuoyunu uzun bir süredir meşgul eden, doktrinde de en fazla tartışılan konulardandır. Türk Hukuku'nda, 1988 yılına kadar bir yıl süre ile sınırlandırılan yoksulluk nafakası, 3444 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikten sonra süresiz olarak talep edilebilmektedir. İsviçre Medenî Kanunu'nda (Art. 125), süreye dair bir hükme yer verilmemesine karşın; Türk Medenî Kanunu'nda (m. 175), yoksulluk nafakasının süresiz olarak istenebileceği düzenlenmiştir. Doktrinde, hâkimin takdir yetkisinin olup olmadığı yönünde fikir birliği bulunmamaktadır. Yoksulluk nafakasının süresine ilişkin hâkimin takdir yetkisinin bulunmadığı, Yargıtay'ın on yılı aşkın bir süredir uyguladığı yerleşmiş içtihat kararlarından kaynaklanmaktadır. Söz konusu bu uygulama aşılamadığı için, olası bir kanun değişikliğine ihtiyaç duyulmaktadır.

Türk Medenî Kanunu'nun 175. maddesinin birinci fıkrasında, hâkimin nafakayı süresiz olarak karara bağlama zorunda olduğuna dair bir ifade yer

almamaktadır. Bununla birlikte, yoksulluk nafakası alacaklısının süresiz nafaka talebine sahip olması, mutlaka mahkemenin de süresiz olarak nafakaya hükmetmek zorunda olduğunu göstermez. Bu şekilde bir yorum yapılmasını mümkün kılan haklı bir gerekçe de bulunmamaktadır. Fakat somut olayın koşulları mevcut ise, hâkim süresiz olarak nafaka ödenmesine karar verebilir. Söz konusu koşullara göre, nafaka alacaklısının süresiz nafaka talebine rağmen, -hakkaniyetin gerektirdiği hallerde- hâkimin gerekçesini de belirterek belirli bir süre ile sınırlı olarak nafaka ödenmesine karar vermesi de mümkündür. Uygulama, yoksulluk nafakasının süresiz olarak istenebileceği, süreli istenemeyeceği şeklindedir. Kanaatimizce, yoksulluk nafakası talebi süresiz veya süreli olarak ileri sürülebilir; zira Türk Medenî Kanunu'nda yoksulluk nafakasının süresiz olarak hükmedilmesi gerektiğini emreden bir hüküm bulunmamaktadır. Bu durum, nafaka alacaklısının seçimlik hakkına bağlıdır.

Yoksulluk nafakasının ifası ile borç sona erer. Tarafların anlaşması ile yoksulluk nafakası alacağı sona erebileceği gibi kendiliğinden ya da mahkeme kararıyla da sona erebilir. Nafaka alacaklısının fiilen evliymiş gibi bir başkasıyla yaşaması, haysiyetsiz hayat sürmesi ve yoksulluğunun ortadan kalkması hallerinde, dava açılarak yoksulluk nafakası borcu sona erdirilebilir. Nafaka alacaklısının yeniden evlenmesi ya da nafaka alacaklısının veya borçlusunun ölmesi durumunda ise nafaka borcu kendiliğinden sona ermektedir.

Yoksulluk nafakası alacağı davası, Türk Medenî Kanunu'nun 178. maddesine göre bir yıllık zamanaşımı süresi içinde açılabilmektedir. Ancak yoksulluk nafakasına mahkeme tarafından hükmedilmişse ilama bağlı bu alacak hakkı, on yıllık zamanaşımı süresine tabidir. Buna karşın, taraflar arasında yapılan sözleşmenin hâkim tarafından onaylanması halinde, ilam niteliğinde sayılan yoksulluk nafakası alacağı ise beş yıllık zamanaşımına tabidir.

BİBLİYOGRAFYA

AK, Muammer: “*Toplumsal Bir Olgu Olarak Yoksulluk*”, Akademik Barış Dergisi, S. 54, Yıl: Mart-Nisan, 2016, ss. 296-306.

AKINCI, Şahin: “*Kaldırılması Gereken Bir Düzenleme: Yoksulluk Nafakası*”, Türk Hukuk Enstitüsü, S. 147, Ocak, 2016, ss. 34-37, [https://www.the.org.tr/ Resources/Web/the/broadcasts/thedergiocak2016.pdf](https://www.the.org.tr/Resources/Web/the/broadcasts/thedergiocak2016.pdf) , e. t. : 26.07.2020.

AKINTÜRK, Turgut: “*Boşanmanın Hukukî Sonuçları*”, AÜHF. Ellinci Yıl Armağanı, C. II, Ankara, 1977, ss. 175-204, (AKINTÜRK, “*Boşanmanın Hukukî Sonuçları*”).

AKINTÜRK, Turgut: “*Türk Medenî Kanunu’nun Evlilik Hukukuna İlişkin Hükümlerinde Yapılması Öngörülen Değişiklikler*”, AÜHFD. , Ankara, 1972, ss. 31-59, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/631983> , e. t. : 18.01.2021.

AKINTÜRK, Turgut / ATEŞ, Derya: *Medenî Hukuk*, 26. B. , Beta Yayıncılık, İstanbul, Kasım, 2020, (AKINTÜRK / ATEŞ, *Medenî Hukuk*).

AKINTÜRK, Turgut / ATEŞ, Derya: *Türk Medenî Hukuku, Aile Hukuku*, İkinci Cilt, Yenilenmiş 24. B. , Beta Yayım, İstanbul, Şubat, 2022.

AKKURT, Sinan Sami: “*Boşanma Sonrası Ortak Velayet Kavramının Özellikle Türk Hukuk Uygulaması Bakımından Genel Olarak Değerlendirilmesi*”, Legal Hukuk Dergisi, Cilt No. : 17, Sayı No. : 202, Yıl: 2019, ss. 4185-4202.

AKSIN ATAR, Eray: “*Nafakadan Feragat*”, MÜHFHAD. , Cilt: 22, S. 3, Yıl: 2016, ss. 251-267.

ANTALYA, O. Gökhan: *Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, Borçların İfası, Borçların İfa Edilmemesinin Sonuçları: Borcun İfa Edilmemesi – Borçlunun Temerrüdü*, Cilt V/1, 3, Genişletilmiş, 2. B. , Seçkin Yayınları, Ankara, Kasım, 2019.

APAYDIN, Eylem: “Ortak Hayata Son Verilmesi Sonrası Ortak Velayet Hususunda Yasal Düzenleme Gereği”, İnÜHFD. , Cilt: 9, S. 1, Yıl: 2018, ss. 445-476.

ARAL, Fahrettin: Türk Borçlar Hukukunda Takas, 2. B. , Yetkin Yayıncılık, Ankara, 2010.

ARAS, Bahattin: “Anlaşmalı Boşanma Davalarında Tarafların Tazminat ve Nafaka Taleplerinin Karara Bağlanması”, Terazi Hukuk Dergisi, S. 47, Yıl: Temmuz, 2010, ss. 73-87.

ARBEK, Ömer: “Boşanmanın Malî Sonuçları”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 54, S. 1, Yıl: 2005, ss. 115-163.

ARKAN SERİM, Azra: “Yoksulluk Nafakası”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 65, S. 1, ss. 285-302.

ARPACIOĞLU, Özge / YILDIRIM, Metin: “Dünyada ve Türkiye’de Yoksulluğun Analizi”, Niğde Üniversitesi, İİBFD. , Cilt: 4, S. 2, Yıl: 2011, ss. 60-76.

ARSLAN, Ramazan / YILMAZ, Ejder / TAŞPINAR AYVAZ, Sema / HANAĞASI, Emel: İcra ve İflas Hukuku, Güncellenmiş, 8. B. , Yetkin Hukuk Yayınları, Ankara, Eylül, 2022.

ARSLAN, Ramazan / YILMAZ, Ejder / AYVAZ TAŞPINAR, Sema / HANAĞASI, Emel: Medenî Usul Hukuku, Güncellenmiş, 7. B. , Yetkin Hukuk Yayınları, Ankara, Eylül, 2021, (ARSLAN / YILMAZ / AYVAZ TAŞPINAR / HANAĞASI, Usul).

Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu: Türkçe Sözlük, 11. B. , Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2019.

BADUR, Emel: “Ailenin Korunması Alanındaki Son Gelişmeler”, TBB. Dergisi, S. 84, Yıl: 2009, ss. 63-92, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2009-84-543> , e. t. : 17.12.2021.

BAŞPINAR, Veysel: “Türk Medeni Kanunu ile Aile Hukukunda Yapılan Değişiklikler ve Bu Konuda Bazı Önerilerimiz”, AÜHFD. , C. 52, S. 3, Yıl: 2003, ss. 79-101.

BAYGIN, Cem: “Tanzimattan Günümüze Aile Hukukunun Gelişim Sürecine Kısa Bir Bakış”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Prof. Dr. Cevdet Yavuz’a Armağan, C. 22, S. 3, Yıl: 2016, ss. 453-462, (BAYGIN, Aile Hukuku).

BAYGIN, Cem: Soybağı Hukuku, 1. B. , On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, Eylül, 2010.

BÄHLER, Daniel: Scheidungsunterhalt - Methoden der Berechnung, Höhe, Dauer und Schranken, Die Praxis des Familienrechts, Herausgeber: Ingeborg Schwenzer, Andrea Büchler, Michelle Cottier, FamPra.ch 2007, ss. 461-496.

BELGESAY, Mustafa Reşit: Türk Kanunu Medenisi Şerhi, Aile Hukuku, C. II, Hısımlar-Velayet-Vesayet, İstanbul, 1952.

BERGER, Christian / BUDZİKIEWICZ, Christine / MANSEL, Heinz-Peter / STADLER, Astrid / STÜRNER, Rolf / TEICHMANN, Arndt: Jauernig Bürgerliches Gesetzbuch, Kommentar, Herausgegeben von Stürner, Rolf, 18. Auflage, 2021.

BEUERMANN, Philipp: Der naheheleliche Unterhalt, Grundlagen und Ausgestaltung im deutschen Unterhaltsrecht und in den Prinzipien der Commission on European Family Law (CEFL.), Serie/Reihe: Schriftenreihe zum europäischen Familienrecht Band/Nr. 34, 2013, ss. 41-64.

BOZOVALI, Halûk: Mevzuattaki Son Değişikliklerle Öğretide ve Uygulamada Türk Medenî Hukukunda Bakım Nafakaları, Kazancı Hukuk Yayınları No: 76, İstanbul, 1990.

BREDTMANN, Julia / VONNAHME, Christina: “*Less Alimony after Divorce: Spouses’ Behavioral Response to the 2008 Alimony Reform in Germany*”, IZA Institute of Labor Economics, Discussion Paper Series, IZA DP No: 10864, June, 2017, ss. 1-31, <https://docs.iza.org/dp10864.pdf> , e. t. : 29.11.2021.

BULUR, Alper: İcra ve İflas Hukuku, Güncellenmiş, 10. B. , Monopol Yayınları, Ankara, 2021.

BULUT, Nihat: “*Sosyal Devletin Düşünsel Temelleri ve Çağdaş Sosyal Devlet Anlayışı*”, Prof. Dr. Turan Tufan Yüce’ye Armağan, DEÜHFD. , S. 1, Yıl: 2001, ss. 321-335.

BURCUOĞLU, Halûk: “*Alman Hukukunda Yeni Boşanma Sistemi ve Bu Sistem Işığında Türk Boşanma Hukukuna İlişkin Bazı Öneriler*”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 48, S. 1-4, ss. 113-140.

BURCUOĞLU, Halûk: “*Boşanmada Kusur ve Yoksulluk Nafakası ile İlgili Gözlemler*”, İAÜHFD. , C. 4, S. 2, Yıl: 2018, ss. 1-12, (BURCUOĞLU, “Kusur”).

BÜCHLER, Andrea / CLAUSEN, Sandro: “*Die Eigenversorgungskapazität im Recht des nahehelichen Unterhalts: Theorie und Rechtsprechung*”, Die Praxis des Familienrechts, Herausgeber: Ingeborg Schwenzer, Andrea Büchler, Michelle Cottier, FamPra.ch 2015, ss.1-40.

BÜCHLER, Andrea / CLAUSEN, Sandro: FamKommentar Scheidung, Band I: ZGB (Hrsg. :Schwenzer, Ingeborg / Fankhauser, Roland), 3. Auflage, Bern, 2017, (BÜCHLER / CLAUSEN, FamKomm).

BÜHLER, Walter / SPÜHLER, Karl: Die Ehescheidung, Art. 137-158 ZGB. Schweizerisches Zivilgesetzbuch, Das Familienrecht, Das Eherecht, Reihe: BK - Berner Kommentar, Art. 151 / I. - III. , Auflage: Dritte, völlig neu bearbeitete Auflage des von Prof. Dr. Max Gmür begründeten Kommentars zum Eherecht, Jahr: 1980, ss. 427-449.

CAMCI, Ömer: Boşanma Tazminatı ve Yoksulluk Nafakası, 2. B. , İstanbul, 1998.

CAN, Harun: “*Nafaka Bağlamında Aile Hukukunda Yapılması Gerekli Değişiklikler ve Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar ile Çözüm Önerileri*”, Aile Hukukundaki Hak İhlallerinin Tespiti ve Çözüm Önerileri Çalıştayı, Editörler: Dr. Öğr. Üyesi Akın Ünal / Arş. Gör. Arif Kalkan, İstanbul, 07.04.2018, Adalet Yayınevi, Ankara, 2019, ss. 85-89.

ÇETİN, İrem: “*Yoksulluk ve Yoksulluk Göstergeleri: Türkiye ve OECD Ülkeleri Üzerine Bir Karşılaştırma*”, AHBVÜ. , İİBFD. , 22/2, Yıl: 2020, ss. 510-532.

CEYLAN, Ebru: “*Geçmişten Bugüne Yargıtay Kararlarında Yoksulluk Nafakası Talebinde Etkili Olan Unsurları Değerlendirme*”, İstanbul Barosu Dergisi, C. 92, S. 5, Eylül, 2018, ss. 15-32.

CEYLAN, Ebru: Türk ve İsviçre Hukukunda Boşanmanın Hukuki Sonuçları, Galatasaray Üniversitesi Yayınları, İstanbul, Ocak, 2006, (CEYLAN, Türk ve İsviçre Hukukunda).

CEYLAN, Ebru: “*İştirak Nafakasının Belirlenmesiyle İlgili Seçilmiş Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi*”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 2017 (133), ss. 299-324, <http://tbddergisi.barobirlik.org.tr/m2017-133-1702> , e. t. : 25.11.2019, (CEYLAN, “*İştirak Nafakası*”).

COŞKUN, Nazlı Hilal: Velayete Hâkim Olan İlkelerin Ortak Velayete Uyarlanması, 1. B. , Aristo Yayınevi, İstanbul, Şubat, 2023.

ÇAKIRCA, Seda İrem: “*Kardeşler Arasında Nafaka Yükümlülüğü*”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 64, S. 1, Yıl: 2015, ss. 65-101, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/1987/20754.pdf> , e. t. : 03.08.2021.

ÇİTAK, Burçak: “*Eşler Arasındaki Nafaka Yükümlülüğü*”, Yüksek Lisans Tezi, T. C. İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 2016, (ÇİTAK, “*Nafaka Yükümlülüğü*”).

ÇİTAK, Burçak: “*Yoksulluk Nafakası*”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 74, S. 1, İstanbul, 2016, ss. 241-257.

DEDE, İsmail: “*Yoksulluk Nafakasının Fiili Birliktelik ve Haysiyetsiz Yaşam Sürme Sebebiyle Sona Ermesi*”, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 15, S. 2-1, Temmuz-Ağustos, 2016, ss. 557-575.

DEMİR, Remzi: “*Yoksulluk Nafakasının Sona Erme Sebepleri ve Yoksulluk Nafakasının Süresizliğine Dair Tartışmalar*”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, C. 32, S. 147, Mart, 2020, ss. 221-249.

DEMİRBAŞ, Ali: “*Güncel Tartışmalarla Yoksulluk Nafakası*”, İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 5(2), 2018, ss. 219-235, <https://openaccess.ihs.edu.tr/xmlui/handle/20.500.12154/618> , e. t. : 05.09.2019.

DEVELİOĞLU, Hüseyin Murat: Takas, 6098 sayılı Yeni Türk Borçlar Kanunu’na Göre Uyarlanmış 2. B. , Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2012.

DIEZI, Dominik: Nachlebensgemeinschaftlicher Unterhalt- Grundlagen und Rechtfertigung vor dem Hintergrund der rechtlichen Erfassung der Lebensgemeinschaft, FamPra.ch - Schriftenreihe zum Familienrecht Band/Nr. 20, Herausgeber Ingeborg Schwenzer, Andrea Büchler, Michelle Cottier, ss. 259-303, 2014.

DOĞAN, Eda: “*Türkiye’de Yoksulluğun Ölçülmesi*”, Uzmanlık Tezi, Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü, Nisan, 2014, (DOĞAN, “Yoksulluk”).

DOĞAN, İzzet: “*Türk Medenî Kanunu’nun Düzenlemelerine Göre Tedbir, Yoksulluk ve İştirak Nafakası*”, Public and Private International Law Bulletin, C. 35, S. 1, 2015, ss. 59-95.

DÖNMEZ, Ünsal / BARIN, Taylan: “*Boşanma Sonucunda Birlikte Velayetin Türk Hukukunda Uygulanabilirliği Sorunu*”, TAAD, Yıl: 9, S. 35, Temmuz, 2018, ss. 175-210.

DUMANLI, Recep: “Yoksulluk ve Türkiye’deki Boyutları”, Uzmanlık Tezi, Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü, Haziran, 1996,

DURAL, Mustafa / SARI, Suat: Türk Özel Hukuku, Temel Kavramlar ve Medenî Kanunu’nun Başlangıç Hükümleri, Cilt I, 16. B. , Filiz Kitabevi, İstanbul, 2021.

DURAL, Mustafa / ÖĞÜZ, Tufan / GÜMÜŞ, Mustafa Alper: Türk Özel Hukuku, Aile Hukuku, Cilt III, Gözden Geçirilmiş, 18. B. , Filiz Kitabevi, İstanbul, Şubat, 2023.

DURGUN ARSLAN, Çisil: “Boşanma Sebeplerinden Kusur Esasının Kaldırılmasına İlişkin Karşılaştırmalı Hukuktaki Yaklaşımlar”, ss. 121-139, Türk Medenî Hukuk Reformunun 95. Yılı Sempozyumu (04 Ekim 2021), Editör: Prof. Dr. Gökhan Antalya, 1. B. , Legal Yayıncılık, Mayıs, 2022.

EGLİ, Isabelle: Die Eigenversorgungskapazität des unterhaltsberechtigten Ehegatten nach Scheidung Eine rechtstatsächliche Studie an fünf Gerichten, Herausgeber: Ingeborg Schwenzer, Andrea Büchler, FamPra.ch - Schriftenreihe zum Familienrecht Band/Nr. 8, 2007.

ERBAY, İsmail: “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Kapsamında Türk Medenî Hukukundaki Velâyet Hakkının Kaldırılması (TMK. m. 348) Hükümlerinin Değerlendirilmesi”, İnÜHFD. , Cilt: 3, S. 2, Yıl: 2012, ss. 11-61.

ERCOŞKUN ŞENOL, H. Kübra: “Türk Hukukunda Boşanma Halinde Ortak Velayete Hükmedilip Hükmedilemeyeceği Sorunu”, İnÜHFD. , Cilt-Sayı: 12 (2), Yıl: 2012, ss. 754-765.

ERDEM, Mehmet / MAKARACI BAŞAK, Aslı: Aile Hukuku, Birinci Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, Mart, 2022.

ERDOĞAN, Mustafa: Anayasa Hukukuna Giriş, Gözden Geçirilmiş 2. B. , Ankara, Ağustos, 2019.

EREN, Fikret: Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, 27. B. , Yetkin Yayınları, Ankara, 2022.

ERLÜLE, Fulya: Boşanmada Birlikte Velayet, Yetkin Basımevi, Ankara, 2019.

EROL, Cansel: “Sosyal Devlet ve Aile”, AÜHFD. , C. 26, S. 3-4, Yıl: 1969, ss. 11-21.

ERSÖZ, Oğuz: “Yoksulluk Nafakasının Sona Ermesi”, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, C. 6, S. 12, Aralık, 2018, ss. 463-509, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/596337> , e. t. : 25.11.2019.

ESENER, Turhan: “Boşanmanın Fer'i Neticelerine Dair Mukaveleler”, AÜHFD. , S. 3-4, Yıl: 1951, ss. 610-628.

FASEL, Urs / WEISS, Daniela: “Auswirkungen des Konkubinats auf (nach-)eheliche Unterhaltsansprüche”, AJP 2007, ss. 13-19.

FEYZİOĞLU, Feyzi Necmeddin: Aile Hukuku, Yeniden Gözden Geçirilmiş, Genişletilmiş, 3. B. , Filiz Kitabevi, İstanbul, 1986.

FOUNTOULAKIS, Christiana / KHALFI, Bastien: “Quelques réflexions sur la conception de l'entretien en droit de la famille”, Publikation: Die Praxis des Familienrechts, Herausgeber: Andrea Büchler, Michelle Cottier, Frühere Herausgeber: Ingeborg Schwenzer, Verlag: Stämpfli Verlag AG, FamPra.ch 2014, ss. 866-883.

FREIBURGHAUS, Dieter: CHK - Handkommentar zum Schweizer Privatrecht, Personen - und Familienrecht - Partnerschaftsgesetz Art. 1-456 ZGB. - PartG, Herausgeber: Peter Breitschmid, Alexandra Jungo, 3. Auflage, 2016.

GELMEZ, Ezgi: “Yoksulluk Nafakasının Süresine İlişkin Güncel Gelişmeler”, Terazi Hukuk Dergisi, C. 14, S. 159, Kasım, 2019, ss. 2143-2155.

GENÇCAN, Ömer Uğur: “*Boşanma-Nafaka-Evlilik Birliğinin Korunması ve Velayet Kararları Konusunda Uygulama Sorunları*”, Uygulamalı Aile Hukuku Sertifika Programı, Medenî Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk ile İlişkili Güncel Aile Hukuku Meseleleri, İstanbul Ticaret Üniversitesi Yayınları, 18-20 Kasım 2005, İstanbul, Nisan, 2006, ss. 169-220, (GENÇCAN, “*Boşanma*”).

GENÇCAN, Ömer Uğur: Boşanma, Tazminat ve Nafaka Hukuku, Yargıtay Uygulaması, Bilimsel Açıklama ve En Son İçtihatlar, 7. B. , Yetkin Basımevi, Ankara, 2017, (GENÇCAN, Bilimsel Açıklama).

GENÇCAN, Ömer Uğur: Boşanma Usul Hukuku, 1. Cilt, Genişletilmiş, 5. B. , Yetkin Yayınları, Ankara, Ocak, 2023, (GENÇCAN, Usul, 1. Cilt).

GENÇCAN, Ömer Uğur: Boşanma Usul Hukuku, 2. Cilt, Genişletilmiş, 5. B. , Yetkin Yayınları, Ankara, Ocak, 2023, (GENÇCAN, Usul, 2. Cilt).

GENÇCAN, Ömer Uğur: Nafaka Hukuku, Genişletilmiş, 2. B. , Yetkin Yayınları, Ankara, 2021, (GENÇCAN, Nafaka).

GÖREN, Zafer: “*Sosyal Devlet*”, Prof. Dr. Seyfullah Edis’e Armağan, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayını, İzmir, 2000, ss. 1-49, (GÖREN, “*Sosyal Devlet*”).

GÖREN, Zafer: “*Sosyal Devlet İlkesi ve Anayasa Hukuku Açısından Yaşam Kalitesi*”, Anayasa Yargısı Dergisi, Cilt: 14, Yıl: 1997, ss. 89-153, <https://anayasa.gov.tr/media/4712/zafergoren.pdf> , e. t. : 09.07.2022, (GÖREN, “*Sosyal Devlet İlkesi*”).

GÖREN, Zafer: “*Sosyal Hukuk Devletinde Özgürlük ve Yükümlülük*”, İTÜSBD. , C. 13, S. 26, Yıl: Güz, 2014/2, ss. 26-46, (GÖREN, “*Sosyal Hukuk Devleti*”).

GÖZLER, Kemal: Türk Anayasa Hukuku, 3. B. , Ekin Yayınevi, Ocak, 2019, (GÖZLER, Anayasa).

GÖZLER, Kemal: Hukuka Giriş, Güncellenmiş ve Düzeltilmiş, 18. B. , Ekin Yayınevi, Bursa, Haziran, 2021.

GRASSINGER, Gülçin Elçin: “Boşanma Davasında Eşlerin Boşanmanın Talî Sonuçlarına İlişkin Konularda Anlaşma Yapmaları ve Konu ile İlgili İsviçre Federal Mahkemesi Kararı”, İHFM. , C. LV, S. 3, Yıl: 1997, ss. 235-242.

GÜLSEVEN, Ayşe Seda: “Türk Aile Hukukunda Toplumsal Cinsiyet Rollerî”, TBB. Dergisi, S. 132, Yıl: 2017, ss. 183-230.

GÜRKAN, Ülker: “Türk Kadının Hukukî Statüsü ve Sorunları”, AÜHFD. , 1978, C. 35, S. 1, ss. 381-396.

GÜMÜŞ, Mustafa Alper: “Türk Hukukunda Yasal Mal Rejimi Olan Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi Çerçevesinde Boşanma Davası; İştirak Nafakası; “Maddî Tazminat ve Yoksulluk Nafakası” ve/veya Manevî Tazminat Talepleri ile Mal Rejiminin Tasfiyesi Talebi Arasındaki İlişki”, EBYÜHFD. , C. IX, S. 3-4, Yıl: 2005, ss. 383-402, <https://asosindex.com.tr/index.jsp?modul=articles-page&journal-id=2934&article-id=657679> , e. t. : 30.01.2022, (GÜMÜŞ, “Türk Hukukunda Yasal Mal Rejimi”).

HAEFELI, Fulvio: “Nachehelicher Unterhalt als Auslaufmodell”, Schweizerische Juristen-Zeitung, Herausgeber: Gaudenz G. Zindel, Meinrad Vetter, Pascal Pichonnaz, Frühere Herausgeber: Hans Schmid, SJZ 112/2016 S. 417, ss. 417-423.

HAMZAÇEBİ, Mehmet: “Türk Medenî Kanunu’na Göre Boşanma ve Ayrılık Hallerinde Tedbir, Yoksulluk ve İştirak Nafakası”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 10, S. 3-4, 2002, ss. 23-48.

HATEMİ, Hüseyin: Aile Hukuku, 10. B. , On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, Ocak, 2023, (HATEMİ, Aile Hukuku).

HATEMİ, Hüseyin / SEROZAN, Rona: Aile Hukuku, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1993.

HAUSHEER, Heinz / SPYCHER, Annette: Handbuch des Unterhaltsrechts, Teil 2: Die einzelnen Unterhaltsarten / Kapitel 5: Unterhalt zwischen geschiedenen Ehegatten / I. Unterhaltsrelevante Scheidungsnachteile im engern und weiteren Sinn, Herausgeber: Hausheer, Heinz / Spycher, Annette / Brunner, Rolf / Gloor, Urs / Bähler, Daniel / Kieser, Ueli, Handbuch des Unterhaltsrechts, 2010, ss. 225-258.

HAUSHEER, Heinz / WOLF, Stephan: “*Grounds For Divorce and Maintenance Between Former Spouses*”, Switzerland, September, 2002, ss. 1-51, <http://ceflonline.net/wp-content/uploads/Switzerland-Divorce.pdf> , e. t. : 06.12.2021.

HELVACI, Serap / ERLÜLE, Fulya: Medenî Hukuk, Güncellenmiş, Yeni Bası 7. B. , Legal Yayıncılık, İstanbul, Eylül, 2021.

HENRICH, Dieter / ALTHAMMER, Christoph: Familienrecht, Scheidung, Unterhalt, Verfahren, Kommentar, BGB. § 1569 Grundsatz der Eigenverantwortung, Hammermann, Johannsen/Henrich/Althammer, Familienrecht, 7. Auflage 2020.

HINDERLING, Regula: Die Praxis des Familienrechts, Bundesgericht, BGE 127 III 136, FamPra.ch 2001, ss. 585-591.

İNAL, Nihat: Örnek Karar ve Dilekçelerle Açıklamalı Boşanma Nafaka Davaları, Güncellenmiş, 2. B. , Seçkin Yayıncılık, Ankara, Nisan, 2021.

İNCE, Nurten: “*Karşılaştırmalı Hukukta ve Türk Hukukunda Evlilik Birliğinin Boşanma İle Sona Ermesi Durumunda Birlikte Velayet*”, TAAD. , Cilt: 9, S. 34, Yıl: Nisan, 2018, ss. 189-229.

JÜRGEN SÄCKER, Franz / RIXECKER, Roland / OETKER, Hartmut / LİMPERG, Bettina: Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch, Band 9 (Redakteurin: Koch, Elisabeth, Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch, Band 9, Familienrecht I, §§ 1297-1588 BGB., GewSchG, VersAusglG, LPartG, 8. Auflage, 2019), 8. Auflage, 2019.

KAHRAMAN, Zafer: Boşanmada Yoksulluk Nafakasının Miktarı ve Süresi, Prof. Dr. Necla Giritlioğlu'na Armağan, On İki Levha Yayıncılık, Mart, 2020, ss. 345-378.

KALENDER, Ahmet: Türk Aile Hukukunda Boşanma Nafakası (Yoksulluk Nafakası), Adalet Yayınevi, 1. B. , Ankara, Temmuz, 2021.

KARAMERCAN, Fatih: “*Türk Borçlar Hukukunda Takas*”, İstanbul Medipol Üniversitesi HFD. , Cilt-Sayı: 5 (1), Yıl: Bahar, 2018, ss. 271-293.

KARAOSMANOĞLU OKYAR, Dilâ: “*Yargıtay Kararları Işığında Yoksulluk Nafakası Ödeme Yükümlülüğünün Şartları ve Ortadan Kalkması*”, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 15, S. 2-2, Temmuz-Ağustos, 2016, ss. 421-434.

KESKİN, Alper: Boşanma Davaları, 1. C. , 1. B. , Seçkin Yayıncılık, Ankara, Ağustos, 2017.

KILIÇOĞLU, Ahmet M. : Aile Hukuku, Gözden Geçirilmiş, Güncelleştirilmiş, 6. B. , Turhan Kitabevi, Ankara, Şubat, 2022.

KILIÇOĞLU, Ahmet M. : Medenî Hukuk, Gözden Geçirilmiş, Güncelleştirilmiş, 6. B. , Turhan Kitabevi, Ankara, 2017, (KILIÇOĞLU, Medenî Hukuk).

KILIÇOĞLU, Ahmet M. : Medenî Hukuk, Temel Kavramlar, Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku, Gözden Geçirilmiş, Güncelleştirilmiş, 4. B. , Turhan Kitabevi, Ankara, 2021.

KOCABAŞ, Gediz: “*Evlilik Sonrası Dayanışma İlkesi ve Bu İlkenin Sınırı Olarak Clean Break İlkesi Doğrultusunda Yoksulluk Nafakasını Belirleyici Ölçütler*”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuki Araştırmalar Dergisi, C. 19, S. 1, 2013, ss. 357-391.

KOÇHİSARLIOĞLU, Cengiz: Boşanmada Birlikte Velayet ve Yasanın Aşılması, Turhan Kitabevi, Ankara, 2004, (KOÇHİSARLIOĞLU, Birlikte Velayet).

KOÇHİSARLIOĞLU, Cengiz: “İsviçre’de Evlilik Birliği Hukuku’ndaki Son Gelişmeler”, SÜHFY. , Prof. DR. Jale G. Akipek’e Armağan, Konya, 1991, ss. 431-452.

KÖPRÜLÜ, Bülent / KANETİ, Selim: Aile Hukuku, Özdem Kardeşler Matbaası, İstanbul, 1985/1986.

KÖSEOĞLU, Bilal / KOCAAĞA, Köksal: Aile Hukuku ve Uygulaması, Bilimsel Görüşler, Yargı İçtihatları, Bursa, Ekin Yayınevi, Nisan, 2011.

KULAKLI, Emrah: “Yoksulluk Nafakası ve Yoksulluk Nafakasının Süresi Bağlamında Bir Mukayeseli Hukuk İncelemesi”, İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 5, Sayı 2, Güz, 2018, ss. 237-268.

KURU, Baki / AYDIN, Burak: İstinaf Sistemine Göre Yazılmış İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı, 7. B. , Yetkin Yayınları, Ankara, Kasım, 2022.

KURU, Baki / AYDIN, Burak: İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medenî Usul Hukuku Ders Kitabı, 7. B. , Yetkin Yayınları, Ankara, Eylül, 2022, (KURU / AYDIN, Usul).

KURT, Leyla Müjde: “Boşanma Durumunda Birlikte (Ortak) Velayet”, İnÜHFD. , Cilt: 9, S. 2, Yıl: 2018, ss. 157-186.

MAIER, Philipp: “Aspekte bei der Festsetzung von Unterhaltsbeiträgen im Familienrecht Zur Praxis der erst- und zweitinstanzlichen Gerichte des Kantons Zürich”, AJP 2007 S. 1223, 2007, ss. 1223-1240.

MARTI, Gabriela: Vertrauensschutz im Familienrecht, Die Praxis des Familienrechts, Herausgeber Ingeborg Schwenzer, Andrea Büchler, Michelle Cottier, FamPra.ch 2010 S. 497, ss. 497-519.

MARTINY, Dieter / SCHWAB, Dieter: “Grounds For Divorce and Maintenance Between Former Spouses”, Germany, October, 2002, ss. 1-53, <http://ceflonline.net/wp-content/uploads/Germany-Divorce.pdf> , e. t. : 29.11.2021.

MUŞUL, Timuçin: İcra ve İflas Hukuku Esasları, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 6. B. , Adalet Yayınevi, Ankara, Haziran, 2017.

ODABAŞI, Büşra: “Yoksulluk Nafakasında Süre Sorunu”, İstanbul Barosu Dergisi, C. 94, S. 2, Y. 2020, ss. 44-82.

OĞUZ, Cemal: “Medenî Kanun Madde 174/I ile 175 Arasındaki Farklar”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 4, S. 1-2 (Haziran-Aralık 2000), 2003, ss. 23-37, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/789889> , e. t. : 25.11.2019.

OĞUZ, Habip: “Sorumluluk Hukukunda Kusur”, TAAD. , C. 7, S. 28, Yıl: Ekim, 2016, ss. 273-286, (OĞUZ, “Kusur”).

OĞUZMAN, M. Kemal / BARLAS, Nami: Medenî Hukuk, Giriş-Kaynaklar-Temel Kavramlar, 27. B. , On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, Eylül, 2021.

OĞUZMAN, M. Kemal / DURAL, Mustafa: Aile Hukuku, 3. B. , Filiz Kitabevi, İstanbul, 2001.

OĞUZMAN, M. Kemal / ÖZ, M. Turgut: Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, Cilt-I, Gözden Geçirilmiş, 16. B. , Vedat Kitapçılık, İstanbul, Şubat, 2018.

OĞUZMAN, M. Kemal / ÖZ, M. Turgut: Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, Cilt-II, Vedat Kitapçılık, İstanbul, Şubat, 2018, (OĞUZMAN / ÖZ, Borçlar, Cilt-II).

ÖCAL, Mesut: Yoksulluk Nafakasının Süresi, 1. B. , On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, Kasım, 2019.

ÖNCÜ, Özge: “Eşlerin “Anlaşmalı Boşanma” Çerçevesinde Mal Rejiminin Tasfiyesine Yönelik Yaptıkları Anlaşmalar ve Bu Anlaşmaların Uygulamada Doğurduğu Sorunlar”, DEÜHFD. , Prof. Dr. Şeref ERTAŞ’a Armağan, C. 19, Özel Sayı, Yıl: 2017, ss. 793-835.

ÖZBUDUN, Ergun: Türk Anayasa Hukuku, 2017 Anayasa Değişikliklerine Göre Gözden Geçirilmiş, 17. B. , Ankara, 2017.

ÖZDEMİR, Gençler: “Yoksulluk Nafakası Kavramı ve Süresiz Yoksulluk Nafakası Tartışması”, Hukuk ve Adalet Eleştirel Hukuk Dergisi, Cilt No: 12, S. 27, 2020, ss. 25-52, (ÖZDEMİR, “Yoksulluk Nafakası”).

ÖZDEMİR, Hayrunnisa: “Yargıtay Kararları Işığında Türk Medenî Hukukunda Yardım Nafakası”, Terazi Hukuk Dergisi, C. 9, S. 100, Aralık, 2014, ss. 65-78.

ÖZDEMİR, Saibe Oktay: “Türk Hukukunda Boşanma Sisteminde Revizyon İhtiyacı”, Public and Private International Law Bulletin, C. 35, S. 1, 2015, ss. 29-46, <https://cdn.istanbul.edu.tr/file/1CD58DF90A/3E27369C3DAC4FF0852BD168550EC2D0?doi> , e. t. : 26.11.2019.

ÖZLÜK, Betül: “Modern Nafaka Düzenlemeleri ve Türk Hukukunda Revizyon Gereği”, Terazi Hukuk Dergisi, C. 13, S. 147, Kasım, 2018, ss. 40-47.

ÖZTAN, Bilge: Aile Hukuku, 6. B. , Turhan Kitabevi, Ankara, 2015, (ÖZTAN, Aile Hukuku).

ÖZTAN, Bilge: “Bâtıl Evlenmelerde Eşlerin Durumu”, AÜHFD. , C. 26, S. 1, Yıl: 1969, ss. 193-215, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/638048> , e. t. : 20.08.2021.

ÖZTAN, Bilge: Medenî Hukukun Temel Kavramları, 46. B. , Yetkin Basımevi, Ankara, 2021.

ÖZTAN, Bilge: “Medenî Kanunun Kabulünün 70’nci Yılında Aile Hukuku”, AÜHFD. , C. 44, S. 1, ss. 79-125, (ÖZTAN, “70’nci Yılında Aile Hukuku”).

ÖZTAN, Bilge: “Türk Hukukunda Boşanmada Birlikte Velayet Sorunu” Prof. Dr. Tuğrul Ansay’a Armağan, Ankara, 2006, ss. 251-260, (ÖZTAN, Birlikte Velayet).

ÖZUĞUR, Ali İhsan: Nafaka Hukuku, 4. B. , Legal Yayıncılık, Ağustos, İstanbul, 2007.

ÖZÜĞUR, Ali İhsan: Nafaka Hukuku, Güncellenmiş 6. B. , Seçkin Yayıncılık, Temmuz, Ankara, 2015, (ÖZÜĞUR, Güncellenmiş).

PEKCANITEZ, Hakan / ATALAY, Oğuz / ÖZEKES, Muhammet: Medenî Usul Hukuku, Ders Kitabı, 7251 sayılı Kanun’la Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nda Yapılan Değişikliklerle Birlikte 8. B. , On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, Eylül, 2020.

PICHONNAZ, Pascal / RUMO-JUNGO, Alexandra: Neuere Entwicklungen im nahehelichen Unterhalt, FamPra.ch - Schriftenreihe zum Familienrecht Band/Nr. 2, Familienvermögensrecht, Herausgeber Ingeborg Schwenzer, Andrea Büchler, Buchautoren Pascal Pichonnaz, Alexandra Rumo-Jungo, 2003, ss. 1-34.

POHLMANN, Jörg: “Mankoteilung - Möglichkeiten eines Ausgleichs zwischen den Ehegatten”, FamPra.ch 2007 S. 526, 2009, ss. 526-542.

PULAŞLI, Hasan / KORKUT, Ömer: Temel Hukuk, 18. B. , Karahan Kitabevi, Adana, Ekim, 2017.

RASELLİ, Niccolo / MÖCKLİ, Peter Urs: “Aktuelle Fragen des nahehelichen Unterhalts - (Art. 125 ZGB.)”, Dritte Schweizer Familienrechtstage 23./24. Februar 2006 in Basel, Bern 2006.

RUHİ, Ahmet Cemal: Nafaka Hukuku, Yenilenmiş 3. B. , Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2010.

RUHİ, Canan / RUHİ, Ahmet Cemal: Nafaka Hukuku, Güncellenmiş, 4. B. , Seçkin Yayıncılık, Ankara, Ekim, 2021, (RUHİ, Canan / RUHİ, Ahmet Cemal).

SAYMEN, Ferit H. , / ELBİR, Halid K. : Türk Medenî Hukuku, Cilt III, Aile Hukuku, Hak Kitabevi, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul, 1957.

SCHWANDER, Ivo: ZGB. Kommentar Schweizerisches Zivilgesetzbuch, Reihe OFK - Orell Füssli Kommentar (Navigator.ch), Artikelkommentar: ZGB. 125, Dokumenttitel: Art. 125, Herausgeber: Jolanta Kren Kostkiewicz, Stephan Wolf, Marc Amstutz, Roland Fankhauser, 3., überarbeitete Auflage, 2016, ss. 290-295.

SCHWENZER, Ingeborg: “*Das clean break - Prinzip im nahehehlichen Vermögensrecht*”, Die Praxis des Familienrechts, Herausgeber Ingeborg Schwenger, Andrea Büchler, Michelle Cottier, FamPra.ch 2000 S. 609, ss. 609-627, (SCHWENZER, “*Das clean break - Prinzip*”).

SCHWENZER, Ingeborg: “*Ehegattenunterhalt nach Scheidung nach der Revision des Scheidungsrechts*”, AJP 1999 S. 167, Publikation: Aktuelle Juristische Praxis, Herausgeber: Arnold F. Rusch, Frühere Herausgeber: Ivo Schwander, ss. 167-177.

SCHWENZER, Ingeborg / BÜCHLER, Andrea: FamKomm, Scheidung Band I: ZGB. / Band II: Anhänge, Vierter Titel: Die Ehescheidung und die Ehetrennung / Dritter Abschnitt: Die Scheidungsfolgen / Vorbemerkungen zu Art. 125–132, Herausgeber: Ingeborg Schwenger, Roland Fankhauser, 3. Auflage, 2017.

SCHWENZER, Ingeborg / BÜCHLER, Andrea / ZENO, Raveane: FamKomm, Scheidung Band I: ZGB. und Band II: Anhänge, Band I: ZGB / Vorbemerkungen zu Art. 125–132, Herausgeber: Roland Fankhauser, Verlag: Stämpfli Verlag AG, 4. Auflage, 2022, ss. 246-259.

SCHWENZER, Ingeborg / KELLER: Tomie, “*Recent Developments in Swiss Family Law*”, Public and Private International Law Bulletin, Volume: 35, Issue: 1, ss. 1-28.

SELMAN, Adnan: “*Aile-Din İlişkisi ve Aile İçi Roller*”, Akademia Sosyal Bilimler Dergisi, S. 4, Yıl: 2018, ss. 13-20.

SERDAR, İlknur: “*Birlikte Velayet*”, DEÜHFD. , Cilt: 10, S. 1, Yıl: 2008, ss. 155-197.

SONAT, K. Ali: “*Ana Babanın Eğitimi Devam Eden Ergin Çocuğa Karşı Nafaka Yükümlülüğü*”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 19, S. 1, Yıl: 2013, ss. 235-291, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/793377> , e. t. : 27.07.2021.

STECK, Daniel / GLOOR, Urs: “Rückblick auf 10 Jahre neues Scheidungsrecht”, FamPra.ch 2010 S. 1, ss. 1-17.

SUNA, İffet Didem: “Türk Hukukunda Takas ve Takasın Hukuki Niteliğine Bir Bakış”, Konya Barosu Dergisi, Cilt: 1, S. 1, Yıl: Aralık, 2022, ss. 155-190.

SUTTER, Thomas / FREIBURGHAUS, Dieter: Kommentar zum neuen Scheidungsrecht, Art. 125, 1999, ss. 252-291, (SUTTER / FREIBURGHAUS, Art. 125).

SUTTER, Thomas / FREIBURGHAUS, Dieter: Kommentar zum neuen Scheidungsrecht, Art. 126, 1999, ss. 292-302, (SUTTER / FREIBURGHAUS, Art. 126).

SUTTER, Thomas / FREIBURGHAUS, Dieter: Kommentar zum neuen Scheidungsrecht, Art. 128, 1999, ss. 309-317, s. 311, N. 5, (SUTTER / FREIBURGHAUS, Art. 128).

ŞAHİN, Mustafa: “Türk – İsviçre Medenî Kanunlarına Göre Evlilik Sonrası Katkının (Yoksulluk Nafakasının) Şartları”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 21/3, Y. 2017, ss. 75-107, http://webftp.gazi.edu.tr/hukuk/dergi/21_3_3.pdf , e. t. : 05.09.2019.

ŞENER, Ülker: “Kadın Yoksulluğu”, Mülkiye Dergisi, 36(4), 2012, ss. 51-67, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/6> e. t. : 23.07.2020.

ŞENER, Ülker: “Kadın Yoksulluğu” Tepav Değerlendirme Notu, Tepav Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı, Eylül, 2009, ss. 1-11, https://www.tepav.org.tr/upload/files/1271312994r5658.Kadin_Yoksullugu.pdf , e. t. : 23.07.2020, (ŞENER, Tepav).

TEKİNAY, Selahattin Sulhi: Türk Aile Hukuku, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 5. B. , Beta Basım, İstanbul, 1984.

TEKİNAY, Selahattin Sulhi / AKMAN, Sermet / BURCUOĞLU, Haluk / ALTOP, Atilla: Tekinay Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, Yeniden Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 7. B. , İstanbul, 1993.

TOSUN, Yalçın: “*Türk ve İsviçre Hukukunda Yoksulluk Nafakasının ve Doğurduğu Hukuki Sorunların İncelenmesi*”, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 10, S. 129-130, Mayıs-Haziran, 2015, ss. 53-77.

TRACHSEL, Daniel R. : 10 Jahre Scheidungsrechtsrevision - Was bewegt die Praxis?, Fünfte Schweizer Familienrecht§Tage, Herausgeber Andrea Büchler, Ingeborg Schwenzer, FamPra.ch - Schriftenreihe zum Familienrecht Band/Nr. 15, 2010, ss. 41-56.

TUNA, Sıla: “*Boşanmanın Malî Sonuçlarından İştirak ve Yoksulluk Nafakası*”, İstanbul Barosu Dergisi, C. 89, S. 3, Y. 2015, ss. 291-303.

TUNCAY, Burak: “*Yoksulluk Nafakası*”, Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 4, S. 1, Nisan, 2019, ss. 191-224.

TUOR, Peter / SCHNYDER, Bernhard / SCHMID, Jörg / RUMO-JUNGO, Alexandra: Das Schweizerische Zivilgesetzbuch, 13. Auflage, auf Grund der 12. Auflage (2002) neu bearbeitet und ergänzt, 2009.

TUOR, Peter / SCHNYDER, Bernhard / SCHMID, Jörg / JUNGO, Alexandra: Das Schweizerische Zivilgesetzbuch, 14. Auflage, Zürich, 2015, (TUOR / SCHNYDER / SCHMID / JUNGO, 14. Auflage, 2015).

TUTUMLU, Mehmet Akif: Yeni Türk Medenî Kanunu’nun Hükümlerine Göre Evliliğin Butlanı, Boşanma, Ayrılık Sebepleri ve Boşanmanın Hukukî Sonuçları, Genişletilmiş ve Güncelleştirilmiş, 2. B. , Adalet Yayınevi, Ankara, 2006.

Türk Hukuk Kurumu: Türk Hukuk Lûgatı, 1. B. , Yetkin Yayınları, , Ankara, Aralık, 2021.

Türk Hukuk Lûgatı: 3. B. , Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1991, s. 265.

TÜRKMEN, Ahmet: “*Eğitim Nafakası* (TMK. m. 328/II)”, T. C. Yaşar Üniversitesi E-Dergisi, Prof. Dr. Aydın ZEVKLİLER’e Armağan, Cilt 3, S. 8, ss. 2707-2764, <https://journal.yasar.edu.tr/wp-content/uploads/2014/01/16-Ahmet-T%C3%9CRKMEN.pdf> , e. t. : 28.07.2021.

VELİDEDEOĞLU, Hıfzı Veldet: *Türk Medenî Hukuku*, Cilt II, Aile Hukuku, Beşinci Bası, Nurgök Matbaası, İstanbul, 1965.

VETTERLİ, Rolf: “Zur Bemessung des nachehelichen Unterhalts - ein Klärungsversuch”, AJP 2009 S. 575, ss. 575-583.

WIDMER, Carmen Ladina: “*Gestaltungsmöglichkeiten von Eheverträgen und Scheidungskonventionen*”, Herausgeber: Jörg Schmid, Frédéric Krauskopf, ZBJV 145/2009 S. 419, 2008, ss. 419-458.

WÖRZ, Markus: “*Family Dissolution and Public Policies in Germany: Social Provisions and Institutional Changes since the 1980s.*”, WZB Discussion Paper, No. SP I 2011-207, ss. 1-31, s. 11, <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/56794/1/689923112.pdf> , e. t. : 23.03.2021.

YAĞCI, Kürşad: “*Yoksulluk Nafakasında Süresizlik Sorunu*”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Mecmuası, ss. 323-358, <https://dergipark.org.tr/download/article-file/562234> , e. t. : 05.09.2019.

YAŞAR, Sema / TAŞAR OKAN, Mehmet: “*Kavramsal Olarak Yoksulluk ve Türkiye’de Yoksullukla Mücadele Politikalarının Etkileri*”, Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi, Cit: 19, S. 38, Yıl: Ekim, 2019, ss. 118-144.

YAVAŞ, Murat: “*Maaş ve Ücret Haczi*”, TBB. Dergisi, S. 84, Yıl: 2009, ss. 93-120.

YAY, Serdar: “*Tarihsel Süreçte Türkiye’de Sosyal Devlet*”, 21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum, C. 3, S. 9, Yıl: 2014, ss. 147-161.

YELMEN, Adem: “Birlikte (Ortak) Velayete Yönelik İsviçre Yargı Kararlarının Değerlendirilmesi”, İnÜHFD. , Cilt: 6, S. 2, Yıl: 2020, ss. 315-325.

YILDIRIM, Abdülkerim: “Yoksulluk Nafakası ve Yoksulluk Nafakasında Süre Sorunu”, Legal Hukuk Dergisi, Cilt: 14, S. 157, Yıl: 2016, ss. 59-88.

YILMAZ, Canan: “Alman ve Avusturya Ön Ödemeli Nafaka Kanunu ile Avrupa Birliği Düzenlemeleri Çerçevesinde Tahsil Edilemeyen Nafaka Alacaklarının Devlet Tarafından Ödenmesi”, MÜHFHAD. , Prof. Dr. Cevdet Yavuz’a Armağan, Cilt: 22, S. 3, Yıl: 2016, ss. 3091-3110, (YILMAZ, “Nafaka Kanunu”).

YILMAZ, Canan: “Birlikte Velayet Çerçevesinde Alternatif (Dönüşümlü) Himaye”, Yargıtay Kararları Işığında Güncel Medenî Hukuk Problemleri Sempozyumu Bildirileri, (Editörler: Tuzcuoğlu, Tuğçe / Cihan, A. Hulki), On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, Şubat, 2019, ss. 213-240, (YILMAZ, “Alternatif Himaye”).

YILMAZ, Canan: “İsviçre Medenî Kanunu’nda 01.01.2017 Tarihli Revizyonla Aile Hukuku Alanında Gerçekleştirilen Temel Değişiklikler”, İzmir Medenî Hukuk Günleri-II Aile Hukuku Sempozyumu Bildiri Özetleri, 27-28 Nisan 2018, İzmir, ss. 16-18, (YILMAZ, “Revizyon”).

YILMAZ, Süleyman: “Yargıtay Kararları Işığında 6570 Sayılı Kanun Kapsamındaki Kira Sözleşmelerinde Kefilin Sorumluluğu”, AÜHFD. , C. 57, S. 3, Yıl: 2008, ss. 753-778.

YUSUFOĞLU, Ömer Şükrü: “Kadın Yoksulluğu Olgusuna Sosyolojik Bir Yaklaşım: Elazığ Örneği”, Fırat Üniversitesi, İİBF. , Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, C. I, S. 2, Y. 2017, ss. 99-126.

YÜCEDAĞ, Nafiye: “Kadının Talep Ettiği Yoksulluk Nafakası (Woman’s Alimony)”, 6. Uluslararası Suç ve Ceza Film Festivali, 30 Eylül – 6 Ekim 2016, ss. 509-530.

YÜCEL, Sevtap: “*Yargıtay Kararları Işığında Anlaşmalı Boşanma Davası Sonrasında Nafaka ve Tazminat Talepleri*”, Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 4, S. 1, Ocak, 2018, ss. 239-257.

ZEVKLİLER, Aydın / ERTAŞ, Şeref / HAVUTCU, Ayşe / ACABEY, M. Beşir / GÜRPINAR, Damla: *Medenî Hukuk*, 10. B. , Turhan Kitabevi, Ankara, 2018.

ZEVKLİLER, Aydın / ERTAŞ, Şeref / HAVUTCU, Ayşe / GÜRPINAR, Damla: *Medenî Hukuk*, 7. B. , Turhan Kitabevi, Ankara, 2012, (ZEVKLİLER / ERTAŞ / HAVUTCU / GÜRPINAR, *Medenî Hukuk*, 2012).

ULUSAL TEZ MERKEZİNDEN YARARLANILAN TEZLER

ATMACA ÜLKÜ, Hande: “*Türk Hukuku’nda Anlaşmalı Boşanma Protokolü*”, T. C. Yeditepe Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2017, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=AkcSmuMH-dFQmlE3C6gTrw&no=-1LGY8wktus-AAvMx8LsiQ> , e. t. : 16.01.2023.

DEMİR, Mecit: “*Türk Medenî Hukuk Öğreti ve Uygulamasında Yoksulluk Nafakası*”, T. C. Marmara Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2015, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> , e. t. : 26.11.2019; (DEMİR, Yoksulluk Nafakası).

DEMİR, Nurten: “*Boşanmanın Feri Sonuçlarına İlişkin Sözleşmeler*”, T. C. İstanbul Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1994, (DEMİR, “*Feri Sonuçlar*”).

BOZDAĞ, Gonca Gülfem: “*Türk Hukukunda ve Uluslararası Hukukta Nafaka*”, T. C. Gazi Üniversitesi, Doktora Tezi, Ankara, 2014, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> , e. t. : 21.02.2021.

UZUN, Mine: “*Türk Medenî Kanunu ve Yargıtay Kararları Kapsamında Yoksulluk Nafakası*”, T. C. İstanbul Bilgi Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2013, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> , e. t. : 26.11.2019.

DİNÇOFLAZ, N. Janset: “*Kentteki Kadının Yoksulluğu ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü’nün Kadın Yoksulluğuyla Mücadele Politikaları*”, T. C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi, Ankara, Mayıs, 2009, <https://ailevecalisma.gov.tr/uploads/sygm/uploads/pages/uzmanlik-tezleri/16-kentteki-kadinin-yoksullugu-ve-sosyal-yardimlasma-ve-dayanisma-genel-mudurlugu-nun-kadin-yoksulluguyla-mucadele-politikalari-n-janset-dincoflaz.pdf> , e. t. : 09.11.2020.

TAPŞIN, Gülçin: “*Gelir Dağılımında En Yoksul %5’lik Dilim*”, T. C. İstanbul Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2007.

İTERNET KAYNAKLARI

<https://dergipark.org.tr/tr/>

<http://www.kazanci.com>

<https://jurix.com.tr>

<https://www.etimolojiturkce.com/kelime/yoksul>

http://web.boun.edu.tr/ergiydir/eklerin_kokenleri.htm

<http://www.tdk.gov.tr>

<https://www.resmigazete.gov.tr>

<https://www.lexpera.com.tr>

<https://app.e-uyar.com>

<http://www.tuerkei-recht.de/downloads/zgb-alp-amtl-begr.pdf>

<https://www.swisslex.ch/de>

<https://beck-online.beck.de/>

<https://legalbank.net/>

<https://sozluk.gov.tr>

<https://www5.tbmm.gov.tr>